

การถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
The Lesson Learned from The Implementation Activity of Life Skills
Development in Sufficiency Economy of Ban Hin Phut School in
Thung Tam Sao Sub-district, Hat Yai District, Songkhla Province

จักรินทร์ หนูอุไร

Jakarin Noourai

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements For
the Degree of Master of Arts in Human and Social Development

Prince of Songkla University

2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
The Lesson Learned from The Implementation Activity of Life Skills
Development in Sufficiency Economy of Ban Hin Phut School in
Thung Tam Sao Sub-district, Hat Yai District, Songkhla Province

จักรินทร์ หนูอุไร
Jakarin Noourai

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements For
the Degree of Master of Arts in Human and Social Development
Prince of Songkla University

2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ผู้เขียน นายจักรินทร์ หนูอุไร
สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาลี สบายยิ่ง)

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ จุลทรัพย์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสัจจาร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาลี สบายยิ่ง)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และ
สังคม

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟาร์รุ่งสว่าง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(3)

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาลี สบายยิ่ง)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....

(นายจักรินทร์ หนูอุไร)

นักศึกษา

(4)

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน
และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นายจักรินทร์ หนูอุไร)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	การถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	นายจักรินทร์ หนูอุไร
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 26 คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหินผุด 1 คน ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม 4 คน และผู้ปกครองจำนวน 5 คน การสนทนากลุ่มกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 จำนวน 16 คน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน ได้แก่ 1. การเพาะเห็ดนางฟ้า 2. การเลี้ยงปลา 3. การปลูกพืชสวนครัว 4. การปลูกไม้ผล 5. การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ 6. การเลี้ยงไก่ไข่ และ 7. การทำแก๊สชีวภาพ ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ตามกรอบ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มีความพอประมาณ สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม มีเหตุผล ตลอดจนคำนึงถึงผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรม มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง บนเงื่อนไขความรู้ควบคู่คุณธรรม และจะนำไปสู่ความสมดุลทั้ง 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านวัฒนธรรม จากการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ยังส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิต ได้แก่ นักเรียนสามารถตัดสินใจในขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมได้ รู้จักการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถคิดหาทางเลือกใหม่ ๆ ที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างได้ผล สามารถสื่อสารในการทำกิจกรรมกับเพื่อนนักเรียนและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเพื่อนนักเรียน ครูและผู้ปกครอง สามารถรับรู้ถึงข้อดีข้อเสียของตนเองในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรม สามารถเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่างของแต่ละคน ในท้ายที่สุดการพัฒนาทักษะชีวิตผ่านกิจกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด จะส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำมากขึ้น เพราะมีความรู้ในทักษะชีวิต เป็นภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตในชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

Thesis Title	The Lesson Learned from The Implementation Activity of Life Skills Development in Sufficiency Economy of Ban Hin Phut School in Thung Tam Sao Sub-district, Hat Yai District, Songkhla Province
Authors	Mr.Jakarin Noourai
Major Program	Human and Social Development
Academic Year	2018

ABSTRACT

The objective of this study was to explore the lesson learned from the implementation activity of life skills development in sufficiency economy of Ban Hin Phut school in Thung Tam Sao sub-district, Hat Yai district, Songkhla province. The data of this qualitative study were collected with 26 key informants, in-depth interviews with 1 school director, 4 teachers responsible for activities and 5 parents, focus group discussions with 16 student grade 4-5 and non-participant observations. The data were analyzed in terms of content and validated using triangulation.

The results of the study revealed that the lesson learned from the implementation activity of life skills development in sufficiency economy of Ban Hin Phut school, the school used the principles of sufficiency economy in all the following seven activity bases: 1. Phoenix mushroom growing, 2. Catfish raising, 3. Vegetable gardening, 4. Fruit tree planting, 5. Organic liquid fertilizer and biofertilizer making, 6. Layer chicken raising, and 7. Biogas making. The principles of sufficiency economy were used in order to develop students to take the middle path with three components and two conditions. The principles promoted students to have moderation, reasonableness, and self-immunity. With the three components, they would be ready for changes on two conditions: knowledge and moral and this leads to 4 dimensional equilibrium is the economic dimension, social dimension, environmental dimension and cultural dimension and helped developing to students life skills in various aspects: careful decision making, problem-solving, creative and analytical thinking, effective communication, personal relationships with fellow students and teachers, self-awareness, and understanding others. All the seven activity bases would provide students with learning processes and life skills development that would enable them to apply the body of knowledge in their everyday life efficiently.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์และลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความช่วยเหลือจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาลี สบายยิ่ง ที่คอยให้คำปรึกษาและข้อคิดที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิจัย พร้อมทั้งถ่ายทอดแนวความคิด วิธีการ และกระบวนการทำวิจัย รวมทั้งที่คอยกวาดขันติดตาม สอบถาม คอยให้ความช่วยเหลือ แก้ไขข้อบกพร่อง รวมถึงกำลังใจตลอดการดำเนินการวิจัยจนวิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ จุลทรัพย์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่คอยซักถามผู้วิจัย ชี้แนะ และให้ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. วันชัย ธรรมสังการ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และสละเวลาในการแก้ไขข้อบกพร่อง ตลอดทั้งให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยด้วยดี เพื่อให้งานวิจัยมีความชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้กรุณามอบทุนผลการเรียนดีเด่นเข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปีการศึกษา 2560 ในการเข้าศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคมที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย และขอขอบพระคุณพี่ตาล พี่ปัทม พี่บิ่ง ที่คอยดูแลและให้คำแนะนำ ชี้แนะเป็นอย่างดี นอกจากนี้ขอขอบคุณพี่ ๆ พมส. 11 พมส.12 ที่คอยให้คำแนะนำ และเพื่อน ๆ พมส. 13 ที่คอยให้กำลังใจและร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหินผุด นายเกษม หวันอาหลี คณาจารย์โรงเรียนบ้านหินผุด นักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด และผู้ปกครองของนักเรียน ที่ให้การต้อนรับ ดูแลให้ความร่วมมือ และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อพุง หนูอุไร คุณแม่ณีภา หนูอุไร และพี่น้องทั้งสอง ที่เป็นแรงบันดาลใจ คอยสนับสนุนเสมอมาและเคียงข้างกันโดยตลอด ดูแลสนับสนุนผู้วิจัยและคอยผลักดันให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จ ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถก้าวผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ไปด้วยดี

จักรินทร์ หนูอุไร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
Abstract	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
รายการตาราง	(10)
รายการภาพประกอบ	(11)
รายงานการประชุมวิชาการและบทความเพื่อตีพิมพ์	(12)
สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับให้นำเสนอบทความ	(13)
สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับพิจารณาบทความ	(14)
บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
คำถามการวิจัย	3
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	3
ประโยชน์ที่ได้รับ	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	7
แนวคิดทักษะชีวิต	15
แนวคิดการถอดบทเรียน	22
กรอบแนวคิดการวิจัย	29
วิธีดำเนินการวิจัย	30
การกำหนดพื้นที่ศึกษา	30
การเลือกแหล่งข้อมูล	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	31
การรวบรวมข้อมูล	32
การวิเคราะห์ข้อมูล	34
ผลการวิจัย	35
ภูมิหลังโรงเรียนบ้านหินผุด	35
ความเป็นมาของกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	36
กระบวนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	37
การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการพัฒนานักเรียน	50
กิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	91
ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	135
สรุปการถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	146
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	147
สรุปและอภิปรายผล	147
ข้อเสนอแนะ	155
บรรณานุกรม	157
ภาคผนวก	165
ภาคผนวก ก รายงานผู้ให้สัมภาษณ์	166
ภาคผนวก ข รายงานบทความการประชุมวิชาการระดับชาติ	170
ภาคผนวก ค รายงานบทความตีพิมพ์วารสาร	180
ประวัติผู้วิจัย	198

รายการตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้า	50
2	การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการเลี้ยงปลาตู้	56
3	การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว	61
4	การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการปลูกไม้ผล	67
5	การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ	73
6	การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่	79
7	การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการทำแก๊สชีวมวล	85
8	การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า	91
9	การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการเลี้ยงปลาตู้	98
10	การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการปลูกพืชผักสวนครัว	104
11	การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการปลูกไม้ผล	111
12	การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ	117
13	การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการเลี้ยงไก่ไข่	123
14	การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการทำแก๊สชีวมวล	129

รายการภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
1	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	9
2	โรงเรียนบ้านหินผุด	35
3	โรงเรียนเพาะเห็ดนางฟ้า	38
4	ฐานเลี้ยงปลาตุ๊ก	40
5	ฐานปลูกพืชผักสวนครัว	41
6	ปลูกพืชสวนครัว : ผักคะน้า	42
7	ต้นมะละกอพันธุ์ฮอลแลนด์	43
8	ต้นกล้วยน้ำว้า	44
9	ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ	46
10	โรงเรียนเลี้ยงไก่ไข่	47
11	ฐานการทำแก๊สชีววมวล	48
12	ผู้บริหารโรงเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด	136
13	ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม	138
14	ครูโรงเรียนบ้านหินผุด	139
15	นักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด	141
16	เทศบาลเมืองทุ่งตำเสา	144
17	โลโก้ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ	145
18	สรุปการถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	146

รายงานการประชุมวิชาการและบทความเพื่อตีพิมพ์

จักรินทร์ หนูอุไร และมาลี สบายยิ่ง. (2561). ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. ในการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12 “สานพลังเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” วันที่ 28 – 29 พฤษภาคม 2561. ณ โรงแรมธรรมรินทร์ ธนา, ตรัง.

จักรินทร์ หนูอุไร และมาลี สบายยิ่ง. (2561). การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. (อยู่ระหว่างพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิวารสารนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์)

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับให้นำเสนอบทความ

การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12 ในหัวข้อ “สานพลังเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” วันที่ 28- 29 พฤษภาคม 2561. ณ โรงแรมธรรมรินทร์ ธนา, ตรัง.

ที่ ศธ 0560.02/ว 143		สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
19 เมษายน 2561		
เรื่อง ตอบรับการนำเสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษา ทั่วประเทศ ครั้งที่ 12		
เรียน นาย จักรินทร์ หนูอุไร		
<p>ตามที่ท่านได้ลงทะเบียนเข้าร่วมเสนอผลงานวิจัย ในการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12 ภายใต้หัวข้อ “สานพลังเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อ ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” ระหว่างวันที่ 27-29 พฤษภาคม 2561 บัดนี้ การพิจารณาผลงานวิจัยได้ ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว จึงขอแจ้งผลการพิจารณา เรื่อง “ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนตาม หลักเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ได้รับ การพิจารณาให้นำเสนอ “ภาคบรรยาย”</p> <p>ทั้งนี้ ขอให้ท่านปรับแก้ไขผลงานวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดพิมพ์ให้ ถูกต้องตามรูปแบบการเขียนบทความของการประชุมวิชาการระดับชาติฯ ผ่านทางระบบออนไลน์ https://ird.skru.ac.th/ranc2018 ภายในวันที่ 2 พฤษภาคม 2561</p> <p>จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและดำเนินการ</p>		
ขอแสดงความนับถือ		
		
(ดร.บรรจง ทองสร้าง) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา		
สำนักงานสถาบันวิจัยและพัฒนา โทร 074 - 336975 โทรสาร 074 - 336975		

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับพิจารณาบทความ

การตีพิมพ์บทความวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. (อยู่ระหว่างการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์)

การรับบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร

เมื่อวาน 21:56

เรียน คุณจักรินทร์ หนูอุไร

หนังสือฉบับนี้ให้ไว้เพื่อรับรองว่า กองบรรณาธิการวารสารนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ได้รับบทความเรื่อง "การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา" ของ นายจักรินทร์ หนูอุไร เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2561 และอยู่ในขั้นตอนระหว่างพิจารณาบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดทราบ
ขอแสดงความนับถือ

--

พนิดชา โสพรรณรัตน์

เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ศูนย์นวัตกรรมการเรียนและการสอน
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

โทร 075 673 770 , 093 658 2899

แฟกซ์ 075 673 756

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 40 ปี โดยปรากฏความหมายเป็นเชิงนัยเป็นครั้งแรกในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในปี 2517 ซึ่งพระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนา อยู่บนหลักแนวคิดพึ่งพาตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกินพอใช้ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักของความพอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ให้ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ต้องทำตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548)

สถานการณ์ประเทศไทยเมื่อครั้งอดีต ในปี พ.ศ. 2540 ประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชนเข้าใจถึงผลที่เกิดจากการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ เน้นแต่พึ่งพิงความรู้ จากการลงทุนจากภายนอกประเทศเป็นหลัก โดยไม่ได้สร้างความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีภายในประเทศให้สามารถรับต่อความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในและภายนอก จนทำให้เกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจครั้งใหญ่อย่างต่อเนื่อง ประเทศไทย รัฐบาลให้ความตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสังคมไทยโดยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ , 2553)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น หรือแก้ปัญหาของชุมชน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้นำชุมชนต้องจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ให้กับนักเรียน สามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับการศึกษาให้เกิดประโยชน์ตลอดจนให้ความสำคัญในการปลูกฝังนักเรียนให้ยึดแนวทางการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง เมื่อนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการ

ดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ก็จะส่งผลให้นักเรียนสามารถปรับตัว ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2549)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและพลโลก ประกอบไปด้วย 8 ประการ คือ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างเกิดผล จำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังและเสริมสร้างตั้งแต่เด็กและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษา เพราะเป็นหน่วยงานสำคัญต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของบุคคลนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้ การจัดการศึกษาในโรงเรียนโดยเฉพาะในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทสำคัญทั้งในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้มีพัฒนาการทั้งในด้านความรู้ คุณธรรมและทักษะการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการนำเอากระแสพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตนเอง การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ควรได้รับการปลูกฝังส่งเสริมไปสู่การนำไปประยุกต์ใช้กับประชาชนทุกระดับ โดยเฉพาะนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ดำเนินชีวิตทางสายกลางด้วยความพอเพียง โดยมีเงื่อนไข คือ ความรอบรู้ ความรอบคอบ ระมัดระวังและมีคุณธรรม โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สุจิตตรา จันทรลอย , 2559)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน จะช่วยให้เกิดทักษะต่าง ๆ มากมาย สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยมไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือหาทางออกของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ ทำให้เห็นถึงคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความพอเพียง ที่มีความเชื่อมโยงกับผู้เรียนโดยตรง อีกทั้งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติตน ตลอดจนการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และประหยัด อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2544, น. 36)

ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีโรงเรียนที่ทำกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีความน่าสนใจและมีความโดดเด่น คือ โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยภายในโรงเรียนมีกิจกรรมที่ได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมภายในโรงเรียน คือ กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจ

พอเพียง ซึ่งทางโรงเรียนได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียง ประจำปีการศึกษา 2555 และรางวัลสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ" (Best Practice) ประจำปีการศึกษา 2559 จากศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ โดยโรงเรียนบ้านหินผุด ติดอยู่ 1 ใน 10 ของสถานศึกษาในจังหวัดสงขลาที่ได้รับรางวัลในปีการศึกษา 2559 และเป็นสถานศึกษาเดียวในตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ได้รับรางวัลประจำปีนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนบ้านหินผุด มีความโดดเด่นในเรื่องของกิจกรรมที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ด้วยกัน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจถึงความพอเพียง ความพอประมาณ และความมีภูมิคุ้มกันบนเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม และเพิ่มพูนทักษะชีวิตให้กับนักเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แล้วนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้า มาเป็นแนวทางให้โรงเรียนอื่น ๆ ที่มีบริบทพื้นที่ใกล้เคียงกัน ได้นำไปแบบอย่างหรือประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำถามการวิจัย

การดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร และปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ในประเด็นของประวัติความเป็นมาและจุดเริ่มต้นในการทำกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมพัฒนานักเรียน การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

และปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วยกิจกรรม 7 ฐาน ได้แก่ 1) ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า 2) ฐานการเลี้ยงปลาชุก 3) ฐานการปลูกพืชผักสวนครัว 4) ฐานการปลูกไม้ผล 5) ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ 6) ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ และ 7) ฐานการทำแก๊สชีวมวล

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ 1) ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1 คน 2) ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม จำนวน 4 คน 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ที่เข้าร่วมกิจกรรม 16 คน 4) ผู้ปกครองของนักเรียน จำนวน 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลจำนวน 26 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่ โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ขอบเขตระยะเวลา ผู้วิจัยศึกษาการถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2560 – พฤษภาคม 2561

ประโยชน์ของงานวิจัย

1. ผลการถอดบทเรียนครั้งนี้ ทำให้เห็นถึงกระบวนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. องค์ความรู้จากการถอดบทเรียนสามารถนำไปขยายผลเพื่อพัฒนาให้การดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความยั่งยืน
3. ชาวบ้านหรือชุมชน สามารถนำเอาองค์ความรู้จากการถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์
4. ผลการวิจัยจะเป็นต้นแบบให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การนำกิจกรรมฐานต่าง ๆ ในโรงเรียนบ้านหินผุด ไปใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตในโรงเรียนอื่น ๆ ปรับประยุกต์ให้เข้ากับนักเรียน เพื่อให้กิจกรรมสามารถดำเนินไปด้วยดีและนักเรียนได้พัฒนาทักษะชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

นิยามศัพท์

การถอดบทเรียน หมายถึง การศึกษาวิธีการ การดำเนินกิจกรรม และผลของดำเนินกิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยการรวบรวมวิธีการปฏิบัติและการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง กระบวนการเสริมสร้างทักษะของผู้เรียน ในโรงเรียนบ้านหินผุด ผ่านกิจกรรม 7 ฐาน ได้แก่ 1) ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า 2) ฐานการเลี้ยงปลาตู้ 3) ฐานการปลูกพืชสวนครัว 4) ฐานการปลูกไม้ผล 5) ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ 6) ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ และ 7) ฐานการทำแก๊สชีววมวล

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักในการดำเนินชีวิตและดำเนินกิจกรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด โดยยึดทางสายกลาง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี อยู่บนเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งจะส่งผลไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุดในการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการเข้าใจผู้อื่น และทักษะการตระหนักรู้ในตน

ทักษะการตัดสินใจ หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระเบียบแบบแผนและรอบคอบ

ทักษะการแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถในการจัดการหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรมพัฒนานักเรียนได้อย่างมีระบบ

ทักษะการคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการคิดโดยไม่ได้ยึดติดกับกรอบเป็นส่วนช่วยสนับสนุนการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาในกิจกรรมพัฒนานักเรียน

ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถในการใช้คำพูดเพื่อแสดงความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกได้เหมาะสมตามสถานการณ์ในกิจกรรมพัฒนานักเรียน

ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ในกิจกรรมพัฒนานักเรียน โดยปราศจากปัญหา

ทักษะการการตระหนักรู้ในตน หมายถึง ความสามารถในการรู้จักและเข้าใจตัวตน
ของแต่ละบุคคล รู้ถึงข้อดี ข้อเสียของตนเองในการดำเนินกิจกรรมพัฒนานักเรียนในแต่ละขั้นตอน

ทักษะการเข้าใจผู้อื่น หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจถึงความเหมือนหรือความ
แตกต่างระหว่างบุคคล ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนานักเรียนในขั้นตอนต่าง ๆ

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการศึกษา และมีการวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานวิจัย ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวคิดทักษะชีวิต
3. แนวคิดการถอดบทเรียน

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“...คำว่าพอเพียง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึง การมีพอสำหรับใช้ของตัวเอง มีความหมายว่า “พอมีพอกิน”...วันนั้นได้พูดถึงว่าเรา ควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีนี้อีกก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมี พอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าประเทศมีพอมีพอกินก็ยิ่งดี พอเพียงหมายความว่ามีความ มีอยู่ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หุงหาก็ได้ แต่ว่าพอเพียงก็คือพอเท่านั้นเอง คนเราถ้าพอใน ความต้องการมันก็จะมีความโลภน้อย ก็จะเบียดเบียนคนอื่นน้อย พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหุงหาก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจាក់พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง ฉะนั้นความพอเพียงนี้ก็ แปลว่าความพอประมาณและความมีเหตุผล...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม พ.ศ.2541 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน จากกระแสพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดการระดมความคิดจากทุกภาคส่วน โดยน้อมนำเอากระแสพระราชดำริมาปฏิบัติและหาวิธีการที่จะผลักดันให้เกิดผลสำเร็จ

ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทาง ในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย พระองค์ทรงได้เน้นย้ำถึงแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และมีความยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะถูกนิยามแตกต่างกันออกไป ดังนี้

ณัฐพงศ์ ทองภักดี (2550, น.11) ได้ให้ความหมายว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักที่ประชาชน หน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่สามารถนำไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับบริบทของตนได้ โดยเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี รวมไปถึงการมีความรู้และการมีคุณธรรมประกอบกันด้วย โดยองค์ประกอบเหล่านี้ จะช่วยให้ประชาชนสามารถดำรงชีพในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักที่มาจากประสบการณ์จริงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในการพัฒนาและมีพื้นฐานจากพระราชกรณียกิจ ซึ่งพระองค์ทรงมุ่งเน้นการพัฒนาไปสู่คน พัฒนาความเป็นอยู่ของบุคคลในครอบครัวและชุมชน

ขณะเดียวกัน สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (2550, น.31) กล่าวถึงความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับรัฐ ทั้งในด้านการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปเป็นไปตามทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคสมัยโลกาภิวัตน์ ซึ่งความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำความรู้ต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยคนในทุกๆระดับจำเป็นต้องมีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินวิถีชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ยึดหลักทางสายกลาง คำว่า ความพอเพียง หมายถึง ความพร้อมที่จะจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากทั้งภายนอกและภายในระบบเศรษฐกิจพอเพียง และยังสามารถมองได้ว่าเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตให้มีความสุข จำเป็นต้องใช้ทั้งความรู้ และความเข้าใจ ผนวกกับคุณธรรมในการดำเนินชีวิต (อภิชัย พันธเสน และคณะ , 2549 , น.89)

ปรียานุช พิบูลสราวุธ (2551, น.149) ได้สรุปถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ ประการแรก แนวคิดหลัก เป็นปรัชญาที่ชี้ให้เห็นถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ ดำเนินไปในทางสายกลาง ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ประการที่สอง เป้าหมาย มุ่งให้เกิดความ สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ประการที่สาม หลักการความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพอสมควร ประการที่สี่ เงื่อนไขพื้นฐาน ความรู้คู่คุณธรรม จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่าง ยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน รวมไปถึงการ เสริมสร้างจิตใจของคนในชาติ ให้มีสามัญสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่ เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรู้

บุษยา มั่นฤกษ์ (2556) ได้อธิบายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า มีองค์ประกอบ ด้านต่าง ๆ จำแนกออกได้เป็น 4 ส่วน คือ 1) แนวคิดหลัก ซึ่งแบ่งเป็น กรอบแนวคิด และ คุณลักษณะ 2) หลักการ หรือ คำนิยาม 3) เงื่อนไขพื้นฐาน และ 4) เป้าหมาย ซึ่งสามารถสรุปเป็น แผนภาพ ดังนี้ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550

1. แนวคิดหลัก กรอบแนวคิดเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวถึงทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้น และให้ความสำคัญกับการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน

แนวคิดทางสายกลางเป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาที่นำมาใช้ในการบริหารและพัฒนา เศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เน้นความคิดและการกระทำ ที่จะพึงตัวเองเป็นหลัก

2. หลักการความพอเพียง การจัดการอย่างพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 หลัก ประกอบด้วย 1) ความพอประมาณกับศักยภาพของตนเอง 2) ความมีเหตุมีผลบนพื้นฐานความ ถูกต้องและ 3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

2.1 ความพอประมาณ หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของ ตนเองหรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ พอควร กับสภาวะทาง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นภูมิสังคม เป็นการส่งเสริมให้เกิดการ พัฒนาจากภายใน โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นชุมชนก่อน แล้วจึงค่อยขยายเชื่อมโยงกับ ภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนตามความเหมาะสม

2.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมี เหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมค่านิยม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะ เกิดขึ้น จากการกระทำนั้น ๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและส่วนรวมอย่าง ครอบคลุม

2.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อ ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

3. เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

3.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย การฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และในขั้นปฏิบัติ

ความรอบรู้ คือ มีความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน โดยครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการนำไปใช้ในโอกาสและเวลาต่าง ๆ

ความรอบคอบ คือ ความสามารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาต่าง ๆ เหล่านี้มาพิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุกขั้นตอน

ความระมัดระวัง คือ ความมีสติในการนำแผนปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ไปใช้ในทางปฏิบัติ เพราะในความเป็นจริงแล้ว สถานการณ์เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

3.2 เจื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วยด้านจิตใจ คือ การตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำ หรือแนวทางการดำเนินชีวิต คือ มีความขยันหมั่นเพียรอดทน ไม่วอกแวก รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

4. เป้าหมาย สามารถพึ่งพาตนเองได้ อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข
แนวทางการปฏิบัติในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือ การทำให้เกิดทั้งแนวทางพัฒนา และผลของการพัฒนา มีความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ส่งผลให้ประเทศและประชาชน มีความสมดุลและยั่งยืนต่อไป

หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สมบัติ กุสุมาลี (2551, น. 88-90) ได้อธิบายถึงหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. เน้นความสำคัญให้คนเข้าใจหลักพื้นฐานทางสังคมว่า “ความเปลี่ยนแปลง” คือ ความจริงแท้ทางสังคม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลง
2. เน้นการสร้างความพร้อมรองรับกับการเปลี่ยนแปลง คือ เมื่อมองโลกในเชิงพลวัตแล้ว คนก็ต้องหันกลับมาถามทบทวนตนเองว่าเตรียมพร้อม ให้สามารถรองรับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร
3. เน้นการสร้างสมดุล มั่นคง และความยั่งยืนระยะยาว คือ การที่จะปรับตัวให้พร้อมสำหรับการรองรับกับการเปลี่ยนแปลงได้นั้น หลักสำคัญในการเตรียมความพร้อมนี้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมุ่งเน้นไปในเรื่องของ การมองการณ์ไกล การเห็นประโยชน์ส่วนรวม และการมีชีวิตที่มีความสัมพันธ์ที่ดีในระยะยาว
4. เน้นความพอดี พอประมาณ รู้จักตัวเอง รู้จักบริบท คนในสังคมจะต้อง “รู้เรา รู้เขา” คือ รู้จักตนเอง รู้จักรากเหง้าประวัติศาสตร์ รู้ศักยภาพ จุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง และรู้จักวิเคราะห์บริบทสภาพแวดล้อมของการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน รู้จักทำความเข้าใจสังคม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้น “ความพอประมาณ” และ “ความพอดี”

5. เน้นการมีความรู้ และควมมีคุณธรรม การจะรู้จักตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อมและ รู้จักการประมาณตนเองนั้น จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้และมีธรรมะอยู่ในจิตใจ เจื่อนไขสำคัญ ที่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยึดถือ คือ การที่คนในสังคม ชุมชน ใช้ชีวิตและทำงานอยู่บน พื้นฐานของความรู้ มีสติปัญญาและการหมั่นเรียนรู้แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มากกว่าการใช้แต่ อารมณ์ ความรู้สึกและอคติเดิม ๆ

6. เน้นการพึ่งตนเอง การพึ่งพิงกันและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีวัตถุประสงค์ สำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทำให้คน ครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม สามารถ ยืนหยัดด้วยตนเอง พึ่งตนเองได้คือหัวใจสำคัญ

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548, น. 40-41) กล่าวว่า เราสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชนและ ระดับรัฐ ได้ดังนี้

1. ในระดับปัจเจกบุคคลและครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้และดำเนินชีวิตอย่างพอกินพอใช้ ส่งผลให้เกิดความพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ในทุกสถานการณ์

2. ความพึงพอใจในระดับชุมชน เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกมีระดับความเพียงพอในระดับครอบครัวเป็นพื้นฐานแล้ว สมาชิกสามารถนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเชื่อมโยงในทางปฏิบัติไปสู่ระดับชุมชนได้ โดยการอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านและความสามารถที่ตนมีอยู่ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวมในการดำเนินชีวิตที่สมดุลอย่างแท้จริง

3. ความพอเพียงในระดับรัฐหรือระดับประเทศเป็นเศรษฐกิจแบบก้าวหน้าเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่มีความพอเพียง มาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์ตลอดจนร่วมมือพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ด้วยหลักการแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียง ในที่สุด

ระดับของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2550, น. 83–91) อธิบายถึงระดับของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่เลี้ยงตนเองบนพื้นฐานของความประหยัดต่อออม เรียกว่า เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่มีการรวมตัวกัน เพื่อร่วมกันดำเนินงาน เรียกว่า เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงสามารถจำแนกได้เป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่หนึ่ง (Dependent) เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานที่เน้นความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว มีลักษณะที่สามารถพึ่งพาตนเองสามารถสนองความต้องการขั้นพื้นฐานได้ เช่น ความต้องการในปัจจัยสี่ของตนเองและครอบครัวมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขทั้งทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ

2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สอง (Independent) เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับกลุ่มหรือองค์กร คือ เมื่อบุคคลหรือครอบครัวมีความพอเพียงในระดับที่หนึ่งแล้ว ก็จะรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์เพื่อร่วมกันดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยราชการ มูลนิธิและเอกชน

3. เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สาม (Inter-dependent) เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับเครือข่าย คือ เมื่อกลุ่มหรือองค์กรมีความพอเพียงในระดับที่สองแล้วก็จะร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสร้างเครือข่าย มีการติดต่อร่วมมือกับธนาคารและบริษัทต่าง ๆ ทั้งในด้านการลงทุน ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการจำหน่าย ด้านการบริหารจัดการเพื่อการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในด้านสวัสดิการ การศึกษา ด้านสังคมและศาสนาให้ได้รับประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่าย

ในส่วนของการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถค้นพบงานวิจัยได้ดังนี้ งานวิจัยของ สุจิตตรา จันทร์ลอย (2559, น.7) ศึกษาการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตเทศบาล ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตบนความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุก ๆ ขั้นตอน ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในประเทศให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม ต้องดำเนินชีวิตด้วยความอดทน

ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อเสริมสร้างความสมดุลและความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง

ขณะเดียวกัน งานวิจัยของ รัฐกิจ กอนจันดา และสังวาล เพ็ญยุระ (2554, น. 39) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประกอบด้วย การแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน มีแผนงานโครงการ แนวแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนเพื่อสนับสนุนการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจัดกิจกรรมแนะแนวให้ผู้เรียนได้รู้จักการวางแผนชีวิตของตนเองได้พอเพียงมีระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถแก้ปัญหาพัฒนาตนเองได้

ขณะที่ ทิศนา แคมมณี (2556) ศึกษาการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา: ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ พบว่า สำหรับประเด็นทางการศึกษานั้น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ระบุจุดหมายที่จะพัฒนาเด็ก เยาวชน และพลเมืองของประเทศ ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง ประพฤติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่ตนเองนับถือ รวมทั้งได้ระบุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนไว้ 8 ประการ ได้แก่ การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

งานวิจัยของ พระมหาแล ขำสุข ปกรณ์ ประจัญบาน และอ้อมธจิต แปนศรี (2558, น.135) ศึกษาการพัฒนาชุดการเรียนรู้ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า พฤติกรรมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนของนักเรียนให้อยู่อย่างมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน โดยมีการตัดสินใจและการกระทำต่างๆ อยู่บนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม ดังนั้นความพอประมาณ คือความพอดี พอเหมาะของวิถีชีวิต ตามความจำเป็น พอควรแก่ อรรถภาพ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เช่น การรู้จักประมาณตน ว่ามีความรู้ความดีแค่ไหน ไม่ทำตนเป็นคนโอ้อวด รู้จักแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง ตลอดจนการมีนิสัยคอยระวังการพูดการกระทำของตนให้อยู่ในสายกลาง ไม่สุดโต่ง หรือไม่หย่อนยานจนเกินไป ความมีเหตุผล คือ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และมีเหตุผล รู้จักความพอดีเกี่ยวกับความต้องการ ความปรารถนา มีความคิดใฝ่ฝันที่ใกล้เคียงกับความสามารถและความเป็นจริง การมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือการมีจิตใจที่เข้มแข็ง ฝึกตนเองได้ มีความอดทนต่อสิ่งยั่วเข้าได้ดี มีจิตสำนึกดี มีความเอื้ออาทร รู้จักการประนีประนอม ดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีสติ และนี่ถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

และงานวิจัยของ ปัญญา เลิศไกร และคณะ (2560, น. 25-26) ศึกษาการจัดการศึกษาฝ่าวิกฤติด้วยฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียงเทศบาลตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาด้วยฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องของการมีเหตุผลที่ปฏิบัติ ให้ได้อธิบายวิธีคิดนำไปสู่การสร้างสังคมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสังคม พอประมาณ ด้วยการใช้ทรัพยากรบุคคล รวมไปถึงอุปกรณ์ในท้องถิ่นที่มีอยู่สร้างอาคารและอุปกรณ์ของเล่นภูมิปัญญาต่าง ๆ มีภูมิคุ้มกันในการจัดการเรียนรู้แบบเครือข่ายดีเอื้อเพื่อเกื้อหนุนกัน สังคมแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้เน้นการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มซึ่งกิจกรรมทุกกิจกรรมจะต้องบนฐานคุณธรรม จริยธรรม

สรุปได้ว่า จากการศึกษาแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า งานวิจัยที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นศึกษานำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านสังคม ด้านอาชีพ ด้านวัฒนธรรม เพื่อวิเคราะห์ถึงแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตน ภายใต้อะไร 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน รวมถึงการอยู่ภายใต้เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งทางผู้วิจัยได้นำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาศึกษาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน ศึกษาการดำเนินกิจกรรมของนักเรียนที่ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมฐาน ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นจนจบ และวิเคราะห์ถึงผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรมที่จะนำไปสู่ความสมดุลทั้ง 4 มิติ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม มิติสิ่งแวดล้อมและมิติวัฒนธรรม

แนวคิดทักษะชีวิต

ความหมายของทักษะชีวิต

ทักษะชีวิตเป็นความสามารถขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งประกอบไปด้วยความสามารถต่าง ๆ ได้แก่ ความรอบรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเผชิญหน้ากับปัญหา และสามารถที่จะปรับตัวเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่มีความกดดัน จากสภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับชีวิตได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของทักษะชีวิตไว้ ดังนี้

กรมสุขภาพจิต (2543, น. 1) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตว่า หมายถึง ความสามารถเชิงมนุษย์ ประกอบด้วย ความสามารถที่จะวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลข่าวสารปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัว ความคิดสร้างสรรค์ ความตระหนักรู้ในตนเอง เข้าใจจุดเด่น จุดอ่อนของตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความสามารถในการประเมินทางเลือกตัดสินใจเลือก และสามารถลงมือแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง สามารถเลือกใช้วิธีการกับอารมณ์หรือความเครียดและมีวิธีการป้องกันการเกิด

อารมณ์หรือความเครียดที่เหมาะสม ขณะเดียวกัน เทพ สวงนภิตติพันธ์ (2545, น. 7) ให้ความหมาย ทักษะชีวิตว่า หมายถึง ความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญที่จะช่วยให้ความเป็นอยู่หรือการดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับร่างกาย สังคม และจิตใจ ของบุคคลส่งผลให้ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และประสบผลสำเร็จในชีวิต

ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลและประยุกต์ใช้ข้อมูลได้ อย่างเหมาะสม สามารถตัดสินใจ จัดการกับปัญหา และสามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่ตนเผชิญในชีวิตประจำวันได้ ผ่านการแสดงพฤติกรรมที่จริงออกมาอย่างสร้างสรรค์และตรงไปตรงมา ช่วยให้ ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สัมฤทธิ์ สันเต 2547, น. 10)

ธนพัชร แก้วปฎิมา (2547, น. 13) ให้ความหมายทักษะชีวิตว่า เป็นความสามารถ โดยรวมของบุคคล ประกอบไปด้วย กระบวนการคิดวิเคราะห์และประเมินเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองในชีวิตประจำวันอย่างมีเหตุผล โดยนำเอาข้อมูลจากการสะสมประสบการณ์มา ใช้ในการพิจารณา เพื่อตัดสินใจและสามารถเลือกใช้ทักษะต่าง ๆ เช่น การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ในการแก้ปัญหาและปรับตัวให้สามารถเผชิญต่อสถานการณ์ต่าง และ กัลยา ศรีสมบัติ (2544, น. 41) ให้ความหมายทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อตัดสินใจจัดการหรือควบคุมกับปัญหารอบ ๆ โดยมีตัวเลือกการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตนเอง ในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต

องค์ประกอบของทักษะชีวิต

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2541) กำหนดทักษะชีวิตที่พึงประสงค์ของ คนไทย โดยเป็นความสามารถของบุคคลในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มี 9 ประการ ได้แก่

1. การรู้จักและเข้าใจตนเอง คือ การรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเอง เข้าใจความต้องการและความรู้สึกของตนเอง เข้าใจศักยภาพจุดดีจุดด้อยของตนเอง รู้จักเลือกสิ่งต่าง ๆ ที่เหมาะสม รู้จักใช้ความสามารถของตนเองให้เป็นประโยชน์ รู้จักปลุกใจตนเอง ความภาคภูมิใจ มั่นใจตนเอง มีสติ รู้ตัว และควบคุมตนเองได้

2. การรู้จักแสวงหาข้อมูล ความรู้ คือ การใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา รับข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ตลอดเวลารู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจในความน่าเชื่อถือของข้อมูลและรู้จักนำความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไปใช้ประโยชน์

3. การรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักตัดสินใจ คือ คิดได้คล่อง คิดได้เร็ว มีปฏิภาณ คิดได้กว้าง มีความหลากหลาย คิดได้ละเอียด คิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีจินตนาการแปลกใหม่

คิดอย่างมีเหตุผล คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ จำแนกแจกแจงได้ และสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ มีระบบ และข้อมูลประกอบชัดเจน

4. การสื่อสาร และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น คือ การรู้จักแสดงออกด้วยคำพูด กิริยาท่าทาง และการกระทำที่เหมาะสมกับบุคคล ทำให้ผู้อื่นเข้าใจความรู้สึก และความต้องการของตนเองได้ เข้าใจความต้องการ และความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจผู้อื่น และรู้จักเป็นผู้นำ และผู้ตามให้เหมาะสมกับกรณี

5. การวางแผน และการจัดการ คือ รู้จักวางเป้าหมาย และวางแผนการเรียน รู้จักลำดับขั้นตอนการทำงาน และมีการเตรียมตัวเพื่อทำภารกิจต่างๆ รู้จักควบคุมตัวเองให้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และตรวจสอบผล

6. การทำงานเป็นทีม คือ รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในภารกิจที่ได้รับมอบหมาย การมีความสามัคคีในหมู่คณะ มีความยุติธรรม ไม่เอาเปรียบ ไม่เห็นแก่ตัว เคารพมติของกลุ่ม และกฎเกณฑ์ ระเบียบทางสังคม

7. การปรับตัว คือ รู้จักสังเกต และเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รู้จักปรับความคิด ลดความเครียดเมื่อเผชิญสถานการณ์แปลกใหม่ รู้จักมารยาท และสามารถปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

8. การมีวิสัยทัศน์ คือ ตื่นตัวต่อการยอมรับรู้ข่าวสาร และการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ มีจินตนาการรู้จักคาดการณ์ล่วงหน้าอยู่เสมอ

9. ความกล้าเสี่ยง คือ การรู้สึกสนุกสนาน และท้าทายสิ่งที่จะเผชิญสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ สามารถคาดคะเนเหตุการณ์ กล้าทดสอบหรือพิสูจน์ข้อสงสัยโดยมีการหยั่งเชิง ทดลอง ก่อนปฏิบัติจริงและการกล้าตัดสินใจ และการสิ่งต่าง ๆ ก่อนคนอื่น

เทพ สงวนกิตติพันธุ์ (2545, น. 8) ได้อธิบายว่า ชีวิตของมนุษย์นั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 ประการ นั่นคือ ร่างกาย สังคม และจิตใจ ซึ่งจะส่งผลต่อกันและปฏิสัมพันธ์ตลอดเวลา มนุษย์จึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขและนำมาซึ่งความสำเร็จ ได้แก่

1. ทักษะชีวิตด้านร่างกาย ควรจะมีความรู้ความสามารถมีความเชี่ยวชาญในด้านการรู้จักตนเอง การปฏิบัติตนเองให้เป็นผู้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ตลอดจนการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง

2. ทักษะชีวิตด้านสังคม ควรจะมีความรู้ความสามารถหรือความเชี่ยวชาญในด้านบทบาทของชีวิต คือ การติดต่อสื่อสารที่ดีกับคนอื่นการแสดงออกที่เหมาะสมทักษะ การสนทนาในสังคมการปฏิบัติที่ดีต่อครอบครัวและสังคม

3. ทักษะชีวิตด้านจิตใจ ควรจะมีความรู้ความสามารถหรือความเชี่ยวชาญในด้านการควบคุมอารมณ์ของตนเอง การปรับพฤติกรรมตนเอง การตัดสินใจที่ดีงาม สร้างความสำเร็จให้แก่ตัวเองการจัดทุกข์สร้างสุข

กรมวิชาการ (2543 , น. 19) แบ่งองค์ประกอบของทักษะชีวิตออกเป็น 9 ด้าน และได้อธิบายองค์ประกอบทักษะชีวิตแต่ละด้าน ไว้ดังต่อไปนี้

1. การรู้จักตนเอง คือ รู้จักตนเองด้วยการประเมินสภาพตนเองทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านความคิดสิ่งแวดล้อมรอบตัว รู้เป้าหมายของชีวิต คิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็น ตัดสินใจและวางแผนได้อย่างถูกต้องถูกต้องเหมาะสม

2. การแสวงหาความรู้และการใช้ข้อมูล คือ การใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่ศึกษา รับข้อมูลต่าง ๆ อยู่เสมอ รู้จักข้อเท็จจริงของข้อมูลด้วยการใช้เหตุผลหรือดุลยพินิจในการตัดสินใจที่น่าเชื่อถือ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และรวมไปถึงสังคมส่วนร่วม

3. การสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น คือ ความสามารถในการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก อารมณ์ และความต้องการจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันในการติดต่อสื่อสาร

4. การทำงานเป็นทีม คือ การทำงานร่วมกันอย่างมีขั้นตอน มีแบบแผน ซึ่งการดำเนินงานเป็นไปตามกรอบวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ โดยมีการกำหนดกรอบข้อตกลงในการทำงานและการวางแผนในการทำงาน การแบ่งงาน การทำงานตามแผน การแก้ไขปัญหา

5. การกล้าเสี่ยง คือ การลองเผชิญกับสภาวะว่าที่มีความกดดันและมีความเสี่ยง ซึ่งมีทั้งการเสี่ยงต่อทางร่างกาย ความคิด ปัญญาและอารมณ์

6. การวิสัยทัศน์ คือ การรู้สร้างภาพอนาคต หรือมองอนาคต ซึ่งจะเห็นเป้าหมายหรือสิ่งที่อยากเห็นในอนาคต ที่เปลี่ยนแปลงไปในสิ่งที่ดีกว่าเดิม

7. การคิดการตัดสินใจและการแก้ปัญหา คือ ความสามารถคิดได้คล่องแคล่ว มีปฏิภาณไหวพริบ มีความหลากหลาย ความละเอียด และความลึกซึ้ง ซึ่ง ตลอดจนสามารถตัดสินใจและข้อสงสัยหรือปัญหาได้อย่างรอบคอบ มีระบบ และมีขั้นตอน

8. การวางแผนและการจัดการ คือ การรู้จักวางแผนเป้าหมายในชีวิตการเรียน และใช้เวลาให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม จัดลำดับขั้นตอนในการเรียนรู้ การทำงาน การควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนด

9. การปรับตัว คือ ความสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมได้อย่างมีความสุข โดยการรู้จักสังเกตเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลง ปรับความคิด เพื่อลดความเครียด พร้อมเผชิญสถานการณ์แปลกใหม่และมีความหลากหลาย

องค์ประกอบของทักษะชีวิต ควรมีทักษะที่จำเป็นใหญ่ ๆ ดังนี้

Maxwell (1981 อ้างถึงใน สกกล วรเจริญ ศรี, 2550, น. 22) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของทักษะชีวิต ควรมีทักษะที่จำเป็นใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ทักษะด้านความรู้ในตนเอง และการตระหนักรู้ในตนเอง ในด้านความรู้ในตนเอง และการรู้ในข้อจำกัดของตนเองเป็นสิ่งที่จำเป็น ตัวอย่างเช่น ทักษะการประเมินตนเอง หรือการค้นหา ข้อดี และข้อด้อยของตนเองในขอบเขตของชีวิต เป็นต้น

2. ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ มนุษย์เป็นสัตว์สังคม จะต้องอยู่ร่วมกัน และใช้ชีวิต ร่วมกัน ดังนั้นทักษะที่จำเป็นในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ได้แก่ ทักษะการแสดงออกทางอารมณ์ ของตน ทักษะการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม ทักษะการต่อต้านความกดดันจากสังคม และทักษะ การฟังอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ทักษะการแก้ปัญหา ชีวิตของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัย ต่างมีความหลากหลาย จะมีการเผชิญกับความซับซ้อนทางสังคมที่เกิดขึ้น ทักษะการแก้ปัญหาจึงจำเป็นและมีความสำคัญใน การดำรงชีวิต ทั้งทักษะการตัดสินใจ ทักษะการคิดหาทางเลือกที่เหมาะสม ซึ่งทักษะต่าง ๆ นั้น จะขึ้นอยู่กับ การนำไปประยุกต์ในแต่ละสถานการณ์ด้านของบุคคล เช่น ชีวิตการทำงาน ชีวิตการเรียน และชีวิตส่วนตัวของการใช้เวลาว่าง เป็นต้น

สำหรับองค์การอนามัยโลก (WHO, 1994) องค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ 10 องค์ประกอบ ประกอบไปด้วยดังนี้

1. ทักษะการตัดสินใจ (Decision making) คือ ความสามารถในการตัดสินใจที่ เกี่ยวข้องกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตอย่างเป็นระเบียบแบบแผนและรอบคอบ เช่น ถ้าบุคคลมีความ สามารถที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนเอง ในด้านของความปลอดภัยในชีวิต โดยมีการ ประเมินทางเลือกและผลที่ได้จากการตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมและถูกต้อง ก็จะส่งผลให้มีความ ปลอดภัย

2. ทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving) คือ ความสามารถในการจัดการหรือ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีระบบ โดยไม่ได้ส่งผลให้เกิดความเครียดทางกายและจิตใจ

3. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) คือ ความสามารถในการคิดโดย ไม่ได้ยึดติดกับกรอบ ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยสนับสนุนในการตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อค้นหา ทางเลือกต่าง ๆ มาปรับใช้ส่งเสริมในชีวิตประจำวันได้อย่างดีและมีความเหมาะสม

4. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ (Critical thinking) คือ ความสามารถในการ คิดวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ กลั่นกรองความคิด และประเมินสถานการณ์ รอบ ๆ ตัว เพื่อหาทางเลือก ที่ดีที่สุด

5. ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective communication) คือ ความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทางประกอบ เพื่อที่จะแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การแสดงความต้องการ การขอร้อง การเจรจาต่อรอง และการตักเตือน

6. ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal relationship) คือ ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล โดนปราศจากปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ และสามารถรักษาความสัมพันธ์นั้นได้

7. ทักษะการตระหนักรู้ในตน (Self awareness) คือ ความสามารถในการรู้จักและเข้าใจตัวตนของแต่ละบุคคล รู้ถึงข้อดี ข้อเสียของตนเอง และรู้ถึงความต้องการและสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้รู้ตนตนที่แท้จริงของตัวเองเวลาเผชิญกับความเครียดหรือความเสี่ยงในสถานการณ์ต่าง ๆ

8. ทักษะการเข้าใจผู้อื่น (Empathy) คือ ความสามารถในการเข้าถึงความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านต่าง ๆ เช่น ระดับการศึกษา ความเชื่อ อาชีพ ฯลฯ ส่งผลให้สามารถยอมรับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างจากเรา เกิดการช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ด้อยกว่าตนเอง เช่น ผู้ป่วยโรคมะเร็ง

9. ทักษะการจัดการกับอารมณ์ (Coping with emotion) คือ ความสามารถในการรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น โดยอารมณ์มีผลต่อการแสดงพฤติกรรม รู้และทราบถึงวิธีการจัดการกับอารมณ์โกรธ และความเศร้าโศก ที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามสถานการณ์

10. ทักษะการจัดการกับความเครียด (Coping with stress) คือ ความสามารถในการรับรู้ที่มาและสาเหตุของความเครียด รู้วิธีการบรรเทาความเครียด และแนวทางในการจัดการระดับความเครียด เพื่อให้เกิดการเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมและไม่เกิดปัญหาด้านสุขภาพ

ในส่วนของการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดทักษะชีวิต สามารถค้นพบงานวิจัยได้ดังนี้ งานวิจัยของ สุกิจ โพธิ์ศิริกุล เจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม และคุณวุฒิ คนฉลาด (2555, น. 42) ที่ศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหา คือ การหาทางเลือกในการแก้ปัญหาเพราะเด็กในปัจจุบันอยู่ในสภาพความเปลี่ยนแปลงและความกดดันจากสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้า

ทางเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในสังคมและครอบครัวเพราะสภาพแวดล้อมมีแต่ปัญหามากมาย การที่จะให้เด็กอยู่ได้อย่างมีความสุขนั้น การหาทางเลือกแก้ปัญหาจึงเป็นแนวทางที่สำคัญที่เด็กต้องการมากที่สุดเพราะเชื่อว่าถ้าตนเองมีความสามารถในการหาทางเลือกแก้ปัญหาจะทำให้ตนเองมีความสุขได้

ขณะที่ สุริยัน ยูโซ๊ะ สุชาติ ฐิติระวีวงศ์ และศักรินทร์ ชนประชา (2556, น. 76) รูปแบบกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต 4H สำหรับเยาวชนในชุมชนเขตเมืองกรณีศึกษาเทศบาลนครยะลา พบว่า การสร้างกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต 4H สำหรับเยาวชน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน กำหนดการสร้างทักษะชีวิต 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะชีวิตด้านผู้นำ ทักษะชีวิตด้านความร่วมมือ ทักษะชีวิตด้านสุขภาพ ทักษะชีวิตด้านจิตใจ เริ่มต้นจากการสร้างกลุ่มเยาวชนทั่วไปให้เป็นผู้นำเยาวชน แล้วสามารถเชื่อมโยงสู่สังคม สามารถให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในสังคม มีความเป็นผู้นำ สามารถให้ความร่วมมือกันในสังคม

งานวิจัยของ บุญล้อม ดั่งวิเศษ และมนสิข สติธิสมบูรณ์ (2560, น. 80) ที่ศึกษาการพัฒนาแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า การเรียนรู้สิ่งใหม่นั้นขึ้นอยู่กับความรู้เก่าเดิมและความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ โดยจะนำไปสู่การเกิดทักษะชีวิตให้มีประสิทธิภาพและมีศักยภาพ ควรเริ่มต้นการวางรากฐานทักษะชีวิตสำหรับการประกอบอาชีพผ่านการจัดประสบการณ์หรือการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อเป็นการเปิดโอกาสแห่งการเรียนรู้ โดยประสบการณ์ที่ได้รับในแต่ละช่วงเวลา สถานที่และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ต่างกัน ประสบการณ์เดิม และประสบการณ์ที่ได้รับใหม่ จะเกิดการ ปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในสมอง จนนำไปสู่การสรุปเป็นองค์ความรู้

สรุปได้ว่า แนวคิดทักษะชีวิต เป็นความสามารถขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคล ในการปรับตัว เพื่อที่จะสามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมไปถึงความสามารถของบุคคลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัวและสังคม ด้วยความรู้ โดยแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยความสมเหตุสมผลที่มีความเหมาะสมเพื่อให้บังเกิดผลในต่าง ๆ ทำให้การดำรงชีวิตดำเนินต่อไปได้อย่างเป็นสุขและสะดวกขึ้น โดยแนวคิดทักษะชีวิต มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของทักษะชีวิต ผู้วิจัยจึงเลือกแนวคิดทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO) เพราะแนวคิดทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO) มีองค์ประกอบของทักษะชีวิต 10 ด้าน แต่ทางผู้วิจัยเลือกมา 7 ด้าน มาวิเคราะห์ถึงผลของกิจกรรมที่ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการเข้าใจผู้อื่น และทักษะการเข้าใจตนเอง ซึ่งสามารถอธิบายถึง

การเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ของนักเรียนในการดำเนินกิจกรรมและเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในด้านทักษะชีวิตของนักเรียนได้ดีที่สุด

แนวคิดการถอดบทเรียน

ความหมายการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียน เป็นทั้งแนวคิดและเครื่องมือเพื่อสร้างการเรียนรู้ โดยเป็นวิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้ มีกระบวนการดึงเอาความรู้จากการทำงานออกมาใช้เป็นทุนในการทำงานเพื่อยกระดับให้ดียิ่งขึ้น โดยความหมายของการถอดบทเรียน จะถูกนิยามแตกต่างกันออกไป ดังนี้

การถอดบทเรียนช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากความสำเร็จหรือความผิดพลาดจากการทำงาน หมายความว่า ช่วยให้สกัดบทเรียนออกมาได้ว่า เพราะอะไรหรือเพราะเราทำอย่างไรจึงทำงานสำเร็จ หรือมีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ผู้ที่จะนำไปปฏิบัติในแนวเดียวกันสามารถหยิบเอาบทเรียนหรือความรู้นี้ไปใช้ เพื่อให้ปฏิบัติงานได้สำเร็จเช่นกัน รวมทั้งอาจจะนำไปพัฒนาการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ขณะเดียวกันหากเกิดความผิดพลาดหรือไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การถอดบทเรียนจะช่วยให้ทราบว่ามีสาเหตุตรงจุดใด ผิดพลาดเพราะอะไรและควรปรับปรุงอย่างไร (วิจารณ์ พานิช, 2548, น.163)

การถอดบทเรียน คือ วิธีการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่งที่เน้นเสริมสร้างการเรียนรู้ในกลุ่มที่เป็นระบบ เพื่อสกัดความรู้ฝังลึกในตัวคนและองค์ความรู้ออกมาเป็นบทเรียนที่สามารถนำไปสรุปและสังเคราะห์เป็นชุดความรู้หรือคู่มือ หรือสื่อในรูปแบบต่าง ๆ (ประภาพรรณ อุ่นอบ, 2552, น. 42)

เลิศชาย ปานมุข (2552) ได้ให้ความหมายการถอดบทเรียน คือ การทบทวนหรือสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกซึ่งทำให้เกิดผลอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลว หรืออาจกล่าวได้ว่าการถอดบทเรียนก็เพื่อสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงานโดยใช้วิธีการสกัดความรู้และประสบการณ์ที่ฝังลึกจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ร่วมการปฏิบัติงาน

การถอดบทเรียน จะประกอบด้วย 2 คำคือ “ถอด” และ “บทเรียน” คำว่า “ถอด” ก็แปลความหมายได้โดยตรงครับ ส่วน “บทเรียน” (Lesson Learned) คือ “ถ้าจะเกิดอะไรขึ้น” บทเรียนจะอธิบายเหตุการณ์และเงื่อนไขที่เกิดขึ้น และคำอธิบายนั้นต้องมีคุณค่าในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งคำอธิบายที่ชัดเจนจะต้องมีตัวชี้วัดที่ดี ที่สะท้อนว่าเกิดอะไรขึ้น และเกิดการเรียนรู้ในกระบวนการนั้น (จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูร, 2551)

พระราชสรรค์ แสน ภัคตี (2550) ได้ให้ความหมายการถอดบทเรียน คือ กระบวนการถอดบทเรียนควรจะเกิดขึ้นต่อจากการสรุปบทเรียน โดยกระบวนการถอดบทเรียน เป็นเสมือนการดึงเอาบางสิ่งบางอย่างออกมาจากบทเรียนที่มีอยู่สิ่งที่จะได้จากการถอดบทเรียน อาจจะได้งานหรือความสำเร็จที่มักนิยมเรียกว่า Best Practice รวมทั้งความล้มเหลวที่เกิดขึ้น

อโรชา ทองลาว (2557, น. 24-25) ได้กล่าวถึงหลักของการถอดบทเรียน และรูปแบบการถอดบทเรียน สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

หัวใจหลักของการถอดบทเรียน คือ การแบ่งปันความรู้ โดยเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้ ประการแรก ผลประโยชน์ โดยผลประโยชน์ที่นี้ไม่ได้หมายถึงผลประโยชน์ทางการเงินเพียงอย่างเดียว ประการที่สอง ความไว้วางใจ ทั้งความไว้วางใจต่อตนเอง ในด้านความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในสัมพันธภาพที่มีต่อผู้อื่น ประการที่สาม แรงจูงใจ ทั้งแรงจูงใจภายในและภายนอก ของปัจเจกบุคคลและกลุ่ม และประการที่สี่ การเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้

รูปแบบการถอดบทเรียนโดยทั่วไปมี 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การถอดบทเรียนเฉพาะประเด็น เป็นการถอดบทเรียนที่เน้นเฉพาะกิจกรรมสำคัญของโครงการ และสามารถนำผลจากการถอดบทเรียนจากกิจกรรมนั้น ๆ ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาโครงการให้สำเร็จภายในอนาคต

2. การถอดบทเรียนทั้งโครงการ เป็นการถอดบทเรียนทั้งระบบ โดยเริ่มตั้งแต่ความเป็นมาของโครงการ กระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์เมื่อสิ้นสุดโครงการ การถอดบทเรียนทั้ง 2 ลักษณะ ต้องการใช้การวิเคราะห์เชิงลึก

การถอดบทเรียนจะเกิดขึ้นต่อจากการสรุปบทเรียน กระบวนการถอดบทเรียน ผู้ถอดบทเรียนจะทำหน้าที่ในการตั้งโจทย์หรือคำถามในประเด็นสำคัญโดยมีการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อระดมความคิดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผ่านกระบวนการต่าง ๆ การถอดบทเรียน เป็นเครื่องมือที่นำมาประยุกต์ใช้ในโครงการพัฒนา ที่ช่วยสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคนทำงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอยู่บนพื้นฐานสำคัญ การเรียนรู้จากอดีตทั้งที่สำเร็จและผิดพลาดเพื่อสร้างอนาคตที่ดีกว่า โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา หรือปรับปรุงทำกิจกรรมในระยะต่อไปของโครงการให้ดีขึ้น

รูปแบบการถอดบทเรียน

ศุภวัลย์ พลายน้อย (2553) ได้แบ่งวิธีการถอดบทเรียน 5 รูปแบบ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. การถอดบทเรียนด้วยการเรียนรู้จากเพื่อน (Peer Assist) เป็นการเรียนรู้ก่อนการทำกิจกรรม โดยเป็นการเรียนรู้จากเขา เขาเรียนรู้จากเรา ทั้งเราและเขาเรียนรู้ร่วมกันและสิ่งที่เรา ร่วมกันสร้าง
2. การถอดบทเรียนแบบเล่าเรื่อง (Story Telling) เป็นการเรียนรู้ก่อนหรือระหว่างทำกิจกรรม ด้วยการให้ผู้มีความรู้จากการปฏิบัติ ปลดปล่อยความรู้ที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวออกมา แลกเปลี่ยนความรู้ โดยผู้เล่าจะเล่าความรู้สึกที่ฝังลึกอยู่ในตัวที่เกิดจากการปฏิบัติ เมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนผลการตีความแล้ว จะทำให้ได้ความรู้ที่สามารถบันทึกไว้เป็นชุดความรู้
3. การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (After Action Review: AAR) AAR เป็นการจับความรู้ที่เกิดขึ้นสั้น ๆ ภายหลังจากการทำกิจกรรม แล้วนำไปสู่การวางแผนในครั้งต่อไป ทำให้คนทำ รู้สึกตื่นตัวและมีความรู้สึกผูกพันกับงาน
4. การถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Retrospect) เป็นการถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ โดยเป็นการรวบรวมความรู้ในระยะยาวสำหรับ คณะทำงานเพื่อการมองไปในอนาคต และทำทันทีที่เสร็จสิ้นกิจกรรม
5. การถอดบทเรียนจากวิธีปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Good/ Best Practice) เป็นแนวคิดที่ก่อตัวจากทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง เป็นแนวคิด ไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องมือ แนวคิดหลักจะเกี่ยวข้องกับคำว่า “คุณภาพ” ที่ถูกนิยามด้วยการทำสิ่งที่ถูกต้องและปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้เข้าร่วมตกลงร่วมกันในวัตถุประสงค์ รายละเอียด และเกณฑ์ที่ใช้ แต่ละกลุ่ม นำเสนอโครงการ ผลการดำเนินงานของตนเอง กลุ่มช่วยกันสรุปกระบวนการทำงานในแต่ละขั้นตอน ของโครงการที่จะให้ประสบผลสำเร็จ ขั้นตอนที่ต้องการแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อหาส่วนที่ดีที่สุด

วิธีการถอดบทเรียน

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ เรืองวิษณุ นิลโครต และณัฐพัชร์ ทองคำ (2552) ได้ให้วิธีการถอดบทเรียนไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

1. สร้างบรรยากาศในการถอดบทเรียน จะต้องมีบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการถอดบทเรียนไม่ตึงเครียดจนเกินไป สามารถพูดคุยได้อย่างทั่วถึง
2. กำหนดกติกา ซึ่งเป็นการบอกบทบาทและหน้าที่ของผู้เข้าร่วมกระบวนการถอดบทเรียน ทำให้การถอดบทเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น

3. การจัดกิจกรรมเสริมพลัง ระหว่างการดำเนินกระบวนการถอดบทเรียน วิทยากร ดำเนินการตั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการถอดบทเรียนมีโอกาสในการทบทวน เหตุการณ์ที่ผ่านมาหรืออาจมีกิจกรรมเสริมหรือกระตุ้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมถอดบทเรียนผ่อนคลาย และแลกเปลี่ยนความรู้ได้เต็มที่

4. การนำเข้าสู่ประเด็นการถอดบทเรียน โดยมีการกำหนดขั้นตอนดังต่อไปนี้ ขั้นตอนแรกคือเล่าประสบการณ์และความสำเร็จจากการทำ รวมไปถึงการบอกถึงความแตกต่าง การทำงานตามแผนและผลที่ได้รับจากการปฏิบัติงานจริง เล่าถึงปัจจัยที่ส่งผลให้การทำงานประสบความสำเร็จ ร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแก่ผู้ร่วมกระบวนการถอดบทเรียน

เทคนิคการถอดบทเรียน

สมเกียรติ ภู่วัฒน์วิบูลย์ (2556) ได้ให้เทคนิคการถอดบทเรียน มีขั้นตอนการถอดบทเรียน คือ การตั้งประเด็นหรือหัวข้อ คือ ประเด็นการจัดการความรู้ คือ การพิจารณาว่าองค์กรมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายคืออะไรอย่างไรการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย ต้องใช้อะไรอย่างไร และปัจจุบันมีความรู้อะไรบ้าง การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญต่องานหรือกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร เช่น ประเด็นที่ทำให้องค์กรได้คะแนน คือ ประเด็นที่ตรงกับตัวบ่งชี้ การพัฒนาสถาบันสู่สถาบันเรียนรู้ ประเด็นเป็นเรื่องที่ทำในชีวิตประจำวัน ประเด็นที่กลุ่มเป้าหมายสนใจในงานร่วมกัน ประเด็นที่ทำให้เกิดการพัฒนาดีขึ้น และประเด็นที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายเช่น ทำอะไร ทำอย่างไรถึงจะได้รับรางวัลอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบสำหรับการจัดกิจกรรมการถอดบทเรียน

โยธิน แสงวดี (2559) ได้ให้องค์ประกอบสำหรับการจัดกิจกรรมการถอดบทเรียนไว้ ได้แก่ ห้องประชุมหรือห้องสำหรับกิจกรรม อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประชุมหรือทำกิจกรรมเพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานและเทคโนโลยีสารสนเทศ กระดาน และเครื่องเขียน เลขานุการ การประชุมเพื่อกระบวนการถอดบทเรียน แผนที่ชุมชนที่ดำเนินงานหากเป็นกรณีศึกษา ประชานที่ประชุมเพื่อดำเนินการถอดบทเรียน ผู้นำการสนทนาและชี้ประเด็นเพื่อให้เกิดการให้ข้อเสนอแนะ และที่นั่งสำหรับผู้สังเกตการณ์ที่จะนำผลการถอดบทเรียนไปประยุกต์ใช้ในสังคมอื่น

ขั้นตอนที่สำคัญในการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียนมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้ (ศุภวัทย์ พลายน้อย, 2549)

1. การสร้างบรรยากาศในการถอดบทเรียน การสร้างบรรยากาศให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนเกิดความผ่อนคลายและมีความเป็นกันเองเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเริ่มต้นการถอดบทเรียนผู้อำนวยการควรต้องดำเนินการสร้างบรรยากาศดังกล่าวให้เกิดขึ้นเมื่อทีมงานถอดบทเรียนและผู้เข้าร่วมถอดบทเรียนอยู่พร้อมหน้า การเริ่มต้นสร้างบรรยากาศในการถอดบทเรียนควรใช้เกมหรือเพลงประกอบท่าทางในการละลายพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมถอดบทเรียนและทีมงานถอดบทเรียน เพื่อให้ทุกคนเกิดความสนุกสนานและได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม

ขั้นตอนต่อไป ผู้อำนวยการควรต้องอธิบายให้ผู้เข้าร่วมถอดบทเรียนทราบว่าทุกคนที่เข้าร่วมถอดบทเรียนมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทั้งหมด ส่งผลให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการตั้งคำถามแปลก ๆ เกิดขึ้นในระหว่างการถอดบทเรียน นอกจากนี้การเรียกเฉพาะชื่อของผู้ร่วมถอดบทเรียนจะส่งผลให้บรรยากาศที่ผ่อนคลายมากกว่าการเรียกตำแหน่งของผู้ร่วมถอดบทเรียน รวมถึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

2. การกำหนดกติกาในการถอดบทเรียน

มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนเข้าใจในหน้าที่ของตนเอง สร้างบรรยากาศที่ดีในการถอดบทเรียน และทำให้การถอดบทเรียนเกิดความราบรื่น วิธีการกำหนดกติกาในการถอดบทเรียน ผู้อำนวยการควรให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาเพื่อให้ทุกคนเกิดความสบายใจในระหว่างการถอดบทเรียนประเด็นสำคัญที่ควรกำหนดในกติกากการถอดบทเรียน ได้แก่ ประการแรก คือ เป้าหมายการถอดบทเรียน เพื่อให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนเกิดการเรียนรู้จากกรณีปฏิบัติกิจกรรมที่ผ่านมา ประการที่สอง วิธีการถอดบทเรียน ใช้การร่วมกันคิดของผู้ถอดบทเรียน มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประการที่สาม หน้าที่ของผู้ร่วมถอดบทเรียน ทุกคนต้องให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานทุกคนต้องยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น และประการที่สี่ ข้อพึงระวังในการถอดบทเรียน ต้องไม่มีการตำหนิบุคคลใด ๆ ที่เข้าร่วมถอดบทเรียนและไม่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดบทเรียนเมื่อผู้ร่วมถอดบทเรียนได้ร่วมกันกำหนดกติกาเรียบร้อยแล้ว

3. การจัดกิจกรรมอุ่นเครื่อง

ผู้อำนวยการควรต้องชี้แจงให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนเกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนได้ทบทวนความทรงจำจากการเข้าร่วมกิจกรรม

ที่ผ่านมา วิธีการจัดกิจกรรมอ่อนเครื่อง ผู้อำนวยการกระบวนการเตรียมการเขียนวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอนลงในกระดาษล่วงหน้า และนำมาใช้ประกอบการชี้แจงให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนได้เกิดความเข้าใจ ซึ่งจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการจากการถอดบทเรียน

4. เข้าสู่ประเด็นสำคัญของการถอดบทเรียน

ในการเริ่มต้นการถอดบทเรียน ผู้อำนวยการกระบวนการต้องอธิบายขั้นตอนการสกัดความรู้จากผู้ร่วมถอดบทเรียน และเป้าหมายของการถอดบทเรียนคือรายงานผลการปฏิบัติงานและบทเรียนจากการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดบทเรียน และกระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนได้ร่วมถอดบทเรียนขั้นตอนการถอดบทเรียนสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

เริ่มจากการเล่าประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดบทเรียน มีการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวิธีการปฏิบัติงานในแผนปฏิบัติงานกับวิธีการปฏิบัติงานจริง รวมถึงการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานที่ทำได้เป็นอย่างดี การให้ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานดีขึ้นของผู้ร่วมถอดบทเรียน เน้นวิเคราะห์อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน การให้ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดบทเรียน ให้ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมาของผู้ร่วมถอดบทเรียน การประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาของผู้ร่วมถอดบทเรียน ผู้จัดบันทึกต้องดำเนินการจัดบันทึกรายละเอียดข้อมูลทั้งหมดของผู้ร่วมถอดบทเรียน บันทึกเสียงการถอดบทเรียนทุกขั้นตอนและสังเกตบรรยากาศในระหว่างการถอดบทเรียนพร้อมจัดบันทึกไว้เพื่อประกอบการจัดทำรายงานการถอดบทเรียน

ในส่วนของการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการถอดบทเรียน สามารถค้นพบงานวิจัยได้ดังนี้ งานวิจัยของ นรินทร์ สังข์รักษา อุ่นอารมย์เลิศ ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม และจวีร์วรรณ จันทลา (2555, น. 64) ที่ศึกษาการถอดบทเรียนจากโครงการค่ายเรียนรู้คุณธรรม นำชีวิตพอเพียง ปี 2550-2553 พบว่า บทเรียนจาก ทุณชุมชน ทุกชุมชนที่ศึกษามีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาเพื่อการดำรงชีวิต โดยทุกชุมชนที่ศึกษา มีความเข้มแข็งแตกต่างกัน ประกอบด้วยผู้นำ สมาชิกและประชาชนที่มีส่วนร่วมเป็นอย่างดี มีการรวมกลุ่ม มีทุนทางสังคมมากมาย นอกจากนี้หลายชุมชนยังเป็นต้นแบบการพัฒนา บางชุมชนก็มีภูมิปัญญาที่สามารถดำรงอยู่ได้ทุกชุมชน มีการจัดการความรู้ โดยกิจกรรมหลักคือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ภายในชุมชนผ่านเวทีชาวบ้าน เวทีประชาคม และการศึกษาดูงานของคนจากภายนอกชุมชน รวมไปถึงการบูรณาการความรู้จากภูมิปัญญาและความรู้จากภายนอกเข้าด้วยกัน ผ่านการเรียนรู้ มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจนประสบความสำเร็จในระดับที่แตกต่างกัน ขณะที่ พงศกร เอี่ยมสอาด และ พิทักษ์ ศิริวงศ์ (2560, น. 633) ศึกษาถอดบทเรียนกระบวนการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณสู่ความสำเร็จ: ตลาดโก้งโค้ง บ้านแสงโสม อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า บทเรียนความสำเร็จที่สำคัญในการพัฒนาตลาดชุมชนสู่ความสำเร็จและ

เป็นที่รู้จักคือความสามัคคีและความร่วมมือของชุมชนของชาวตลาด และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในการร่วมกันพัฒนาตลาดอย่างยั่งยืน

ชูเกียรติ ลิสุวรรณ์ (2554, น. 121) ที่ศึกษาการวางแผนและบริหารโครงการ พบว่า เครื่องมือที่ใช้ถอดบทเรียนมีหลากหลายที่ถูกพัฒนาขึ้น และได้ประยุกต์มาจากหลายสาขาวิชาเพื่อนำมาพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยใช้การถอดบทเรียน เป็นเครื่องมือหนึ่งที่น่าสนใจในการพัฒนาสังคม กระบวนการถอดบทเรียนเป็นกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับปฏิบัติการใด ๆ ที่ดำเนินการไปแล้ว เพื่อเรียนรู้จุดแข็งจุดอ่อนหลีกเลี่ยงความผิดพลาดซ้ำรอยเดิมแสวงหาแนวทางการดำเนินงานที่ดีที่สุด ทั้งนี้ ศุภวัณย์ พลายน้อย (2553) ที่ศึกษานานาวิธีวิทยาการถอดบทเรียนและสังเคราะห์องค์ความรู้ พบว่า วิธีวิทยาการถอดบทเรียน มี 3 ขั้นตอน ประกอบไปด้วยดังนี้ 1) การออกแบบแผนการถอดบทเรียนเป็นการถอดบทเรียนทั้งโครงการใช้เทคนิคการถอดบทเรียน 2) ดำเนินการถอดบทเรียนโดยการระดมความคิดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการถอดบทเรียน เน้นสกัดบทเรียนทั้งระบบ เริ่มต้นจากการเตรียมการดำเนินการ ความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับและปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรครวมทั้งข้อเสนอแนะและปฏิบัติได้ 3) การเขียนรายงานการถอดบทเรียนการตรวจสอบและยืนยันกับผู้ที่มีส่วนร่วม จนนำไปสู่การเผยแพร่บทเรียนที่ได้สู่สาธารณะ

ขณะที่ ประชาสรรค์ แสนภักดี (2550, น. 16) ที่ศึกษาการสรุปบทเรียนการถอดบทเรียน และการถอดรหัสการพัฒนา พบว่า การถอดบทเรียน ควรจะเกิดขึ้นต่อจาก การสรุปบทเรียน คือ การถอดบทเรียนเป็นเสมือน การดึงเอาบางสิ่งบางอย่างออกมาจากบทเรียนที่มีอยู่ สิ่งที่จะได้จากการถอดบทเรียนอาจจะได้งานหรือความสำเร็จที่มักนิยมเรียกว่า Best Practice รวมทั้ง ความล้มเหลวที่เกิดขึ้น (Bad Practice) หลักในการถอดบทเรียนจึงอยู่ที่กรอบแนวคิดที่เราจะใช้ในการถอดบทเรียน อาจจะเปรียบได้กับตาข่ายดักจับประเด็น

งานวิจัยของ ประพนธ์ ผาสุกยี่ด (2547, น. 48) ที่ศึกษาการจัดการความรู้ฉบับมือใหม่หัดขับ พบว่า สิ่งดี ๆ เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมภายในองค์กรที่เรียกว่า Best Practice แต่คนในองค์กรกับไม่รู้ถึงสิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อต้องการที่จะเริ่มต้นลงมือทำ อะไรก็ต้องเริ่มต้นใหม่หมดทั้ง ๆ ที่มีเรื่องที่สามารถต่อยอดไปได้ โดยไม่ต้องเริ่มต้นใหม่ตั้งแต่ศูนย์ ซึ่งเป็นสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในตัวองค์กร โดยผู้บริหารต้องส่งเสริมให้มีการพัฒนา Best Practice ให้มากขึ้น เพื่อพัฒนางาน พัฒนาคอนให้ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นกว่าเดิม

สรุปได้ว่า จากการทบทวนแนวคิดการถอดบทเรียนข้างต้น ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการถอดบทเรียนจากวิธีปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) เพื่อทบทวนและสรุปประสบการณ์ของการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านมาในแง่มุมด้านต่าง ๆ เริ่มต้นจากการวางแผนในระยะขั้นต้น จนสู่วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ เพื่อให้เห็นถึงข้อมูลต่าง ๆ ช่วยให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์ของบทเรียนนั้น ๆ สามารถเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนิน

กิจกรรมใด ๆ ที่ดำเนินการไปแล้ว เพื่อเรียนรู้ให้เห็นจุดแข็ง จุดที่ต้องปรับปรุง เพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาด และหาแนวทางในการดำเนินงานที่ดีที่สุด สามารถนำสิ่งที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการถอดบทเรียนครั้งนี้มุ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก เนื่องจากกระบวนการถอดบทเรียนจะสะท้อนให้เห็นภาพความสำเร็จที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีความเหมาะสมและง่ายต่อการใช้เป็นแนวทางให้โรงเรียนอื่น ๆ นำไปใช้เป็นแบบอย่างต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การถอดบทเรียนกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยถอดบทเรียนกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ทำความเข้าใจกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งออกเป็น 7 ฐาน ได้แก่ 1) ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า 2) ฐานการเลี้ยงปลาตุก 3) ฐานการปลูกพืชสวนครัว 4) ฐานการปลูกไม้ผล 5) ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ 6) ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ และ 7). ฐานการทำแก๊สชีวมวล โดยการถอดบทเรียนกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงพร้อมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาอธิบาย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ของแต่ละทักษะ และนำเอาแนวคิดทักษะชีวิตของ WHO มาอธิบายทักษะชีวิต 7 ประการที่เกิดขึ้นหลังจากการทำกิจกรรมทั้ง 7 ฐานของนักเรียน หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาเป็นต้นแบบและเป็นแนวทางให้โรงเรียนอื่น ๆ ที่มีบริบทพื้นที่ใกล้เคียงกัน ได้นำไปแบบอย่างหรือประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อถอดบทเรียนนี้ผู้วิจัยใช้การถอดบทเรียนจากวิธีปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) ยึดวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ในการวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงอธิบาย พรรณนาความจากเอกสาร และข้อมูลจากการวิจัย ภาคสนาม โดยนำกระบวนการวางแผนกำหนดวัตถุประสงค์ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตีความ ข้อมูล เพื่อสามารถให้เหตุผล และการวิเคราะห์ที่เหมาะสมกับเรื่องที่ศึกษา ได้กำหนดกรอบพื้นที่ในการศึกษาไว้ คือ โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีวิธีการ ดำเนินตามลำดับดังนี้

การกำหนดพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษา ได้แก่ โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จากการศึกษาบริบทเบื้องต้น พบว่า โรงเรียนบ้านหินผุด ได้รับรางวัล สถานศึกษาพอเพียง ประจำปีการศึกษา 2555 และ ได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติ ที่เป็นเลิศ (Best Practice) ประจำปีการศึกษา 2559 จาก ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ โดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดพื้นที่ศึกษาต่อไปนี้

โรงเรียนบ้านหินผุด ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 บ้านโ๊ะบะ ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยภายในโรงเรียนมีกิจกรรมที่นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับ กิจกรรมภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน ประกอบไปด้วยกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน ได้แก่ 1) ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า 2) ฐานการเลี้ยงปลาดุก 3) ฐานการปลูกพืชสวนครัว 4) ฐานการปลูกไม้ผล 5) ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ 6) ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ และ 7) ฐานการทำแก๊สชีวมวล

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนบ้านหินผุด มีความโดดเด่นในด้านกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่มีประโยชน์ต่อนักเรียน สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับชุมชน ต่อยอดเป็นอาชีพได้ในอนาคต

การเลือกแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาค้างนี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 แหล่ง ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 26 คน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนบ้านหินผุด จำนวน 1 คน ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจำนวน 4 คน นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 16 คน และผู้ปกครองของนักเรียนจำนวน 5 คน

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เป็นแหล่งข้อมูลที่ศึกษาจากหนังสือ งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการศึกษาการวิจัยเบื้องต้น ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบไปด้วยดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งผลงานการวิจัยประเภทต่าง ๆ ข้อมูลจากการค้นคว้า ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือจากเว็บไซต์ เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการศึกษาการวิจัยเบื้องต้น ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพ

2. แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อความที่มีความชัดเจนตายตัว โดยเป็นแนวคำถามแบบเปิดกว้าง หรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ลักษณะพูดคุย สนทนากับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีการวิจัยมีผลทำให้ข้อความมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง โดยมีคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารโรงเรียนบ้านหินผุด ในประเด็นของแนวทางและนโยบายในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด การสัมภาษณ์เชิงลึกกับครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม ในประเด็นของการดำเนินกิจกรรมและผลของการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลต่อนักเรียนและโรงเรียนบ้านหินผุด และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ปกครองนักเรียน ในประเด็นของการติดตามผลของนักเรียนที่นำความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ที่บ้านและชุมชน

3. แนวทางการสนทนากลุ่ม เป็นการสนทนากลุ่มที่มีแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เป็นแนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาจากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อคำถามมีความยืดหยุ่น และเปิดกว้าง โดยมีคำถามในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ การสนทนากลุ่มกับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 5 ในประเด็นของผลที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละฐาน และประเด็นของการนำความรู้ที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ที่บ้านและชุมชน

การรวบรวมข้อมูล

แนวทางการรวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 4 ลักษณะ ได้แก่ กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ เทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก กระบวนการในการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และกระบวนการในการรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพอันมีสาระสำคัญดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับทุติยภูมิประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการศึกษาวิจัย และผลงานวิจัยประเภทต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งเพื่อนำมาประกอบในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในการวิจัย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการดังต่อไปนี้

โรงเรียนบ้านหินผุด ได้สัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้บริหารโรงเรียนบ้านหินผุด จำนวน 1 คน ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจำนวน 4 คน นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 16 คน และผู้ปกครองของนักเรียน จำนวน 5 คน

โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการบันทึกข้อมูลโดยวิธีการจดบันทึกข้อมูลและการบันทึกเสียง โดยได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยก่อนทำการบันทึกเสียง เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการตรวจสอบและตรวจทานความถูกต้องย้อนหลัง เมื่อผู้ให้ข้อมูลให้ข้อมูลที่ไมชัดเจนคลุมเครือ หรือมีส่วนใดที่ผู้วิจัยสงสัยหรือได้ยินไม่ถนัดจะให้ผู้ให้ข้อมูลทวนข้อมูลซ้ำอีกครั้งหรือตอบคำถามให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. การสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยได้กำหนดการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 8 คน โดยการแบ่งกลุ่มนักเรียนผู้ชายและกลุ่มนักเรียนผู้หญิงในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระมากที่สุด โดยปราศจากความกดดันและปัญหา ซึ่งประกอบไปด้วยดังนี้

นักเรียนผู้ชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 จำนวน 8 คน

นักเรียนผู้หญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 จำนวน 8 คน

4. การสังเกต

ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าไปยังโรงเรียนบ้านหินผุด เพื่อสังเกตการทำกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน และสังเกตการสอนของครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมที่ให้คำแนะนำ ในบทบาทของผู้ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การศึกษาครั้งนี้เป็นการเข้าศึกษาพื้นที่โดยการใช้ข้อมูลเชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนศึกษาผลกระทบและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงอธิบายพรรณนาความจากเอกสาร โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาถอดคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นจึงทำการจัดเรียงข้อมูลตามหมวดหมู่ นำมาวิเคราะห์เพื่อมองความเหมือนหรือความแตกต่าง จนสามารถได้ประเด็นข้อสรุปที่ชัดเจน แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำมาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีตามประเด็นต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ทำการวิเคราะห์มาเขียนสรุปเป็นข้อความแบบเชิงพรรณนา ซึ่งกระบวนการในการวิเคราะห์ครั้งนี้ จะทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. การตรวจสอบข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยเริ่มดำเนินการในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยมีแนวทางในการตรวจสอบข้อมูลดังต่อไปนี้

การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) การตรวจสอบด้านเวลา คือ ผู้วิจัยถามคำถามประเด็นเดียวกันกับบุคคลผู้ให้ข้อมูล เมื่อเวลาผ่านไป ได้สัมภาษณ์ประเด็นเดียวกับบุคคลผู้ให้ข้อมูลเดิมซ้ำอีกครั้ง เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าคำตอบที่จะได้เหมือนเดิมหรือไม่ การตรวจสอบด้านสถานที่ คือ ผู้วิจัยถามคำถามประเด็นเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลเดียวกัน แต่แตกต่างสถานที่ เพื่อตรวจสอบข้อมูลว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลอื่น ๆ หรือไม่ ด้านบุคคล ผู้วิจัยถามคำถามประเด็นเดียวกัน แต่มีความแตกต่างของบุคคลผู้ให้ข้อมูล เพื่อตรวจสอบข้อมูลว่าถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

ผลการวิจัย

บริบทโรงเรียนบ้านหินผุด

ประวัติของโรงเรียนบ้านหินผุด ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 บ้านโเฮ๊ะ ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2506 โดยมีโต๊ะครูสุบ หะยีอิบร้อเหม และนายหมัดเหล็บ บิลหะลี ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านนายสี และผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านโเฮ๊ะ เป็นผู้ดำเนินการติดต่อกับทางราชการให้มีการเปิดโรงเรียนนี้ขึ้น ในปีแรกนั้น มีนักเรียน จำนวน 69 คน และครู จำนวน 1 คน โดยนายเลิศ ชิตมณี เป็นครูคนแรกของโรงเรียน ได้อาศัยปอเนาะบ้านหินผุดเป็นสถานที่เรียนและสอน ในปี พ.ศ. 2521 ได้เริ่มขยายการศึกษาภาคบังคับ จากชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นภาคบังคับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเปิดสอนตามหลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2521 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นปีแรก ในปี พ.ศ. 2538 โรงเรียนบ้านหินผุด ได้เปิดสอนชั้นอนุบาลเพิ่มอีกหนึ่งห้องเรียน เป็นชั้นอนุบาล 1 รับเด็กอายุ 5 ปี ส่วนชั้นอนุบาลที่มีอยู่แล้วเป็นชั้นอนุบาล 2 รับเด็กอายุ 6 ปี ปัจจุบันนี้โรงเรียนบ้านหินผุด มีนักเรียน จำนวน 127 คน แบ่งเป็นสองระดับ ได้แก่ ระดับอนุบาล 1-2 มีนักเรียน จำนวน 30 คน และระดับประถมศึกษา 1-6 มีนักเรียน จำนวน 97 คน ข้อมูลครู บุคลากร โรงเรียนบ้านหินผุด ทั้งหมด 11 คน โดยมีนายเกษม หวันอาหลี เป็นผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบัน

ภาพที่ 2 โรงเรียนบ้านหินผุด

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

ความเป็นมาของกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เกิดขึ้นเมื่อปีการศึกษา 2553 โดยในขณะนั้นมีนางสุนิตย์ สุขมาตย์ ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนบ้านหินผุด โดยได้เล็งเห็นถึงการพัฒนาทักษะของนักเรียน ใช้กิจกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน จึงได้ประชุมกับคณะครูและบุคลากร เพื่อหาแนวทางในการจัดกิจกรรม ได้ข้อสรุปว่า สภาพทั่วไปของพื้นที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่นั้น เป็นทุ่งราบขนาดใหญ่ พื้นที่เหมาะแก่การเกษตร ทำสวนยางพารา จึงได้จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพชุมชน เกิดเป็นฐานทักษะต่าง ๆ เช่น ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า ฐานเลี้ยงปลาตุ๊ก การมีส่วนร่วมของคณะครูและบุคลากร ทำให้กิจกรรมนี้ดำเนินไปได้อย่างก้าวหน้า และมีความโดดเด่น จนสามารถผ่านการประเมินของมูลนิธิยุวสถิรคุณ ได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียง ประจำปี 2555

ปีการศึกษา 2557 นายเกษม หวันอาหลี เข้ามารับตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนบ้านหินผุด โดยได้เห็นถึงศักยภาพของครูและนักเรียน นอกเหนือจากโรงเรียนที่ได้จัดการเรียนรู้ในรายวิชาหลักแล้ว ควรมีการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นพื้นฐานด้านอาชีพของนักเรียนต่อไปในอนาคต จึงได้มีการวางแผนร่วมกันพูดคุย โดยเปิดประเด็นคำถามในการประชุม เพื่อรับทราบนโยบายและแนวปฏิบัติงานร่วมกัน โดยแบ่งประเด็นที่ได้พูดคุยกัน 3 ประเด็น ดังนี้ 1) โครงการหรือกิจกรรมใด ที่ประสบความสำเร็จที่สุด มีความโดดเด่นในการที่จะเผยแพร่และสามารถพัฒนาให้เป็นที่แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกได้ 2) โครงการหรือกิจกรรมใด ที่เกือบจะประสบความสำเร็จ หากได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) โครงการหรือกิจกรรมใด ที่เห็นว่าไม่ควรดำเนินการต่อ จากการประชุมร่วมกัน ครูส่วนใหญ่สรุปและเสนอแนะการดำเนินโครงการได้ดี และมีการจัดเรียงโครงการหรือกิจกรรมที่สำเร็จ 3 กิจกรรม ประกอบไปด้วย 1) โครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานศึกษา 2) โครงการเด็กไทยสุขภาพดี และ 3) โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จึงเห็นว่าโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของโรงเรียนบ้านหินผุดและชุมชนเป็นอย่างดี ครูทุกคนมีความพร้อมในการจัดกิจกรรม และสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

ครูโรงเรียนบ้านหินผุดทุกคนได้รับการอบรมและการพัฒนาเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเข้ารับการอบรมสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดูงานตามศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้ที่จะช่วยสามารถถ่ายทอดให้นักเรียนในโรงเรียนได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งครูและนักเรียน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามบริบทของโรงเรียนและชุมชน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ของนักเรียนมีอาชีพทำสวนยางพารา รับจ้างต่าง ๆ เศรษฐกิจของแต่ละครอบครัวไม่ค่อยดี ทำให้ทั้งผู้บริหารและครูร่วมหาทางแก้ไข จึงได้จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้นักเรียนได้นำความรู้ไปใช้ที่บ้านและชุมชนตนเอง

โดยกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วยกิจกรรม 7 ฐาน ได้แก่ 1) ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า 2) ฐานการเลี้ยงปลาตก 3) ฐานการปลูกพืชสวนครัว 4) ฐานการปลูกไม้ผล 5) ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ 6) ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ และ 7) ฐานการทำแก๊สชีวมวล ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ จนสามารถผ่านการประเมินของมูลนิธิยุวสถิรคุณ ได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ประจำปีการศึกษา 2559

สรุปได้ว่าจุดเริ่มต้นของกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มต้นเมื่อปีการศึกษา 2553 ซึ่งเป็นนโยบายของผู้บริหารโรงเรียน นางสุนิตย์ สุขมาตย์ ใช้กิจกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพชุมชน เกิดเป็นฐานทักษะต่าง ๆ ทำให้กิจกรรมนี้ดำเนินไปได้อย่างก้าวหน้าและมีความโดดเด่น จนได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียง ประจำปีการศึกษา 2555 และในปีการศึกษา 2557 นายเกษม หวันอาหลี เข้ามารับตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนต่อเนื่อง เพราะได้เห็นถึงศักยภาพของครูและนักเรียน จึงดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โดยเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของโรงเรียนบ้านหินผุดและชุมชนเป็นอย่างดี ครูทุกคนมีความพร้อมและเข้าใจในการจัดกิจกรรมและดำเนินกิจกรรมมาเป็นอย่างดี จนได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ประจำปีการศึกษา 2559

กระบวนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนบ้านหินผุดได้ดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งเป็น 7 ฐาน ได้แก่ 1) ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า 2) ฐานการเลี้ยงปลาตก 3) ฐานการปลูกพืชสวนครัว 4) ฐานการปลูกไม้ผล 5) ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ 6) ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ และ 7) ฐานการทำแก๊สชีวมวล ในแต่ละฐานจะประกอบไปด้วยครูประจำฐาน ฐานละ 1 คน นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 12-15 โดยคละกันระหว่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ใช้เวลาในช่วง 14.30 น. เป็นต้นไป ซึ่งเป็นช่วงเวลาดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ โดยจะใช้เวลาในการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ตลอดทั้งภาคการศึกษา นักเรียนดำเนินกิจกรรมด้วยตัวเอง หมุนฐานไปจนครบทุกฐาน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้หลากหลายทักษะ จะนำไปสู่การต่อยอดในอนาคต โดยแต่ละกิจกรรมจะมีขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า : ทางโรงเรียนบ้านหินผุดได้ทำการเลือกเพาะเห็ดนางฟ้าภูฏาน เพราะเป็นพันธ์ที่ให้ผลผลิตสูง โดยการซื้อก้อนเชื้อมาจากฟาร์มเห็ด หลังจากนั้นเข้าสู่กระบวนการบ่มก้อนเชื้อ และดูไปจนตลอดการเก็บผลผลิต สามารถอธิบายขั้นตอนการเพาะเห็ดนางฟ้าได้ดังต่อไปนี้

1.1 การบ่มก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้า : หลังจากทางโรงเรียนได้ทำการซื้อก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้า จากนั้นนำหัวเชื้อไปใส่ถุงพลาสติก แล้วไปสู่การบ่มก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้า โดยนำไปบ่มในบริเวณที่มีอุณหภูมิปกติ เพื่อให้เส้นใยมีการเจริญเติบโตในก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้า โดยจัดวางในแนวนอนสามารถจัดวางซ้อนกันได้แต่ต้องมีการสลับก้อนเชื้อด้านล่าง ขึ้นด้านบน เพื่อให้อากาศถ่ายเทสะดวกอย่างดี ช่วงที่เส้นใยจะเดินเต็มถุงพลาสติกนั้น จำเป็นต้องหมั่นตรวจดูแมลง มด มอด รวมถึงแมลงสาบ ถ้าหากมีการพบให้รีบนำก้อนเชื้อออกไปกำจัดทันที หรืออาจจะป้องกันโดยการฉีดพ่นด้วยสารสกัดตะไคร้หอมรอบ ๆ บริเวณเพาะเห็ดนางฟ้า เพื่อป้องกันความเสี่ยงไว้ก่อน

1.2 การทำให้เกิดดอก : ในการทำให้เห็ดเกิดดอกนั้น จำเป็นต้องอยู่ในบริเวณสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการเพาะเห็ดนางฟ้า เป็นสถานที่ที่สามารถเก็บความชื้นได้ดี มีระบบถ่ายเทอากาศดีและสะดวกต่อการทำความสะอาด ต่อมาคือการคัดแยกก้อนเชื้อ โดยสังเกตดูว่าก้อนเชื้อนั้นมีเส้นใยเดินเต็มถุงแล้ว และปล่อยทิ้งไว้สักระยะหนึ่ง เพื่อให้เส้นใยสามารถรัดตัวและสะสมอาหารก่อนนำไปเปิดปากก้อนเชื้อให้เกิดดอก โดยวิธีวางก้อนเชื้อสามารถวางในลักษณะแนวนอนบนชั้นวางซ้อน ๆ กัน ชั้นละ 3-5 ก้อนหรือเรียงโดยใช้เชือกแขวนแล้วตัดปากถุงบริเวณคอขวด เพื่อให้ดอกเห็ดออกดอกออกมา และวิธีการควบคุมความชื้นนั้น รดน้ำที่พื้นสถานเพาะเห็ดนางฟ้า เพื่อรักษาสภาพความชื้นเอาไว้

ภาพที่ 3 โรงเรือนเพาะเห็ดนางฟ้า

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

1.3 วิธีการเก็บเห็ดนางฟ้า : การเก็บเห็ดนางฟ้าจะเก็บในขณะที่กลุ่มของดอกเห็ดยังไม่บานเต็มที่ และควรเก็บเห็ดทั้งกลุ่มไม่ควรเลือกเก็บเฉพาะดอกใหญ่ในกลุ่มเดียวกัน เพราะจะทำให้ดอกอื่น ๆ ในกลุ่มนั้นเสียหาย การเก็บให้ใช้มือในการเก็บไม่ควรใช้มีดตัด เพราะจะทำให้ส่วนของโคนก้านที่เหลือติดอยู่เน่าและสร้างความเสียหายให้กับดอกเห็ดอื่น ๆ ในก้อนได้ โดยวิธีการเก็บให้ใช้มือจับที่โคนของดอกแล้วดึงเบา ๆ จากนั้นจึงใช้มีดตัดสิ่งสกปรกที่ติดมากับโคนดอกทิ้งไป จากนั้นนำไปล้างให้สะอาดและนำไปใช้ประโยชน์ในโครงการอาหารกลางวันและนำไปจำหน่ายในชุมชนต่อไป

2. ฐานการเลี้ยงปลา : ทางโรงเรียนบ้านหินผุดได้ใช้ปลาอุกสายพันธุ์ปักอูย เพราะเป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง และเป็นพันธุ์ปลาที่เลี้ยงง่าย โตเร็วมีภูมิต้านทานโรคสูง มีความเหมาะสมกับกิจกรรมกับฐานกิจกรรม หลังจากนั้นเข้าสู่กระบวนการเลี้ยงปลา โดยได้ซื้อลูกปลาจำนวน 300 ตัวมาจากฟาร์มปลาอุก โดยสถานที่ที่เลี้ยงปลาอุกจะใช้บ่อซีเมนต์จำนวน 6 บ่อ ซึ่งทั้ง 6 บ่อจะต้องเจาะรู ให้สามารถเชื่อมไปทุก ๆ บ่อได้ เพื่อให้ปลาอุกสามารถดำรงอยู่ได้ โดยไม่ได้แออัดอยู่บ่อเดียว ซึ่งสามารถอธิบายขั้นตอน ได้ดังนี้

2.1 การเตรียมบ่อปูนซีเมนต์สำหรับเลี้ยงปลา : ขั้นตอนแรกจะต้องทำการฆ่ากรดฆ่าต่างในบ่อปูนซีเมนต์ โดยให้นำโคนกล้วยมาสับให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ จากนั้นนำมูลวัวมาผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน แล้วนำไปใส่ในบ่อซีเมนต์ที่ได้จัดเตรียมไว้แล้วใส่น้ำให้เต็ม หมักทิ้งไว้ 5 วัน จากนั้นให้เปิดน้ำทิ้งแล้วเอาโคนกล้วยออกให้หมด ต่อมานำน้ำสะอาดใส่ไปในบ่อแล้วแช่ทิ้งไว้ 1 วัน จากนั้นให้เปิดน้ำทิ้งไว้ และนำผักบุ้งมาถูให้ทั่วบ่อ ทิ้งไว้ และตากแดดให้บ่อแห้ง

2.2 การเลี้ยงปลา : นำบ่อปูนซีเมนต์ที่ไม่มีกรดไม่มีด่าง ใส่น้ำให้มีความสูง 10 เซนติเมตร แล้วเติมน้ำหมัก 1 ซอนโตะ จากนั้นนำปลาอุกมาแช่น้ำในบ่อปูนซีเมนต์ทิ้งลง 30 นาที แล้วค่อย ๆ เปิดปากถุงให้ปลาร่ายออกมาเอง โดยวันแรกที่นำปลามาปล่อยไม่ต้องให้กินอาหาร

2.3 การให้อาหารปลาและการนำปลาไปใช้ประโยชน์ : ทางโรงเรียนบ้านหินผุดได้ให้นักเรียนเตรียมอาหารให้ปลาเอง โดยการนำเอารำข้าว ปลายข้าว เศษผักสด นำมาบดด้วยกัน ทำเป็นเส้นยาว ๆ จากนั้นนำไปตากแดดให้แห้ง เมื่อแห้งแล้วก็นำไปมาบดให้เป็นก้อนเล็ก ๆ หลังจากนั้นนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป โดยการให้อาหารปลาจะให้ 2 เวลา ตอนเช้าและตอนเย็น ปริมาณในการให้อาหารจะขึ้นอยู่กับจำนวนปลาและความเหมาะสมของบ่อซีเมนต์ จากวิธีการทั้งหมดจะส่งผลให้ปลาอุกเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่ โดยใช้เวลา 3 เดือน สามารถนำปลาอุกที่โตเต็มไว้ไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ การนำไปทำอาหารกลางวันให้กับนักเรียน และนำไปจำหน่ายในชุมชน

ภาพที่ 4 ฐานเลี้ยงปลาดุก

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

3. ฐานทักษะการปลูกพืชสวนครัว : ทางโรงเรียนบ้านหินผุดได้ทำการเลือกปลูกพืชสวนครัว โดยเน้นไปที่ผักที่เจริญเติบโตได้ดีและสามารถเก็บเกี่ยวได้เร็ว ได้แก่ ผักกาด ผักคะน้า และผักบุ้ง โดยการเพาะปลูกโดยใช้เมล็ดพันธุ์ โดยสามารถอธิบายขั้นตอนการปลูกพืชสวนครัวทั้ง 3 ชนิด ได้ดังนี้

3.1 การปลูกพืชสวนครัว : ผักกาด

การเตรียมดินและแปลงผัก : ขั้นตอนแรกขุดดินลึก 30 เซนติเมตรให้พอประมาณ และพลิกหน้าดินตากแดดไว้ 7 วัน หลังจากนั้นย่อยดินให้ละเอียด ใส่ปุ๋ยคอกให้คลุกเคล้าดินให้เข้ากัน และรดน้ำให้ชุ่ม ทิ้งไว้ 3 วัน แล้วพร้อมสำหรับการหว่านเมล็ดต่อไป

วิธีหว่านลงแปลงปลูกและการดูแล : ใช้เมล็ดพันธุ์ผักกาดหว่านลงในแปลง แล้วโรยทับด้วยปุ๋ยคอกหนาประมาณ 1 เซนติเมตร คลุมด้วยฟางหรือหญ้าแห้ง รดน้ำให้ชุ่ม แล้วรดน้ำเข้าเย็น พอกล้าอายุได้ 15-20 วัน ให้ถอนแยกให้แต่ละต้นห่างกัน รดน้ำวันละ 2 ครั้ง อย่าให้ขาดน้ำ โดยผักกาดขาวควรได้รับแสงแดดตลอดวัน เมื่ออายุ 40-50 วันก็เก็บเกี่ยวไปขายหรือรับประทานได้

3.2 การปลูกพืชสวนครัว : ผักบุ้ง

การเตรียมดินและแปลงผัก : การเตรียมดินและแปลง ชั้นตอนแรกใช้จอบขุดย่อยหน้าดินลึกประมาณ 15-20 ซม. และย่อยดินให้ละเอียด ใส่ปุ๋ยคอกหว่านและคลุกเคล้าให้เข้ากับดินในแปลง พรรวนดินและตากดินไว้ 5 วัน

วิธีหว่านลงแปลงปลูกและการดูแล : เมล็ดพันธุ์ผักบุ้งแช่น้ำไว้ 1 คืน หรือรอจนเมล็ดหลุดออกจากเปลือกส่วนใหญ่ หลังจากนั้นรดน้ำแปลงปลูกให้ชุ่ม แล้วนำเมล็ดผักบุ้งหว่านให้กระจายทั่วทั้งแปลง แล้วคลุมแปลงด้วยฟางข้าวบาง ๆ รดน้ำให้สม่ำเสมอ วันละ 1-2 ครั้ง เช้าและเย็น โดยจะเว้นช่วงฝนตก อย่าให้แปลงปลูกผักบุ้งขาดน้ำ เพราะจะทำให้ชะงักการเจริญเติบโต ใส่ปุ๋ยคอก โดยแบ่งใส่ 2 ครั้งหลังจากหว่านเมล็ด 7 วัน และ 15 วัน โดยใช้เวลา 20-25 วัน สามารถนำเอาผักบุ้งออกจากแปลงปลูกทั้งต้นและราก หลังจากนั้นล้างรากให้สะอาด เก็บใบและแขนงที่โคนต้นออก จากนั้นนำไปใช้ประโยชน์ โดยนำไปทำอาหารกลางวันให้กับนักเรียน และนำไปจำหน่ายในชุมชน

ภาพที่ 5 ฐานปลูกพืชผักสวนครัว

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 256

3.3 การปลูกพืชสวนครัว : ผักคะน้า

การเตรียมดินและแปลงผัก : การเตรียมดินและแปลง ชั้นตอนแรกใช้จอบขุดย่อยหน้าดินลึกประมาณ 15-20 ซม. และย่อยดินให้ละเอียด ใส่ปุ๋ยคอกหว่านและคลุกเคล้าให้เข้ากับดินในแปลง หลังจากเตรียมดินในแปลงปลูกแล้ว ใช้จอบขุดเป็นแถวปลูก ระยะห่างเท่า ๆ กัน ความลึกผิวดิน 2-3 ซม.

วิธีหว่านลงแปลงปลูกและการดูแล : หลังจากเตรียมแปลงผักเรียบร้อยแล้ว จึงโรยเมล็ดพันธุ์ผักคะน้าบาง ๆ ตามแถวปลูกที่เตรียมไว้ การกลบหน้าดินในแปลง และรดน้ำทุกวัน ๆ ละ 1-2 ครั้ง ในช่วงเช้าและเย็น หลังจากเพาะนาน 7-10 วัน ผักคะน้าเริ่มงอก และควรรดน้ำทุกวัน โดยผักคะน้าต้องการน้ำอย่างเพียงพอและสม่ำเสมอ เนื่องจากการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและเต็มที่ ดังนั้นควรปลูกในแหล่งที่มีน้ำอย่างเพียงพอ ใช้เวลา 20 วัน คะน้าจะเริ่มงอก ให้เริ่มทำการถอนแยกครั้งแรก โดยเลือกถอนต้นที่ไม่สมบูรณ์ออก ต้นอ่อนของคะน้าที่ได้ถอนครั้งที่ 1 นั้นเมื่อเด็ดรากออกแล้วสามารถนำไปขายได้ ต่อมาคะน้าที่มีอายุได้ประมาณ 30 วัน ทำการถอนแยกครั้งที่ 2 โดยให้และต้นคะน้าที่ถอนแยกออกมา สามารถตัดรากออกแล้วส่งขายเป็นยอดผักได้ เมื่อคะน้ามีอายุประมาณ 45-55 วัน หลังปลูกจะสามารถเก็บเกี่ยวได้ครั้งที่ 3 ซึ่งเป็นคะน้าที่โตเต็มไว้สามารถเก็บเกี่ยวได้ โดยคะน้าที่ตลาดต้องการมากที่สุดคือ คะน้าที่มีอายุ 45 วัน โดยวิธีการเก็บเกี่ยว ใช้มีดคมๆ ตัดให้ชิดโคนต้น อย่าปล่อยให้ผักแก่เกินไป หลังเก็บเกี่ยวเสร็จควรนำผักเข้าที่ร่ม วางในที่โปร่งและอากาศเย็น

ภาพที่ 6 ปลูกพืชสวนครัว : ผักคะน้า

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

4. ฐานการปลูกไม้ผล : ทางโรงเรียนบ้านหินผุดได้ทำการเลือกการปลูกไม้ผล ได้แก่ มะละกอพันธุ์ฮอลแลนด์ และกล้วยน้ำว้า โดยการเพาะปลูกโดยใช้เมล็ดพันธุ์ เพาะเป็นต้นกล้า สามารถอธิบายขั้นตอนการปลูกไม้ผล ทั้ง 2 ชนิด ได้ดังนี้

4.1 การปลูกไม้ผล : มะละกอพันธุ์ฮอลแลนด์

การเตรียมดินและแปลงไม้ผล : การเตรียมดินและแปลงไม้ผลนั้น ขั้นตอนแรกเตรียมดินในการปลูกด้วยการพรวนดินให้ร่วน และผสมด้วยเศษใบไม้ เศษฟาง คุณลักษณะของดินไม่ให้ความแข็งแรงหรือมีความเหนียวจนเกินไป ควรใช้น้ำเป็นตัวช่วยในการเตรียมดินด้วย การนำเมล็ดพันธุ์ลงปลูกลูกนั้นสามารถทำได้ด้วยการนำเอาไปเพาะในถุงก่อน แล้วเมื่อเมล็ดพันธุ์เริ่มงอกแล้วจึงย้ายลงหลุมบนพื้นดินธรรมดาได้

วิธีการนำต้นอ่อนลงแปลงปลูกและการดูแล : ต้นมะละกอสามารถเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็วและง่ายมาก ไม่ว่าจะด้วยสภาพอากาศแบบใด โดยการรดน้ำเป็นประจำทุกวัน เข้าและเย็น ในช่วงแรกต้นกล้าของมะละกอเริ่มมีการเจริญเติบโตจะใส่ปุ๋ย เพื่อกระตุ้นรากและลำต้นให้แข็งแรง ควรคลุมดินด้วยฟางจะช่วยรักษาความชื้นและป้องกันวัชพืชได้เป็นอย่างดี หลังจากทีปลูกมะละกอไปได้ประมาณ 3 เดือน มะละกอจะเริ่มออกดอก และเมื่อมีอายุได้ 8 เดือน ก็จะสามารถเก็บผลผลิตได้ ไปจน 2 ปี ต้นมะละกอจึงจะหมดอายุ ไม่สามารถให้ผลผลิตได้ ต้องตัดทิ้งและปลูกใหม่

ภาพที่ 7 ต้นมะละกอพันธุ์ฮอลแลนด์

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

3.1 การปลูกไม้ผล : กล้วยน้ำว้า

การเตรียมดินและแปลงไม้ผล : การเตรียมพื้นที่ปลูกกล้วยนั้น ถ้าในพื้นที่ที่มีหญ้ารก ควรทำการดายหญ้าออกก่อนปลูกประมาณ 10 วัน จากนั้นก็พรวนดิน กลับดินให้ทั่วเพื่อปราบวัชพืช และทำให้ดินร่วนโปร่ง กำหนดระยะและขนาดหลุมปลูก โดยระยะที่เหมาะสม ใส่ปุ๋ยรองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอกผสมดินหลังจากนั้นจึงเอาหน่อกล้วยลงปลูก โดยกล้วยเป็นพืชที่ต้องการธาตุอาหารมาก การติดผลจะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับอาหารที่ได้รับ

ในช่วงเดือนแรกให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ พอเข้าสู่เดือนที่ 2 และ 3 ต้นกล้วยจะมีต้นและใบใหม่ทั้งหมด ปัญหาคือหญ้าขึ้นและวัชพืชคลุมต้น ต้องถากหญ้าบริเวณโคนต้นออกให้หมด การตัดแต่งหน่อ หลังปลูกกล้วยแล้ว 3-4 เดือน ต้นกล้วยจะเริ่มแตกหน่อใหม่อย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องคอยตัดหน่อทิ้งให้เหลือ 2 หน่อ โดยให้หน่อที่แรกมีอายุห่างจากหน่อที่ 2 ประมาณ 2-3 เดือน เดือนที่ 4 การเจริญเติบโตเร็วมาก ทั้งความสูงและรอบวงต้นใกล้เคียงกับต้นที่ปลูกจากหน่อ เดือนที่ 6-7 กล้วยเริ่มแทงหน่อ สะสมอาหารเพื่อตกเครือ เดือนที่ 9 เริ่มแทงปลีและรอเก็บเกี่ยวผลผลิตต่อไป

ภาพที่ 8 ต้นกล้วยน้ำว้า

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

การให้ปุ๋ยกล้วยน้ำว้า : ในระยะเดือนแรกจำเป็นต้องเอาใส่ใจในการดูแลมาก ๆ ให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้ต้นกล้วยตั้งตัว เจริญเติบโตได้เร็ว สามารถสร้างใบและลำต้นใหม่ได้ดี เดือนที่ 2 ให้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ประมาณ 100-150 กรัม ในแต่ละต้น เดือนที่ 2 -3 ต้นกล้วยจะมีต้น

และใบใหม่ มีหญ้าขึ้นคลุมต้น เดือนที่ 3 ใช้ปุ๋ยคอกในการให้ปุ๋ย พอเข้าสู่เดือนที่ 4 -5 ดูแลและให้ปุ๋ย 15-15-15 ประมาณ 100-150 กรัม ต่อต้น เดือนที่ 6 ใช้ปุ๋ยคอก งดใส่ปุ๋ยจนกว่าต้นจะแทงปลี เดือนที่ 6-7 กลัวยเริ่มแทงหน่อ สะสมอาหารเพื่อตกเครือ เดือนที่ 9 เริ่มแทงปลีและรอเก็บเกี่ยวผลผลิตต่อไป

การให้น้ำกล้วยน้ำว้า : โดยปริมาณของน้ำ ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ และความชุ่มชื้นของดิน ไม่ควรปล่อยให้ผิวหน้าดินแห้งติดต่อกัน เนื่องจากจะทำให้รากที่หาอาหารอยู่บริเวณผิวดินจะทำให้หยุดชะงักการเจริญเติบโต

5. ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ : ทางโรงเรียนบ้านหินผุดได้ทำการเลือกการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ สามารถอธิบายขั้นตอนการปลูกไม้ผล ทั้ง 2 ชนิด ได้ดังนี้

5.1 ปุ๋ยหมักน้ำ

วัสดุและส่วนผสมในการทำปุ๋ยหมักน้ำ : ในการทำปุ๋ยหมักน้ำขึ้นอยู่กับความต้องการปริมาณเท่าไร โดยทางโรงเรียนบ้านหินผุด นิยมใช้ปริมาณเท่ากับขนาดขวดน้ำ 1 ลิตร ใช้ส่วนผสม คือน้ำซาวข้าว กากน้ำตาล และหัวเชื้อ EM

ขั้นตอนการทำปุ๋ยหมักน้ำ : โดยขั้นตอนในการทำปุ๋ยหมักน้ำนั้น ไม่ซับซ้อนสามารถทำได้ง่าย ขั้นตอนแรกผสมส่วนผสมทั้งหมดเข้าด้วยกันในขวดพลาสติก ขนาด 1 ลิตรได้แก่น้ำซาวข้าว 1 ขวด กากน้ำตาล 1 ซ้อนโต๊ะ และหัวเชื้อ EM 1 ซ้อนโต๊ะ จากนั้นปิดฝาให้แน่น หมักไว้ประมาณ 1 อาทิตย์ ก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

ประโยชน์ของการทำปุ๋ยหมักน้ำ : ช่วยปรับสภาพความเป็นกรดต่าง ในดินและน้ำ ปรับสภาพโครงสร้างของดินให้ร่วนซุย อุ่นน้ำและอากาศได้ดียิ่งขึ้น ช่วยย่อยสลายอินทรีย์วัตถุในดินให้เป็นธาตุอาหารแก่พืช ช่วยเร่งการเจริญเติบโตของพืชให้สมบูรณ์ แข็งแรงตามธรรมชาติ ด้านทานโรคและแมลง ช่วยสร้างฮอร์โมนพืช ทำให้ผลผลิตสูง และคุณภาพของผลผลิตดีขึ้น และช่วยขจัดกลิ่นอันไม่พึงประสงค์ได้ เช่น กลิ่นเหม็นในโรงเรียนเลี้ยงไก่

5.2 ปุ๋ยหมักชีวภาพ

วัสดุและส่วนผสมในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ : ในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ขึ้นอยู่กับความต้องการปริมาณเท่าไร โดยทางโรงเรียนบ้านหินผุด ใช้ส่วนผสม คือ ปุ๋ยคอก 1 ส่วน แกลบเผาหรือแกลบดำ 1 ส่วน รำละเอียด 1 ส่วน หัวเชื้อ EM 20 ซีซี กากน้ำตาล 100 ซีซี และน้ำ 10 ลิตร

ขั้นตอนการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ : โดยขั้นตอนในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพนั้น ไม่ซับซ้อนสามารถทำได้ง่าย ขั้นตอนแรกผสมส่วนผสมทั้งหมดเข้าด้วยกัน ได้แก่ปุ๋ยคอก แกลบเผาหรือแกลบดำ รำละเอียด หัวเชื้อ EM กากน้ำตาลและน้ำ 10 ลิตร จากนั้นนำใส่ถังผสมเข้าด้วยกันอีกครั้ง จากนั้นหมักทิ้งไว้ 30 วัน จึงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ประโยชน์ของปุ๋ยหมักชีวภาพ : ช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน ทั้งปริมาณอินทรีย์วัตถุ แร่ธาตุอาหาร ทำให้ช่วยในการย่อยสลายซากพืช ซากสัตว์ในดิน ทำให้ธาตุอาหารถูกพืชนำไปใช้ได้รวดเร็วขึ้น ช่วยเพิ่มพูนจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ในดิน ทำให้ดินมีความร่วนซุย และช่วยดูดซับความชื้นไว้ในดินให้นานขึ้น ทำให้ดินชุ่มชื้นตลอดเวลา

ภาพที่ 9 ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

6. ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ : ทางโรงเรียนบ้านหินผุดได้ทำการเลี้ยงไก่ไข่ สามารถอธิบายขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ ได้ดังนี้

การเลือกพันธุ์ไข่ไก่ : ได้ทำการเลือกพันธุ์ไข่ไก่จากฟาร์มไก่ ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ได้ขนาดสามารถที่จะฟักไข่ได้อย่างรวดเร็ว โดยทางโรงเรียนมีการซื้อพันธุ์ไข่ไก่ จำนวน 100 ตัว มาเลี้ยงภายในโรงเรียนเลี้ยงไก่

อุปกรณ์ในการเลี้ยงไก่ไข่ : โดยอุปกรณ์ในการเลี้ยงไก่ไข่นั้น เป็นสิ่งจำเป็นมากในการเลี้ยงไก่ไข่ ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์พื้นฐานอย่าง หรือ อื่น ๆ รางอาหารแบบ รางน้ำท่อ PVC ในการลำเลียงน้ำ กรงเหล็กกระยะยาวที่ไก่สามารถอยู่ได้ ถาดรองไข่แบบยาว รวมไปถึงวัสดุรองพื้น จำพวก ฟางข้าว ช้างข้าวโพด แกลบ เป็นต้น เพื่อความสะอาดและความสบายของตัวไก่ไข่

โรงเรือนในการเลี้ยงไก่ไข่ : โดยลักษณะสำคัญและจำเป็นของโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่นั้น ต้องสามารถ ป้องกันแดด ลม และฝนได้ แข็งแรง ทนทาน สามารถป้องกัน นก หนู แมว หรือสุนัขได้

ทำความสะอาดได้ง่าย โดยลักษณะของโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่ โรงเรือนบ้านหินผุด จะเป็นโรงเรือนขนาดเล็ก สามารถเลี้ยงไก่ไข่ได้ 100 ตัว ภายในโรงเรือนจะใช้กรงเหล็กแบบยาว ๆ ยกสูงพอประมาณในการให้ไก่ไข่ได้อาศัย มีท่อ PVC อยู่บนกรงเหล็ก กระจายไปทั่วเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าเพื่อให้น้ำกับไก่ไข่ราง และมีรางอาหารไก่ไข่ที่ตั้งระนาบเดียวกันกับกรงเหล็ก เพื่อให้ไก่สามารถกินอาหารได้อย่างสะดวกนั่นเอง

ภาพที่ 10 โรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

อาหารไก่ไข่ : ให้อาหารผสม เป็นอาหารผสมจากวัตถุดิบที่บดละเอียดแล้วหลายๆ อย่างคลุกเคล้าให้เข้ากัน คือ หยวกกล้วย กากน้ำตาล เกลือเม็ด มาคลุกเคล้าด้วยกัน โดยมากจะเติมวิตามิน แร่ธาตุ และกรดอะมิโนที่จะเป็นลงไปด้วย อาหารนี้นำไปเลี้ยงไก่ได้ทันที รวมไปถึงการให้อาหารเม็ดและข้าวเปลือก

7. ฐานการทำแก๊สชีวมวล ทางโรงเรียนบ้านหินผุดได้ดำเนินการทำแก๊สชีวมวลสามารถอธิบายขั้นตอนการทำแก๊สชีวมวล ได้ดังนี้

วัสดุและส่วนผสมในการทำแก๊สชีวมวล : การทำแก๊สชีวมวลจะต้องอาศัยวัสดุและส่วนผสมในการทำ ได้แก่ ท่อ PVC ทั้งขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก บ่อปูนซีเมนต์จำนวน 2 บ่อ ถูพลาสติกสีดำขนาดใหญ่

ภาพที่ 11 ฐานการทำแก๊สชีววมวล
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

การเตรียมสถานที่การทำแก๊สชีววมวล : สถานที่ที่จะทำแก๊สชีววมวลจะต้องอยู่ในบริเวณที่ปลอดภัย ใกล้กับโรงอาหารของโรงเรียน โดยขั้นตอนแรกในการทำคือ การขุดหลุมขนาดใหญ่ที่สามารถรองรับถังดำพลาสติกขนาดใหญ่ได้ นำบ่อปูนซีเมนต์ทั้ง 2 บ่อ มาตั้งบริเวณต้นถุและท้ายถุดำ โดยบ่อที่อยู่ทางต้นของถุดำ จะตรงเจาะรูขนาดใหญ่ที่ใช้ในการใส่มูลสัตว์ โดยเจาะรูไปเชื่อมต่อกับถุดำขนาดใหญ่ โดยมีความชันประมาณ 45 องศา จากบ่อไปสู่ถุดำ เพื่อให้สามารถใส่มูลสัตว์ได้อย่างดี จากนั้นบ่อซีเมนต์อีกบ่อหนึ่งจะอยู่ท้ายถุดำก็จะเป็นที่เก็บซากมูลสัตว์ที่ได้ใช้ประโยชน์แล้ว จากนั้นติดตั้งระบบการลำเลียงแก๊สโดยใช้ท่อ PVC ขนาดเล็กเจาะเข้าไปเชื่อมต่อกับถุดำขนาดใหญ่ จากนั้นลากท่อ PVC มาถึงจุดบ่อพัก จะเป็นตัวที่เซฟอันตรายจากบ่อแก๊สชีววมวล โดยมีระบบเปิดปิดวาล์วและมีส่วนที่เป็นกระบอกน้ำที่รองรับแก๊สชีวภาพที่รั่วออกมาในปริมาณน้อย จากนั้นก็ติดตั้งท่อ PVC ไปถึงเตาแก๊ส โดยจะต้องมีความสมดุล สมส่วน เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

ขั้นตอนการทำแก๊สชีววมวล : ขั้นตอนแรกใส่มูลวัวจำนวน 20 เปอร์เซ็นต์ พร้อมน้ำอีก 10 เปอร์เซ็นต์ ผ่านบ่อซีเมนต์ที่อยู่ต้นถุดำ หลังจากลำเลียงส่วนผสมเข้าไปในถุดำแล้ว มูลวัวจะทำปฏิกิริยากับน้ำ ทำให้ถุดำโปร่งพอง กลายเป็นแก๊สที่สามารถใช้งานได้ถึง 70 เปอร์เซ็นต์ แก๊สจะเดินทางไปตามท่อ PVC ที่ได้ติดตั้งไว้ ผ่านระบบเปิด-ปิดวาล์วว่าจะเลือกใช้แก๊สหรือไม่ แก๊สก็จะถูก

ลำเลียงไปยังปลายทาง คือ เต้าแก๊ส และนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป เมื่อมีการใช้แก๊สจนหมด ซากมูลสัตว์ที่หลงเหลืออยู่ก็นำไปใช้ในการปลูกผักต่อไป

ประโยชน์ของการทำแก๊สชีวมวล : สามารถนำไปเป็นทางเลือกในการลดใช้แก๊สหุงต้มภายในโรงเรียน ลดต้นทุนในการทำอาหารกลางวันให้กับนักเรียน ซากมูลวัวที่เสื่อมสภาพจากการทำแก๊ส สามารถนำไปเป็นปุ๋ยในการปลูกต้นไม้หรือใช้ประโยชน์อื่นต่อไป

สรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักสูตรสุขภาพพอเพียง ที่ประกอบไปด้วย 7 ฐาน ได้แก่ 1) การเพาะเห็ดนางฟ้า 2) การเลี้ยงปลาตู้ 3) การปลูกพืชสวนครัว 4) การปลูกไม้ผล 5) ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ 6) ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ และ 7) ฐานการทำแก๊สชีวมวล มีกระบวนการดำเนินกิจกรรมที่มีความแตกต่าง ๆ กัน ลักษณะและวิธีการดำเนินต่าง ๆ ขึ้นอยู่สภาพพื้นที่และสภาพความพร้อมของนักเรียนในการร่วมกันทำกิจกรรม โดยเน้นให้นักเรียนได้เข้าใจถึงกระบวนการต่าง ๆ อย่างเข้าใจ และสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับเพื่อน ๆ ได้ อีกทั้งยังส่งผลให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการประกอบอาชีพในอนาคตต่อไป

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการพัฒนานักเรียน

กิจกรรมการพัฒนานักเรียนได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมฐาน ทั้ง 7 ฐาน ส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ในด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถอธิบายถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ทั้ง 7 ฐาน ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้า

ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า	
ความพอประมาณ	เลือกซื้อหัวเชื้อเห็ดนางฟ้าในจำนวนที่เหมาะสมกับการดูแลของนักเรียน พันธุ์เห็ดนางฟ้าที่มีความเหมาะสมกับสถานที่ สามารถดูแลได้ง่าย อุปกรณ์ในการทำเพาะเห็ดนางฟ้าสามารถหาได้ในท้องถิ่น และใช้อุปกรณ์และสถานที่ที่มีอยู่แล้วในโรงเรียน
ความมีเหตุผล	ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้น นักเรียนจะได้รับความรู้ ความเข้าใจในการเพาะเห็ดนางฟ้า สามารถดำเนินกิจกรรมได้ ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว มีผลผลิตจากกิจกรรมฐานนี้ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในโครงการอาหารกลางวันและสามารถนำไปจำหน่ายได้ เพื่อเพิ่มรายได้สู่โรงเรียน
ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	นักเรียนสามารถพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมฐาน ที่เกิดขึ้น เช่น หัวเชื้อเห็ดนางฟ้าไม่เจริญเติบโตในบางก้อน นักเรียนและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจึงมีการวางแผนร่วมกันในการป้องกัน โดยแบ่งเวรประจำวันเพื่อดูและป้องกันหัวเชื้อเห็ดนางฟ้า นักเรียนสามารถปรับตัวได้ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้
เงื่อนไขความรู้	มีความรอบรู้ในขั้นตอนการเลือกหัวเชื้อเห็ดนางฟ้า การทำโรงเรือนเพาะเห็ดนางฟ้า ขั้นตอนในการเก็บผลผลิต มีความรอบคอบในการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความระมัดระวังในการปฏิบัติกิจกรรมตามความรู้ที่ได้รับมาอย่างมีสติ
เงื่อนไขคุณธรรม	สามารถเรียนรู้และเข้าใจในการทำงานเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีกันในการทำงาน สามารถแบ่งงานได้อย่างลงตัว ตั้งใจทำหน้าที่ที่ครูได้มอบหมาย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง รวมไปถึงเข้าใจในกิจกรรมที่มีทั้งประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม

จากตารางที่ 1 พบว่า ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ความพอประมาณ : ความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเอง หรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ พอควร กับสภาวะทางเศรษฐกิจ

สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นภูมิสังคมระบบ โดยสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการเพาะเห็ดนางฟ้า ในด้านความพอประมาณ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ต้นทุนในการผลิตมีความเหมาะสมพอประมาณ คือ มีการใช้จ่ายในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาประกอบกิจกรรมในฐานะการเพาะเห็ดนางฟ้าได้อย่างคุ้มค่าและมีความเหมาะสม ได้แก่ เลือกรื้อหัวเชื้อเห็ดนางฟ้าในจำนวนที่เหมาะสมกับการดูแลของนักเรียน พันธุ์เห็ดนางฟ้าที่มีความเหมาะสมกับสถานที่ สามารถดูแลได้ง่าย อุปกรณ์ในการทำเพาะเห็ดนางฟ้าสามารถหาได้ในท้องถิ่น และใช้อุปกรณ์และสถานที่ที่มีอยู่แล้วในโรงเรียนสามารถหาได้ในท้องถิ่น เช่น ถุงพลาสติกที่ใช้แล้วนำมาใช้ในกระบวนการเพาะเห็ดนางฟ้า

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ นักเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมภายใต้ความพอประมาณ พอประมาณ หนี้ คือ การใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเพาะเห็ดนางฟ้า สามารถหาได้ในท้องถิ่น อันได้แก่ ถุงพลาสติกที่สามารถนำมารีไซเคิลใหม่ และนำเข้าสู่กระบวนการเพาะเห็ดนางฟ้า อีกทั้งยังสามารถเข้าใจถึงความเหมาะสมของทรัพยากรที่ใช้ในการเพาะเห็ดนางฟ้า โดยจำเป็นต้องเลือกเห็ดนางฟ้าฟ้าที่มีความเหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ในโรงเรียน เพื่อนำไปสู่การเพาะเห็ดนางฟ้าที่มีประสิทธิภาพ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ผมรับผิดชอบในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในฐานะการเพาะเห็ดนางฟ้าครับ โดยผมกับเพื่อน ๆ มีหน้าที่ในการหาถุงพลาสติกสำหรับการเพาะเห็ดนางฟ้า โดยจะกลับไปเอาจากที่บ้านครับ เพราะแม่ผมไปตลาดบ่อย เลยนำมารีไซเคิลใหม่ ...”

(มูญาอิด เศษระนา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีเหตุผล : การตัดสินใจในการเพาะเห็ดนางฟ้าในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้พื้นฐานความถูกต้องและมีหลักการ โดยสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการเพาะเห็ดนางฟ้า ในด้านความมีเหตุผล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การทำกิจกรรมทักษะการเพาะเห็ดนางฟ้า มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้นักเรียนได้ฝึกฝนและเรียนรู้ในกิจกรรม สามารถนำความรู้ที่ได้นำไปใช้ประโยชน์ ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้นนักเรียนจะได้รับความรู้ ความเข้าใจในการเพาะเห็ดนางฟ้า สามารถดำเนินกิจกรรมได้ ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว มีผลผลิตจากกิจกรรมฐานนี้ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในโครงการอาหารกลางวัน และสามารถนำไปจำหน่ายได้ เพื่อเพิ่มรายได้สู่โรงเรียน โรงเรียนมีต้นทุนในการผลิตอาหารกลางวัน

ลดลงและมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายเห็ดนางฟ้า นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมฐานนี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีเหตุผล นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความมีเหตุผล ซึ่งในการตัดสินใจในการทำกิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้า นักเรียนร่วมกันสร้างวัตถุประสงค์ของกิจกรรมเพื่อดำเนินตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ รวมทั้งยังคำนึงผลที่จะได้รับการเพาะเห็ดนางฟ้า ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งที่เป็นประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวม ซึ่งในการดำเนินกิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้า ดำเนินการบนความถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อลดความผิดพลาดในการทำกิจกรรม ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นักเรียนเขามีความเข้าใจนะ เขาสามารถตัดสินใจในกิจกรรมฐานได้ดี เช่น การแบ่งหน้าที่ในการทำงานร่วมกัน จะแบ่งตามความสามารถของเพื่อน ๆ เขาเอง ครูก็ได้แนะนำให้พวกเขาช่วยกันคิดว่าผลที่จะได้รับในฐานกิจกรรมนี้จะได้อะไรกลับมาบ้าง ซึ่งพวกเขาก็คิดได้ ในระยะสั้นเขาจะได้ความรู้ที่จะนำไปปฏิบัติในฐานนี้ ในระยะยาวเขาสามารถได้ผลผลิตอย่างเห็ดนางฟ้า นำไปทำอาหารกลางวันหรือนำไปจำหน่ายได้...”

(สมร ธรรมโชติ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว : สามารถเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้ โดยสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการเพาะเห็ดนางฟ้า ในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การดำเนินกิจกรรมฐานการเพาะเห็ดนางฟ้าให้บรรลุผลจำเป็นต้องมีการวางแผนในแต่ละขั้นตอนให้มีความปลอดภัย เพื่อป้องกันความเสี่ยง แต่ในบางครั้งกิจกรรมฐานเกิดข้อผิดพลาดเกิดขึ้น โดยนักเรียนสามารถพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมฐานที่เกิดขึ้น เช่น หัวเชื้อเห็ดนางฟ้าไม่เจริญเติบโตในบางก้อน นักเรียนและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจึงมีการวางแผนร่วมกันในการป้องกัน โดยแบ่งเวรประจำวันเพื่อดูและป้องกันหัวเชื้อเห็ดนางฟ้า นักเรียนสามารถปรับตัวได้ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้และในการเพาะเห็ดนางฟ้านั้นจะช่วยให้โรงเรียนลดต้นทุนในการทำอาหารกลางวันและเพิ่มรายได้ให้กับโรงเรียนต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว นักเรียนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในขณะที่กำลังเพาะเห็ดนางฟ้า อาจจะมาในรูปแบบของ

ปัญหาในระหว่างการดำเนินกิจกรรม ซึ่งปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นนักเรียนสามารถรับมือกับปัญหา ดังกล่าวได้ด้วยดี ส่งผลให้นักเรียนสามารถรับมือกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างมีคุณภาพ ดังคำ สัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“...ในกิจกรรมฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า มันก็มีการเปลี่ยนแปลงในฐาน ขึ้นนะ โดยเฉพาะปัญหา แต่นักเรียนก็สามารถรับมือกับปัญหาได้ เช่น การ แก้ปัญหาหัวเชื้อเห็ดนางฟ้าตาย นักเรียนก็สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ ครูก็ แนะนำการแก้ปัญหาไปบ้าง แต่นักเรียนเป็นคนที่น่าไปปฏิบัติ ...”

(สมร ธรรมโชติ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขความรู้ : สามารถฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการอย่าง รอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยสามารถนำหลัก เศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการเพาะเห็ดนางฟ้า ในด้านเงื่อนไขความรู้ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนมีความรอบรู้ตามหลักวิชาการ คือ สามารถเรียนรู้และเข้าใจในกระบวนการ เพาะเห็ดนางฟ้า เริ่มจากขั้นตอนการเลือกหัวเชื้อเห็ดนางฟ้า การทำโรงเรือนเพาะเห็ดนางฟ้า ขั้นตอน ในการเก็บผลผลิต รวมไปถึงการนำไปประกอบอาหาร โครงการอาหารกลางวันและต่อยอดเพื่อเพิ่ม รายได้ให้กับโรงเรียนด้วยการจำหน่ายในชุมชนที่อยู่อาศัย จำเป็นต้องศึกษาและเข้าใจอย่างละเอียด มี ความรอบคอบในการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความระมัดระวังใน การปฏิบัติกิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าตามความรู้ที่ได้รับมาอย่างมีสติและมีประสิทธิภาพ

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งผลให้ นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขความรู้ นักเรียนมีความรอบรู้ ในการศึกษากระบวนการเพาะเห็ดนางฟ้า ในประเด็นขั้นตอนต่าง ๆ ตามหลักวิชาการ สามารถนำ ความรู้ที่ได้ไปใช้อย่างรอบคอบ สามารถพิจารณาถึงขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้า ได้อย่างดี รวมทั้งมีความระมัดระวังในการนำความรู้ที่ได้ศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ไปใช้อย่างมีติ สามารถปฏิบัติและเกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของฐานกิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้า ดังคำสัมภาษณ์ ของนักเรียนที่ว่า

“... ครูเขาได้สอนการเพาะเห็ดนางฟ้าวิธีต่าง ๆ ให้กับพวกเราครับ เริ่มจากการเลือกพันธุ์เห็ดนางฟ้า การเพาะเห็ดนางฟ้า ก็เลยนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติครับ โดยมีครูคอยให้คำแนะนำอยู่ โดยครูเน้นให้เราใช้ความรู้ที่ได้รับอย่างถูกต้อง...”

(อาลาวิทย์ สุวรรณชาติ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขคุณธรรม : สามารถตระหนักถึงคุณค่าในธรรมชาติ รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการเพาะเห็ดนางฟ้า ในด้านเงื่อนไขคุณธรรม อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การเพาะเห็ดนางฟ้าถือเป็นสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน เพราะนักเรียนจะได้ฝึกปฏิบัติ สามารถเรียนรู้และเข้าใจในการทำงานเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีกันในการทำงาน สามารถแบ่งงานได้อย่างลงตัว ตั้งใจทำหน้าที่ที่ครูได้มอบหมาย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับครูและเพื่อนก่อให้เกิดทักษะในการเพาะเห็ดนางฟ้า สามารถนำไปประยุกต์ใช้ที่บ้านได้ และนักเรียนได้ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมฐานทำให้ได้ผลผลิตนำไปเป็นประโยชน์ในโครงการอาหารกลางวันและนำไปจำหน่ายเพิ่มรายได้กลับมาหมุนเวียนในโรงเรียนต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขคุณธรรม นักเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมฐานการเพาะเห็ดนางฟ้าได้อย่างมีความสามัคคี ตระหนักถึงความสำคัญในการทำงานเป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยเพื่อน ๆ และน้อง ๆ มีความขยันอดทนในการดำเนินกิจกรรม รับผิดชอบตามหน้าที่ในการเพาะเห็ดนางฟ้าได้ดี อีกทั้งนักเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“...นักเรียนเขาสนุกสนานกับการทำกิจกรรมมาก ทำให้เขาสนิทกันเร็วมากขึ้น ทำให้เกิดความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน ต่างช่วยเหลือเพื่อนซึ่งกันละกัน และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นอย่างดี ...”

(สมร ธรรมโชติ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

มิติต้านเศรษฐกิจ : มีการคิดอย่างรอบคอบในการใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า ใช้งบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสม ลดรายจ่ายในโรงเรียน โดยการนำเห็ดนางฟ้าไปประกอบอาหารในโครงการอาหารกลางวัน และสามารถยกระดับเห็ดนางฟ้าให้มีคุณภาพและสามารถนำไปจำหน่ายได้ เพื่อเพิ่มรายได้กลับสู่โรงเรียน

มิติต้านสังคม : การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน ทั้งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 5 รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครอง ล้วนส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกิจกรรมฐานนี้ นอกจากนี้จะมีปฏิสัมพันธ์ในโรงเรียนแล้วยังมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในการนำเห็ดนางฟ้าไปจำหน่าย ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออก

มิติต้านสิ่งแวดล้อม : นักเรียนสามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่า และมีประโยชน์ ไม่ใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมในการดำเนินกิจกรรมฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า ฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณฐานให้สามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

มิติต้านวัฒนธรรม : นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า รวมถึงการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาในการเพาะเห็ดนางฟ้าที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูและผู้ปกครอง ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

ตารางที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการเลี้ยงปลาตุก

ฐานการเลี้ยงปลาตุก	
ความพอประมาณ	วัสดุอุปกรณ์ในกิจกรรมฐาน ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ได้แก่ วงบ่อซีเมนต์ ที่ใช้ในการเลี้ยงปลาตุก มีจำนวนที่เหมาะสมและสามารถอยู่ได้ในบริเวณที่จัดฐานการเลี้ยงปลาตุก จำนวนปลาตุกที่นำมาเลี้ยงต้องมีจำนวนที่พอเหมาะกับจำนวนบ่อที่จัดเตรียม อาหารที่ใช้ในการเลี้ยงปลาตุก สามารถหาได้ในท้องถิ่น
ความมีเหตุผล	ผลที่คาดหวังว่าจะได้รับในระยะสั้นนั้น คือ นักเรียนสามารถเข้าใจขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมทักษะการเลี้ยงปลาตุก มีความเข้าใจทุกกระบวนการนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมอย่างมีคุณภาพในระยะยาว ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาวนั้นคือ ผลผลิตจากกิจกรรมนี้ ได้ปลาตุกขนาดโตเต็มวัยที่สามารถนำไปประกอบอาหารในโครงการอาหารกลางวัน รวมไปถึงการนำออกไปจำหน่ายในชุมชน
ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	นักเรียนสามารถเตรียมตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมฐานที่ส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้น เช่น น้ำในบ่อเลี้ยงปลาเน่าเสีย ส่งผลให้ปลาตายเป็นจำนวนมาก แนวทางในการแก้ไขคือต้องมีการปรับเปลี่ยนน้ำ ทุก ๆ 12 วัน เพื่อป้องกันน้ำเน่าเสียและแก้ไขปัญหาที่ส่งผลให้ปลาตุกตาย อีกทั้งต้องเตรียมคนดูแลบ่อปลาตุก โดยนักเรียนแบ่งเวรประจำวันในการดูแล
เงื่อนไขความรู้	มีความรอบรู้ในเรื่องของการเตรียมบ่อเลี้ยงปลาตุกโดยใช้บ่อซีเมนต์ในการเลี้ยง การเลือกพันธุ์ปลาตุกในการเลี้ยง การให้อาหารปลาตุก มีความรอบคอบในการใช้ความรู้ที่ได้รับ ไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมฐาน และมีความระมัดระวัง ใช้ความรู้ในขั้นตอนต่าง ๆ ได้อย่างมีสติ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ดี
เงื่อนไขคุณธรรม	มีความสามัคคีกันในการทำงาน สามารถแบ่งงานได้อย่างลงตัว ตั้งใจทำหน้าที่ที่ครูได้มอบหมาย มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเองในการทำ การที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับครูและเพื่อนก่อให้เกิดทักษะในการเลี้ยงปลาตุก สามารถนำไปประยุกต์ใช้ที่บ้านได้

จากตารางที่ 2 พบว่า ฐานการเลี้ยงปลาตุก มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ความพอประมาณ : ความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเอง หรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ พอควร กับสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นภูมิสังคมระบบ โดยฐานการเลี้ยงปลาตุก ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานทักษะการเลี้ยงปลาคุณั้น การใช้วัสดุอุปกรณ์ในกิจกรรมฐาน ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ได้แก่ วงบ่อซีเมนต์ ที่ใช้ในการเลี้ยงปลาคุณ มีจำนวนที่เหมาะสมและสามารถอยู่ได้ในบริเวณที่จัดฐานการเลี้ยงปลาคุณ จำนวนปลาคุณที่นำมาเลี้ยงต้องมีจำนวนที่พอเหมาะกับจำนวนบ่อที่จัดเตรียม อาหารที่ใช้ในการเลี้ยงปลาคุณ สามารถหาได้ในท้องถิ่น เช่น รำข้าว ปลายข้าว เศษผักสด สามารถหาได้ตามท้องถิ่น ต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมนี้มีความเหมาะสม ทำให้ลดต้นทุนในการทำกิจกรรมนี้ได้เป็นอย่างดี สามารถจัดสรรปันส่วนในการใช้ได้อย่างประหยัดและเหมาะสม การดำเนินกิจกรรมจะต้องไม่ทำให้บริบทรอบข้างได้รับความเดือดร้อน

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงปลาคุณส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ นักเรียนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในท้องถิ่นและภายในโรงเรียนมาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น การนำเศษผักสดที่ได้จากการทำอาหารกลางวันของโรงเรียน นำมาทำอาหารปลาคุณ ซึ่งจะยิ่งส่งเสริมให้นักเรียนสามารถนำของที่เหลือใช้ไปใช้ประโยชน์ได้ ลดต้นทุนการทำอาหารปลาคุณ รวมถึงการเลือกวัสดุอุปกรณ์ในการเลี้ยงปลาคุณ เพื่อให้สะดวกและเหมาะสมต่อการดูแลและเลี้ยงปลาคุณ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นักเรียนเขาได้นำเอาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาคุณ ที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นของนักเรียนเองมาประยุกต์ใช้ในฐานกิจกรรม เช่น รำข้าว ปลายข้าว และเศษผักสด นำมาทำอาหารให้ปลาคุณ ลดต้นทุนในการซื้ออาหารสำเร็จรูปให้กับปลาคุณ ...”

(สมร ธรรมโชติ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีเหตุผล : การตัดสินใจในการเพาะเห็ดนางฟ้าในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้พื้นฐานความถูกต้องและมีหลักการ โดยฐานการเลี้ยงปลาคุณประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

กิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาคุณนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้นักเรียนได้ฝึกเรียนรู้ ฝึกการทำงานร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในกลุ่ม และสามารถนำความรู้ที่ได้จากกิจกรรมทักษะการเลี้ยงปลาคุณไปประยุกต์ใช้ในอนาคต ผลที่คาดหวังว่าจะได้รับในระยะสั้นนั้น คือ นักเรียนสามารถเข้าใจขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมทักษะการเลี้ยงปลาคุณ มีความเข้าใจทุกกระบวนการนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมอย่างมีคุณภาพในระยะยาว ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาวนั้นคือ ผลผลิตจากกิจกรรมนี้ ได้ปลาคุณขนาดโตเต็มวัยที่สามารถนำไปประกอบอาหารในโครงการอาหารกลางวัน

รวมไปถึงการนำออกไปจำหน่ายในชุมชน คำนึงถึงเวลาในการทำกิจกรรมอย่างรอบคอบ แบ่งเวลาในการเรียนและกิจกรรมฐานได้อย่างชัดเจน

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงปลาตู้ส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีเหตุผล นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความมีเหตุผลในการดำเนินกิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาตู้ สามารถตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เช่น การตัดสินใจในการเลือกพันธุ์ปลาตู้มาเลี้ยง ซึ่งต้องพิจารณาอย่างดีในการเลือกพันธุ์ปลาตู้ อีกทั้งจำเป็นต้องปฏิบัติและตัดสินใจบนพื้นฐานความถูกต้อง เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นภายในฐาน รวมถึงสามารถคำนึงถึงผลกระทบสืบเนื่องจากการปฏิบัติตามแผนและผลระยะยาวที่จะได้รับ ทั้งในประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์ส่วนรวม ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียน

“... หนูกับเพื่อน ๆ ก็มีการตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ของกิจกรรม ค่ะ และเข้าใจถึงผลจากกิจกรรมที่ได้ทำ ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้นพวกหนูจะได้รับความรู้ในการเลี้ยงปลาตู้ค่ะ ส่วนในระยะยาว ปลาตู้โตเต็มวัย โรงเรียนก็จะนำไปทำอาหารกลางวันและนำไปขายค่ะ...”

(กัญญติมา ไชยภักดี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง : สามารถเตรียมตัวให้พร้อมรับมือต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้ โดยฐานการเลี้ยงปลาตู้ ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง อธิบายได้ดังต่อไปนี้

โดยการดำเนินการให้บรรลุผลของกิจกรรมฐาน จำเป็นต้องมีการวางแผนในแต่ละขั้นตอนให้มีคุณภาพ มีความปลอดภัยเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่เกิดขึ้น นักเรียนสามารถเตรียมตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมฐานที่ส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้น เช่น น้ำในบ่อเลี้ยงปลาเน่าเสีย ส่งผลให้ปลาตายเป็นจำนวนมาก แนวทางในการแก้ไขคือต้องมีการปรับเปลี่ยนน้ำ ทุก ๆ 12 วัน เพื่อป้องกันน้ำเน่าเสียและแก้ไขปัญหานั้นที่ส่งผลให้ปลาคือต้องเตรียมคนดูแลบ่อปลาตู้ โดยนักเรียนแบ่งเวรประจำวันในการดูแล เพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยง ในการเลี้ยงปลาตู้จะช่วยให้นักเรียนลดต้นทุนในการทำอาหารกลางวันและเพิ่มรายได้ให้กับโรงเรียนต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงปลาตู้ส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง นักเรียนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาตู้ เช่น น้ำในบ่อเลี้ยงปลาเน่าเสีย ส่งผลให้ปลาตายเป็นจำนวนมาก แนวทางในการแก้ไขคือต้องมีการปรับเปลี่ยนน้ำ ทุก ๆ

12 วัน เพื่อป้องกันน้ำเน่าเสียและแก้ไขปัญหาก็ส่งผลให้ปลาตาย เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... พวกหนูสามารถแก้ไขปัญหภายในฐานได้อย่างรวดเร็วค่ะ เพราะตอนที่ครูให้ความรู้พวกหนูตั้งใจและพร้อมทำเสมอค่ะ เช่น น้ำในบ่อเลี้ยงปลาเกิดเน่าเสีย หนูกับเพื่อนๆก็เลยแก้ไขโดยการถ่ายน้ำออกและนำผลผลิตจากฐานอื่น ๆ คือ ปุ๋ยหมักน้ำชีวภาพ นำมาใส่ในบ่อเลี้ยงปลา กำจัดกลิ่นได้ค่ะ ...”

(กัญติมา ไชยภักดี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขความรู้ : สามารถฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยฐานการเลี้ยงปลา ปลูก ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขความรู้ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนมีความรอบรู้ตามหลักวิชาการ คือ สามารถเรียนรู้และเข้าใจในกระบวนการเลี้ยงปลา ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นคือ การเตรียมบ่อเลี้ยงปลาโดยใช้บ่อซีเมนต์ในการเลี้ยง การเลือกพันธุ์ปลาในการเลี้ยง การให้อาหารปลา รวมไปถึงการทำอาหารปลาด้วยส่วนผสมต่าง ๆ มีความรอบคอบในการความรู้ที่ได้รับ ไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมฐาน และมีความระมัดระวัง ใช้ความรู้ในขั้นตอนต่าง ๆ ได้อย่างมีสติ

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงปลาส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขความรู้ นักเรียนมีความรอบรู้อย่างรอบด้านในขั้นตอนของกระบวนการเลี้ยงปลา ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้น ได้แก่ การเลือกพันธุ์ปลา การให้อาหารปลา การจัดสถานที่ในการเลี้ยงปลาได้อย่างเหมาะสม มีความรอบคอบในการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีคุณภาพ และมีความระมัดระวังในการนำความรู้ในด้านการเลี้ยงปลาไปใช้ในด้านปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... พวกเราได้รับความรู้อย่างมากในการเลี้ยงปลาจากคุณครูรับรู้วิธีการให้อาหารปลา การทำอาหารปลา และการจัดสถานที่ในการเลี้ยงปลา ความรู้ที่ได้ผมก็นำไปทำในกิจกรรมต่อครับ...”

(อนุรักษ์ ศรีสุวรรณ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขคุณธรรม : สามารถตระหนักรู้ในธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยฐานการเลี้ยงปลาตกประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขคุณธรรม อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจในการทำงานเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีกันในการทำงาน สามารถแบ่งงานได้อย่างลงตัว ตั้งใจทำหน้าที่ที่ครูได้มอบหมาย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองในการทำกิจกรรม เอื้อเพื่อเอื้อเผื่อซึ่งกันและกัน

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงปลาตกส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขคุณธรรม นักเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาตกได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม มีความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน มีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและมีความเอื้อเพื่อเอื้อเผื่อซึ่งกันและกัน รวมทั้งตระหนักในด้านคุณธรรม ช่วยเหลือเพื่อน ๆ ที่มีความสามารถที่ด้อยกว่า และที่มีความแตกต่างทางเพศ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ผมกับเพื่อนมีความสามัคคีและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำกิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาตกครับ เพื่อนแต่ละคนสนุกไปกับการทำกิจกรรม ต่างช่วยเหลือเพื่อน ๆ ด้วยกัน โดยเฉพาะเพื่อนผู้หญิงครับ ...”

(อนุรักษ์ ศรีสุวรรณ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

มิติด้านเศรษฐกิจ : ใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาตกได้อย่างรอบคอบและมีความเหมาะสม สามารถลดรายจ่ายในโรงเรียนในเรื่องของโครงการอาหารกลางวัน โดยการนำปลาตกไปประกอบอาหารในโครงการอาหารกลางวัน อีกทั้งยังนำปลาตกไปจำหน่ายให้กับชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้กลับเข้าสู่โรงเรียน

มิติด้านสังคม : เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม รวมถึงเกิดความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครองที่มีความสามัคคีมากขึ้น ซึ่งล้วนส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามัคคีกันในการทำกิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาตก สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นอกจากนี้จะมีปฏิสัมพันธ์ในโรงเรียนแล้วยังมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในการนำเอาผลผลิตจากฐานไปจำหน่ายส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะ กล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออก

มิติด้านสิ่งแวดล้อม : นักเรียนสามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่า และมีประโยชน์มาบูรณาการกับฐานกิจกรรมการเลี้ยงปลาตุก ไม่ใช่สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมในการดำเนินกิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาตุก พื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณรอบ ๆ บ่อเลี้ยงปลาตุกให้สามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

มิติด้านวัฒนธรรม : นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาตุก รวมถึงการเห็นคุณค่าของความรู้และภูมิปัญญาในการเลี้ยงปลาตุกที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูและผู้ปกครอง ที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจในกระบวนการเลี้ยงปลาตุกและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันในการสร้างอาชีพได้ต่อไป

ตารางที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว

ฐานการปลูกพืชผักสวนครัว	
ความพอประมาณ	ต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวนี้มีความเหมาะสม วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของสถานที่ ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ผักที่ใช้ในการเพาะปลูก ได้แก่ ผักคะน้า ผักกาด ผักบุ้ง เพียงพอต่อสถานที่ที่จัดปลูกและเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ปุ๋ยในการใช้นั้นสามารถหาได้ในท้องถิ่น จากมูลสัตว์และฐานกิจกรรมอื่น ๆ ทำให้ลดต้นทุนในการทำกิจกรรมนี้ได้เป็นอย่างดี
ความมีเหตุผล	สามารถตัดสินใจดำเนินตามขั้นตอนในกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง ผลที่คาดหวังว่าจะได้รับในระยะสั้นนั้น คือ นักเรียนสามารถเข้าใจขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว และสามารถเลือกปลูกพืชผักที่มีความเหมาะสมต่อพื้นที่และสภาพอากาศ ส่วนผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว คือ ผลผลิตจากกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว อันได้แก่ ผักบุ้ง ผักกาดและผักคะน้า สามารถนำไปประกอบอาหารในโครงการอาหารกลางวัน รวมไปถึงการนำออกไปจำหน่ายในชุมชน
ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	การวางแผนอย่างรอบคอบในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมฐาน เช่น ในการเริ่มกิจกรรมแรก ๆ ปลูกพืชผักแต่ผักไม่เจริญเติบโตเต็มที่ และมีบางต้นตาย ผลเสียที่ตามมาคือไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ จึงมีการวางแผนร่วมกันในการป้องกันไม่ให้ผักตายและสามารถแก้ไขปัญหา โดยการดูแลแปลงผักอย่างดี หมั่นรดน้ำ กำจัดวัชพืช ส่งผลให้นักเรียนสามารถปรับตัวตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

ฐานการปลูกพืชผักสวนครัว	
เงื่อนไขความรู้	ความรอบรู้ในวิธีการเลือกชนิดของผักให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโรงเรียน วิธีการปลูกพืชผัก การดูแลและการนำมาใช้ประโยชน์ ความรอบคอบสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้กับเพื่อน ๆ และมีความระมัดระวังในการใช้ความรู้ในการปฏิบัติกิจกรรม มีสติในการดำเนินขั้นตอนต่าง ๆ ในฐานการปลูกพืชผักสวนครัว
เงื่อนไขคุณธรรม	ความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน แบ่งหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม รู้จักอดทน อดออม อดกลั้น เสียสละไปใช้ในการดำเนินชีวิต และได้ปฏิบัติอย่างแท้จริง การแบ่งหน้าที่ดูแล รักษาผัก รดน้ำ ถอนหญ้า ใส่ปุ๋ย พรวนดิน

จากตารางที่ 3 พบว่า ฐานการปลูกพืชผักสวนครัว มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ความพอประมาณ : ความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเอง หรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ พอควร กับสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นภูมิสังคมระบบ โดยฐานการปลูกพืชผักสวนครัว ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการปลูกพืชผักสวนครัว นักเรียนจะได้เรียนรู้ในการปลูกพืชผักสวนครัว ผักที่ใช้ในการปลูก คือ ผักบุ้ง ผักกาด และผักคะน้า สิ่งแรกที่ควรคำนึง คือต้องมีความรู้ในปลูกพืชผักสวนครัวทั้ง 3 ชนิด นักเรียนอยู่ในฐานะที่สามารถดำเนินกิจกรรมนี้ โดยมีคุณครูเป็นผู้ควบคุม ต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวนี้มีความเหมาะสม ไม่มากจนเกินไป การดำเนินกิจกรรมนี้จะต้องไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมรอบข้างได้รับความเดือดร้อน โดยต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวนี้มีความเหมาะสม วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของสถานที่ ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ผักที่ใช้ในการเพาะปลูก ได้แก่ ผักคะน้า ผักกาด ผักบุ้ง เพียงพอต่อสถานที่ที่จัดปลูกและเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ปุ๋ยในการใช้นั้นสามารถหาได้ในท้องถิ่น จากมูลสัตว์และฐานกิจกรรมอื่น ๆ ทำให้ลดต้นทุนในการทำกิจกรรมนี้ได้เป็นอย่างดี รู้จักปลูกผักรับประทานเป็นการประหยัดและลดรายจ่าย

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว ส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ นักเรียนสามารถเข้าใจถึงการใช้ทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมฐานการปลูกพืชผักสวนครัวได้อย่างเหมาะสม สามารถนำวัสดุ อุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ได้ไปเป็นอย่างดี เช่น ปุ๋ยหมักชีวภาพที่ได้จากฐานกิจกรรมการทำปุ๋ยหมัก สามารถนำมาใช้ในการเพิ่มคุณภาพของดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยัง

สามารถวางแผนในการปลูกผักแต่ละชนิดได้อย่างเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสภาพอากาศ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... ครูได้จัดนักเรียนเป็นกลุ่มกันครับ แล้วอธิบายในการทำฐานกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวให้นักเรียนได้ฟัง และได้ให้นักเรียนเลือกชนิดของผักที่จะนำมาปลูก นักเรียนเลือกปลูกผักคะน้า ผักกาด และผักบุ้ง เพราะมีความเหมาะสมกับสถานที่ในโรงเรียน ปลูกง่าย...”

(อากร ธานีรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีเหตุผล : การตัดสินใจในการปลูกพืชผักสวนครัวในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้พื้นฐานความถูกต้องและมีหลักการ โดยฐานการปลูกพืชผักสวนครัวประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ในด้านความมีเหตุผล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

กิจกรรมฐานการปลูกพืชผักสวนครัว มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้นักเรียนได้ฝึกเรียนรู้ ฝึกการทำงานร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในกลุ่ม และสามารถนำความรู้ที่ได้จากกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว ไปประยุกต์ใช้ในอนาคต สามารถตัดสินใจดำเนินตามขั้นตอนในกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง ผลที่คาดหวังว่าจะได้รับในระยะสั้นนั้น คือ นักเรียนสามารถเข้าใจขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว และสามารถเลือกปลูกพืชผักที่มีความเหมาะสมต่อพื้นที่และสภาพอากาศ ส่วนผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว คือ ผลผลิตจากกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว อันได้แก่ ผักบุ้ง ผักกาดและผักคะน้า สามารถนำไปประกอบอาหารในโครงการอาหารกลางวัน รวมไปถึงการนำออกไปจำหน่ายในชุมชน

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีเหตุผล โดยนักเรียนสามารถตัดสินใจในขั้นตอนของการปลูกพืชผักสวนครัวได้อย่างถูกต้อง ทั้งในด้านการตัดสินใจในการเลือกชนิดของผักในการนำมาปลูก การตัดสินใจในการจัดทำแปลงปลูกผักให้มีความเหมาะสมตามหลักวิชาการ อีกทั้งยังสามารถคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในระยะสั้น ที่ได้รับความรู้และความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรม และผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว คือ การได้ผลผลิตจากการปลูกพืชผักสวนครัวไปใช้ประโยชน์ต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ผมเป็นหัวหน้ากลุ่มของฐานการปลูกพืชผักสวนครัวครับ ผมกับเพื่อนจะตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ของแต่ละคนในฐานครับ ผมจะบอกผลที่ได้รับจากฐานนี้ให้กับเพื่อน ๆ ในระยะสั้นพวกเราจะได้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชผักสวนครัวครับ ได้ความสามัคคีด้วย ในระยะยาวพวกเราจะได้กินผักที่เราปลูกเองครับ แล้วเราสามารถนำไปขายได้ ...”

(ศิวกกร บัวน้อย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว : สามารถเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้ โดยฐานการปลูกพืชผักสวนครัว ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ผลที่คาดหวังของกิจกรรมนี้คือการที่นักเรียนได้รับความรู้และความเข้าใจในการปลูกพืชผักสวนครัว สามารถลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง การวางแผนอย่างรอบคอบในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมฐาน เช่น ในการเริ่มกิจกรรมแรก ๆ ปลูกพืชผักแต่ผักไม่เจริญเติบโตเต็มที่ และมีบางต้นตาย ผลเสียที่ตามมาคือไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ จึงมีการวางแผนร่วมกันในการป้องกันไม่ให้ผักตายและสามารถแก้ไขปัญหา โดยการดูแลแปลงผักอย่างดี หมั่นรดน้ำกำจัดวัชพืช ส่งผลให้นักเรียนสามารถปรับปรับตัวตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว นักเรียนสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในขณะที่ยังดำเนินกิจกรรมฐานการปลูกพืชผักสวนครัว เช่น การเกิดวัชพืชในแปลงผัก นักเรียนก็สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที อีกทั้งยังสามารถเตรียมตัวให้พร้อมกับการรับมือจากผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... การทำกิจกรรมในช่วงแรก นักเรียนปลูกผัก แต่ผักเกิดตายขึ้นมา นักเรียนจึงมาปรึกษากับครู ครูก็ให้คำแนะนำไป ซึ่งนักเรียนเขาก็สามารถปรับตัวได้นะ จึงสามารถแก้ไขปัญหาได้ดี เพราะอย่างน้อยครูก็เคยให้ความรู้แก่นักเรียนไปเยอะแล้ว ทำให้นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ...”

(อากร ธาณรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขความรู้ : สามารถฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยฐานการปลูกพืชผักสวนครัวประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขความรู้ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนมีความรอบรู้ตามหลักวิชาการ คือ สามารถเรียนรู้และเข้าใจในกระบวนการปลูกพืชผักสวนครัว ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นคือ การเตรียมแปลงผักที่ใช้ในการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว การเลือกชนิดของผักที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูก วิธีการดูแลผักสวนครัวให้สามารถเจริญเติบโตเต็มที่ ตั้งแต่การพรวนดิน การไม่ใช้สารเคมี วิธีการรดน้ำ รวมถึงการนำพืชผักสวนครัวไปใช้ประโยชน์ในการโครงการอาหารกลางวัน ความรอบรู้ในวิธีการเลือกชนิดของผักให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโรงเรียน วิธีการปลูกพืชผัก การดูแลและการนำมาใช้ประโยชน์ ความรอบคอบสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้กับเพื่อน ๆ และมีความระมัดระวังในการใช้ความรู้ในการปฏิบัติกิจกรรม มีสติในการดำเนินขั้นตอนต่าง ๆ ในฐานการปลูกพืชผักสวนครัว

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขความรู้ นักเรียนมีความเข้าใจและมีความรู้ในกระบวนการดำเนินกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบในการนำความรู้ในแต่ละขั้นตอนไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีคุณภาพ อีกทั้งยังมีความระมัดระวังในการใช้ความรู้ที่ได้รับนั้นอย่างมีสติ การนำไปปฏิบัติตามแผนต้องตั้งอยู่ในหลักวิชาการ เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์นั้นได้ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... การปลูกพืชผักสวนครัว ครูได้สอนการปลูกพืชผักสวนครัวให้กับพวกผม แนะนำวิธีการปลูกพืชผัก เพื่อนผมบางคนก็กลับบ้านไปถามพ่อแม่ ที่ทำอาชีพปลูกผักด้วย ทำให้รู้เรื่องในการปลูกผักมากขึ้น...”

(ชลนิกานต์ หมู่แก้ว สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขคุณธรรม : สามารถตระหนักรู้ในธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยฐานการปลูกพืชผักสวนครัวประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขคุณธรรม อธิบายได้ดังต่อไปนี้

สามารถเรียนรู้และเข้าใจในการทำงานเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีกันในการดูแลแปลงผัก สามารถแบ่งงานได้อย่างลงตัวตามความสามารถของแต่ละคน ตั้งใจทำหน้าที่ที่ครูได้มอบหมาย

มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองในการทำกิจกรรม เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน สามารถแบ่งหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขคุณธรรม นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างสามัคคี โดยการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการดำเนินกิจกรรม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตัวเองได้รับ มีความขยันหมั่นเพียรอดทน สามารถตระหนักในคุณธรรมในการดำเนินกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว นำไปสู่ผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นักเรียนเขามีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ตัวเองได้รับ เมื่อถึงเวลาทำกิจกรรมเขาจะรีบวิ่งไปยังฐานของตัวเองเพื่อทำกิจกรรม ครูเห็นได้ถึงสามัคคีที่นักเรียนร่วมกันทำงาน ทำให้ครูรู้สึกภูมิใจในตัวพวกเขา...”

(อากร ธานีรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

มิติด้านเศรษฐกิจ : มีการคิดอย่างรอบคอบในการใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมฐานปลูกพืชผักสวนครัว ใช้งบประมาณในการซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการเพาะปลูกพืชผักสวนครัวอย่างเหมาะสม และสามารถลดรายจ่ายภายในโรงเรียนได้ โดยการพืชผักสวนครัว ได้แก่ ผักบุ้ง ผักกาดและผักคะน้า ไปประกอบอาหารในโครงการอาหารกลางวัน และสามารถนำผลผลิตที่เหลือจากใช้ในโครงการอาหารกลางวัน สามารถนำไปจำหน่ายได้ เพื่อเพิ่มรายได้กลับเข้าสู่โรงเรียน

มิติด้านสังคม : การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน ทั้งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 5 รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครอง ล้วนส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกิจกรรมฐานนี้ นอกจากนี้จะมีปฏิสัมพันธ์ในโรงเรียนแล้วยังมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในการนำพืชผักสวนครัวไปจำหน่ายและยังนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่ให้กับชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนนำสิ่งที่ได้รับนั้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

มิติด้านสิ่งแวดล้อม : การปลูกพืชผักสวนครัวนั้นจำเป็นทั้งพืชผักสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ โดยนักเรียนสามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่าและมีประโยชน์ ไม่ใช่สารเคมีในแปลงผัก เช่น การนำมูลสัตว์มาทำเป็นปุ๋ยพรวนดิน แปลงผักที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณรอบ ๆ แปลงผักนั่นเอง

มิติด้านวัฒนธรรม : นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมฐานการปลูกพืชผักสวนครัว เห็นคุณค่าของพืชผักสวนครัวของไทย รวมถึงการเห็นคุณค่าของความรู้และภูมิปัญญาในการปลูกพืชผักสวนครัวที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูและผู้ปกครอง ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจและนำสิ่งที่ได้ไปถ่ายทอดต่อ ๆ กัน เพื่ออนุรักษ์กระบวนการปลูกพืชผักสวนครัวไว้ให้กับรุ่นน้องต่อไป

ตารางที่ 4 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการปลูกไม้ผล

ฐานการปลูกไม้ผล	
ความพอประมาณ	ต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมการปลูกไม้ผล ต้องมีความเหมาะสม ได้แก่ เมล็ดพันธุ์หรือต้นกล้าที่ใช้ในการเพาะปลูก ต้องใช้อย่างพอเหมาะ และเพียงพอต่อสถานที่ที่จัดปลูก สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในกิจกรรมฐาน ปุ๋ยในการใช้นั้นสามารถหาได้ในท้องถิ่น จากมูลสัตว์ ทำให้สามารถลดต้นทุนในการทำกิจกรรมนี้ได้
ความมีเหตุผล	ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้นนั้น นักเรียนจะได้ความรู้ ความเข้าใจในการปลูกไม้ผล สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีคุณภาพ ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว มีผลผลิตจากกิจกรรมฐานนี้ คือ กล้วย มะละกอ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในโครงการอาหารกลางวันและสามารถนำไปจำหน่ายได้ เพื่อเพิ่มรายได้สู่โรงเรียน
ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	สามารถพร้อมรับผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในฐานการปลูกไม้ผล เช่น ไม้ผลที่ได้ทำการปลูกนั้นเกิดตาย มาจากสภาพอากาศและน้ำท่วมขัง จึงมีการวางแผนร่วมกันในการป้องกันไม่ให้น้ำท่วมขัง โดยการดูแลแปลงไม้ผลอย่างรอบคอบ นักเรียนสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ส่งผลให้ลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้ดี
เงื่อนไขความรู้	มีความรอบรู้ในขั้นตอนการเลือกชนิดของไม้ผลที่จะปลูก การวางระยะการปลูกไม้ผล วิธีการปลูกและดูแลรักษา และวิธีการเก็บผลผลิต มีความรอบคอบในการนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ของฐาน และมีความระมัดระวัง มีสติในการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
เงื่อนไขคุณธรรม	ความสามัคคีกันในการทำงาน สามารถแบ่งงานได้อย่างลงตัว ตามความเหมาะสมและความสามารถของแต่ละคน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับครูและเพื่อนก่อให้เกิดทักษะในการปลูกไม้ผล และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

จากตารางที่ 4 พบว่า ฐานการปลูกไม้ผล มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ความพอประมาณ : ความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเอง หรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ พอควร กับสถานะทางเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นภูมิสังคมระบบ โดยฐานการปลูกไม้ผล ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการปลูกไม้ผล นักเรียนจะได้เรียนรู้ในการปลูกไม้ผล ซึ่งไม้ผลในการปลูกนั้น คือ กล้วย มะละกอ สิ่งต้องคำนึงคือต้องมีความรู้ในการปลูกไม้ผลทั้ง 2 ชนิด ต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมการปลูกไม้ผล ต้องมีความเหมาะสม ได้แก่ เมล็ดพันธุ์หรือต้นกล้าที่ที่ใช้ในการเพาะปลูก ต้องใช้อย่างพอเหมาะ และเพียงพอต่อสถานที่ที่จัดปลูก สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในกิจกรรมฐาน ปู๋ยในการใช้นั้นสามารถหาได้ในท้องถิ่น จากมูลสัตว์ ทำให้สามารถลดต้นทุนในการทำกิจกรรมนี้ได้

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกไม้ผลส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ นักเรียนสามารถเข้าใจความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองในการทำกิจกรรมการปลูกไม้ผล สามารถใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่หาได้ในท้องถิ่นและในโรงเรียนนำมาประใช้ประโยชน์ เช่น การนำมูลสัตว์ต่าง ๆ มาเป็นส่วนผสมในการทำปุ๋ยไว้ เพื่อดูแลไม้ผล สถานที่ที่ที่ใช้ในการปลูกไม้ผลมีความเหมาะสมในการปลูกและสามารถดูแลได้ง่าย ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“...ในฐานการปลูกไม้ผล นักเรียนได้นำปุ๋ยมากจากบ้าน เช่น นำเอามูลสัตว์ คือ มูลวัว มูลไก่ มาใช้ในการผสมทำปุ๋ย เพื่อนำไปใช้ในการปลูกไม้ผลทั้ง 2 ชนิด ที่นักเรียนได้ร่วมกันเลือก คือ กล้วยและมะละกอ เพราะมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของโรงเรียน ...”

(ธีรภัทร จันทะสระเร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีเหตุผล : การตัดสินใจในการปลูกไม้ผลในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้พื้นฐานความถูกต้องและมีหลักการ โดยฐานการปลูกไม้ผล ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ในด้านความมีเหตุผล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การทำกิจกรรมการปลูกไม้ผลนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้นักเรียนได้ฝึกฝน และเรียนรู้ในกิจกรรมนี้ สามารถนำความรู้ที่ได้นำไปใช้ประโยชน์ สามารถตัดสินใจเลือกเมล็ดพันธุ์ใน

การเพาะปลูกไม้ผลให้ต้องตามฤดูกาล ความสมบูรณ์ของดินต้องสามารถปลูกไม้ผลได้ ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้นนั้น นักเรียนจะได้ความรู้ ความเข้าใจในการปลูกไม้ผล สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีคุณภาพ ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว มีผลผลิตจากกิจกรรมฐานนี้ คือ กล้วย มะละกอที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในโครงการอาหารกลางวันและสามารถนำไปจำหน่ายได้ เพื่อเพิ่มรายได้สู่โรงเรียน ซึ่งจะทำให้โรงเรียนมีต้นทุนในการผลิตอาหารกลางวันลดลงและมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายไม้ผล นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมฐานนี้ไปสานต่อเป็นอาชีพและสามารถหารายได้เข้าสู่ครอบครัวต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกไม้ผลส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีเหตุผล นักเรียนสามารถตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ในกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผลได้อย่างถูกต้อง ตามหลักวิชาการ ได้แก่ การเลือกชนิดของไม้ผลในการนำมาปลูก ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตามหลักวิชาการ รวมถึงการคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้น ซึ่งนักเรียนได้รับความรู้และความเข้าใจในกระบวนการปลูกไม้ผล และผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว นักเรียนสามารถได้รับผลผลิตที่ได้จากการปลูกไม้ผลสามารถนำไปจำหน่ายได้ เพื่อเพิ่มรายได้เข้าสู่โรงเรียนต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นักเรียนเข้าใจถึงผลของการทำกิจกรรมการปลูกไม้ผล โดยในระยะสั้น แน่ใจว่านักเรียนจะได้เรียนรู้การปลูกไม้ผล ได้แก่ กล้วยและมะละกอ ส่วนในระยะยาว เมื่อไม้ผลออกผล สามารถนำมารับประทานและพาไปจำหน่ายในชุมชนได้ ...”

(ธีรภัทร จันทะสะเร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง : สามารถเตรียมตัวให้พร้อมรับมือต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้ โดยฐานการปลูกไม้ผล ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ผลที่คาดหวังของกิจกรรมนี้คือการที่นักเรียนได้รับความรู้และความเข้าใจในการปลูกไม้ผล สามารถลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยการดำเนินการให้บรรลุผลจำเป็นต้องมีการวางแผนในแต่ละขั้นตอนให้มีความปลอดภัย นักเรียนสามารถพร้อมรับมือผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในฐานการปลูกไม้ผล เช่น ไม้ผลที่ได้ทำการปลูกนั้นเกิดตาย เนื่องจากสภาพอากาศและน้ำท่วมขัง จึงมีการวางแผนร่วมกันในการป้องกันไม่ให้น้ำท่วมขัง โดยการดูแลแปลงไม้ผลอย่างรอบคอบ นักเรียนสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ส่งผลให้ลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกไม้ผลส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว นักเรียนสามารถรับมือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในฐานกิจกรรมการปลูกไม้ผลได้อย่างดี สามารถแก้ไขปัญหาที่มีความเสี่ยงได้อย่างทันท่วงที เช่น การแก้ไขปัญหาศัตรูพืชที่บุกรุกต้นกล้วยและมะละกอ โดยการใช้วิธีแบบธรรมชาติในการดูแลและแก้ไข ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... สำหรับกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผล ครูและนักเรียนก็ต้องร่วมกันวางแผนอย่างรอบคอบ เพราะการปลูกไม้ผลใช้เวลานาน นักเรียนสามารถเข้าใจและปรับตัวกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เช่น ช่วงแรกเกิดฝนตก ทำให้บริเวณรอบ ๆ เกิดน้ำท่วมขัง ทำให้ไม้ผลที่ปลูกไว้ตาย นักเรียนก็ร่วมกันแก้ปัญหาพร้อมกับครู โดยการป้องกันน้ำที่ขังไว้ได้ ทำให้การดูแลไม้ผลสะดวกขึ้น ...”

(ธีรภัทร จันทะสะเร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขความรู้ : สามารถฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยฐานการปลูกไม้ผลประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขความรู้ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนมีความรอบรู้ตามหลักวิชาการ คือ สามารถเรียนรู้และเข้าใจในกระบวนการการปลูกไม้ผล เริ่มจากขั้นตอนการเลือกชนิดของไม้ผลที่จะปลูก โดยคำนึงสภาพพื้นที่และสภาพอากาศ การออกแบบผังการปลูกไม้ผล การวางระยะการปลูกไม้ผล วิธีการปลูกและดูแลรักษา และวิธีการเก็บผลผลิต มีความรอบคอบในการนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ของฐาน และมีความระมัดระวัง มีสติในการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกไม้ผล ส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขความรู้ นักเรียนมีความรอบรู้ในการดำเนินกิจกรรมการปลูกไม้ผลได้อย่างรอบด้าน ตามขั้นตอนต่าง ๆ เช่น ขั้นตอนในการวางระยะการปลูกไม้ผล หรือวิธีการเก็บผลผลิต รวมทั้งยังมีความรอบคอบในการนำความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีความระมัดระวังในการใช้ความรู้ในปฏิบัติจริงได้อย่างมีสติและปลอดภัย ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... หนูได้รับความรู้จากพ่อและแม่ค่ะ เพราะที่บ้านหนูพ่อรับจ้างทำสวนผลไม้ พ่อก็เลยสอน ที่โรงเรียนครูก็ได้สอนหนู เรื่องการเลือกไม้ผลที่จะมาปลูก และการรดน้ำค่ะ เพื่อนทุกคนก็ช่วย ๆ กันทำดีมากค่ะ...”

(ไปรยา รามสูต สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขคุณธรรม : สามารถตระหนักถึงคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยฐานการปลูกไม้ผล ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขคุณธรรม อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การปลูกไม้ผลเป็นเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน เพราะนักเรียนจะได้ฝึกปฏิบัติ สามารถเรียนรู้และเข้าใจในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีกันในการทำงาน สามารถแบ่งงานได้อย่างลงตัว ตามความเหมาะสมและความสามารถของแต่ละคน ตั้งใจทำหน้าที่ได้มอบหมาย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับครูและเพื่อน ก่อให้เกิดทักษะในการปลูกไม้ผล และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกไม้ผลส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขคุณธรรม นักเรียนมีความสามัคคีในการทำงาน กิจกรรมร่วมกัน สามารถแบ่งงานได้อย่างลงตัว นักเรียนแต่ละคนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง อีกทั้งยังใช้ความคิดในการร่วมกันวางแผนได้อย่างเหมาะสม ทำให้การทำงานเป็นไปตามเป้าหมาย ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... หนูสนุกมากค่ะสำหรับการปลูกไม้ผล ทำให้สนิทกันเร็วมาก เพื่อนแต่ละคนก็ทำงานได้ดี ชยันมากค่ะ หัวหน้ากลุ่มหนูเขาแบ่งงานให้แต่ละคนได้ครบทุกคนตามความถนัดของเพื่อนแต่ละคน ...”

(ไปรยา รามสูต สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

มิติด้านเศรษฐกิจ : มีการคิดอย่างรอบคอบในการใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผล ใช้งบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสม ลดรายจ่ายในโรงเรียน โดยการนำไม้ผลไปใช้ในโครงการอาหารกลางวัน และสามารถนำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่ายได้ เพื่อเพิ่มรายได้กลับสู่โรงเรียนและนำไปหมุนเวียนในกิจกรรมฐานนี้ต่อไป

มิติต้านสังคม : การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครองล้วนส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกิจกรรมฐานนี้ นอกจากนี้จะมีปฏิสัมพันธ์ในโรงเรียนแล้วยังมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในการนำไม้ผลไปจำหน่าย ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ และสามารถเข้ากับสังคมในชุมชนได้

มิติต้านสิ่งแวดล้อม : นักเรียนสามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่าและมีประโยชน์ ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมในการดำเนินกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผล ฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณฐานให้สามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

มิติต้านวัฒนธรรม : นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผล รวมถึงการเห็นคุณค่าของความรู้และภูมิปัญญาในปลูกไม้ผล อันได้แก่ กล้าย มะละกอ ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากครูและผู้ปกครอง ส่งเสริมให้นักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้เข้าใจ และนำไปถ่ายทอดให้กับรุ่นน้อง ๆ ที่จะมาสานต่อกิจกรรมต่อไป

ตารางที่ 5 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ

ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ	
ความพอประมาณ	ต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพความเหมาะสม ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่ ปุ๋ยคอก แกลบดำ กากน้ำตาล ฟางแห้ง มาใช้ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ สามารถนำภูมิปัญญาจากชุมชนมาประยุกต์กับขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมฐาน
ความมีเหตุผล	ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้น นักเรียนจะได้ความรู้ ความเข้าใจในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ทั้ง 2 ชนิด สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีคุณภาพและปลอดภัย ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว มีผลผลิตจากกิจกรรมฐานนี้ คือ การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกไม้ผล เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน
ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	สามารถรับมือกับผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมฐาน เช่น ปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ มีความชื้นที่น้อยหรือแห้งเกินไป การย่อยสลายจะไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากจุลินทรีย์ไม่สามารถขยายพันธุ์ได้ ทำให้นักเรียนและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจึงมีการวางแผนร่วมกันในการป้องกันปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ มีความชื้นที่น้อยหรือแห้งเกินไป โดยวางแผนให้แต่ละคนเข้าไปดูความก้าวหน้าของปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพว่าสภาพใช้ประโยชน์ได้หรือไม่ และเป็นทางเลือก ลดการใช้สารเคมี
เงื่อนไขความรู้	มีความรอบรู้เกี่ยวกับ ชนิดของปุ๋ยหมัก วิธีการทำปุ๋ยหมักแบบทั่วไป วัสดุและส่วนผสมที่ต้องใช้ในการทำปุ๋ยหมัก ข้อควรระวังและความปลอดภัยในการใช้น้ำหมัก มีความรอบคอบรอบคอบ ในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีคุณภาพ และมีความระมัดระวังในการใช้ความรู้ มีสติในการนำความรู้ไปปฏิบัติ เพื่อป้องกันการผิดพลาดในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ
เงื่อนไขคุณธรรม	สามารถเรียนรู้และเข้าใจในการทำงานเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีกันในการทำงาน ตั้งใจทำหน้าที่ที่ครูได้มอบหมาย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับครูและเพื่อนก่อให้เกิดทักษะในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

จากตารางที่ 5 พบว่า ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ : มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ความพอประมาณ : ความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเอง หรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ พอควร กับสภาวะทางเศรษฐกิจ

สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นภูมิสังคมระบบ โดยฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ นักเรียนจะได้เรียนรู้ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ โดยจำเป็นต้องมีความรู้ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพความเหมาะสม ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นใน ได้แก่ ปุ๋ยคอก แกลบดำ กากน้ำตาล ฟางแห้ง มาใช้ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ สามารถนำภูมิปัญญาจากชุมชนมาประยุกต์กับขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมฐาน

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ นักเรียนสามารถนำส่วนผสมที่ใช้ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งหาได้จากท้องถิ่นของตนเอง ได้แก่ มูลสัตว์ไก่ มูลวัว รวมทั้งส่วนผสมที่มาจากกิจกรรมฐานอื่น ๆ ภายในโรงเรียน เช่น เศษผักสดจากฐานการปลูกพืชผักสวนครัว มูลไก่ จากฐานการเลี้ยงไก่ไข่ อีกทั้งยังนำเอาภูมิปัญญาจากท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพได้เป็นอย่างดี ซึ่งนักเรียนสามารถใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นและโรงเรียนให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...กิจกรรมในฐานของผม คือ การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ ผมได้แบ่งเพื่อน ๆ ให้หาส่วนผสมในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ ที่บ้านของตัวเอง อย่างปุ๋ยคอก ฟางแห้ง แกลบดำ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในฐาน ...”

(คเชนทร์ ศขรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีเหตุผล : : การตัดสินใจในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้พื้นฐานความถูกต้องและมีหลักการ โดยฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีเหตุผล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การทำกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้นักเรียนได้ฝึกฝนและเรียนรู้ในกิจกรรมทักษะนี้ สามารถนำความรู้ที่ได้นำไปใช้ประโยชน์และปฏิบัติได้จริง ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้นนั้น นักเรียนจะได้ความรู้ ความเข้าใจในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ทั้ง 2 ชนิด สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีคุณภาพและปลอดภัย ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว มีผลผลิตจากกิจกรรมฐานนี้ คือ การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกไม้ผล เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน ช่วยในการย่อยสลายซากพืชซากสัตว์ในดินและช่วยดูดซับความชื้นไว้ในดินให้นานขึ้น ทำให้ดินชุ่มชื้นตลอดเวลา

ซึ่งการตัดสินใจในการทำแต่ละครั้ง ต้องมีความรอบคอบเพราะถ้าหากเราทำผิดสูตรจะส่งผลให้ปุ๋ยหมักน้ำ และปุ๋ยชีวภาพไม่สามารถใช้งานได้ นอกจากนี้ นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมฐานนี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ รวมไปถึงการเข้าใจในกิจกรรมที่มีทั้งประโยชน์ส่วนตน คือ การที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับครูและเพื่อนก่อให้เกิดทักษะในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ที่บ้านได้ และประโยชน์ส่วนรวมที่นักเรียนได้ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมฐานทำให้ได้ผลผลิตนำไปเป็นประโยชน์ในการจำหน่ายเพิ่มรายได้กลับมาหมุนเวียนในโรงเรียนต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีเหตุผล นักเรียนตัดสินใจในแง่หน้าที่ในขั้นตอนการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพได้อย่างถูกต้อง แบ่งหน้าที่ของนักเรียนกันเองตามความสามารถ รวมทั้งยังตัดสินใจขั้นตอนการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ ขั้นตอนการผสมส่วนผสมในการทำปุ๋ย อีกทั้งนักเรียนสามารถเข้าใจผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้น คือ การรับรู้และเข้าใจถึงกระบวนการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ ส่วนผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว คือ การนำเอาผลผลิตที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในฐานอื่น ๆ เช่น การนำปุ๋ยหมักน้ำไปใช้กับฐานการเลี้ยงไก่ไข่ เพื่อลดกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ได้ ส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมให้กับนักเรียนเอง ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นักเรียนเข้าใจถึงประโยชน์ของการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ ทั้งในประโยชน์ของตนเอง คือ การที่นักเรียนได้เรียนรู้และสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้ ส่วนในประโยชน์ส่วนรวม ทางโรงเรียนได้ผลผลิตอย่างปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ ไปใช้ประโยชน์ทั้งในโรงเรียนและในชุมชน ...”

(ธีรภัทร จันทะสะเร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง : สามารถเตรียมตัวให้พร้อมรับมือต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้ โดยฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การดำเนินการให้บรรลุผลจำเป็นต้องมีการวางแผนในแต่ละขั้นตอนให้มีความปลอดภัยเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ แต่ในบางครั้งกิจกรรมฐานเกิดข้อผิดพลาดเกิดขึ้น แต่ นักเรียนก็สามารถรับมือกับผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมฐาน เช่น ปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ มีความชื้นที่น้อยหรือแห้งเกินไป การย่อยสลายจะไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากจุลินทรีย์ไม่สามารถขยายพันธุ์ได้ ทำให้นักเรียนและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจึงมีการวางแผนร่วมกันในการป้องกันปุ๋ยหมัก

น้ำและปุ๋ยชีวภาพ มีความชื้นที่น้อยหรือแห้งเกินไป โดยวางแผนให้แต่ละคนเข้าไปดูความก้าวหน้าของปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพว่าสภาพใช้ประโยชน์ได้หรือไม่ และเป็นทางเลือก ลดการใช้สารเคมี

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว นักเรียนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ในกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพที่มาในรูปแบบของปัญหาภายในฐาน เช่น การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ แต่มีการคาดคะเนความชื้นภายในปุ๋ยผิดพลาด นักเรียนก็สามารถปรับตัวและรับมือกับปัญหาดังกล่าวได้ดี โดยการหมั่นตรวจเช็คสภาพความชื้นของปุ๋ยหมักน้ำให้ความชื้นที่พอดีตลอดเวลา ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ในขณะที่ทำกิจกรรมเกิดปัญหาขึ้นในฐาน ปุ๋ยหมักชีวภาพมีความชื้นที่น้อย เกือบจะแห้ง ไม่สามารถเอาไปทำประโยชน์ได้ พวกผมก็เลยแก้ปัญหาโดยการรดน้ำไปในกองปุ๋ย และบอกให้เพื่อน ๆ ตรวจกองปุ๋ยทุกวัน ...”

(คเชนทร์ ศุขรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขความรู้ : สามารถฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ สามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ในด้านเงื่อนไขสามารถอธิบายได้ดังนี้

นักเรียนมีความรอบรู้ตามหลักวิชาการ คือ สามารถเรียนรู้และเข้าใจในกระบวนการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ เริ่มจากขั้นตอนความเป็นมาของปุ๋ยหมัก ชนิดของปุ๋ยหมัก วิธีการทำปุ๋ยหมักแบบทั่วไป วัสดุและส่วนผสมที่ต้องใช้ในการทำปุ๋ยหมัก ข้อควรระวังและความปลอดภัยในการใช้น้ำหมัก การนำปุ๋ยหมักไปใช้ และเข้าใจถึงประโยชน์ปุ๋ยหมัก มีความรอบคอบรอบคอบ ในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีคุณภาพ และมีความระมัดระวังในการใช้ความรู้ดังกล่าว ใช้สติในการให้นำความรู้ไปปฏิบัติ เพื่อป้องกันการผิดพลาดในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขความรู้ นักเรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจในกระบวนการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพได้อย่างครบถ้วน มีความรู้ในขั้นตอนการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น มีความรอบรู้ในขั้นตอนการผสมส่วนผสมของปุ๋ย ซึ่งจำเป็นจะต้องเข้าใจและปฏิบัติได้ตามหลักการ รวมทั้งนักเรียนมีความรอบคอบที่จะนำเอาความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และมีความระมัดระวังในการ

ดำเนินกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ ปฏิบัติกิจกรรมอย่างมีสติ เพราะสถานการณ์ในฐานเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพอย่างรอบ เพราะถ้าหากผสมผิดพลาดจะทำให้ปุ๋ยไม่สามารถใช้งานได้ ครูเลยสอนการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพในแต่ละขั้นตอนอย่างเต็มที่ เพื่อให้ นักเรียนสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งนักเรียนก็สามารถทำได้...”

(ธีรภัทร จันทะสะเร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขคุณธรรม : สามารถตระหนักไว้ในธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ ในด้านเงื่อนไขคุณธรรม สามารถอธิบายได้ดังนี้

การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพถือเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน เพราะนักเรียนจะได้ฝึกปฏิบัติ สามารถเรียนรู้และเข้าใจในการทำงานเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีกันในการทำงาน สามารถแบ่งงานได้อย่างลงตัว ตั้งใจทำหน้าที่ที่ครูได้มอบหมาย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับครูและเพื่อนก่อให้เกิดทักษะในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขคุณธรรม นักเรียนสามารถทำงานร่วมกันในกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพได้เป็นอย่างดี มีความสามัคคีในการทำงานร่วมส่งเสริมให้นักเรียนสามารถทำงานร่วมกันเพื่อน ๆ คน อื่นได้ดี ปราศจากความขัดแย้ง มีความรับผิดชอบในแต่ละหน้าที่ที่ได้รับ รู้จักช่วยเหลือเพื่อนคนอื่น ๆ ที่มีความสามารถในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพที่น้อยกว่า ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“...นักเรียนในฐานกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพมีความรับผิดชอบในการทำงานได้ดีมาก นักเรียนในกลุ่มทำงานร่วมกัน ทำให้มีความสนิทกันมากขึ้น นักเรียนก็มีความขยันเป็นพิเศษเมื่อถึงการทำกิจกรรม มีการช่วยเหลือเพื่อน ๆ ในการทำงาน...”

(ธีรภัทร จันทะสะเร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

มิติต้านเศรษฐกิจ : มีการคิดอย่างรอบคอบในการใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ใช้งบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์และส่วนผสมอย่างเหมาะสม ลดรายจ่ายในโรงเรียน สามารถนำผลผลิตจากฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพไปใช้ประโยชน์ในฐานกิจกรรมอื่น ๆ ได้

มิติต้านสังคม : การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครองล้วนส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกิจกรรมฐานนี้ ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออก

มิติต้านสิ่งแวดล้อม : นักเรียนสามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่าและมีประโยชน์ ไม่ใช่สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมในการดำเนินกิจกรรม การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ฟันฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณฐานให้สามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

มิติต้านวัฒนธรรม : นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมฐาน การการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ รวมถึงการเห็นคุณค่าของความรู้และภูมิปัญญาในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูและผู้ปกครอง ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

ตารางที่ 6 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่

ฐานการเลี้ยงไก่ไข่	
ความพอประมาณ	ต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ มีความเหมาะสม ไม่มากจนเกินไปซึ่งการดำเนินกิจกรรมนี้จะต้องไม่เบียดเบียนและมีความพอเหมาะกับสิ่งแวดล้อม โดยวัสดุอุปกรณ์ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและสามารถหาได้ในท้องถิ่น ได้แก่ วัสดุรองพื้น คือ ฟางข้าว ช้างข้าวโพด แกลบ เพื่อความสะอาดและความสบายของตัวไก่ไข่ รวมทั้งยังสามารถหาวัตถุดิบในการผสมกับอาหารเม็ด ซึ่งหาได้จากได้ท้องถิ่น ได้แก่ หยวกกล้วย กากน้ำตาล เปลือกเม็ด
ความมีเหตุผล	ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้น นักเรียนจะได้ความรู้ ความเข้าใจในการเลี้ยงไก่ไข่ สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีคุณภาพ ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว มีผลผลิตจากกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ คือ ไข่ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในโครงการอาหารกลางวันและสามารถนำไปจำหน่ายได้ เพื่อเพิ่มรายได้สู่โรงเรียน ทำให้โรงเรียนมีต้นทุนในการผลิตอาหารกลางวันลดลงและมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายไข่ไก่
ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	นักเรียนสามารถรับมือและปรับตัวด้วยกับผลกระทบที่ส่งผลให้เกิดปัญหา เช่น โรงเรือนเลี้ยงไก่มีกลิ่นมูลสัตว์ ไก่บางตัวตายและป่วย ซึ่งผลเสียที่ตามมาคือจะทำให้บริเวณรอบ ๆ โรงเรือนเลี้ยงไก่มีกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ ไก่บางตัวที่ตายก็จะทำให้ทางโรงเรียนขาดทุน ดังนั้นนักเรียนและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจึงมีการวางแผนร่วมกันในการป้องกันไม่ให้โรงเรือนเลี้ยงไก่มีกลิ่น โดยการนำผลผลิตจากฐานอื่น ๆ มาใช้ โดยนำปุ๋ยหมักน้ำมาประยุกต์ใช้ในโรงเรือนเลี้ยงไก่ เพื่อลดกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์
เงื่อนไขความรู้	มีความรอบรู้เกี่ยวกับ กระบวนการเลี้ยงไก่ไข่ เริ่มจากขั้นตอนการเลือกพันธุ์ไก่ไข่ การทำโรงเรือนเลี้ยงไก่ วิธีการดูแลความสะอาดโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่ มีความรอบคอบในการนำความรู้ที่เกี่ยวกับกระบวนการเลี้ยงไก่ไข่ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุกขั้นตอนและมีความระมัดระวังในการนำความรู้ไปใช้ ต้องมีสติ ในการนำความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ
เงื่อนไขคุณธรรม	สามารถเรียนรู้และเข้าใจในการทำงานเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีกันในการทำงาน ตั้งใจทำหน้าที่ที่ครูได้มอบหมาย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับครูและเพื่อนก่อให้เกิดทักษะในการเลี้ยงไก่ไข่ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

จากตารางที่ 6 พบว่า ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ความพอประมาณ : ความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเอง หรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ พอควร กับสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นภูมิสังคมระบบ โดยฐานการเลี้ยงไก่ไข่ ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ นักเรียนจะได้เรียนรู้การเลี้ยงไก่ไข่ สิ่งแรกที่ควรคำนึง คือต้องมี ความรู้ในการเลี้ยงไก่ไข่อย่างเพียงพอ ต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ มีความเหมาะสม ไม่มากเกินไป ซึ่งการดำเนินกิจกรรมนี้จะต้องไม่เบียดเบียนและมีความพอเหมาะ กับสิ่งแวดล้อม โดยวัสดุอุปกรณ์ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและสามารถหาได้ในท้องถิ่น ได้แก่ วัสดุรองพื้น คือ ฟาง ข้าว ชังข้าวโพด แกลบ เพื่อความสะอาดและความสบายของตัวไก่ไข่ รวมทั้งยังสามารถหาวัตถุดิบในการผสมกับอาหารเม็ด ซึ่งหาได้จากได้ท้องถิ่น ได้แก่ หยวกกล้วย กากน้ำตาล เปลือกเม็ด

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ ส่งผลให้นักเรียนเกิด องค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ นักเรียนสามารถใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้กับฐานกิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ ได้แก่ การนำวัสดุอุปกรณ์ในการทำวัสดุ รองพื้น เพื่อความสะอาดและความสบายของไก่ไข่ ประกอบด้วย ฟางข้าว ชังข้าวโพด แกลบ และ สามารถหาวัตถุดิบที่สามารถนำมาทำอาหารไก่ไข่ได้ โดยใช้ หยวกกล้วย กากน้ำตาล เปลือกเม็ด ผสม กับอาหารไก่ไข่ ซึ่งจะช่วยให้ลดต้นทุนในการทำกิจกรรมได้มาก นำไปสู่การทำกิจกรรมที่อยู่บนพื้นฐาน ความพอประมาณ ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ปกครองที่ว่า

“... ลูกหลบมาบ้าน ก็มาคุยกับน้าว่าที่โรงเรียนเขาทำกิจกรรมการเลี้ยง ไก่ไข่ ถึงลูกน้ามีหน้าที่ในการหาที่รองพื้นเวลาเลี้ยงไก่ ลูกน้าต้องการพวกฟาง ข้าว พวกแกลบ น้าเลยไปหาที่บ้านญาติข้าง ๆ เขามีของพวกนี้พอดี ก็เลยเอามา ให้ลูก นำไปใช้ที่โรงเรียนต่อ ...”

(หญิงสบ สุวรรณชาติ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีเหตุผล : การตัดสินใจในการเพาะเห็ดนางฟ้าในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้ พื้นฐานความถูกต้องและมีหลักการ โดยฐานการเลี้ยงไก่ไข่ ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ในด้านความ มีเหตุผล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การทำกิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้นักเรียนได้ฝึกฝน และเรียนรู้ในกิจกรรมทักษะนี้ สามารถนำความรู้ที่ได้นำไปใช้ประโยชน์ ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะ สั้นนั้น นักเรียนจะได้ความรู้ ความเข้าใจในการเลี้ยงไก่ไข่ สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีคุณภาพ ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว มีผลผลิตจากกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ คือ ไข่ ที่สามารถนำไปใช้

ประโยชน์ในโครงการอาหารกลางวันและสามารถนำไปจำหน่ายได้ รวมถึงเข้าใจในกิจกรรมที่มีทั้งประโยชน์ส่วนตน คือ การที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับครูและเพื่อนก่อให้เกิดทักษะในการเลี้ยงไก่ไข่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ที่บ้านได้ และประโยชน์ส่วนรวมที่นักเรียนได้ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมฐานทำให้ได้ผลผลิตนำไปเป็นประโยชน์ในโครงการอาหารกลางวันและนำไปจำหน่ายเพิ่มรายได้กลับมาหมุนเวียนในโรงเรียนต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีเหตุผล นักเรียนสามารถตัดสินใจในการดำเนินขั้นตอนต่าง ๆ ของการเลี้ยงไก่ไข่ได้อย่างถูกต้อง ตามหลักวิชาการ ตั้งแต่การตัดสินใจเลือกพันธุ์ไก่ไข่และจำนวนไข่ไก่ในการมาเลี้ยง การตัดสินใจในการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์เพื่อส่วนร่วมได้แก่การนำไปขายเพื่อเพิ่มรายได้สู่โรงเรียน และการนำไปใช้ในโครงการอาหารกลางวัน รวมทั้งคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้น นักเรียนได้รับความรู้ในกระบวนการของการเลี้ยงไก่ไข่สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ ปลายทางคือผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว คือ การนำเอาผลผลิตที่ได้จากฐานอย่างไข่ไก่ เข้าสู่โครงการอาหารกลางวันและนำไปจำหน่ายต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... กิจกรรมที่พวกเราทำกันคือ กิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ มันมีทั้งประโยชน์ต่อตัวพวกผมและต่อส่วนรวม ส่วนตัวพวกผมนั่น คือการได้เรียนรู้การเลี้ยงไก่ตั้งแต่ขั้นตอนแรก จนถึงเก็บไข่ ส่วนประโยชน์ส่วนรวมพวกผมและน้องๆชั้นอื่น เขาจะได้กินไข่กัน อาหารกลางวัน ...”

(ครรชิต ศชรรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง: สามารถเตรียมตัวให้พร้อมรับมือต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้ โดยฐานการเลี้ยงไก่ไข่ ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนสามารถรับมือและปรับตัวด้วยกับผลกระทบที่ส่งผลให้เกิดปัญหา เช่น โรงเรือนเลี้ยงไก่มีกลิ่นมูลสัตว์ ไก่บางตัวตายและป่วย ซึ่งผลเสียที่ตามมาคือจะทำให้บริเวณรอบ ๆ โรงเรือนเลี้ยงไก่มีกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ ไก่บางตัวที่ตายก็จะทำให้ทางโรงเรียนขาดทุน ดังนั้นนักเรียนและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจึงมีการวางแผนร่วมกันในการป้องกันไม่ให้โรงเรือนเลี้ยงไก่มีกลิ่น โดยการผลผลิตจากฐานอื่น ๆ มาใช้ โดยนำปุ๋ยหมักน้ำมาประยุกต์ใช้ในโรงเรือนเลี้ยงไก่ เพื่อลดกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว นักเรียนสามารถรับมือกับผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ โดยผลกระทบที่เกิดขึ้น คือ ปัญหาของกลิ่นมูลไก่ที่ส่งกลิ่นไปทั่ว นักเรียนสามารถปรับตัวกับปัญหานั้นได้ โดยการบูรณาการผลผลิตจากกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ โดยการนำปุ๋ยหมักชีวภาพมาโรยทับไว้ที่มีกลิ่นเหม็นหรือมีมูลไก่อยู่ ซึ่งจะช่วยให้กลิ่นนั้นหายไปได้ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... กิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม คือ การที่กลิ่นมูลไก่ส่งกลิ่นเหม็นมาก ทางนักเรียนเขาเลยนำปุ๋ยหมักน้ำชีวภาพจากฐานอื่นมารดในบริเวณที่มีมูลไก่ในคอก ทำให้กลิ่นเริ่มจางลงและหายไป...”

(พรรณี ราชเดหวา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขความรู้ : สามารถฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยฐานการเลี้ยงไก่ไข่ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขความรู้ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนมีความรอบรู้ตามหลักวิชาการ คือ สามารถเรียนรู้และเข้าใจในกระบวนการเลี้ยงไก่ไข่ เริ่มจากขั้นตอนการเลือกพันธุ์ไก่ไข่ แบบโรงเรือนในการเลี้ยงไก่ไข่ การทำโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่ วิธีการดูแลความสะอาดโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่ อุปกรณ์ในการเลี้ยงไก่ไข่ อาหารของไก่ไข่ ขั้นตอนในการเก็บผลผลิต มีความรอบคอบในการนำความรู้ที่เกี่ยวกับกระบวนการเลี้ยงไก่ไข่ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุกขั้นตอนและมีความระมัดระวังในการนำความรู้ไปใช้ ต้องมีสติ ในการนำความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยดี

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขความรู้ นักเรียนมีความรู้ในการดำเนินกิจกรรมในการเลี้ยงไก่ไข่ โดยเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ไก่ไข่ ศึกษาความแตกต่างของแต่ละพันธุ์เพื่อให้ได้ไก่ไข่ที่มีความเหมาะสมต่อการเลี้ยงในโรงเรียนมากที่สุด มีความรู้ในวิธีการดูแลความสะอาดโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่ เพื่อให้โรงเรือนมีความสะอาด ปราศจากกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ รวมทั้งมีความรอบคอบในการนำความรู้ในการเลี้ยงไก่ไข่ ไปประยุกต์ใช้อย่างมีคุณภาพ พิจารณาแต่ละขั้นตอนได้เป็นอย่างดี และมีความระมัดระวังในการนำความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติในกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ ได้อย่างมีสติและปลอดภัยในทุกขั้นตอน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ปกครองที่ว่า

“... เมื่อก่อนพี่เคยเลี้ยงไก่ไข่ ลูกสาวพี่ก็เลยมาขอวิธีการเลี้ยงไก่ไข่ พี่ก็ได้ให้ความรู้ลูกสาวพี่ไปแล้ว ว่าต้องทำยังไง อย่างการทำวัสดุรองพื้นให้กับไก่ ก็ต้องมีวัสดุอะไรบ้างในการทำนั้น ก็ได้บอกไปแล้ว ลูกสาวพี่ดูตั้งใจมาก พี่ก็มีความสุขที่ได้เห็นลูกตามรอยพี่ ที่เลี้ยงไก่ไข่ ...”

(หยุดสพ สุวรรณชาติ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขคุณธรรม : สามารถตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยฐานการเลี้ยงไก่ไข่ ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขคุณธรรม อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การเลี้ยงไก่ไข่ เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน เพราะนักเรียนจะได้ฝึกปฏิบัติ สามารถเรียนรู้และเข้าใจในการการทำงานเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีกันในการทำงาน สามารถแบ่งงานได้อย่างลงตัว ตั้งใจทำหน้าที่ที่ครูได้มอบหมาย มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขคุณธรรม นักเรียนมีความสามัคคีร่วมกันในการทำกิจกรรม ต่างคนต่างรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไว้ในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต มีการช่วยเหลือเพื่อน ๆ ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนในการเลี้ยงไก่ไข่ได้ มีความขยันหมั่นเพียรและอดทนต่อการปฏิบัติกิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ในกลุ่มผมตั้งใจทำงานกันมากครับ มีความสามัคคีในการทำงานกันมาก ช่วยเหลือเพื่อน ๆ ร่วมกัน รับผิดชอบหน้าที่ของตนเองได้ดี ถ้าวันไหนเพื่อนในกลุ่มไม่มาก็จะไปทำหน้าที่ตรงนั้นแทนครับ...”

(ครรชิต คชรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

มิติต้านเศรษฐกิจ : มีการคิดอย่างรอบคอบในการใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมฐานการเรียนรู้เลี้ยงไก่ไข่ ใช้งบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสม ลดรายจ่ายในโรงเรียน โดยการนำไข่ มาประกอบอาหารในโครงการอาหารกลางวัน และสามารถยกระดับการเรียนรู้ไก่ไข่ ให้มีคุณภาพและสามารถนำไปจำหน่ายได้ เพื่อเพิ่มรายได้กลับสู่โรงเรียน

มิติต้านสังคม : การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครองล้วนส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกิจกรรมฐานนี้ นอกจากนี้จะมีปฏิสัมพันธ์ในโรงเรียนแล้วยังมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในการนำไปจำหน่าย ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออก

มิติต้านสิ่งแวดล้อม : นักเรียนสามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่าและมีประโยชน์ ไม่ใช่สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมในการดำเนินกิจกรรมฐานการเรียนรู้เลี้ยงไก่ไข่ ฟันฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณฐานให้สามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมในการดำเนินกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ

มิติต้านวัฒนธรรม : นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมฐานการเรียนรู้เลี้ยงไก่ไข่ รวมถึงการเห็นคุณค่าความรู้และภูมิปัญญาการเรียนรู้ไก่ไข่ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูและผู้ปกครอง ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจและนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ในชุมชนได้

ตารางที่ 7 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการทำแก๊สชีวมวล

การทำแก๊สชีวมวล	
ความพอประมาณ	ต้องมีความรู้ในการทำแก๊สชีวมวล ซึ่งนักเรียนอยู่ในฐานะที่สามารถดำเนินกิจกรรมนี้ โดยมีคุณครูเป็นผู้ควบคุม ต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมการทำแก๊สชีวมวลนี้มีความพอเหมาะ ต้องจัดทำในสถานที่ที่เหมาะสม โดยวัสดุ ส่วนผสม และอุปกรณ์ที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ได้แก่ สิ่งปฏิกูลภายในโรงเรียน คือ เศษอาหาร เศษใบไม้ มูลสัตว์ ซึ่งสามารถหาได้ในท้องถิ่น ทำให้ลดต้นทุนในการทำกิจกรรมนี้ได้เป็นอย่างดี
ความมีเหตุผล	ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้นนั้น นักเรียนจะได้ความรู้ ความเข้าใจในการทำแก๊สชีวมวล สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีคุณภาพ ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว มีผลผลิตจากกิจกรรมฐานนี้ คือ แก๊สชีวมวล ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในโครงการอาหารกลางวันได้ คือ สามารถนำไปใช้แทนแก๊สหุงต้มได้เป็นทางเลือก ส่งผลให้โรงเรียนลดค่าใช้จ่ายและมีต้นทุนในการผลิตอาหารกลางวันลดลง
ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	นักเรียนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในฐาน เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เช่น นักเรียนแบ่งเวรประจำวันเพื่อดูแลบ่อแก๊สชีวมวลให้มีความปลอดภัย เพราะหากแก๊สรั่วออกมา จะทำให้ให้บ่อเสื่อมสภาพและไม่สามารถใช้แก๊สชีวมวลได้ อีกทั้งช่วยให้โรงเรียนลดต้นทุนในการทำอาหารกลางวัน โดยเป็นทางเลือกในการใช้แทนแก๊สหุงต้มที่ราคาที่สูงกว่า และสามารถนำเอาส่วนผสมที่ใช้ในการทำแก๊สชีวมวล นำมาเป็นปุ๋ยในการปลูกไม้ผล ปลูกพืชผักสวนครัวต่อไป
เงื่อนไขความรู้	มีความรอบรู้และเข้าใจในกระบวนการทำแก๊สชีวมวล เริ่มจากขั้นตอนของการทำแก๊สชีวมวล ชนิดของแก๊สชีวมวล ส่วนผสมในการทำแก๊สชีวมวล วิธีหมักมูลสัตว์ที่ทำให้เกิดแก๊ส มีความรอบคอบในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกขั้นตอน และมีความระมัดระวังในการนำความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ มีสติในการปฏิบัติอยู่เสมอ
เงื่อนไขคุณธรรม	สามารถเรียนรู้และเข้าใจในการทำงานเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีกันในการทำงาน ตั้งใจทำหน้าที่ที่ครูได้มอบหมาย มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับครูและเพื่อนก่อให้เกิดทักษะในการทำแก๊สชีวมวลและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

จากตารางที่ 7 พบว่า ฐานการทำแก๊สชีวมวล มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ความพอประมาณ : ความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเอง หรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ พอควร กับสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นภูมิสังคมระบบ โดยฐานการทำแก๊สชีวมวล ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการทำแก๊สชีวมวล นักเรียนจะได้เรียนรู้ในการทำแก๊สชีวมวล โดยนำสิ่งปฏิกูล ในโรงเรียนมาใช้ สิ่งแรกที่ต้องคำนึง คือ ต้องมีความรู้ในการทำแก๊สชีวมวล ต้นทุนในการดำเนิน กิจกรรมการทำแก๊สชีวมวลนี้มีความพอเหมาะ ต้องจัดทำในสถานที่ที่เหมาะสม โดยวัสดุ ส่วนผสม และอุปกรณ์ที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ได้แก่ สิ่งปฏิกูลภายในโรงเรียน คือ เศษอาหาร เศษใบไม้ มูลสัตว์ ซึ่งสามารถหาได้ในท้องถิ่น ทำให้ลดต้นทุนในการทำกิจกรรมนี้ได้เป็นอย่างดี

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการทำแก๊สชีวมวลส่งผลให้นักเรียน เกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ นักเรียนสามารถดำเนิน กิจกรรมฐานแก๊สชีวมวล โดยการนำวัสดุ อุปกรณ์และส่วนผสมที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นและโรงเรียน ได้ เช่น มูลวัว ซึ่งสามารถหาได้ท้องถิ่นของนักเรียนเอง เพราะบางครอบครัวมีการเลี้ยงวัว จึงมีการนำ มูลวัวมาใช้ประโยชน์ได้ อีกส่วนคือ นักเรียนสามารถนำมูลไก่ ในฐานกิจกรรมไก่ไขมาเป็นส่วนผสมใน การทำแก๊สชีวมวล ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อลดรายจ่าย ภายใต้งิจกรรม ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ปกครองที่ว่า

“... ลูกลุงเขามาคุยกับลุงว่าที่โรงเรียนมีการทำแก๊สชีวมวลนี้แหละ เลย อยากให้หาซื้อวัว เพื่อไปทำแก๊ส ลุงก็เลยพาลูกไปที่บ้านพี่ชายลุง เพราะบ้านเขา เลี้ยงวัวชน ก็ไปเก็บซื้อวัวมา เพื่อนำมาใช้ที่โรงเรียน พี่ว่าดีไปหล่าว ไม่פקเสียเบี่ย มากขึ้น หากภายในชุมชนนี้แหละ...”

(อาสิด เศษระนา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีเหตุผล : การตัดสินใจในการเพาะเห็ดนางฟ้าในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต ้พื้นฐานความถูกต้องและมีหลักการ โดยฐานการทำกิจกรรมการทำแก๊สชีวมวล ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจ พอเพียงในด้านความมีเหตุผล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การทำกิจกรรมการทำแก๊สชีวมวลนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้นักเรียนได้ ฝึกฝนและเรียนรู้ในกิจกรรมทักษะนี้ สามารถนำความรู้ที่ได้นำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับ ในระยะสั้นนั้น นักเรียนจะได้ความรู้ ความเข้าใจในการทำแก๊สชีวมวล สามารถดำเนินกิจกรรมได้ อย่างมีคุณภาพ ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว มีผลผลิตจากกิจกรรมฐานนี้ คือ แก๊สชีวมวล

ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในโครงการอาหารกลางวันได้ คือ สามารถนำไปใช้แทนแก๊สหุงต้มได้ เป็นทางเลือก ส่งผลให้โรงเรียนลดค่าใช้จ่ายและมีต้นทุนในการผลิตอาหารกลางวันลดลง รวมถึงเข้าใจในกิจกรรมที่มีทั้งประโยชน์ส่วนตน คือ การที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับครูและเพื่อนก่อให้เกิดทักษะในการทำแก๊สชีวมวล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ที่บ้านได้ และประโยชน์ส่วนรวมที่นักเรียนได้ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมฐานทำให้ได้ผลผลิตสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในโครงการอาหารกลางวัน นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมฐานนี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการทำแก๊สชีวมวลส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีเหตุผล นักเรียนสามารถร่วมกันตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวลได้เป็นอย่างดี โดยการตัดสินใจในการเลือกส่วนผสมในการทำแก๊สชีวมวลได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ลดความผิดพลาดลงได้ อีกทั้งยังคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะสั้น คือ นักเรียนสามารถเก็บเกี่ยวความรู้ในการทำแก๊สชีวมวลได้อย่างรวดเร็ว และสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ ผลที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว คือ การได้ผลผลิตจากฐานการทำแก๊สชีวมวล ได้แก๊สชีวมวลไปทำอาหารในโครงการอาหารกลางวัน เพื่อเป็นทางเลือกและทดแทนแก๊สหุงต้ม ลดค่าใช้จ่ายในโรงเรียนได้ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นักเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวลนะ ครูก็ได้คุยกับนักเรียนว่ามันได้ประโยชน์มาก ๆ เช่น นักเรียนสามารถนำแก๊สชีวมวลไปใช้แทนแก๊สหุงต้มเพื่อทำอาหารต่าง ๆ ซึ่งมันก็ทำให้ค่าใช้จ่ายในการทำอาหารลดลงด้วย...”

(อากร ธาณิรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว : สามารถเตรียมตัวให้พร้อมรับมือต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้ โดยฐานการทำแก๊สชีวมวล ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การดำเนินกิจกรรมให้บรรลุผลจำเป็นต้องมีการวางแผนในแต่ละขั้นตอนให้มีความปลอดภัย เพื่อป้องกันความเสี่ยง นักเรียนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในฐาน เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เช่น นักเรียนแบ่งเวรประจำวันเพื่อดูแลบ่อแก๊สชีวมวลให้มีความปลอดภัย เพราะหากแก๊สรั่วออกมา จะทำให้บ่อเสื่อมสภาพและไม่สามารถใช้แก๊สชีวมวลได้ อีกทั้งช่วยให้โรงเรียนลดต้นทุนในการทำอาหารกลางวัน โดยเป็นทางเลือกในการใช้แทนแก๊สหุงต้มที่ราคาที่สูงกว่า และ

สามารถนำเอาส่วนผสมที่ใช้ในการแก๊สชีววมวลเสร็จกระบวนการแล้ว นำมาเป็นปุ๋ยในการปลูกไม้ผล ปลูกพืชผักสวนครัวต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการทำแก๊สชีววมวล ส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว นักเรียนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีววมวล เช่น ถุงแก๊สชีววมวลเกิด รอยรั่ว นักเรียนก็จะต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเร็วที่สุด เพื่อป้องกันไม่ให้ถุงแก๊สเสียหายได้ อีกทั้งยังสามารถรับมือของการบุกรุกของสัตว์ ที่เข้ามาในฐาน นักเรียนสามารถปรับตัวและรับมือโดยการ สร้างรั้วกันขึ้นมาเพื่อป้องกันการบุกรุกจากสัตว์ต่าง ๆ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... กิจกรรมฐานแก๊สชีววมวลนี้เป็นฐานที่ต้องดูแลเป็นพิเศษ เพราะมีแก๊ส อยู่ข้างใน แต่ก็เกิดผลกระทบเกิดขึ้น เพราะบริเวณรอบ ๆ หลุมแก๊สนั้นมีไก่อบ้าน ของชาวบ้าน สุนัข ทำให้เกิดหลุมแก๊สเกิดชำรุดนิดหน่อย แต่นักเรียนก็สามารถ ปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ โดยการแบ่งเวรในการดูแลและจัดทำ รั้วขนาดเล็ก เพื่อไม่ให้สัตว์เข้ามาได้ ...”

(อากร ธานีรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขความรู้ : สามารถฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการอย่าง รอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยฐานการทำแก๊สชีว มวล ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขความรู้ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนมีความรอบรู้ตามหลักวิชาการ คือ สามารถเรียนรู้และเข้าใจในกระบวนการ ทำแก๊สชีววมวล เริ่มจากขั้นตอนของการทำแก๊สชีววมวล ชนิดของแก๊สชีววมวล ส่วนผสมในการทำแก๊ส ชีวมวล วิธีหมักมูลสัตว์ที่ทำให้เกิดแก๊ส มีความรอบคอบในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูก ขั้นตอน และมีความระมัดระวังในการนำความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ มีสติในการปฏิบัติตามแผนอยู่ เสมอ

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการทำแก๊สชีววมวลส่งผลให้นักเรียน เกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขความรู้ นักเรียนมีความรอบรู้ใน กระบวนการทำแก๊สชีววมวล ตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกส่วนผสมในการทำแก๊สชีววมวล ขั้นตอนในการทำ แก๊สชีววมวล และขั้นตอนในการนำแก๊สชีววมวลไปใช้ประโยชน์ มีความรอบคอบในการนำความรู้ที่ได้ จากการถ่ายทอดความรู้จากครูและผู้ปกครองไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกขั้นตอน และมีความระมัดระวัง

ในการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง ต้องมีสติในการใช้ความรู้ เพราะอาจเกิดเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา
 ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... อย่างที่ครูเคยพูดไปว่ากิจกรรมนี้ต้องให้ความรู้ให้นักเรียนให้ดี เพราะหากผิดพลาดจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการทำแก๊สชีวมวลได้ ซึ่งนักเรียนก็ได้เรียนรู้วิธีการต่าง ๆ ในการทำแก๊สชีวมวล ซึ่งครูจะเน้นย้ำในการนำความรู้ไปใช้ อย่างถูกต้องและระมัดระวัง...”

(อากร ธานีรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

เงื่อนไขคุณธรรม : สามารถตระหนักรู้ในธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยฐานการทำแก๊สชีวมวลประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขคุณธรรม อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การทำแก๊สชีวมวลนั้นถือเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน เพราะนักเรียนจะได้ฝึกปฏิบัติ สามารถเรียนรู้และเข้าใจในการทำงานเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีกันในการทำงาน สามารถแบ่งงานได้อย่างลงตัว ตั้งใจทำหน้าที่ที่ครูได้มอบหมาย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองการที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับครูและเพื่อนก่อให้เกิดทักษะในการทำแก๊สชีวมวลและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการทำแก๊สชีวมวลส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเงื่อนไขคุณธรรม นักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่นักเรียนได้รับ มีความสามัคคีในการทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี มีความขยันเพียรในการทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนได้อย่างมีคุณภาพ อีกทั้งยังช่วยเหลือเพื่อน ๆ ที่มีความสามารถที่ด้อยกว่า รวมถึงการช่วยเหลือเพื่อนผู้หญิงในการทำหน้าที่ในขั้นตอนต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... พอมีการทำกิจกรรมพวกเราตั้งใจทำงานมากครับ เพราะพวกเราชอบทำกิจกรรม พวกเราแบ่งหน้าที่กันทุกคนตามความถนัด เพื่อนแต่ละคนของ ผมเขาก็รับผิดชอบหน้าที่เขา การทำงานของพวกเราก็น่าสนุกดีครับ มีความสามัคคีในการทำงานอย่างมาก และก็ยังช่วยเหลือเพื่อนๆผู้หญิงทำงานด้วยครับ ...”

(อำพล สุวรรณ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

มิติด้านเศรษฐกิจ : มีการคิดอย่างรอบคอบในการใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวล ใช้งบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ และส่วนผสมอย่างเหมาะสม ลดรายจ่ายในโรงเรียน โดยการนำแก๊สชีวมวลไปใช้ในโครงการอาหารกลางวัน ลดการใช้แก๊สหุงต้มที่มีราคาที่สูงกว่า

มิติด้านสังคม : การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครองล้วนส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกิจกรรมฐานนี้ ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าพูดคุยกับคนในชุมชน

มิติด้านสิ่งแวดล้อม : นักเรียนสามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่า และมีประโยชน์ ไม่ใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมในการดำเนินกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวล พันธุ์และอนุรักษสิ่งแวดล้อมบริเวณฐานให้สามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

มิติด้านวัฒนธรรม : นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวล รวมถึงการเห็นคุณค่าของความรู้และภูมิปัญญาในการทำแก๊สชีวมวล ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูและผู้ปกครอง ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

สรุปได้ว่าการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาให้นักเรียนอยู่บนทางสายกลาง ตามกรอบ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้กิจกรรมในการขับเคลื่อนส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพอประมาณในทุก ๆ อย่าง ตั้งแต่การขั้นตอนแรกในการทำกิจกรรมในแต่ละฐาน มีความพอดีไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมในการทำกิจกรรม สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม เสริมสร้างควมมีเหตุผล สามารถคิดและเข้าใจ สามารถตัดสินใจได้ตลอดจนคำนึงถึงผลที่ได้กระทำ มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงหรือความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นในกิจกรรม ซึ่งตั้งอยู่บนเงื่อนไขความรู้ รอบรู้กิจกรรมต่าง ๆ มีความรู้ความเข้าใจบนความถูกต้องตามหลักวิชาการ สอดแทรกเงื่อนไขคุณธรรม การปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมฐานนักเรียนได้ดำเนินการกิจกรรมอย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้นักเรียนมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้นและสามารถปฏิบัติตามได้จนนำไปสู่ความสมดุลทั้ง 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านวัฒนธรรม ความรู้และความเข้าใจที่ได้จากกระบวนการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ จะส่งผลให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในอาชีพในอนาคตและสามารถนำไปถ่ายทอดความรู้ให้กับครอบครัวและน้อง ๆ ที่โรงเรียนต่อไป

กิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถอธิบายถึงทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า

ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า	
การตัดสินใจ	ตัดสินใจร่วมกันในการเลือกเพาะเห็ดนางฟ้าภูฐาน เพราะเป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง รวมไปถึงการตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้าอย่างเป็นระเบียบแบบแผน ซึ่งได้แก่ หน้าที่การดูแลสถานที่เพาะเห็ดนางฟ้า หน้าที่การเก็บผลผลิต
การแก้ปัญหา	นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาการเพาะเห็ดนางฟ้า ที่ไม่สามารถเจริญเติบโตต่อไปได้ โดยจะมีบางก้อน ที่เชื้อเป็นหมัน ไม่สามารถเจริญเติบโตได้ นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ โดยการให้น้ำเพื่อเพิ่มความชื้นให้เหมาะสมต่อเห็ดนางฟ้า เพื่อป้องกันไม่ให้หัวเชื้อก้อนอื่นเป็นหมันอีก
การคิดสร้างสรรค์	ครูได้ฝึกนักเรียนโดยตั้งคำถามถึงการนำเอาเชื้อเห็ดนางฟ้าที่เป็นหมันไปใช้ประโยชน์ นักเรียนได้ร่วมกันคิดและเสนอให้นำเชื้อเห็ดที่เป็นหมันนั้นไปใช้ประโยชน์ในฐานปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ เพื่อเป็นทางเลือกในการทำปุ๋ยที่สามารถเพิ่มผลผลิตให้กับฐานได้
การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	นักเรียนสามารถร่วมกันพูดคุยแสดงความคิดเห็นในเรื่องของการเลือกพันธุ์เห็ดนางฟ้าที่จะนำมาเพาะ โดยแต่ละคนจะนำเห็ดนางฟ้าแต่ละพันธุ์มาพูดคุยกันและนำไปสู่การเจรจาต่อรองกัน พูดคุยกัน และนำไปสู่การเลือกเพาะเห็ดนางฟ้าพันธุ์ภูฐาน
การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	การทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนในแต่ละฐาน แบ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และปีที่ 5 คละกันไป เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่ระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง และนักเรียนกับครู ผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกขั้นตอนและสามารถรักษาความสัมพันธ์นั้นได้
การตระหนักรู้ในตน	นักเรียนทำความเข้าใจความเป็นตัวเองในฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า โดยนักเรียนก็จะแบ่งหน้าที่กันตามความถนัดของตนเอง ต้องเข้าใจตัวเองว่าเราถนัดด้านใด เช่น นักเรียนกลุ่มหนึ่งการดูแลก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้า ก็จะร่วมกลุ่มกันและดูแลในส่วนที่ตัวเองถนัด
การเข้าใจผู้อื่น	นักเรียนแต่ละคนจะมีพื้นฐานที่มีความแตกต่างกัน ฉะนั้น จึงเกิดการยอมรับในบุคคลอื่นที่มีความแตกต่าง เช่น นักเรียนบางคนไม่ถนัดตำแหน่งในการดูแลก้อนเชื้อ ซึ่งนักเรียนในฐานก็เข้าใจและยอมรับศักยภาพเพื่อนและให้การช่วยเหลือ ซึ่งสิ่งนี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจผู้อื่นมากยิ่งขึ้น

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นถึงการดำเนินกิจกรรมฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า ที่ส่งผลให้เกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ทักษะการตัดสินใจ : ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ โดยฐานการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตัดสินใจ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การตัดสินใจร่วมกันของครูและนักเรียนในการเลือกพันธุ์ที่จะเพาะเห็ดนางฟ้าที่เป็นระเบียบแบบแผนและมีความรอบคอบ ซึ่งนักเรียนได้เสนอพันธุ์เห็ดนางฟ้า ๆ จากนั้นตกลงร่วมกันจึงตัดสินใจร่วมกันเลือกเพาะเห็ดนางฟ้าภูฐาน เพราะเป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง การตัดสินใจในการดูแลการเพาะเห็ดนางฟ้า โดยแบ่งเวรกันตามความสมัครใจและการตัดสินใจร่วมกันอย่างรอบคอบ รวมไปถึงการตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า ซึ่งได้แก่ หน้าที่การดูแลสถานที่เพาะเห็ดนางฟ้า หน้าที่การเก็บผลผลิต ต่อมาคือการตัดสินใจร่วมกันในการนำเอาผลผลิตจากการเพาะเห็ดนางฟ้าเข้าสู่โครงการอาหารกลางวันและการนำไปจำหน่ายต่อชุมชน โดยประเมินทางเลือกและผลที่ได้จากการตัดสินใจ ส่งผลให้นักเรียนเข้าใจถึงการตัดสินใจบนพื้นฐานความถูกต้อง

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ นักเรียนสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างมีระบบ โดยในขั้นตอนการเลือกพันธุ์เห็ดนางฟ้า นั้น นักเรียนสามารถประเมินทางเลือกของเห็ดชนิดต่าง ๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้ได้เห็ดนางฟ้าที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมถึงยังสามารถตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ในการทำงาน สามารถแบ่งตำแหน่งแต่ละหน้าที่ได้อย่างเป็นระเบียบแบบแผน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมดำเนินไปได้ด้วยดี อีกทั้งยังสามารถตัดสินใจในการนำผลผลิตจากฐานการเพาะเห็ดนางฟ้าไปใช้ประโยชน์ได้อย่างปลอดภัย ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ครูให้ผมและเพื่อน ๆ ไปหาข้อมูลการเพาะเห็ดนางฟ้ามา ไปเลือกสายพันธุ์เห็ดนางฟ้ามาเสนอครู พ่อผมก็เคยเพาะเห็ดนางฟ้ามา ก็เลยแนะนำเห็ดนางฟ้าภูฐาน นำมาคุยกับเพื่อน ๆ บอกแค่ว่ามันให้ผลผลิตสูง เพาะง่าย เพื่อนคนอื่นก็เห็นด้วย ก็เลยตัดสินใจเพาะเห็ดนางฟ้าพันธุ์ภูฐาน ...”

(ปิยะรัตน์ ถาวรทวี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการแก้ปัญหา : ความสามารถในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างเป็นระบบ โดยฐานการเพาะเห็ดนางฟ้าจะช่วยส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการแก้ปัญหา อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การเพาะเห็ดนางฟ้าที่เห็ดไม่สามารถเจริญเติบโตได้ โดยจะมีบางก้อน ที่เชื้อเป็นหมัน ไม่สามารถเจริญเติบโตออกผลได้ จึงเป็นหน้าที่ของนักเรียนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการให้น้ำเพื่อเพิ่มความชื้นให้เหมาะสมต่อเห็ดนางฟ้าอย่างเป็นระบบ เพื่อป้องกันไม่ให้หัวเชื้อก้อนอื่นเป็นหมันอีก และอีกปัญหาที่เกิดขึ้น คือ การทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนบางคนไม่ทำงาน หรือ ละเลยการดูแล จึงเป็นหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่มในการแก้ปัญหา เช่น นักเรียนบางคนไม่ได้ดูแลตามเวลาที่ได้รับมอบหมาย วิธีการแก้ปัญหาของหัวหน้ากลุ่ม คือการเข้าไปดูแลแทนก่อน แล้วหลังจากนั้นมาพูดคุยกับเพื่อนภายหลัง เพื่อปัญหานั้นจะไม่ได้ส่งผลให้เกิดความเครียดหรือความไม่สบายใจกับเพื่อนคนอื่น

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหา นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นภายในฐานได้เป็นอย่างดี สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง สามารถจัดการกับปัญหาที่ได้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ โดยในฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า สามารถแก้ไขปัญหาในเรื่องของเชื้อที่เป็นหมัน ซึ่งการแก้ไข คือ การรดน้ำที่โรงเรือนเพาะเห็ดนางฟ้า ควบคุมอุณหภูมิให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม อีกปัญหาที่เกิดขึ้นคือนักเรียนบางคนในกลุ่มกิจกรรมฐาน ไม่ได้ดูแลตามที่ได้อบรมหมายไว้ หัวหน้ากลุ่มเลยจัดการแก้ไขปัญหา โดยการเข้าไปดูแลแทนในส่วนนั้นก่อน แล้วหลังจากนั้นก็มาพูดคุยกับเพื่อนภายหลัง ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถแก้ไขเฉพาะหน้าได้ดี ส่งผลให้เพื่อนนักเรียนคนอื่นไม่เกิดความเครียด ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... การเพาะเห็ดนางฟ้ามีปัญหาตอนแรก ๆ ที่เชื้อเห็ดนางฟ้ามันเป็นหมัน แล้วมีหลายก้อนที่ไม่เจริญเติบโต ก็คุยกับเพื่อนแล้วนำไปปรึกษาครู ครูไม่ได้บอกแบบตรง ๆ นะ แอบบอกอ้อม ๆ ว่ามันขาดความชื้นต้องทำอย่างไร ผมกับเพื่อนก็เลยเข้าใจว่าปัญหาคือมันขาดความชื้น หลังจากนั้นพวกผมก็รดน้ำบริเวณรอบ ๆ โรงเพาะ หมันดูแล จนเห็ดเจริญเติบโต ...”

(อาลาวิทย์ สุวรรณชาติ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการคิดสร้างสรรค์ : ความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยตัดสินใจและแก้ไขปัญหาโดยไม่ได้ยึดติดกับกรอบ เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้น โดยฐานการเพาะเห็นตนนางฟ้าส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การแก้ไขปัญหาคือเชื่อเป็นหมัน ครูได้ฝึกนักเรียนโดยตั้งคำถามถึงปัญหาที่หัวเชื่อเป็นหมัน มีวิธีแก้ปัญหายังไงบ้างในการนำเชื่อเป็นหมันไปใช้ประโยชน์ ซึ่งนักเรียนได้ร่วมกันคิดโดยเสนอให้นำเชื่อเห็ดที่เป็นหมันนั้นไปใช้ประโยชน์ในการฐานปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ โดยใช้ประโยชน์ในการเป็นปุ๋ย เพื่อสานต่อไปยังกิจกรรมฐานอื่น ๆ รวมไปถึงสามารถนำหัวเชื่อที่ตายแล้วไปใช้ในฐานแก๊สชีวมวลในกระบวนการผลิตที่นำเอาสิ่งปฏิกูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกิจกรรมต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็นตนนางฟ้าส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการคิดสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถคิดได้อย่างสร้างสรรค์ ไม่ได้ยึดติดกับกรอบ ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยสนับสนุนในแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น การแก้ไขเห็นตนนางฟ้าที่ตายแล้ว นักเรียนสามารถนำไปบูรณาการกับฐานปุ๋ยหมักชีวภาพ นำไปเป็นส่วนผสมในการทำปุ๋ยหมัก ซึ่งถือเป็นวิธีการแก้ปัญหามีประโยชน์มาก สามารถนำสิ่งที่คิดว่าไม่มีค่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งบูรณาการไปยังฐานแก๊สชีวมวล เพื่อเป็นส่วนผสมในการทำแก๊สชีวมวล ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถค้นหาทางเลือกใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...ครูตั้งคำถามให้พวกผมคิดกันว่า จะเอาเชื่อเห็นตนนางฟ้าที่เป็นหมันแล้วตายไปแล้วไปทำอะไรดี ช่วงตอนเลิกเรียนผมเจอเพื่อนผมที่เขาทำอีกฐาน เขาแนะนำให้ผมเอาเชื่อเห็นตนนางฟ้าที่เป็นหมัน ไปทำเป็นปุ๋ยชีวภาพ หลังจากนั้นผมก็เอาไปบอกครู ครูก็เห็นด้วย ผมกับเพื่อนเลยนำเชื่อเห็ดไปให้กับฐานปุ๋ยชีวภาพทำเป็นปุ๋ยต่อ...”

(มูญยอิด เศษระนำ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ : ความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยฐานการเพาะเห็นตนนางฟ้าส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การทำงานเป็นกลุ่มย่อมมีความหลากหลายทางความคิดและความแตกต่าง โดยนักเรียนจำเป็นต้องมีการพูดคุยกัน เพื่อแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เช่น ในกลุ่มการเพาะเห็นตนนางฟ้า หลังจากที่คุณครูได้อธิบายการดำเนินกิจกรรมฐานในเบื้องต้นไปแล้ว ก็จะเป็นหน้าที่ของนักเรียนในการพูดคุยแสดงความคิดเห็นในเรื่องของการเลือกสายพันธุ์เห็นตนนางฟ้า เข้าใจถึงความแตกต่าง ๆ

ของสายพันธุ์ของเห็ดนางฟ้าของแต่ละชนิด รวมไปถึงการสื่อสารในการดำเนินกิจกรรมการเพาะเห็ด นักเรียนร่วมการแสดงความคิดเห็นการแบ่งหน้าที่ของเพื่อน ๆ ในการดูแลฐานกิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าอย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ในการเพาะเห็ดนางฟ้า

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนสามารถพูดคุยกแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระตามสถานการณ์ของฐานกิจกรรม ประเด็นการเลือกพันธุ์เห็ดนางฟ้า นั้น แต่ละคนก็จะหาข้อมูลมาเพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกัน โดยมีคุณครูเป็นคนให้คำแนะนำ ในการพูดคุยนักเรียนจะได้แสดงออกถึงความรู้สึกของตน ในการแสดงความคิดเห็นในการเลือกพันธุ์เห็ดนางฟ้าให้มีความเหมาะสมกับสถานที่ อีกทั้งเพื่อน ๆ ยังสามารถตักเตือนเพื่อนร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรมฐาน เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการทำกิจกรรมได้ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...พอครูอธิบายขั้นตอนในการเพาะเห็ดนางฟ้าเสร็จ ก็ได้ให้พวกผมและเพื่อนมาแบ่งงานการเพาะเห็ดนางฟ้ากัน ผมรับหน้าที่เป็นหัวหน้า ก็คุยกับพวกเพื่อน ๆ แบ่งหน้าที่กันตามความถนัดของตัวเอง เพื่อนผมก็ช่วยกันแบ่งจนครบทุกคน แล้วก็นำรายชื่อไปให้กับครู...”

(ปิยะรัตน์ ถาวรทวี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล : ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่งกัน ๆ โดยฐานการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานทักษะการเพาะเห็ดนางฟ้าเป็นฐานที่ทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งจะแบ่งนักเรียนในแต่ละฐาน โดยแบ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และปีที่ 5 ละครึ่งไป สิ่งที่เกิดขึ้นนักเรียนทุกคนจะเกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ระหว่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ ประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เป็นกันเอง มีความสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกขั้นตอน โดยปราศจากปัญหา ได้แก่ การเพาะเห็ดนางฟ้าด้วยกัน และการเก็บผลผลิต ซึ่งล้วนส่งผลให้นักเรียนมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งเสริมความสามัคคีต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล โดยนักเรียนสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีความแตกต่างของระดับชั้นเรียน แต่นักเรียนก็สามารถทำงานร่วมกันได้ รวมถึงการทำงานร่วมกันกับครูก็ทำให้นักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครูมากยิ่งขึ้น การ

สร้างความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ร่วมกันจะยิ่งทำให้นักเรียนมีความสนิท และมีความสามัคคีเพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยดี ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“...เราแบ่งนักเรียนในการทำกิจกรรมกลุ่มละ 12-15 คน ค่ะ นักเรียนคละกันไป ซึ่งจากที่ติดตามมา นักเรียนทุกคนในฐานมีความสามัคคีกันทำงานมาก เหมือนเขาได้ทำอะไรร่วมกันมันจะยิ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เด็กสนิทกันมากขึ้น เหมือนตอนเก็บผลผลิต ก็จะช่วยกันอย่างขยันขันแข็ง ...”

(สมร ธรรมโชติ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการตระหนักรู้ในตน : ความสามารถในการค้นหาหรือรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้ข้อดีข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการของตนเอง โดยฐานการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตระหนักรู้ในตน อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า ครูจะเป็นผู้จุดประกายความคิด ทำให้นักเรียนได้ฝึกค้นหาตัวเองหรือเข้าใจความเป็นตัวเองว่านักเรียนมีความสามารถในด้านใดที่จะสามารถทำหน้าที่ในกิจกรรมฐานนี้ได้ โดยนักเรียนก็จะแบ่งหน้าที่กันตามความถนัดของตนเอง ต้องเข้าใจตัวเองว่าเราถนัดอะไรในกิจกรรมทักษะนี้ เช่น นักเรียนกลุ่มหนึ่งถนัดการดูแลก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้า ก็จะเป็นแกนนำในฐานที่จะดูแลก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้า นักเรียนอีกกลุ่มถนัดการดูแลทำความสะอาดบริเวณรอบ ๆ ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า ก็จะรับหน้าที่ในการดูแลในตำแหน่งนั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนเข้าใจความสามารถของตนเอง ตระหนักรู้ในตน ซึ่งแต่ละคนก็จะรู้หน้าที่ตัวเอง ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมฐานเป็นไปด้วยความรอบคอบและสมบูรณ์

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้ในตน นักเรียนสามารถเข้าใจในความถนัดของตัวเองในการดำเนินกิจกรรมฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า รู้ถึงข้อดีของตัวเองที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในกิจกรรม ซึ่งการที่นักเรียนเข้าใจตนเองนั้น จะยิ่งช่วยให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยความราบรื่น ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... พ่อแม่ฯผมเคยเพาะเห็ดนางฟ้า ตอนเด็ก ๆ แก่เคยสอนผมให้เพาะเห็ดนางฟ้า ผมก็เลยเรียนรู้จากแก ผมถนัดในการดูแลมาก ทั้งการควบคุมความชื้น การเช็ยก้อนเห็ด ผมทำเป็นหมด ผมเลยอาสาจะเป็นคนดูแลกิจกรรมฐานนี้ ครูก็เห็นด้วย เลยให้ผมทำ ...”

(ปิยะรัตน์ ถาวรทวี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการเข้าใจผู้อื่น : ความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่างของแต่ละบุคคล ทั้งในด้านความสามารถ เพศ และอายุ โดยฐานการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น อธิบายได้ดังต่อไปนี้

กิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้านี้ ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจะมอบหมายงานในแต่ละขั้นตอนให้กับนักเรียน ซึ่งนักเรียนนอกจากจะรู้จักตัวเองแล้ว จำเป็นต้องเข้าใจผู้อื่น โดยแต่ละคนจะมีพื้นฐานที่มีความแตกต่างกัน ฉะนั้น จึงเกิดการยอมรับในศักยภาพของเพื่อน ๆ หรือ น้อง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน เช่น นักเรียนบางคนไม่ถนัดตำแหน่งในการดูแลก้อนเชื้อ เพื่อนักเรียนเข้าใจและยอมรับในศักยภาพ จึงเกิดการช่วยเหลือเพื่อน โดยการแนะนำวิธีการดูแลเห็ดนางฟ้าให้กับเพื่อนที่ไม่เข้าใจ ซึ่งสิ่งนี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจผู้อื่นมากยิ่งขึ้น

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการเข้าใจผู้อื่น นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความแตกต่างของเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ความสามารถของเพื่อนในแต่ละคนในการดำเนินกิจกรรมฐานนั้นมีความแตกต่าง ซึ่งส่งผลให้นักเรียนภายในกลุ่มเข้าใจและแสดงความช่วยเหลือกัน ยอมรับความแตกต่างในตัวเพื่อนและสามารถทำงานร่วมกันได้ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...ผมเข้าใจเพื่อน ๆ ที่ดูแลหัวเชื้อเห็ดนางฟ้าไม่ได้ ผมเลยเข้าไปช่วยและสอนเขาครับ เพื่อน ๆ คนอื่น ๆ ก็เข้ามาช่วยเหลือเพื่อนที่ทำไรไม่เป็นในบางอย่าง...”

(มัญญาดิ ศษระนำ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ตารางที่ 9 การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการการเลี้ยงปลาตุ๊ก

ฐานการเลี้ยงปลาตุ๊ก	
การตัดสินใจ	ตัดสินใจร่วมกันในการเลือกปลาตุ๊กสายพันธ์บักอูย หรือปลาตุ๊กบักอูย เพราะเป็นพันธ์ปลาที่เลี้ยงง่าย โตเร็วมีภูมิต้านทานโรคสูงและมีความเหมาะสมกับกิจกรรม การตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ในฐานการเลี้ยงปลาตุ๊กอย่างเป็นระเบียบแบบแผน
การแก้ปัญหา	ระยะแรกปลาตุ๊กเกิดตายขึ้นมาจำนวนมาก นักเรียนสามารถจัดการแก้ไขโดยการลดจำนวนปลาในบ่อลงในระยะแรก หลังจากนั้นได้มีการเพิ่มบ่อวงซีเมนต์ เพิ่มขึ้นไปและทำให้บ่อทุกบ่อเชื่อมกัน ซึ่งจะทำให้ปลาตุ๊กสามารถเวียนว้ายไปยังบ่อต่าง ๆ ได้ดีขึ้น
การคิดสร้างสรรค์	ครูได้ฝึกนักเรียนโดยตั้งคำถามถึงปัญหาน้ำเน่าเสียของบ่อปลาตุ๊กนักเรียนได้ร่วมกันค้นหาทางเลือกที่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ โดยการนำปุ๋ยหมักน้ำมาใส่ในบ่อเลี้ยงปลาตุ๊ก เพื่อลดอาการน้ำเน่าเสียและมีกลิ่นเหม็นได้
การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	นักเรียนร่วมพูดคุยแสดงความคิดเห็น และเจรจาต่อรองกัน ในการแบ่งหน้าที่ในการทำกิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาตุ๊ก รวมไปถึงการสื่อสารในการดำเนินการเลี้ยงปลาตุ๊กได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์
การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	นักเรียนทุกคนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ในการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงปลาตุ๊ก มีความสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกขั้นตอน โดยปราศจากปัญหา ได้แก่ นักเรียนทำความสะอาดบ่อปลาตุ๊กด้วยกัน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีและมีความสามัคคี
การตระหนักรู้ในตน	นักเรียนก็จะแบ่งหน้าที่กันตามความถนัดของตนเอง เข้าใจตัวเองว่าเราถนัดอะไรในกิจกรรมทักษะนี้ เช่น นักเรียนกลุ่มหนึ่งถนัดการดูแลปลาตุ๊ก ก็จะร่วมกลุ่มกันและดูแลในส่วนที่ตัวเองถนัด
การเข้าใจผู้อื่น	นักเรียนมีพื้นฐานที่มีความแตกต่างกัน ฉะนั้นจึงเกิดการยอมรับในศักยภาพของเพื่อน ๆ เช่น นักเรียนบางคนไม่ถนัดในการทำความสะอาดบ่อเลี้ยงปลาตุ๊ก ซึ่งนักเรียนเข้าใจและยอมรับศักยภาพ จึงเกิดการช่วยเหลือเพื่อน ให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นถึงการดำเนินกิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาตุ๊ก ที่ส่งผลให้เกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ทักษะการตัดสินใจ : ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ โดยฐานการเลี้ยงปลาตุ๊กส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตัดสินใจ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การตัดสินใจร่วมกันของครูและนักเรียนในการเลือกพันธุ์ปลาที่จะนำมาใช้ในการเลี้ยง จึงตัดสินใจร่วมกันในการเลือกปลาดุกสายพันธุ์บิ๊กอู๋ หรือปลาดุกบิ๊กอู๋ เพราะเป็นพันธุ์ปลาที่เลี้ยงง่าย โตเร็วมีภูมิต้านทานโรคสูงและมีความเหมาะสมกับกิจกรรม การตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ในฐานทักษะการเลี้ยงปลาดุก ซึ่งได้แก่ หน้าที่การดูแลและเลี้ยงปลาดุก หน้าที่การให้อาหารปลาดุก หน้าที่การดูแลและรักษาความสะอาดบ่อเลี้ยงปลาดุกได้อย่างได้และเป็นระเบียบแบบแผน และต่อมาคือการตัดสินใจร่วมกันในการนำเอาผลผลิตจากฐานการเลี้ยงปลาดุกเข้าสู่โครงการอาหารกลางวันและการนำไปจำหน่ายต่อชุมชน โดยประเมินทางเลือกและผลที่ได้จากการตัดสินใจ ส่งผลให้นักเรียนเข้าใจถึงการตัดสินใจบนพื้นฐานความถูกต้องและมีระบบ โดยคำนึงถึงผลที่ได้จากการตัดสินใจ

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงปลาดุกส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ นักเรียนสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ เพราะการทำกิจกรรมการเลี้ยงปลาดุก ต้องดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน นักเรียนสามารถตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระเบียบแบบแผน สามารถแบ่งหน้าที่การทำงานในฐานได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้นักเรียนมีประสบการณ์ในทักษะชีวิตด้านตัดสินใจและสามารถนำไปบูรณาการในชีวิตประจำวันได้ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... เราอยากส่งเสริมให้นักเรียนให้มีทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ ครูเลยให้โจทย์นักเรียนให้กลับไปสอบถามผู้ปกครองว่า ควรเลือกเลี้ยงปลาดุกสายพันธุ์อะไร นักเรียนคนหนึ่ง บ้านนักเรียนเขาก็มีการเลี้ยงปลาดุก ก็ได้มาแล้วให้เพื่อนๆ ฟัง ว่าเราควรเลือกเลี้ยงปลาดุกบิ๊กอู๋ เพราะเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว นักเรียนคนอื่นก็เห็นด้วย พวกเขาก็เลยตัดสินใจที่จะเลี้ยงปลาดุกบิ๊กอู๋ ...”

(สมร ธรรมโชติ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการแก้ปัญหา : ความสามารถในการจัดกับกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างเป็นระบบ โดยฐานการเลี้ยงปลาดุกจะช่วยส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการแก้ปัญหา อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ปัญหาแรกคือ ในระยะแรกปลาดุกเกิดตายขึ้นมาจำนวนมาก นักเรียนและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม จึงมีการจัดการกับปัญหาดังกล่าว โดยวิเคราะห์ปัญหาเบื้องต้นจึงพบว่า ปริมาณปลาดุกในบ่อมีจำนวนมากเกินไป ส่งผลให้เกิดการแออัดของปลาดุก และส่งผลให้เกิดน้ำเสียหรือมีกลิ่นมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการแก้ไขโดยการลดจำนวนปลาในบ่อลงในระยะแรก หลังจากนั้นได้มีการเพิ่ม

บ่อวงซีเมนต์ เพิ่มขึ้นไปและทำให้บ่อทุกบ่อเชื่อมกัน ซึ่งจะทำให้ปลาสามารถเวียนว่ายไปยังบ่อต่าง ๆ ได้ดีขึ้น และการแก้ไขปัญหาน้ำเสียและมึนกลิ่น จึงได้ใช้ปุ๋ยหมักน้ำในการดูแลน้ำเสียที่มีกลิ่น ส่งผลให้ปัจจุบันน้ำไม่เน่าและไม่มึนกลิ่น ซึ่งจากการร่วมกันคิดและการร่วมกันแก้ปัญหา ส่งผลให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดและสามารถแก้ไขได้อย่างเป็นระบบ

จากการปฏิบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงปลาถูกส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหา นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหได้ตามความสามารถของตนเอง สามารถจัดการกับปัญหาน้ำเน่าเสียโดยการบูรณาการผลผลิตจากฐานกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ มาใช้ประโยชน์ในการปรับสภาพน้ำได้ และสามารถดำเนินแก้ไขปัญหได้อย่างเป็นระบบ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...ตอนแรกบ่อเลี้ยงเลี้ยงปลาดุกมีแค่ 2 บ่อครับ แต่มีปลาเป็นจำนวนมากมันอยู่กันเยอะ ทำให้ปลาตายเยอะมาก จึงได้ปรึกษาครูและลุงภารโรงครับ จนได้วิธีมา คือเพิ่มบ่อเลี้ยงปลาดุกขึ้นอีก 4 บ่อ เป็น 6 บ่อ แล้วก็ทำระบายน้ำให้เชื่อมกันทุกบ่อให้ปลาสามารถว่ายไปทั่ว หลังจากนั้นก็ไม่มียปลาตายเลย ...”

(อนุรักษ์ ศรีสุวรรณ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการคิดสร้างสรรค์ : ความสามารถในการคิดโดยไม่ยึดติดกับกรอบเป็นส่วนช่วยตัดสินใจและแก้ไขปัญหาคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้น โดยฐานการเลี้ยงปลาดุกส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียของบ่อปลาดุก ครูได้ฝึกนักเรียน โดยตั้งคำถามถึงปัญหาน้ำเน่าเสียของบ่อปลาดุก มีวิธีแก้ปัญหายังไรที่จะทำให้ไม่เน่าเสียและไม่มึนกลิ่น นักเรียนจึงค้นหาทางเลือกต่าง ๆ จึงได้เสนอการนำเอาผลผลิตจากฐานปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพมาใช้ประโยชน์ โดยการนำปุ๋ยหมักน้ำมาใส่ในบ่อ ส่งผลให้น้ำในบ่อดีขึ้นและไม่มึนกลิ่นเหม็น อีกทั้งนักเรียนยังนำความรู้ในการเลี้ยงปลาดุกไปประยุกต์ใช้ที่บ้าน โดยต้องการเลี้ยงปลาดุก แต่ไม่มีบ่อซีเมนต์ เพราะมีราคาสูงเลยปรับเปรียบจากบ่อซีเมนต์เป็นบ่อดินที่ขุดขึ้นมาเองเพื่อลดค่าใช้จ่าย

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงปลาถูกส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการคิดสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถคิดโดยไม่ยึดติดกับกรอบ สามารถคิดแล้วค้นหาทางเลือกใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม สามารถนำผลผลิตจากฐานกิจกรรมอื่น ๆ มาปรับใช้เข้ากับฐานการเลี้ยงปลาดุก ส่งเสริมการบูรณาการระหว่างฐานกิจกรรมด้วยกัน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ปกครองที่ว่า

“...ลูกพี่หลบมาบ้าน หลบมาถึงก็บอกว่าอยากเลี้ยงปลาตู้ที่บ้าน เพราะเห็นว่าที่โรงเรียนเลี้ยงแล้วได้ปลาตัวใหญ่ แต่ลูกบอกว่าที่โรงเรียนใช้บ่อซีเมนต์ที่มาราคาแพง ก็เลยให้พี่มาช่วยขุดดิน สร้างเป็นบ่อดินแทน พี่สนับสนุนลูกพี่นะ ช่วยขุดกันทั้งบ้าน สนุกดี หลังจากนั้นก็ซื้อลูกปลาดุกมาเลี้ยง ตอนนีปลาก็โตขึ้นเรื่อย ๆ...”

(สุจิต ศรีสุวรรณ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ : ความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทาง เพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยฐานการเลี้ยงปลาดุก ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การทำงานเป็นกลุ่มย่อมมีความหลากหลายทางความคิดและความแตกต่าง โดยนักเรียนจำเป็นต้องมีการพูดคุยกัน เพื่อแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เช่น ฐานการเลี้ยงปลาดุก หลังจากที่คุณครูได้อธิบายการดำเนินกิจกรรมฐานในเบื้องต้นไปแล้ว ก็จะเป็นหน้าที่ของนักเรียนในการพูดคุยแสดงความคิดเห็น และเจรจาต่อรองกัน เพื่อแบ่งหน้าที่ในการทำงาน โดยนักเรียนแบ่งเป็นหน้าที่ต่าง ๆ ให้นักเรียนภายในกลุ่มได้เลือกทำตามความต้องการของตนเอง เช่น นักเรียนแสดงความต้องการที่จำทำหน้าที่นำปลาดุกที่โตเต็มวัยไปทำอาหาร

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงปลาดุกส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนสามารถสื่อสารกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกันในการแบ่งหน้าที่แต่ละคนให้เหมาะสม นักเรียนสามารถแสดงความต้องการที่จะทำหน้าที่ที่ตัวเองต้องการได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งยังตักเตือนเพื่อน ๆ กับการดำเนินกิจกรรมที่ไม่ถูกต้องตามต้องขั้นตอน เช่น การตักเตือนเพื่อนในเรื่องของการให้อาหารปลาดุกที่ไม่มีความเหมาะสม อาจจะทำให้ปลาดุกตายและส่งผลให้เกิดน้ำเน่าเสียได้ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...วันนั้นหนูเห็นน้อง ป.4 ให้อาหารปลาดุกอยู่ค่ะ แต่น้องให้มากเกินไป ค่ะหนูเลยเข้าไปเตือนน้องเขาว่าอย่าใส่ไปเยอะ เดียวทำให้น้ำเน่า ปลาตายได้น้องเขาก็ขอโทษค่ะ หนูก็เลยตักอาหารปลาออกมาเลยตอนนั้น เพราะกลัวน้ำในบ่อจะเน่าเสีย ...”

(นริศรา หล้าเบ็ญสะ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล : ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ๆ โดยฐานการเลี้ยงปลาตุ๋นส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการเลี้ยงปลาตุ๋นเป็นฐานที่ทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนภายในกลุ่มทุกคนจะเกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันจากการทำงานร่วมกัน ได้แก่ การทำอาหารให้ปลาตุ๋นร่วมกันของนักเรียน การทำความสะอาดบ่อเลี้ยงปลา การดูแลบ่อปลาตุ๋น และการนำปลาตุ๋นไปใช้ในโครงการอาหารกลางวัน ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกขั้นตอน โดยปราศจากปัญหา ส่งเสริมความสามัคคีต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงปลาตุ๋นส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล นักเรียนสามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี นักเรียนสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนและครูโดยปราศจากปัญหา การทำงานร่วมกันจะยิ่งส่งเสริมความสัมพันธ์และนำไปสู่ความสามัคคีในการทำงานของนักเรียนต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นนะ ก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมนี้ก็จะคุยกับเพื่อนแค่ห้องเดียวกัน แต่พอเริ่มกิจกรรมการเลี้ยงปลาตุ๋น เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนด้วยกัน นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนได้ดีขึ้น สิ่งที่เห็นได้ชัดคือนักเรียนมีความสามัคคีในการทำงานมาก พอฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสร็จหน้าที่ก็จะเข้าไปช่วยต่อ...”

(สมร ธรรมโชติ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการตระหนักรู้ในตน : ความสามารถในการค้นหาหรือรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้ข้อดีข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการของตนเอง โดยฐานการเลี้ยงปลาตุ๋นส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตระหนักรู้ในตน อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการเลี้ยงปลาตุ๋น ครูจะเป็นผู้จุดประเด็น ให้นักเรียนได้ฝึกค้นหาตัวเองหรือเข้าใจความเป็นตัวของตัวเองว่านักเรียนมีความสามารถในด้านใดที่จะสามารถทำหน้าที่ในกิจกรรมฐานการเลี้ยงปลาตุ๋นนี้ได้ โดยนักเรียนก็จะแบ่งหน้าที่กันตามความถนัดของตนเอง ต้องเข้าใจตัวเองว่าเราถนัดอะไร ในกิจกรรมทักษะนี้ เช่น นักเรียนกลุ่มหนึ่งถนัดการดูแลปลาตุ๋น ก็จะร่วมกลุ่มกันและดูแลในส่วนที่ตัวเองถนัด นักเรียนอีกกลุ่มถนัดการดูแลทำความสะอาดบ่อเลี้ยงปลาตุ๋น ก็ทำส่วนนั้นไป และนักเรียนอีกกลุ่มถนัดการนำปลาตุ๋นที่โตเต็มวัยนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งแสดงให้เห็นนักเรียนเข้าใจความสามารถ

ของตนเอง ตระหนักรู้ในตน ซึ่งแต่ละคนก็จะรู้หน้าที่ตัวเองซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมฐาน เป็นไปด้วยความรอบคอบและสมบูรณ์

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงปลาถูกส่งผลให้นักเรียน เกิดทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้ในตน นักเรียนเข้าใจตัวตนตัวเองว่ามีศักยภาพในการทำงานด้านใด ที่มีประโยชน์มากที่สุด การรู้ถึงข้อดีของตัวเองยังทำให้การทำงานเป็นไปด้วยดี เพราะนักเรียน สามารถดึงศักยภาพของตนเองออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งนักเรียนมีประสบการณ์ในด้านการ เลี้ยงปลา ก็จะยิ่งทำให้กิจกรรมสามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“...หลังจากที่ครูได้อธิบายถึงฐานกิจกรรมการเลี้ยงปลาถูกไปแล้ว ครูได้ ตั้งคำถามให้กับนักเรียน โดยตั้งคำถามว่าอะไรคือสิ่งที่ตัวเองถนัดมากที่สุดในฐานการ เลี้ยงปลาถูก แต่ละคนจะรู้ตัวเอง เช่น นักเรียนคนหนึ่งเขามีความถนัดในการ เลี้ยงปลาถูกมา เพราะพ่อเขามีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลา ซึ่งถือเป็น จุดเด่นและเป็นความถนัดของเขา ครูเลยให้เขาเป็นแกนนำไว้สอนเพื่อน ๆ...”

(สมร ธรรมโชติ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการการเข้าใจผู้อื่น : ความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความ แตกต่างของแต่ละบุคคล ทั้งในด้านความสามารถ เพศ หรืออายุ โดยฐานการเลี้ยงปลาถูกส่งเสริม ทักษะชีวิตด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานทักษะการเลี้ยงปลาถูกนี้ ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจะมอบหมายงานในแต่ละ ขั้นตอนให้กับนักเรียน ซึ่งนักเรียนนอกจากจะรู้จักตัวเองแล้ว จำเป็นต้องเข้าใจผู้อื่น โดยแต่ละคนจะมี พื้นฐานที่มีความแตกต่างกัน ฉะนั้น จึงเกิดการยอมรับในศักยภาพของเพื่อน ๆ หรือ น้อง ๆ ที่มีความ แตกต่างกัน เช่น นักเรียนบางคนไม่ถนัดตำแหน่งในการทำความสะอาดบ่อเลี้ยงปลาถูก นักเรียน ภายใตฐานคนอื่น ๆ ก็สามารถยอมรับเพื่อนที่มีความแตกต่าง โดยการช่วยเหลือในการแนะนำ ส่วนผสมในการล้างบ่อปลาถูกและวิธีการเลี้ยง ซึ่งสิ่งนี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจผู้อื่นมากยิ่งขึ้น

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงปลาถูกส่งผลให้นักเรียน เกิดทักษะชีวิตด้านการเข้าใจผู้อื่น นักเรียนสามารถเข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างตัว นักเรียนด้วยกัน นักเรียนทุกคนก็สามารถยอมรับในความสามารถผู้อื่นได้ ถ้าหากไม่มีความเชี่ยวชาญ หรือไม่ถนัดในตำแหน่ง เพื่อนนักเรียนด้วยกันจะมีการช่วยเหลือเพื่อที่จะทำให้กิจกรรมนั้น สามารถ ปฏิบัติได้ด้วยดี ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ผมเรียนอยู่ ป.5 ก็มีน้อง ๆ ป.4 มาทำกิจกรรมการเลี้ยงปลาตุ๊ก ร่วมกับผม ซึ่งผมก็มีความถนัดในการทำอาหารปลาอยู่แล้ว เพราะพ่อผมสอนมา แต่น้อง ป.4 ทำไม่เป็นเลย ผมเลยช่วยเหลือเขา ให้สามารถทำกิจกรรมฐานได้ ตอนนี้เขาก็เริ่มทำเป็นแล้ว ผมก็เลยให้เขาทำหน้าที่นั้นไป ...”

(อนุรักษ์ ศรีสุวรรณ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ตารางที่ 10 การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการปลูกพืชผักสวนครัว

ฐานการปลูกพืชผักสวนครัว	
การตัดสินใจ	ตัดสินใจร่วมกันในการเลือกผักบุ้ง ผักกาด และผักคะน้า มาปลูกในโรงเรียน นักเรียนร่วมกันในการตัดสินใจในการแบ่งหน้าที่ในฐานการปลูกพืชผักสวนครัวได้อย่างเป็นระเบียบแบบแผน มีหน้าที่แต่ละคนอย่างชัดเจน เช่น หน้าที่การเพาะปลูก หน้าที่รดน้ำ พรวนดิน
การแก้ปัญหา	ปลูกพืชผักแต่ผักไม่เจริญเติบโตและมีบางต้นตาย จึงจัดการกับปัญหาโดยร่วมกันป้องกันไม่ให้ผักตายและสามารถแก้ไขความไม่เจริญเติบโตได้ โดยการดูแลอย่างครอบคลุมได้ อย่างเป็นระบบ รดน้ำพรวนดินอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งนักเรียนร่วมกันแก้ปัญหาในเรื่องการกำจัดศัตรูพืช ของผักสวนครัวต่าง ๆ โดยใช้วิธีธรรมชาติได้
การคิดสร้างสรรค์	ครูได้ฝึกนักเรียนโดยตั้งคำถามถึงปัญหาการแก้ไขและกำจัดวัชพืช มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไรบ้างที่ไม่ใช่สารเคมีในการจัดการ ซึ่งนักเรียนได้ร่วมกันคิดโดยเสนอทางเลือกให้มีการแก้ไขการป้องกันและกำจัดวัชพืช โดยใช้วิธีแบบธรรมชาติ ใช้จอบถาง การใส่ปุ๋ยให้เหมาะสมกับความต้องการของพืชผักสวนครัวเพื่อลดการทำลายของโรคและแมลง
การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น ในประเด็นของการเลือกผักมาปลูก โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผักแต่ละชนิดให้มีความเหมาะสมกับสถานที่ปลูก นักเรียนแสดงความต้องการที่จะรับหน้าที่ในฐานในตำแหน่งที่นักเรียนถนัด เพื่อให้การทำงานเป็นไปด้วยดี
การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	นักเรียนทุกคนจะเกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในการช่วยเหลือกันในกิจกรรมฐาน มีความสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกขั้นตอน โดยปราศจากปัญหา ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัวในแต่ละชนิดร่วมกัน การดูแลแปลงร่วมกัน และการเก็บผลผลิต

ฐานการปลูกพืชผักสวนครัว	
การตระหนักรู้ในตน	นักเรียนก็จะแบ่งหน้าที่กันตามความถนัดของตนเอง รู้ถึงข้อดีของตัวเองที่สามารถทำกิจกรรมฐานได้ เช่น นักเรียนบางกลุ่มถนัดการปลูกพืชผักสวนครัว ก็จะร่วมกลุ่มกันและดูแลในส่วนที่ตัวเองถนัด เพื่อให้การทำงานสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี
การเข้าใจผู้อื่น	นักเรียนเกิดการยอมรับเพื่อนเพื่อน ๆ ที่มีความสามารถที่แตกต่างกันออกไป เช่น นักเรียนบางคนไม่ถนัดในตำแหน่งการพรวนดิน ใส่ปุ๋ย นักเรียนในฐานก็เข้าใจและยอมรับศักยภาพของเพื่อน และช่วยเหลือเพื่อนโดยการแนะนำให้เพื่อนสามารถทำกิจกรรมได้

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นถึงการดำเนินกิจกรรมฐานการปลูกพืชผักสวนครัว ที่ส่งผลให้เกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ทักษะการตัดสินใจ : ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ โดยฐานปลูกพืชผักสวนครัว ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตัดสินใจ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การตัดสินใจร่วมกันของครูและนักเรียนในการเลือกผักที่จะมาใช้ในการปลูกในโรงเรียน จึงตัดสินใจร่วมกันในการเลือกผักบุง ผักกาด และผักคะน้า มาปลูกในโรงเรียน รวมถึงการตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ในฐานการปลูกพืชผักสวนครัวอย่างเป็นระเบียบแบบแผน ซึ่งได้แก่หน้าที่การดูแลแปลงผักทั้ง 3 ชนิด ได้แก่ ผักบุง ผักกาด และผักคะน้า หน้าที่การพรวนดิน ใส่ปุ๋ย และหน้าที่การเก็บผลผลิต ต่อมาคือการตัดสินใจร่วมกันในการนำเอาผลผลิตจากฐานการปลูกพืชผักสวนครัว เข้าสู่โครงการอาหารกลางวันและการนำไปจำหน่ายต่อชุมชน ซึ่งผลที่ได้จากการตัดสินใจนั้น นักเรียนสามารถบริโภคผักในโครงการอาหารกลางวันและโรงเรียนมีรายได้จากจำหน่ายผักสวนครัว

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ นักเรียนสามารถตัดสินใจในเลือกชนิดของผักมาปลูกได้อย่างรอบคอบ คำถึงถึงความเหมาะสมของสถานที่และสภาพอากาศ สามารถตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งงานกันภายในฐานการปลูกพืชผักสวนครัวได้อย่างเป็นระเบียบแบบแผน เพื่อให้นักเรียนสามารถทำงานได้อย่างเป็นระบบมากที่สุด ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ครูให้ผมกับเพื่อนในกลุ่ม ตัดสินใจกันเองว่าจะเลือกผักอะไรมาปลูกที่บ้านผมปลูกผักกาด มันโตไวดีเลยเลือกผักนี้ เพื่อนคนอื่น ๆ ก็มีเสนอหลายผัก แต่สุดท้ายแล้วก็ตัดสินใจเลือก ผักกาด ผักคะน้า และผักบุงในการปลูกครับ...”

(ศิวกร บัวนุ้ย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการแก้ปัญหา : ความสามารถในการจัดกับกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างเป็นระบบ โดยฐานการปลูกพืชผักสวนครัวจะช่วยส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการแก้ปัญหา อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ในระยะแรกการปลูกพืชผักสวนครัวไม่เจริญเติบโตเต็มที่ และมีบางต้นตาย ผลเสียที่ตามมาคือไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งนักเรียนและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจึงมีการวางแผนร่วมกันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นระบบ โดยการค้นหาสาเหตุและหาวิธีการจัดการกับปัญหา โดยการรดน้ำพรวนดินอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งนักเรียนร่วมกันแก้ปัญหาในเรื่องการกำจัดศัตรูพืช ของผักสวนครัวต่าง ๆ โดยใช้วิธีธรรมชาติ โดยการใช้จอบถาง และใส่ปุ๋ยให้เหมาะสมกับพืชผักสวนครัว

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหา นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นระบบ โดยสามารถจัดการกับปัญหากับผักที่ไม่โตเต็มที่ โดยการพรวนดินและรดน้ำให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... แปลงผักพอปลูกไปสักพัก ก็มีวัชพืชขึ้นมา พวกหนูและเพื่อนๆ ก็ใช้จอบถางวัชพืช และก็พยายามพรวนดินอย่างสม่ำเสมอ ป้องกันการเกิดขึ้นของวัชพืชอีก...”

(กุลธิดา สุรินราช สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการคิดสร้างสรรค์ : ความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยตัดสินใจและแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้น โดยฐานการปลูกพืชผักสวนครัว ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การป้องกันและกำจัดวัชพืช ครูได้ฝึกนักเรียนโดยตั้งคำถามถึงปัญหาการแก้ไขและกำจัดวัชพืช มีวิธีแก้ปัญหายังไงบ้างที่ไม่ใช่สารเคมี ซึ่งนักเรียนได้ร่วมกันคิดโดยเสนอให้มีการแก้ไขป้องกันและกำจัดวัชพืช โดยใช้วิธีแบบธรรมชาติ โดยใช้วิธีการถอน ใช้จอบถาง การใส่ปุ๋ยให้เหมาะสมกับความต้องการของพืชผักสวนครัวเพื่อลดการทำลายของโรคและแมลง รวมไปถึงการคิดโดยไม่ยึดติดกรอบโดยใช้วัสดุคลุมดินซึ่งเป็นการปกคลุมผิวดิน เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ดินและน้ำและเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดินอีกด้วย

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการคิดสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถคิดวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวในการกำจัดวัชพืช เพื่อค้นหาทางเลือกมาปรับกับฐานกิจกรรม อีกทั้งยังสามารถคิดโดยไม่ได้ยึดติดกรอบ โดยครูให้อิสระ

นักเรียนในการคิด ซึ่งจะยิ่งส่งเสริมนักเรียนเกิดความคิดที่สร้างสรรค์ สามารถนำทักษะนี้ที่ไปสนับสนุนการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาในฐานกิจกรรมอื่นและในชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“...นักเรียนก็มีความคิดที่ดีนะ นำเอาภูมิปัญญาจากที่บ้านมาปรับใช้ เขาแก้ปัญหาผักที่เกิดโรคต่าง ๆ เขาไม่ใช่สารเคมีกันเลย แต่เขาใช้โดยการใช้น้ำสุกคลุมดิน เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน ผักก็จะมีการเจริญเติบโตที่ดี...”

(อากร ธานีรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ : ความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทาง เพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยฐานการปลูกพืชผักสวนครัวส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การทำงานเป็นกลุ่มย่อมมีความหลากหลายทางความคิดและความแตกต่าง โดยนักเรียนจำเป็นต้องมีการพูดคุยกัน เพื่อแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เช่น ฐานการปลูกพืชผักสวนครัว หลังจากที่คุณครูได้อธิบายการดำเนินกิจกรรมฐานในเบื้องต้นไปแล้ว ก็จะเป็นหน้าที่ของนักเรียน ในการพูดคุยแสดงความคิดเห็น และเจรจาต่อรองกัน ในการเลือกผักชนิดใดที่จะใช้ในการปลูก โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผักแต่ละชนิดว่ามีความเหมาะสมกับสถานที่ปลูกหรือไม่ รวมไปถึงการสื่อสารในการดำเนินการปลูกพืชผักสวนครัว การแบ่งหน้าที่กัน แปรลงผักต้องจัดในรูปแบบใดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในการปลูกพืชผักสวนครัว

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันกับเพื่อนนักเรียนในฐานด้วยกันอย่างเหมาะสม สามารถเจรจาต่อรองร่วมกันเพื่อเลือกผักสวนครัวที่จะนำมาปลูก รวมทั้งในขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมฐาน จะยิ่งช่วยให้นักเรียนมีการสื่อสารมากยิ่งขึ้น เพราะจำเป็นต้องมีการพูดคุยกับเพื่อนและครู มีการตักเตือนเพื่อนร่วมกลุ่มที่ดำเนินขั้นตอนในการพรวนดินผิ ด เพื่อป้องกันความเสี่ยง นักเรียนสามารถเข้าใจและนำการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ครูได้ให้พวกผมแสดงความคิดเห็นในเรื่องของการเลือกชนิดของผักที่นำมาปลูกภายในโรงเรียน เพื่อน ๆ ผมก็เสนอผักหลายชนิดมาก เพราะพ่อแม่ของเพื่อนก็มีการปลูกผัก จนในที่สุดก็คุยกันจบ แล้วเลือกผักที่นำมาใช้ในการปลูก 3 ชนิด ทั้งผักกาด ผักคะน้า และผักบุ้ง...”

(ศิวกกร บัวน้อย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล : ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ๆ โดยฐานการปลูกพืชผักสวนครัวส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานทักษะการปลูกพืชผักสวนครัวเป็นฐานที่ทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนทุกคนจะเกิดการมีปฏิสัมพันธ์ในการทำงานระหว่างกัน มีความสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกขั้นตอน โดยปราศจากปัญหา ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัวในแต่ละชนิดร่วมกัน การดูแลแปลงร่วมกัน และการเก็บผลผลิต ซึ่งล้วนส่งผลให้นักเรียนมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งเสริมความสามัคคี รวมถึงผู้ปกครองของนักเรียนต่างก็เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมฐานนี้ทำให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความสัมพันธ์กัน

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล โดยนักเรียนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างปราศจากปัญหา ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการทำงานในการดูแลแปลงผักด้วยร่วมกัน ก็จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามัคคีในการทำงาน รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองในการเข้ามาร่วมในกิจกรรม ก็ยิ่งส่งเสริมให้นักเรียนและผู้ปกครองมีความสนิทสนมมากขึ้น และสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีคุณภาพ คำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...การปลูกผัก ผมได้ทำร่วมกับเพื่อนครับ พอทำไปเยอะ ๆ ก็เลยสนิทกัน เพื่อนบางคนผมก็พึ่งมาสนิทด้วยกัน หลังจากนั้นก็ทำงานร่วมกัน สนุกดีครับ มันไม่เบื่อ ตอนเย็นหลังเลิกเรียนก็ชวนเพื่อนไปเตะบอลต่อ...”

(ศิวกกร บัวน้อย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการตระหนักรู้ในตน : ความสามารถในการค้นหาหรือรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้ข้อดีข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการของตนเอง โดยฐานการปลูกพืชผักสวนครัวส่งเสริมทักษะชีวิต ด้านทักษะการตระหนักรู้ในตน อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการปลูกพืชผักสวนครัว ครูจะเป็นผู้แนะนำและให้นักเรียนได้ฝึกค้นหาตัวเองว่า นักเรียนมีความสามารถในด้านใด ที่จะสามารถทำหน้าที่ในกิจกรรมฐานการปลูกพืชผักสวนครัวนี้ได้ โดยนักเรียนก็จะแบ่งหน้าที่กันตามความถนัดของตนเอง ต้องเข้าใจตัวเองว่านักเรียนมีข้อดีอะไร ที่สามารถมาใช้ประโยชน์ได้กับกิจกรรมฐานนี้ เช่น นักเรียนบางกลุ่มถนัดการปลูกพืชผักสวนครัว นักเรียนก็จะดูแลในส่วนที่ตัวเองถนัด และนักเรียนอีกกลุ่มถนัดการดูแลแปลงผักและการป้องกัน วัชพืช ก็จะรับหน้าที่ในการดูแลในส่วนนั้นไป นักเรียนอีกกลุ่มรู้ถึงความต้องการที่จะเรียนรู้ในการดูแล แปลงผัก ก็จะเข้าไปทำหน้าที่ตามสิ่งที่ตัวเองต้องการ

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้ในตน นักเรียนสามารถเข้าใจในตัวตนเอง ว่ามีความถนัด ในด้านใดของการทำกิจกรรมฐานการปลูกพืชผักสวนครัว การรู้ความถนัดหรือข้อดีของตัวเอง จะยิ่ง ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้นเพราะมีความชอบในกิจกรรมนั้น รวมทั้งนักเรียนยังรู้ถึงความต้องการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ถึงแม้ว่าจะไม่ถนัดก็ตาม ทำให้เห็นว่านักเรียนเข้าใจถึงความสามารถของ ตัวที่จะใช้ในกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวได้เป็นอย่างดี คำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... ฐานการปลูกพืชผักสวน ครัวให้นักเรียนแบ่งหน้าที่กันเอง นักเรียนเขา สามารถแบ่งงานกันได้ตามถนัดของตัวเอง บางคนเขาถนัดการพรวนดิน ใส่ปุ๋ย เขาก็เป็นแกนนำในหน้าที่นั้น ประสบการณ์จากที่บ้าน จะทำให้เขาทำหน้าที่ตรง นั้นได้ดียิ่งขึ้น ...”

(อากร ธานีรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการเข้าใจผู้อื่น : ความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่าง ของแต่ละบุคคล ทั้งในด้านความสามารถ เพศ หรืออายุ โดยฐานการปลูกพืชผักสวนครัวส่งเสริม ทักษะชีวิตด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น อธิบายได้ดังต่อไปนี้

กิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวนี้ ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจะมอบหมายงานในแต่ละ ขั้นตอนให้กับนักเรียน ซึ่งนักเรียนนอกจากจะรู้จักตัวเองแล้ว จำเป็นต้องเข้าใจผู้อื่น โดยแต่ละคน จะมีพื้นฐานที่มีความแตกต่างกัน จึงเกิดการยอมรับในศักยภาพของเพื่อนนักเรียนด้วยกันที่มีความ ต่างต่าง เช่น นักเรียนบางคนไม่ถนัดในตำแหน่งการพรวนดิน ใส่ปุ๋ย ในแปลงพืชผักสวนครัว เพื่อน นักเรียนด้วยกันต่างยอมรับในความสามารถของเพื่อน พร้อมทั้งยังช่วยเหลือเพื่อนในการสอนการ

พรวนดิน หรือการใส่ปุ๋ยที่ถูกต้องวิธี และแนะนำหน้าอื่น ๆ ที่มีความง่ายมากกว่า เช่น การนำผลผลิตอย่างผักกาด ผักคะน้า และผักบุ้งไปทำความสะอาด

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัว ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการเข้าใจผู้อื่น นักเรียนสามารถทำงานร่วมกันกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันที่มีความแตกต่างทางความสามารถ นักเรียนให้การยอมรับ พร้อมทั้งช่วยเหลือเพื่อน ๆ ในการแนะนำวิธีต่าง ๆ ในฐานกิจกรรมปลูกพืชผักได้เป็นอย่างดี นักเรียนบางคนไม่สามารถทำหน้าที่ในการพรวนดินได้ จึงทำให้เพื่อนคนอื่นเข้ามาช่วยเหลือให้คำแนะนำต่าง ๆ เพื่อให้ดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยดี คำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ผมเป็นแกนนำเพื่อนในการปลูกพืชผักสวนครัวยุ่บ หน้าทีของผมคือช่วยเหลือเพื่อน ๆ หรือ น้อง ป.4 ทีเขาปลูกผักกันไม่เป็น ผมจะเป็นคนทีเขาไปช่วยสอนครับ ผมก็เขาไปช่วยทุกคนแหละครับ โดยเฉพาะเพื่อนผู้หญิง ...”

(ศิวกร บัวนุ้ย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ตารางที่ 11 การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการปลูกไม้ผล

ฐานการปลูกไม้ผล	
การตัดสินใจ	หลังจากประเมินทางเลือกโดยการค้นหาผลไม้แต่ละชนิดที่จะนำมาปลูก นักเรียนจึงตัดสินใจร่วมกันในการเลือกปลูกกล้วยและมะละกอ เพราะกล้วยเป็นพืชที่ชอบอากาศร้อนชื้น ส่วนมะละกามีประโยชน์สูง และการตัดสินใจในการดูแลการปลูกไม้ผลอย่างเป็นระเบียบแบบแผน
การแก้ปัญหา	นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาโรคที่เกิดจากเชื้อรา และอาการใบหงิก ใบด่างในมะละกอได้อย่างมีระบบ โดยการใช้วิธีธรรมชาติ คือ นำเกลือเม็ด เกลือที่นำมาบริโภคในครัวเรือน นำมาโรยรอบ ๆ โคนต้นมะละกอที่เป็นโรค
การคิดสร้างสรรค์	นักเรียนสามารถนำเอาผลผลิตจากฐานกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ มาใช้ประโยชน์กับฐานการปลูกไม้ผลได้ โดยการนำปุ๋ยชีวภาพ มาใส่ในบริเวณสถานที่ที่ปลูกไม้ผล เพื่อช่วยปรับสภาพดินให้ร่วนซุย ส่งเสริมให้ไม้ผลเจริญเติบโตได้ดี

ฐานการปลูกไม้ผล	
การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	นักเรียนร่วมกันพูดคุยแสดงความคิดเห็น ในการเลือกไม้ผลชนิดต่าง ๆ ที่จะใช้ในการปลูก โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสถานที่ปลูก รวมถึงการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผลของแต่ละคนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์
การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	นักเรียนสามารถทำงานร่วมกันในกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผล นักเรียนในกลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งในด้านของการดำเนินงานและการช่วยเหลือกิจกรรมในด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกขั้นตอน โดยปราศจากปัญหา ได้แก่ การการปลูกไม้ผลด้วยกัน และการเก็บผลผลิต
การตระหนักรู้ในตน	นักเรียนมีความสามารถในการเข้าใจตนเองว่ามีความถนัดในด้านใดของกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผลนี้ เช่น นักเรียนมีความถนัดในด้านการปลูกมะละกอ เพราะที่บ้านประกอบอาชีพทำสวน ทำให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้ดี
การเข้าใจผู้อื่น	นักเรียนบางคนไม่ถนัดหน้าที่ในการดูแลไม้ผล แต่เพื่อนนักเรียนด้วยกันเข้าใจและสามารถยอมรับเพื่อน ๆ ที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน นักเรียนสามารถช่วยเหลือเพื่อนที่ไม่ถนัดหน้าที่การดูแลไม้ผล โดยการสอนและแนะนำวิธีการดูแล เพื่อให้เพื่อนสามารถทำงานได้

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นถึงการดำเนินกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผลที่ส่งผลให้เกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ทักษะการตัดสินใจ : ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ โดยฐานการปลูกไม้ผล ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตัดสินใจ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การตัดสินใจร่วมกันของครูและนักเรียนในการเลือกชนิดของไม้ผลที่จะทำการปลูก โดยได้มีการประเมินทางเลือกโดยการค้นหาผลไม้แต่ละชนิดที่จะนำมาปลูก จึงมีการตัดสินใจร่วมกันในการเลือกปลูกกล้วยและมะละกอ เพราะกล้วยเป็นพืชที่ชอบอากาศร้อนชื้น ซึ่งเหมาะกับการปลูกในประเทศไทย ส่วนมะละกอมีประโยชน์สูง มีสรรพคุณเป็นทั้งยารักษาโรค เช่น ใช้เป็นยาระบาย ยาขับปัสสาวะ รักษาโรคโลหิตจาง ปิดกั้นเปิด เพิ่มเติมด้วยวิตามินและแร่ธาตุที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย เช่น วิตามินซี วิตามินเอ วิตามินบี 1 วิตามินบี 2 วิตามินบี 3 การตัดสินใจในการดูแลการปลูกไม้ผลอย่างเป็นระเบียบแบบแผน แบ่งนักเรียนให้ดูแลสิ่งที่ได้รับมอบหมายได้อย่างรอบคอบ ซึ่งได้แก่ หน้าที่เตรียมพันธุ์ไม้ผลในการปลูก ได้แก่ กล้วยและมะละกอ หน้าที่ในการจัดเตรียมแปลงไม้ผล ปรับหน้าดิน และหน้าที่ในการเก็บผลผลิต ต่อมาคือการตัดสินใจร่วมกันในการนำเอาผลผลิตจากการปลูกไม้ผลเข้าสู่โครงการอาหารกลางวันและการนำไปจำหน่ายต่อชุมชน

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกไม้ผลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ นักเรียนสามารถประเมินทางเลือกในการเลือกชนิดของไม้ผลที่จะนำมาปลูกได้อย่างรอบคอบ เพราะจำเป็นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของสถานที่ นักเรียนจึงสามารถตัดสินใจในการเลือกปลูกกล้วยและมะละกอ รวมทั้งยังมีการตัดสินใจในเรื่องของการแบ่งหน้าที่ในการทำงานได้อย่างเป็นระเบียบแบบแผน ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมนั้นมีคุณภาพ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นักเรียนเขาก็ตัดสินใจได้ดีนะ มีเหตุผลมายืนยันว่าทำไมถึงต้องตัดสินใจเลือกปลูกผลไม้ชนิดนี้ เขาคูยกกับเพื่อนในกลุ่ม หาข้อมูลโดยไปถามพ่อ แม่ หรือ ญาติ ซึ่งเขาก็นำมาคุยกัน จนตัดสินใจได้ที่เลือกปลูกมะละกอ และกล้วย เพราะนักเรียนมองว่าผลไม้ที่เลือกมาให้ประโยชน์สูง...”

(ธีรภัทร จันทะสะเร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการแก้ปัญหา : ความสามารถในการจัดกับกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างเป็นระบบ โดยฐานการปลูกไม้ผล จะช่วยส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการแก้ปัญหา อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การปลูกมะละกอนักเรียนจะพบกับปัญหาโรคที่เกิดจากเชื้อรา และอาการใบหงิก ใบต่างในมะละกอ ซึ่งนักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาดังกล่าว โดยใช้วิธีธรรมชาติ คือ นำเกลือเม็ดเกลือที่นำมาบริโภคในครัวเรือน นำมาโรยรอบ ๆ โคนต้นมะละกอที่เป็นโรค ประมาณต้นละ 50-100 กรัม จากนั้นรดน้ำตามทันที ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาเชื้อรา และอาการใบหงิกในมะละกอได้ ผลจากแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่ได้ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเครียดทางกายหรือจิตใจ เพราะนักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาได้

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกไม้ผลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหา โดยนักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีคุณภาพ นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาของมะละกอที่เกิดเชื้อรา โดยการนำเกลือมาโรยบริเวณรอบ ๆ ต้นมะละกอที่มีโรค โดยการแก้ไขปัญหาไม่ได้ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเครียดทางกายและทางจิตใจ เพราะนักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...หนูดูแลการปลูกมะละกอครับ ปัญหาที่ผมพบ คือ มะละกามีเชื้อรา ใบหงิก ใบต่างในมะละกอ หนูก็เลยกลับบ้านไปถามปู่ว่าจะแก้ปัญหายังไง ปู่ก็เลยบอกให้เอาเกลือที่บ้าน ไปโรยรอบ ๆ โคนต้นมะละกอ แล้วก็รดน้ำทันที หนูก็เลยเอามาทำ ผ่านไป 5 วัน มะละกอหายใบหงิก ใบต่าง...”

(พิชามณูชู่ โกมล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการคิดสร้างสรรค์ : ความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยตัดสินใจและแก้ไขปัญหาโดยการคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้น โดยฐานการปลูกไม้ผล ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนสามารถคิดโดยไม่ยึดติดกรอบ โดยการบูรณาการผลผลิตจากกิจกรรมฐานภายในโรงเรียนมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนนำเอาปุ๋ยชีวภาพมาใช้ประโยชน์ โดยการนำผสมกับดินที่ปลูกไม้ผล เพื่อช่วยปรับสภาพดินให้ร่วนซุย ซึ่งถือเป็นทางเลือกใหม่ ๆ ที่สามารถทำได้เต็มที่ เพราะนักเรียนสามารถทำได้ อีกทั้งยังลดค่าใช้จ่ายอีกด้วย

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกไม้ผลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการคิดสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถคิดนอกกรอบได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากฐานกิจกรรมที่ทำอยู่เพียงอย่างเดียว นักเรียนสามารถนำผลผลิตจากฐานอื่นมาปรับใช้กับฐานนักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้เกิดประสิทธิผลที่ดีได้ อีกทั้งยังสามารถลดค่าใช้จ่ายได้อีกด้วย ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... หนูได้อาผลผลิตจากฐานปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ มาใช้ในฐานนี้ค่ะ โดยปุ๋ยหมักชีวภาพมาผสมกับดินที่ใช้ในการปลูกผลไม้ เพื่อช่วยปรับสภาพดินให้ร่วนซุย ผลไม้ก็จะโตเร็ว ๆ ...”

(จួយีนีย์ หล้าเต๊ะ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ : ความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยฐานการปลูกไม้ผล ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การทำงานเป็นกลุ่มย่อมมีความหลากหลายทางความคิด โดยนักเรียนจำเป็นต้องมีการพูดคุยกัน เพื่อแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ โดยฐานการปลูกไม้ผล หลังจากที่คุณครูได้อธิบายการ

ดำเนินกิจกรรมฐานในเบื้องต้นไปแล้ว ก็จะเป็นหน้าที่ของนักเรียน ในการพูดคุยแสดงความคิดเห็น นักเรียนร่วมกันพูดคุยแสดงความคิดเห็น ในการเลือกไม้ผลชนิดต่าง ๆ ที่จะใช้ในการปลูก โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสถานที่ปลูก เปรียบเทียบผลไม้ที่ได้ทำการเลือกมาแสดงความคิดเห็น จากนั้นเข้าสู่การเจรจาต่อรองของนักเรียนร่วมกันในการเลือกไม้ผลที่จะนำมาปลูก อีกทั้งนักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ของแต่ละคนได้อย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะสามารถทำกิจกรรมได้อย่างมีคุณภาพ

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกไม้ผลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนสามารถแสดงความรู้สึกของตนเองในกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผลได้อย่างอิสระ สามารถพูดคุยเพื่อแสดงความคิดเห็นในการเลือกไม้ผลที่นำมาปลูก และสามารถพูดคุยแบ่งหน้าที่กันได้ตามความสามารถของแต่ละคนได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...หนูกับเพื่อนแบ่งกลุ่มกันในการดูแลผลไม้ แบ่งตามผลไม้ที่ปลูกเลยคะ ก่อนแบ่งกันก็จะให้คิดกันว่า ว่าแต่ละคนจะรับหน้าที่ในตำแหน่งไหน หรือใครต้องการทำหน้าที่อื่น ๆ ...”

(ฟาตีเมาะ เจ๊ะมีะ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล : ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ๆ โดยฐานการปลูกไม้ผลส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานทักษะการปลูกไม้ผลเป็นฐานที่ทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนสามารถทำงานร่วมกันในกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผลได้เป็นอย่างดี โดยปราศจากปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ นักเรียนสามารถร่วมกันปลูกไม้ผลด้วยกัน และสามารถร่วมกันเก็บผลผลิต คือ กล้วยและมะละกอ ซึ่งขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม จะเกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในการทำกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผลในแต่ละขั้นตอน เช่น การร่วมกันพรวนดิน ร่วมกันกำจัดวัชพืช ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของนักเรียนด้วยกันจนนำไปสู่ความสามัคคีในการดำเนินกิจกรรมต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกไม้ผลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล นักเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันได้อย่างมีคุณภาพ ในการทำงานร่วมกันของกิจกรรมฐานจะยิ่งส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี เมื่อนักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะทำให้การดำเนินกิจกรรมปราศจากปัญหาต่าง ๆ อีกทั้งยังมีปฏิสัมพันธ์ที่

ดีระหว่างศิษย์กับครู จะยิ่งทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยความราบรื่น และส่งผลให้เกิดความสามัคคี ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...หนูกับเพื่อน ๆ ในกลุ่มทำงานร่วมกันได้ดีมากค่ะ ต่างคนต่างช่วยเหลือกัน เลยทำให้หนูกับเพื่อน ๆ สนุกกันมากขึ้น ทำให้การทำงานตามหน้าที่ได้รับมอบหมายมา ไม่มีปัญหา ...”

(ฟาตีเมาะ เจ๊ะมีะ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการตระหนักรู้ในตน : ความสามารถในการค้นหาหรือรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้ข้อดีข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการของตนเอง โดยฐานการปลูกไม้ผลส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตระหนักรู้ในตน อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการปลูกไม้ผล ครูจะเป็นผู้จุดประกายความคิด ให้นักเรียนได้ฝึกค้นหาตัวเองว่านักเรียนมีความถนัดด้านใดที่จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผลนี้ได้ เช่นนักเรียนมีความถนัดในด้านการปลูกมะละกอ เพราะที่บ้านประกอบอาชีพทำสวน ทำให้สามารถดำเนินกิจกรรมนี้ได้อย่างดี ซึ่งครูจะนักเรียนเป็นแกนนำในการดูแลมะละกอ นักเรียนอีกคนก็ถนัดในการปลูกกล้วย ก็จะเป็นแกนนำในการดูแลการปลูกกล้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่มีนักเรียนที่มีความถนัดในการปลูกไม้ผล จะยิ่งช่วยในการดำเนินกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผลมีความก้าวหน้าต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกไม้ผลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้ในตน นักเรียนสามารถเข้าใจถึงข้อดีของตัวเอง สามารถดึงศักยภาพของนักเรียนเองมาประยุกต์ใช้ในฐานกิจกรรมปลูกไม้ผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการที่นักเรียนมีความถนัดในการปลูกมะละกอหรือกล้วย จะยิ่งช่วยให้เพื่อน ๆ ในฐานได้รับประโยชน์มากเช่นกัน ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“...หนูถนัดการปลูกมะละกอ เพราะที่บ้านก็มีการปลูก หนูได้รับเลือกจากครูให้มาเป็นแกนนำในฐานกิจกรรมการปลูกไม้ผล หนูก็เลยเข้ามาดูแลการปลูกร่วมกับเพื่อนด้วยกันค่ะ ...”

(ไปรยา รามสูต สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการเข้าใจผู้อื่น : ความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่างของแต่ละบุคคล ทั้งในด้านความสามารถ เพศ หรืออายุ โดยฐานการการปลูกไม้ผล ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น อธิบายได้ดังต่อไปนี้

กิจกรรมการปลูกไม้ผลนี้ ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจะมอบหมายงานในแต่ละขั้นตอนให้กับนักเรียน ซึ่งนักเรียนนอกจากจะรู้จักตัวเองแล้ว จำเป็นต้องเข้าใจผู้อื่น ส่งผลให้นักเรียนเกิดการยอมรับในศักยภาพของเพื่อน ๆ หรือ น้อง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน เช่น นักเรียนบางคนไม่ถนัดตำแหน่งในการดูแลไม้ผล แต่เพื่อนนักเรียนด้วยกันเข้าใจและสามารถยอมรับเพื่อน ๆ ที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน เพื่อนด้วยกันนักเรียนสามารถช่วยเหลือเพื่อนที่ไม่ถนัดหน้าที่การดูแลไม้ผล โดยการสอนและแนะนำวิธีการดูแล เพื่อให้เพื่อนสามารถทำงานได้ รวมทั้งยังยอมรับความแตกต่างทางเพศ นักเรียนผู้ชายให้ความช่วยเหลือนักเรียนผู้หญิงในทุก ๆ ด้าน เพราะการที่นักเรียนผู้หญิงทำงานโดยใช้แรงในการยกถุงปุ๋ยนั้น นักเรียนผู้ชายก็จะเข้ามาช่วยเหลือโดยทันที

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกไม้ผลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการเข้าใจผู้อื่น นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความแตกต่างของเพื่อนในการทำกิจกรรมฐานปลูกไม้ผลร่วมกัน ซึ่งแต่ละคนจะมีความสามารถในการทำกิจกรรมที่ไม่เหมือนกัน สามารถเข้าใจความแตกต่างในเรื่องของเพศสภาพ นักเรียนผู้ชายจะช่วยเหลือเพื่อนผู้หญิงเสมอ ซึ่งจะยิ่งส่งผลให้นักเรียนสามารถยอมรับเพื่อนที่มีความแตกต่างจากตัวเองได้ดี ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...ที่บ้านผมพ่อปลูกกล้วยครับ ผมเลยได้รับการสอนจากพ่อมา ครูให้ผมเป็นแกนนำในการปลูกกล้วยครับ โดยสอนเพื่อน ๆ ผมเข้าใจความสามารถของเพื่อนทุกคนที่ไม่มีความถนัด ผมก็เลยเข้าไปช่วยเหลือแทน แนะนำวิธีการต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกัน...”

(ปิยะรัตน์ ถาวรทวี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ตารางที่ 12 การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ

การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ	
การตัดสินใจ	การตัดสินใจร่วมกันของครูและนักเรียนในการเลือกวัสดุ ส่วนผสม และอุปกรณ์ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพอย่างเป็นระเบียบแบบแผน ได้แก่ เศษพืชผัก ผลไม้ หรือเศษอาหารที่ยังไม่บูดเน่า รวมถึงกากน้ำตาล การตัดสินใจในการแบ่งหน้าที่ในการดูแลการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ
การแก้ปัญหา	นักเรียนสามารถจัดการปัญหาปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ที่มีความชื้นที่น้อยและแห้งเกินไป สามารถแก้ไขที่เกิดขึ้นอย่างมีระบบ โดยการให้น้ำเพื่อเพิ่มความชื้นให้เหมาะสมต่อปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ควรรดน้ำอย่างสม่ำเสมอ มีการระบายอากาศในกองปุ๋ยที่ดี เพื่อป้องกันกลิ่นเหม็นอับ
การคิดสร้างสรรค์	นักเรียนร่วมกันคิดและเสนอทางเลือก โดยการนำเศษมูลวัวที่ได้ผ่านกระบวนการทำแก๊สชีววมวลแล้ว สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพได้ โดยการนำเป็นส่วนผสม เพื่อนำส่งเสริมในทำปุ๋ยหมักชีวภาพต่อไป
การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	นักเรียนสามารถพูดคุยแสดงความคิดเห็นในการเลือกวัสดุส่วนผสม ในการดำเนินกิจกรรมการปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ อีกทั้งยังแสดงความคิดเห็นร่วมกันในประเด็นของผลการผลิตจากฐานไปใช้ประโยชน์กับกิจกรรมฐานอื่น ๆ เช่น การนำปุ๋ยหมักน้ำไปใช้ในฐานการเลี้ยงไก่ไข่ เพื่อลดกลิ่นมูลไก่
การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	นักเรียนทำงานร่วมกัน จึงเกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน สามารถทำงานร่วมกันได้ โดยปราศจากปัญหา ได้แก่ การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพร่วมกัน และการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนด้วยกัน อีกทั้งนักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ที่บ้านได้อย่างเป็นประโยชน์ เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว
การตระหนักรู้ในตน	นักเรียนสามารถแบ่งหน้าที่ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพได้อย่างลงตัว ตามข้อดีของแต่ละคนที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกิจกรรมนี้ได้ เช่น นักเรียนบางกลุ่มถนัดการเตรียมส่วนผสมในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ก็จะทำหน้าที่ในส่วนนั้น
การเข้าใจผู้อื่น	ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ จะมีนักเรียนชั้น ป.4 และ ป.5 ร่วมกัน ซึ่งนักเรียนสามารถยอมรับในความแตกต่างของระดับการศึกษาได้ เช่น นักเรียนชั้น ป.5 จะช่วยน้อง ป.4 ในการเตรียมส่วนผสม เพราะน้องยังไม่เข้าใจวิธีการเตรียม ทำให้เกิดการช่วยเหลือ น้องที่มีความสามารถที่น้อยกว่านักเรียน ป.5

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นถึงการดำเนินกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ที่ส่งผลให้เกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ทักษะการตัดสินใจ : ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ โดยฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตัดสินใจ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนสามารถตัดสินใจร่วมกันของครูและนักเรียนในการเลือกวัสดุ ส่วนผสม และอุปกรณ์ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยการเลือก เศษพืชผัก ผลไม้ หรือเศษอาหารที่ยังไม่บูดเน่า รวมถึงกากน้ำตาลในการนำมาเป็นส่วนผสม อีกทั้งยังสามารถตัดสินใจในการดูแลการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ สามารถแบ่งหน้าที่ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งได้แก่ หน้าที่การดูแลสถานที่ในทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ หน้าที่การเก็บผลผลิตได้อย่างรอบคอบ

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ นักเรียนสามารถตัดสินใจในการเลือกส่วนผสมที่นำมาใช้ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพได้อย่างรอบคอบและมีความปลอดภัย นักเรียนสามารถตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ในฐานกิจกรรมได้อย่างเป็นระเบียบแบบแผน เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามเป้าหมาย ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... เพื่อน ๆ ในกลุ่มที่บ้านเขาก็มีการเลี้ยงวัวชนกันครับ แล้วที่นี้ฐานทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ ก็ต้องนำเอามูลสัตว์ด้วย ก็เลยตัดสินใจร่วมกันแบ่งว่าใครเอามูลวัวมา แบ่งว่าใครเอามูลไก่มา เพราะในชุมชนเราก็มีเยอะครับ ...”

(คเชนทร์ ศุภรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการแก้ปัญหา : ความสามารถในการจัดการกับกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างเป็นระบบ โดยฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพจะช่วยส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการแก้ปัญหา อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ที่มีความชื้นที่น้อยและแห้งเกินไป สามารถแก้ไขที่เกิดขึ้นอย่างมีระบบ โดยการให้น้ำเพื่อเพิ่มความชื้นให้เหมาะสมต่อปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ดูแลและให้การรดน้ำอย่างสม่ำเสมอในปริมาณที่เหมาะสม ระบายอากาศในกองปุ๋ยให้ดี เพื่อป้องกันกลิ่นเหม็นอับ รวมไปถึงการตรวจสอบความชื้นอย่างเป็นระบบ เพื่อป้องกันความ

ผิดพลาด โดยตรวจสอบกบุงด้วย การใช้มือล้วงลงไปในกบุง แล้วหยิบเศษวัสดุออกมาบีบว่ามีน้ำ เปียกที่มือหรือไม่ ถ้ามีแสดงว่ามีความชื้นมากจนเกินไป จึงนำไปสู่การแก้ไขต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหา นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเป็นระบบ สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหามาตรฐานของความชื้นของปุ๋ยได้เป็นอย่างดี และสามารถระงับกลิ่นที่เหม็นอับ ด้วยการระบายอากาศในกบุง ซึ่งในการแก้ไขปัญหาก็ไม่ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเครียดทางและจิตใจ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“...นักเรียนเขาสามารถแก้ไขปัญหามักชีวภาพได้ดีมาก ครูได้แต่แนะนำแนวทาง แต่พอเวลาปฏิบัติจริง ๆ นักเรียนก็สามารถทำได้ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหามาตรฐานของความชื้นของปุ๋ยหมักชีวภาพที่น้อย และมีความแห้ง นักเรียนก็เพิ่มน้ำเขาไป เพื่อเพิ่มความชื้นให้อยู่ในระดับที่พอดี ...”

(ธีรภัทร จันทะสะเร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการคิดสร้างสรรค์ : ความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยตัดสินใจและแก้ไขปัญหามาตรฐานโดยการคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้น โดยฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนร่วมกันคิดและเสนอทางเลือก โดยการนำเศษมูลวัวที่ได้ผ่านกระบวนการทำแก๊สชีวภาพแล้ว สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพได้ โดยการนำเป็นส่วนผสม เพื่อนำส่งเสริมในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ อีกทั้งนักเรียนสามารถนำปุ๋ยหมักน้ำไปใช้แก้ไขปัญหามาตรฐานที่ห้องน้ำที่บ้าน ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหามาตรฐานที่ห้องน้ำมีกลิ่นเหม็นได้จริง

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการคิดสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถร่วมกันคิดและค้นหาทางเลือกใหม่ ๆ ที่จะมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรม โดยการนำเอาเศษมูลวัวที่ได้ผ่านกระบวนการทำแก๊สชีวภาพแล้ว มาใช้ประโยชน์ในการทำปุ๋ยเพื่อส่งเสริมคุณภาพของปุ๋ยที่ดีขึ้น รวมถึงยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ที่บ้านโดยการนำปุ๋ยหมักน้ำรดใส่ชักโครกแล้วรดน้ำ เพื่อลดกลิ่นเหม็นของห้องน้ำ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นักเรียนเขาคิดได้สร้างสรรค์นะ เขาสามารถนำสิ่งที่เหลือใช้จากฐานอื่นมาใช้ในกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพได้ เขาเอาเศษมูลสัตว์จากฐานแก๊สชีวภาพมาใช้เป็นผสมในการทำปุ๋ย ถือว่าเป็นความคิดที่ดี แล้วลดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ไปด้วย...”

(ธีรภัทร จันทะสะเร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ : ความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทาง เพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนสามารถพูดคุยแสดงความคิดเห็นในการเลือกวัสดุส่วนผสม ในการดำเนินกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ อีกทั้งยังแสดงความคิดเห็นร่วมกันในประเด็นของการผลิตจากฐานไปใช้ประโยชน์กับกิจกรรมฐานอื่น ๆ เช่น การนำปุ๋ยหมักน้ำไปใช้ในฐานการเลี้ยงไก่ไข่ เพื่อลดกลิ่นมูลไก่ นอกจากนี้นักเรียนก็ได้มีการตักเตือนเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ที่ผสมส่วนผสมในการทำปุ๋ยหมักน้ำที่ผิดพลาด ส่งผลให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันในเลือกวัสดุอุปกรณ์ ส่วนผสมที่มีความปลอดภัยที่นำมาใช้ในกิจกรรมฐาน นักเรียนมีความอิสระทางความคิด สามารถแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมขั้นตอนต่าง ๆ ได้อย่างมีคุณ เมื่อเพื่อนนักเรียนเกิดความผิดพลาดก็สามารถตักเตือนเพื่อนแล้วช่วยเหลือเพื่อนให้สามารถทำงานที่ถูกต้องได้ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นอกจากนักเรียนจะนำผลผลิตจากฐานอื่น ๆ มาใช้ในฐานแล้ว นักเรียนก็สามารถนำผลผลิตจากฐานนี้ไปใช้ในฐานอื่น ๆ ด้วย ครูเลยให้เขาแสดงความคิดเห็นร่วมกันในการนำผลผลิตจากฐานอย่างปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพไปใช้ประโยชน์ เช่น นักเรียนสามารถนำเอาปุ๋ยหมักชีวภาพไประงับกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ในกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ได้ ...”

(ธีรภัทร จันทะสะเร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล : ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ๆ โดยฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ เป็นฐานที่ทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนทำงานร่วมกัน จึงเกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน สามารถทำงานร่วมกันได้ โดยปราศจากปัญหา ได้แก่ การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพร่วมกัน และการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนด้วยกัน อีกทั้งนักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ที่บ้านได้อย่างเป็นประโยชน์ เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว ส่งเสริมความสามัคคีต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล นักเรียนสามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดีในแต่ละขั้นตอนในกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยดี นักเรียนสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนด้วยกัน ระหว่างครู และระหว่างครอบครัว ซึ่งจะยิ่งส่งเสริมความสัมพันธ์ในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีคุณภาพ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...ในฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ เราก็แบ่งหน้าที่ในแต่ละหน้าที่กันค่ะ มีน้อง ป.4 ร่วมกิจกรรมด้วย ตอนแรกหนูกับน้องไม่ได้สนิทกันเลย แต่พอทำงานร่วมกัน ทำเกือบทุกวัน หนูกับน้องก็สนิทกันมากขึ้นค่ะ พูดคุยกันมากขึ้น เลยทำให้หนูกับน้องทำงานได้อย่างสนุกสนานมาก ๆ เลยค่ะ...”

(ชลนิกันต์ หมู่แก้ว สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการตระหนักรู้ในตน : ความสามารถในการค้นหาหรือรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้ข้อดีข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการของตนเอง โดยฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตระหนักรู้ในตน อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ นักเรียนได้ฝึกค้นหาตัวเองหรือเข้าใจความเป็นตัวเองว่านักเรียนมีความสามารถในด้านใดที่จะสามารถทำหน้าที่ในกิจกรรมฐานทักษะ การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพนี้ได้ นักเรียนสามารถแบ่งหน้าที่ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพได้อย่างลงตัว ตามข้อดีของแต่ละคนที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกิจกรรมนี้ได้ เช่น นักเรียนบางกลุ่มถนัดการเตรียมส่วนผสมในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ก็จะทำหน้าที่ในส่วนนั้นไป และมีนักเรียนบาง

คนที่ต้องการความรู้ในการเตรียมส่วนผสมในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ ก็จะเข้าไปช่วยเหลือในฐานนั้น

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้ในตน นักเรียนสามารถเข้าใจตนเอง รู้ถึงข้อดี ข้อเสียและความถนัดในการดำเนินกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ อีกทั้งยังรู้ถึงความต้องการของตนเองในร่วมกิจกรรมฐานนี้ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... ในฐานนี้ก็มีนักเรียน ที่มีความถนัดในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ แต่ครูประทับใจนักเรียนบางคนที่เขาแสดงความต้องการที่จะเรียนรู้การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ครูก็เลยให้คนที่ถนัดในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพให้ดูแลนักเรียนคนนั้น ...”

(ธีรภัทร จันทะสะเร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการเข้าใจผู้อื่น : ความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่างของแต่ละบุคคล ทั้งในด้านความสามารถ เพศ หรืออายุ โดยฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น ในประเด็นต่อไปนี้ ได้แก่ กิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพนี้ ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจะมอบหมายงานในแต่ละขั้นตอนให้กับนักเรียน ซึ่งนักเรียนนอกจากจะรู้จักตัวเองแล้ว จำเป็นต้องเข้าใจผู้อื่น ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ จะมีนักเรียนชั้น ป.4 และ ป.5 ร่วมกัน ซึ่งนักเรียนสามารถยอมรับในความแตกต่างของระดับการศึกษาได้ เช่น นักเรียนชั้น ป.5 จะช่วยน้อง ป.4 ในการเตรียมส่วนผสม เพราะน้องยังไม่เข้าใจวิธีการเตรียม ทำให้เกิดการช่วยเหลือน้องที่มีความสามารถที่น้อยกว่า

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการเข้าใจผู้อื่น นักเรียนสามารถยอมรับนักเรียนคนอื่น ๆ ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านความสามารถในการดำเนินกิจกรรมฐาน ด้านระดับการศึกษาที่มีความแตกต่างกันและเพศสภาพ นักเรียนเข้าใจถึงความสามารถของเพื่อนที่มีความสามารถหรือความถนัดที่น้อยในกิจกรรมนี้ โดยให้การช่วยเหลือ เพื่อให้เพื่อนสามารถดำเนินกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพได้ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ผมเป็นแกนนำเพื่อน ๆ และน้องในฐานนี้ครับ มีความถนัดในการทำ
 ปួយ่าง ๆ ครูได้มอบหมายให้ผมดูแลและช่วยเหลือน้อง ๆ ป.4 ในการทำปุ๋ย
 หมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ สอนน้อง ๆ เขาครับ เพราะผมก็เข้าใจว่าน้องเขาทำไม่
 เป็น...”

(คเชนทร์ คชรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ตารางที่ 13 การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการเลี้ยงไก่ไข่

ฐานการเลี้ยงไก่ไข่	
การตัดสินใจ	การตัดสินใจร่วมกันในการเลือกพันธุ์ไก่ไข่ ที่มีความเหมาะสมกับสถานที่และโรงเรือนเลี้ยง ไก่ และการตัดสินใจร่วมกันในแบ่งหน้าที่ในกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่อย่างเป็นระเบียบ แบบแผนและรอบคอบ
การแก้ปัญหา	ปัญหาในเรื่องของกลิ่นอันไม่พึงประสงค์ในโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่ นักเรียนสามารถจัดการกับ ปัญหาโดยการใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพในการกำจัดกลิ่น อาทิตย์ละ 2 ครั้ง โดยการราดเข้าไปใน คอก ในบริเวณของมูลไก่ ซึ่งจะช่วยให้กลิ่นที่ไม่พึงประสงค์หายไป ส่งผลให้นักเรียนไม่เกิด ความเครียดทางจิตใจ
การคิดสร้างสรรค์	นักเรียนสามารถคิดนอกกรอบและค้นหาทางเลือกในการนำมูลไก่ในเรือนไปใช้ประโยชน์ โดยการนำไปบูรณาการกับกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ นำไปเป็นส่วนผสมในการ ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป
การสื่อสารอย่างมี ประสิทธิภาพ	นักเรียนสามารถร่วมกันพูดคุยแสดงความคิดเห็นในการเลือกพันธุ์ไก่ที่จะนำมาเลี้ยง รวมถึงแสดงความคิดเห็นในการนำไก่ไข่ไปใช้ประโยชน์ โดยการนำไปเข้าโครงการอาหาร กลางวันและนำไปจำหน่ายตามชุมชน
การสร้าง สัมพันธภาพ ระหว่างบุคคล	นักเรียนเกิดการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ของฐานกิจกรรม สามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกขั้นตอน โดยปราศจากปัญหา ได้แก่ การทำความสะอาด โรงเรือนด้วยกัน ช่วยเหลือกัน รวมทั้งยังมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครู ทำให้ความสัมพันธ์ ระหว่างครูและนักเรียนเพิ่มมากขึ้น
การตระหนักรู้ในตน	นักเรียนมีความเข้าใจในตัวเอง รู้ถึงข้อดีข้อเสียในการดำเนินกิจกรรมฐานนี้ นักเรียนแบ่ง หน้าที่ในการเลี้ยงไก่ไข่ ตามความถนัดของแต่ละคน เช่น นักเรียนถนัดการให้อาหารไก่ ก็ จะทำหน้าที่ในส่วนนั้น ประสบการณ์จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย

ฐานการเลี้ยงไก่ไข่	
การเข้าใจผู้อื่น	นักเรียนเกิดการยอมรับในศักยภาพของเพื่อน ๆ ที่มีความแตกต่างกัน เช่น นักเรียนถนัดการเก็บไข่ไก่ แต่เพื่อนนักเรียนบางคนไม่ถนัด จึงเกิดการช่วยเหลือเพื่อน ๆ ที่มีความสามารถที่ด้อยกว่า โดยการสอนเพื่อนให้สามารถทำหน้าที่นั้นได้

จากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นถึงการดำเนินกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ ที่ส่งผลให้เกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ทักษะการตัดสินใจ : ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ โดยฐานการเลี้ยงไก่ไข่ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตัดสินใจ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การตัดสินใจร่วมกันของครูและนักเรียนในการเลือกพันธุ์ไก่ไข่ที่จะนำมาเลี้ยง ที่มีความเหมาะสมกับสถานที่ รวมทั้งสามารถตัดสินใจร่วมกันในแบ่งหน้าที่ในกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ อย่างเป็นระเบียบแบบแผนและรอบคอบ ซึ่งได้แก่ หน้าที่การให้อาหารไก่ หน้าที่การทำความสะอาดโรงเรือนเลี้ยงไก่ หน้าที่การเก็บผลผลิตอย่างไก่ไข่ ซึ่งในการตัดสินใจนั้นจำเป็นต้องมีการประเมินทางเลือก เช่น โรงเรียนมีพื้นที่ในการเลี้ยงไก่ไข่ไม่มากนัก จะต้องซื้อพันธุ์ไก่ไข่มาเลี้ยงในจำนวนเท่าใด ซึ่งทางครูและนักเรียนก็ได้สนใจร่วมกัน โดยใช้ในการเลี้ยงประมาณ 70-100 ตัว เพื่อให้เพียงพอและเหมาะสมกับสถานที่

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ นักเรียนสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ โดยเฉพาะการตัดสินใจในการนำไก่มาเลี้ยงในโรงเรียน ซึ่งต้องมีความเหมาะสมต่อสถานที่ อีกทั้งยังสามารถตัดสินใจในการแบ่งหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ได้อย่างเป็นระเบียบแบบแผน ทำให้ระบบการทำงานภายในฐานกิจกรรมดำเนินไปได้ด้วยดี ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นักเรียนเขาแบ่งหน้าที่ในกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่กันเองค่ะ ต่างคนต่างตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ ได้แก่ หน้าที่การให้อาหารไก่ หน้าที่การทำความสะอาดโรงเรือนเลี้ยงไก่ หน้าที่การเก็บผลผลิตอย่างไก่ไข่ เขาแบ่งได้เป็นระเบียบมาก แล้วก็เขียนชื่อเพื่อนแต่ละคนในหน้าที่ต่าง ๆ มาให้ครู..”

(พรรณี ราชเดหวา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการแก้ปัญหา : ความสามารถในการจัดกับกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างเป็นระบบ โดยฐานการเลี้ยงไก่ไข่จะส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ปัญหาแรกคือ ปัญหาในเรื่องของกลิ่นอันไม่พึงประสงค์ในโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่ นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาโดยการใช้อุปกรณ์หมักชีวภาพในการกำจัดกลิ่น อาทิถังละ 2 ครั้ง โดยการราดเข้าไปในคอก ในบริเวณของมูลไก่ ซึ่งจะช่วยให้กลิ่นที่ไม่พึงประสงค์หายไป ส่งผลให้นักเรียนไม่เกิดความเครียดทางจิตใจ อีกปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ในระยะเริ่มต้นไก่ไข่เกิดตายขึ้นมาจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องเร่งแก้ไข ปัญหามาจากการที่ไก่ข่อยอยู่ในโรงเรือนที่แออัดเกินไป ซึ่งทำให้ไก่ไข่ไม่ได้รับความสะดวกสบายเพื่อพร้อมต่อการฟักไข่ นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาดังกล่าวร่วมกันครู โดยการปรับสภาพโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่ไม่ให้แออัด เพื่อให้ไก่สามารถฟักไข่ได้อย่างเต็มที่

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหา นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ไข่ได้อย่างเป็นระบบ โดยดำเนินการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาไก่ตาย โดยการขยายโรงเรือน จะยิ่งส่งเสริมทักษะให้นักเรียนสามารถแก้ไขได้อย่างดี ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...ตอนที่เลี้ยงไก่ใหม่ ๆ ไก่เกิดตายขึ้นครับ ผมก็เลยเขาไปพูดคุยกับคุณครูและลุงภารโรงครับ เลยปรับโรงเรือนเลี้ยงไก่กับลุงภารโรงให้ไม่แออัดกันครับ ไก่เยอะเกินไปด้วย ก็เลยปรับโรงเรือนให้กว้างขึ้น หลัง ๆ ก็ไม่มีไก่ตายอีกเลย...”

(ครรรชิต คชรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการคิดสร้างสรรค์ : ความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยตัดสินใจและแก้ไขปัญหาโดยการคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้น โดยฐานการเลี้ยงไก่ไข่ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนสามารถคิดนอกกรอบและค้นหาทางเลือกในการนำมูลไก่ในโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่ไปใช้ประโยชน์ โดยการนำไปบูรณาการกับกิจกรรมฐานการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ นำไปเป็นส่วนผสมในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป อีกทั้งยังนำผลผลิตจากฐานกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ มาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมฐานนี้ ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยสนับสนุนแก้ไขปัญหาดังกล่าว ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการคิดสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถร่วมกันคิดโดยอิสระ ไม่ยึดติดกับกรอบ คิดเพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ ในการนำผลผลิตจากฐานอื่นมาปรับประยุกต์ใช้ในกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ ส่งเสริมและสนับสนุนให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในกิจกรรมฐานได้เป็นอย่างดี ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“...พวกผมนำเอามูลไก่ในฐานไปใช้ประโยชน์ครับ โดยเอาไปให้เพื่อนทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เป็นส่วนผสมในการทำปุ๋ย เลยทำให้ฐานการเลี้ยงไก่ มีมูลไก่ในฐานลดลง และกลิ่นเหม็นก็ลดลง ...”

(ครรชิต ศุภรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ : ความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทาง เพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยฐานการเลี้ยงไก่ ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การทำงานเป็นกลุ่มย่อมมีความหลากหลายทางความคิดและความแตกต่าง โดยนักเรียนจำเป็นต้องมีการพูดคุยกัน เพื่อแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เช่น ฐานการเลี้ยงไก่ หลังจากที่คุณครูได้อธิบายการดำเนินกิจกรรมฐานในเบื้องต้นไปแล้ว ก็จะเป็นหน้าที่ของนักเรียน ในการพูดคุยแสดงความคิดเห็น นักเรียนสามารถร่วมกันพูดคุยแสดงความคิดเห็นในการเลือกพันธุ์ไก่ที่จะนำมาเลี้ยง รวมถึงแสดงความคิดเห็นในการนำไก่ไปใช้ประโยชน์ โดยการนำไปเข้าโครงการอาหารกลางวันและนำไปจำหน่ายตามชุมชน รวมทั้งนักเรียนสามารถแสดงความต้องการขอคำแนะนำในการเลี้ยงไก่ให้ดียิ่งขึ้น โดยการไปพูดคุยกับผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่ สามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ได้

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนสามารถแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเอง ในการแสดงความคิดเห็นในการแบ่งหน้าที่ในการทำกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม สามารถแสดงความต้องการต่าง ๆ ได้แก่ การต้องการองค์ความรู้ในการเลี้ยงไก่เพิ่มเติม โดยสอบถามไปยังผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการสื่อสารไปปรับใช้ในกิจกรรมฐานได้อย่างลงตัว ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ปกครองที่ว่า

“... ลูกน้ำกลับมาที่บ้าน เขาก็ถามถึงเรื่องการเลี้ยงไก่ เพราะที่โรงเรียนมีกิจกรรมการเลี้ยงไก่ ให้แนะนำการเลี้ยงไก่ไข่ให้เขาหน่อย พอได้น้ำก็เคยเลี้ยงไก่ ก็ได้รับความรู้จากพ่อน้ำอีกที่นั่นแหละ ก็สอนเขาในเองการเลี้ยงไก่ไข่ ตั้งแต่การให้อาหารไก่ การเก็บไข่ เขาก็ตั้งใจฟังดีมาก น้ำรู้สึกภูมิใจที่เขาอยากจะทำเรื่องมาก ...”

(สายัญ โคมล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล : ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน โดยฐานการเลี้ยงไก่ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการเลี้ยงไก่เป็นฐานที่ทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งจะแบ่งนักเรียนในแต่ละฐานคละกัน นักเรียนเกิดการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ของฐานกิจกรรม สามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกขั้นตอน โดยปราศจากปัญหา ได้แก่ การทำความสะอาดโรงเรือนด้วยกัน การเก็บผลผลิตด้วยกัน รวมทั้งยังมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครู ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนเพิ่มมากยิ่งขึ้น นำไปสู่ความสามัคคีในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล นักเรียนมีความสามารถในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้ปกครองโดยปราศจากปัญหาและอุปสรรค ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีร่วมกัน ทำให้เกิดความสามัคคีในการดำเนินกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ได้เป็นอย่างดี ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... นักเรียนเขามีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันมากค่ะ กิจกรรมการเลี้ยงไก่ ไข่ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน นักเรียนบางคนไม่สนิทกันมาก่อน แต่พอมาทำงานร่วมกัน ทำให้เขาสนิทกันมาก ส่งเสริมความสามัคคีของนักเรียนในการกิจกรรมต่อไป...”

(พรรณี ราชเดหวา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการตระหนักรู้ในตน : ความสามารถในการค้นหาหรือรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้ข้อดีข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการของตนเอง โดยฐานการเลี้ยงไก่ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตระหนักรู้ในตน อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการเลี้ยงไก่ ครูจะเป็นผู้จุดประกายความคิด ให้นักเรียนได้ฝึกค้นหาตัวเอง หรือเข้าใจความเป็นตัวเองว่านักเรียนมีความสามารถในด้านใดที่จะสามารถทำหน้าที่ในกิจกรรมฐาน เลี้ยงไก่นี้ได้ ซึ่งนักเรียนมีความเข้าใจในตัวเอง รู้ถึงข้อดีข้อเสียในการดำเนินกิจกรรมฐานนี้ นักเรียนแบ่งหน้าที่ในการเลี้ยงไก่ ตามความถนัดของแต่ละคน เช่น นักเรียนถนัดการให้อาหารไก่ ก็ จะทำหน้าที่ในส่วนนั้น นักเรียนบางคนมีความถนัดในการเลี้ยงไก่ไข่มาก เพราะที่บ้านประกอบอาชีพที่ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมฐาน ครูเลยให้นักเรียนเป็นแกนนำในการช่วยเหลือเพื่อต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ส่งผลให้นักเรียน เกิดทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้ในตน นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความเป็นตัวของตัวเอง รู้ถึงข้อดี ข้อเสียในการทำกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ สามารถนำสิ่งที่นักเรียนถนัดไปใช้ปรับประยุกต์ใช้ใน กิจกรรมฐานได้อย่างเต็มที่ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ผมได้รับมอบหมายให้เป็นแกนนำในฐานการเลี้ยงไก่ครับ ผมมี ความถนัดในการเลี้ยงไก่ เพราะที่บ้านผมทำอาชีพเลี้ยงไก่ ครูก็เลยให้ผม เป็นแกนนำในการดูแลเพื่อน ๆ และน้อง ๆ ในฐานครับ ...”

(ครรชิต คชรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการเข้าใจผู้อื่น : ความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่าง ของแต่ละบุคคล ทั้งในด้านความสามารถ เพศ หรืออายุ โดยฐานการเลี้ยงไก่ส่งเสริมทักษะชีวิต ด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น อธิบายได้ดังต่อไปนี้

กิจกรรมการเลี้ยงไก่ครั้งนี้ ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจะมอบหมายงานในแต่ละขั้นตอน ให้กับนักเรียน ซึ่งนักเรียนนอกจากจะรู้จักตัวเองแล้ว จำเป็นต้องเข้าใจผู้อื่นด้วย โดยแต่ละคนจะมี พื้นฐานที่มีความแตกต่างกัน ส่งผลให้นักเรียนเกิดการยอมรับในศักยภาพของเพื่อน ๆ ที่มีความ แตกต่างกัน เช่น นักเรียนเรียนถนัดการเก็บไข่ไก่ แต่เพื่อนนักเรียนบางคนไม่ถนัด จึงเกิดการช่วยเหลือ เพื่อน ๆ ที่มีความสามารถที่ต่อยกว่า โดยการสอนเพื่อนให้สามารถทำหน้าที่นั้นได้ อีกทั้งนักเรียนยัง ยอมรับในความแตกต่างในเรื่องของเพศสภาพและอายุ นักเรียนผู้ชาย ป.5 ได้ช่วยเหลือนักเรียนหญิง ป.4 ในการเตรียมส่วนผสมในการทำอาหารไก่ ส่งผลให้นักเรียนเข้าใจตัวผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ส่งผลให้นักเรียน เกิดทักษะชีวิตด้านการเข้าใจผู้อื่น นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างเข้าใจ เกิดการยอมรับในความสามารถของเพื่อนนักเรียนด้วยกันในการดำเนินกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่

เกิดการช่วยเหลือเพื่อนที่มีความสามารถที่ด้วยกว่าตนเอง แนะนำและสอนเพื่อน ๆ ให้สามารถทำหน้าที่ย่าง ๆ ได้อย่างมีคุณภาพ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... หนูไม่ถนัดการเลี้ยงไก่เลยคะ หนูกลัวไก่จิกมาก แต่มีพี่ ป.5 มาช่วยสอนหนูในการทำกิจกรรมในฐานะ พี่ ๆ เขาใจดีมาก สอนหนูทุกอย่าง หนูก็ทำตามที่เขาบอก มีคุณครูแนะนำด้วย หลังจากนั้นหนูไม่กลัวไก่อีกเลย...”

(นริศรา หล้าเบ็ญสะ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ตารางที่ 14 การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในฐานการทำแก๊สชีวมวล

การทำแก๊สชีวมวล	
การตัดสินใจ	นักเรียนสามารถตัดสินใจร่วมกันในการเลือกวัสดุ อุปกรณ์ และส่วนผสมที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นอย่างรอบคอบและมีความปลอดภัย โดยการหาสิ่งปฏิกูลภายในโรงเรียนและชุมชนได้อย่างเหมาะสม เช่น เศษอาหาร มูลสัตว์
การแก้ปัญหา	นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาของส่วนผสมในการทำแก๊สชีวมวล ที่มีการผสมที่ผิดพลาดได้อย่างมีระบบ เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น นักเรียนแก้ไขปัญหาคือแก๊สชีวมวล ที่มีการใส่ถุงดำขนาดใหญ่เข้าไป เกิดชำรุดเสียหาย จากการบุกรุกของสัตว์ต่าง ๆ แก้ไขโดยการสร้างรั้วรอบ ๆ ฐาน เพื่อป้องกัน
การคิดสร้างสรรค์	นักเรียนสามารถคิดค้นหาทางเลือกต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวล โดยการนำมูลไก่มาใช้ในกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ มาเป็นส่วนผสมในการทำแก๊สชีวมวลได้
การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ในการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์และส่วนผสมในการทำแก๊สชีวมวลได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ อีกทั้งนักเรียนสามารถตักเตือนเพื่อน ๆ ร่วมกลุ่มด้วยกัน ที่ดำเนินการทำแก๊สชีวมวลที่ผิดพลาด เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะทำให้อแก๊สชีวมวลเสื่อมสภาพได้
การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	ฐานการทำแก๊สชีวมวล เป็นฐานที่ทำงานกันเป็นกลุ่ม เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน สามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกขั้นตอน โดยปราศจากปัญหา ได้แก่ การจัดสถานที่ที่ใช้ในการทำแก๊สชีวมวล มีความร่วมมือมีระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครองในการจัดสถานที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีและความสามัคคีในทุก ๆ ฝ่าย

การทำแก๊สชีวมวล	
การตระหนักรู้ในตน	นักเรียนสามารถเข้าใจตนเอง รู้ถึงข้อดีของตัวเองในการการดำเนินกิจกรรมฐานนี้ โดยจะแบ่งหน้าที่กันตามความถนัดของตนเอง เช่น นักเรียนกลุ่มหนึ่งมีความถนัดด้านการจัดเตรียมส่วนผสมในการทำแก๊สชีวมวลก็จะรับหน้าที่นั้นไป รู้ถึงความต้องการของตัวเองที่จะปฏิบัติหน้าที่ในกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
การเข้าใจผู้อื่น	นักเรียนเข้าใจถึงความแตกต่างของเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ที่มีประสบการณ์ในการทำแก๊สชีวมวลที่น้อย จึงเกิดการช่วยเหลือเพื่อน ๆ ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า โดยการแนะนำขั้นตอนการทำแก๊สชีวมวลให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นถึงการดำเนินกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวลที่ส่งผลให้เกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ทักษะการตัดสินใจ : ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ โดยฐานการทำแก๊สชีวมวลส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตัดสินใจ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนสามารถตัดสินใจร่วมกันในการเลือกวัสดุ อุปกรณ์ และส่วนผสมที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นอย่างรอบคอบและมีความปลอดภัย โดยการหาสิ่งปฏิกูลภายในโรงเรียนและชุมชนได้อย่างเหมาะสม เช่น เศษอาหาร มูลสัตว์ ทำให้ลดต้นทุนในการทำกิจกรรมนี้ได้เป็นอย่างดี รวมถึงสามารถตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ในกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวล และสามารถตัดสินใจร่วมกันในการนำเอาผลผลิตจากการทำแก๊สชีวมวลเข้าสู่โครงการอาหารกลางวันด้วยการนำไปใช้แทนแก๊สหุงต้ม

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ นักเรียนสามารถร่วมกันตัดสินใจได้อย่างเป็นระเบียบแบบแผนและมีความรอบคอบ เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นภายในฐาน สามารถตัดสินใจร่วมกันในการแบ่งหน้าที่ของนักเรียนแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งประเมินทางเลือกในการนำส่วนผสมอื่น ๆ มาทดแทนในการทำแก๊สชีวมวลได้ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ครูได้อธิบายให้กับนักเรียน ถึงการทำแก๊สชีวมวล ต้องมีส่วนผสมอะไรบ้างในการทำแก๊สชีวมวล จากนั้นนักเรียนก็นำไปคุยกัน ตัดสินใจร่วมกันว่าใครจะไปหาส่วนผสมอะไรบ้าง มาทำแก๊สชีวมวล เช่น มูลวัว มูลไก่ ...”

(อำพล สุวรรณ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการแก้ปัญหา : ความสามารถในการจัดกับกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างเป็นระบบ โดยฐานการทำแก๊สชีววมวลจะช่วยส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการแก้ปัญหา อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาของส่วนผสมในการทำแก๊สชีววมวล ที่มีการผสมที่ผิดพลาดได้อย่างมีระบบ เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น นักเรียนแก้ไขปัญหาคือแก๊สชีววมวล ที่มีการใส่ถุงดำขนาดใหญ่เข้าไป เกิดชำรุดเสียหาย จากการบุกรุกของสัตว์ต่าง ๆ แก้ไขโดยการสร้างรั้วรอบ ๆ ฐาน เพื่อป้องกันการบุกรุกและป้องกันความเสี่ยงที่เกิดขึ้น

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำแก๊สชีววมวลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหา นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาในฐานที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ สามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับจากครูและครอบครัว มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาก็ได้ อีกทั้งยังสามารถแก้ไขปัญหาคือส่วนผสมที่ผิดพลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“...ในกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีววมวล เกิดปัญหาคือ ถุงแก๊สขนาดใหญ่เสียหาย เกิดชำรุด สาเหตุมาจากที่มีสัตว์เขาไปในบริเวณนั้น คือ สุนัขและไก่ ที่ชาวบ้านปล่อยเลี้ยงไว้ นักเรียนแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการทำรั้วล้อมรอบบริเวณฐานการทำแก๊สชีววมวล โดยร่วมมือกับผู้ปกครองในการทำรั้วครับ ...”

(อากร ธาณิรัตน์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการคิดสร้างสรรค์ : ความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยตัดสินใจและแก้ไขปัญหามาโดยการคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้น โดยฐานการทำแก๊สชีววมวลส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

นักเรียนสามารถคิดค้นหาทางเลือกต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีววมวล โดยการนำมูลไก่มาใช้ในกิจกรรมฐานการเลี้ยงไก่ มาเป็นส่วนผสมในการทำแก๊สชีววมวลได้ อีกทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ที่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับครอบครัวในการทำแก๊สชีววมวลเพื่อมาทดแทนแก๊สหุงต้ม

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำแก๊สชีววมวลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการคิดสร้างสรรค์ นักเรียนมีความคิดที่อิสระ ไม่ได้ยึดติดกรอบ สามารถนำกิจกรรมฐานอื่น ๆ มาช่วยสนับสนุนในการทำแก๊สชีววมวลได้เป็นอย่างดี ส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ผมเอามูลไก่จากฐานการเลี้ยงไข่ไก่มาใช้ในการทำแก๊สชีวมวลครับ เพราะว่ามันสามารถนำมาใช้ได้ โดยผสมกับมูลวัวครับ บางครั้งผมก็หามูลวัวมาจากบ้าน เพื่อนำมาใช้ในการทำแก๊สชีวมวลครับ...”

(อำพล สุวรรณ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ : ความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทาง เพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยฐานการทำแก๊สชีวมวลส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การทำงานเป็นกลุ่มย่อมมีความหลากหลายทางความคิด นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ในการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์และส่วนผสมใน การทำแก๊สชีวมวลได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ อีกทั้งนักเรียนสามารถตักเตือนเพื่อน ๆ ร่วมกลุ่มด้วยกัน ที่ดำเนินการทำแก๊สชีวมวลที่ผิดพลาด เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะทำให้บ่อแก๊สชีวมวลเสื่อมสภาพได้

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนมีความสามารถที่แสดงออกถึงความรู้สึกของตนในกิจกรรมฐานนี้ แสดงความคิดเห็นให้ร่วมกันกับเพื่อนในเรื่องของเลือกใช้ส่วนผสมที่มีความเหมาะสมและมีความปลอดภัย รวมทั้งนักเรียนสามารถตักเตือนเพื่อนถึงการดำเนินกิจกรรมที่ผิดพลาด ที่จะสามารถส่งผลเสียต่อกิจกรรมฐานได้ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ผมได้เตือนเพื่อนด้วยครับ เพราะเพื่อนผสมส่วนผสมผิด เพื่อนคนนั้น เขาใช้ส่วนผสมที่ผิด ซึ่งมันไม่ทำให้เกิดแก๊สชีวมวลได้ และอาจจะมีอันตรายได้ ก็เลยบอกเพื่อนไป เราก็ช่วยกันแก้ไขตรงนั้นเลยครับ...”

(อำพล สุวรรณ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล : ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน โดยฐานการการทำแก๊สชีวมวลส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการทำแก๊สชีวมวลเป็นฐานที่ทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งจะแบ่งนักเรียนในแต่ละฐาน โดยแบ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และปีที่ 5 คละกันไป ทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันสามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกขั้นตอน โดยปราศจากปัญหา ได้แก่ การจัดสถานที่ที่ใช้ในการทำแก๊ส

ชีวมวล มีความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครองในการจัดสถานที่ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีและความสามัคคีในทุก ๆ ฝ่าย แต่ละคนได้ทำความรู้จักกันและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในการทำกิจกรรมฐานช่วยเหลือกันในสิ่งที่ทุกคนสามารถช่วยเหลือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันจะทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยดี ส่งเสริมความสามัคคีต่อไป

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันในการทำกิจกรรมฐาน ต่างคนต่างช่วยเหลือกัน ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างปราศจากปัญหา และนำไปสู่การทำงานที่มีความสามัคคีซึ่งกันและกันต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... เมื่อถึงเวลาการทำกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวล ผมจะรู้สึกดีใจมากครับ เพราะจะได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ตอนแรก ๆ ก่อนทำกิจกรรม ผมไม่สนิทกับใครเลย แต่พอผมได้ทำไปเรื่อย ๆ ก็เลยทำให้สนิทกันเร็วมาก ครูก็ชมว่าพวกผมมีความสามัคคีในการทำกิจกรรมมากขึ้นครับ...”

(ปิยะรัตน์ ถาวรทวี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการตระหนักรู้ในตน : ความสามารถในการค้นหาหรือรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้ข้อดีข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการของตนเอง โดยฐานการทำแก๊สชีวมวลส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการตระหนักรู้ในตน อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ฐานการทำแก๊สชีวมวล นักเรียนสามารถเข้าใจตนเอง รู้ถึงข้อดีของตัวเองในการการดำเนินกิจกรรมฐานนี้ โดยจะแบ่งหน้าที่กันตามความถนัดของตนเอง เช่น นักเรียนกลุ่มหนึ่งมีความถนัดด้านการจัดเตรียมส่วนผสมในการทำแก๊สชีวมวลก็จะรับหน้าที่นั้นไป รู้ถึงความต้องการของตัวเองที่จะปฏิบัติหน้าที่ในกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเป็นแกนนำเพื่อน ๆ ในการดำเนินกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้ในตน นักเรียนสามารถเข้าใจตัวตนที่แท้จริงของตัวเองในการดำเนินกิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวล รู้ถึงข้อดีและข้อเสียของตัวเองในการดำเนินกิจกรรม อีกทั้งยังสามารถรู้ถึงความต้องการที่ศึกษาความรู้จากชาวบ้าน เพื่อนำกลับมาประยุกต์ในกิจกรรมฐานต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... มีเพื่อนหลาย ๆ คนที่มีความถนัดในการทำแก๊สชีวมวล โดยผมจะถนัดในเรื่องการเตรียมส่วนผสมครับ เพราะมันต้องแบ่งเป็นสัดส่วนที่พอดี ผมก็เลยได้รับการเลือกให้เป็นแกนนำในกิจกรรมฐานนี้ครับ เพื่อน ๆ ที่เหลือก็จะแบ่งหน้าที่อื่น ๆ กันไป ตามความถนัดตัวเอง ...”

(อำพล สุวรรณ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

ทักษะการเข้าใจผู้อื่น : ความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่างของแต่ละบุคคล ทั้งในด้านความสามารถ เพศ หรืออายุ โดยฐานการทำแก๊สชีวมวลส่งเสริมทักษะชีวิตด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น อธิบายได้ดังต่อไปนี้

กิจกรรมการทำแก๊สชีวมวลนี้ ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจะมอบหมายงานในแต่ละขั้นตอนให้กับนักเรียน ซึ่งนักเรียนนอกจากจะรู้จักตัวเองแล้ว จำเป็นต้องเข้าใจผู้อื่น โดยแต่ละคนจะมีพื้นฐานที่มีความแตกต่างกัน ฉะนั้น จึงเกิดการยอมรับในศักยภาพของเพื่อน ๆ หรือ น้อง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน นักเรียนเข้าใจถึงความแตกต่างของเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ที่มีประสบการณ์ในการทำแก๊สชีวมวลที่น้อย จึงเกิดการช่วยเหลือเพื่อน ๆ ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า โดยการแนะนำขั้นตอนการทำแก๊สชีวมวลให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

จากการปฏิบัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมฐานการทำแก๊สชีวมวลส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตด้านการเข้าใจผู้อื่น นักเรียนสามารถยอมรับในความแตกต่างของบุคคลอื่น เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างเพศสภาพ ของนักเรียนผู้ชายและนักเรียนผู้หญิง เกิดการช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนที่มีประสบการณ์น้อย เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเอง ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ผมเข้าไปช่วยเหลือเพื่อน ๆ ที่เขาทำแก๊สชีวมวลไม่เป็น แนะนำเขาให้สามารถทำแก๊สชีวมวลได้ครับ ครูบอกเสมอว่าให้ช่วยเหลือเพื่อน ๆ ที่มีความถนัดที่น้อยกว่าเรา โดยเฉพาะผู้หญิง ผมก็พยายามช่วยสอนทุกคนให้เขาทำได้ครับ ...”

(อำพล สุวรรณ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561)

สรุปได้ว่าการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด ผ่านกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ได้ขับเคลื่อนกิจกรรมโดยการส่งเสริมพัฒนาทักษะชีวิตผ่านกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน โดยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ให้สามารถตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมได้ รู้จักการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำกิจกรรมได้ รวมไปถึงการแก้ไขปัญหา

เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังสามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างสร้างสรรค์ สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการทำกิจกรรมในขั้นตอน ๆ ต่าง พร้อมสื่อสารในการทำงานกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันและสื่อสาร กับครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยกัน สร้างความพันธ์ระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วย ครูและผู้ปกครอง สามารถค้นหาหรือรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้ข้อดีข้อเสียของตนเองในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรม รู้ความต้องการของตนเอง สามารถเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่างของแต่ละคน เข้าใจเพื่อนนักเรียนที่มีความแตกต่าง ส่งผลให้นักเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมบนความหลากหลายของเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้รับรางวัล สถานศึกษาพอเพียง ประจำปี 2555 และรางวัลสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ" (Best Practice) ประจำปีการศึกษา 2559 จาก ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ โดยโรงเรียนบ้านหินผุด ติดอยู่ 1 ใน 10 ของจังหวัดสงขลาที่ได้รับรางวัลในปีการศึกษา 2559 และเป็นสถานศึกษาเดียวในตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ได้รับรางวัล ซึ่งการที่โรงเรียนจะประสบความสำเร็จในกิจกรรมนี้ได้ มีปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมพัฒนา ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนบ้านหินผุด : ผู้บริหารโรงเรียนถือเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้ กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ ผู้บริหารโรงเรียน ได้มีการ เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนเป็นอย่างมาก โดยในปีการศึกษา 2553 อดีตผู้บริหารโรงเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด คือ นางสาวนิตย์ สุขมาตย์ เป็นคนที่เล็งเห็นถึงการ พัฒนา ทักษะชีวิตของนักเรียน โดยใช้กิจกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนให้นักเรียนได้มีความรู้ร่วมกัน จากนั้นในปี การศึกษา 2557 การเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนคนใหม่ที่มีชื่อว่า นายเกษม หวันอาหลี ยิ่งส่งเสริมให้โรงเรียนมุ่งเน้นในการการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างแท้จริง โดยการดำเนินกิจกรรมต่อจาก อดีตผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งสามารถอธิบายประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นส่วนที่ทำให้บทบาทของผู้บริหาร วิทยาลัย ที่สามารถดำเนินกิจกรรมได้สำเร็จและมีคุณภาพ ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง : ผู้บริหารโรงเรียนเล็งเห็นถึงการพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน โดยตรง กล่าวคือ ทั้งอดีตผู้บริหารโรงเรียนบ้านหินผุด นางสาวนิตย์ สุขมาตย์ และผู้บริหารโรงเรียนคน ปัจจุบัน นายเกษม หวันอาหลี ทั้ง 2 ท่าน ต่างมีความคิดเห็นที่ตรงกันที่จะนำพาโรงเรียนบ้านหินผุด สู่การเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ ซึ่งการจะทำให้โรงเรียนมีคุณภาพ จำเป็นต้องพัฒนาทักษะชีวิตของ นักเรียน ให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจถึงการมีทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ที่ดี สามารถใช้ชีวิตในอนาคต และอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างปลอดภัย

ประเด็นที่สอง : ผู้บริหารโรงเรียนวางแนวทางนโยบายและแนวปฏิบัติในการพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน กล่าวคือ เมื่อผู้บริหารโรงเรียนเล็งเห็นถึงการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนแล้ว จึงมีการวางนโยบายและแนวปฏิบัติในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพชุมชน จึงได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการจัดกิจกรรม จึงเกิดเป็นกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 12 ผู้บริหารโรงเรียนบ้านหินผุด
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561

ประเด็นที่สาม : ผู้บริหารโรงเรียนใช้การมีส่วนร่วมของครูทุกคนในการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน กล่าวคือ เมื่อเข้าใจถึงนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้มีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียนบ้านหินผุดและครูโรงเรียนบ้านหินผุดทุกคน โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการพูดคุยกัน มี 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่หนึ่ง ตั้งคำถามถึงโครงการหรือกิจกรรมใด ที่ประสบความสำเร็จที่สุด มีความโดดเด่นในการที่จะเผยแพร่และสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกได้ ประเด็นที่สองตั้งคำถามถึงโครงการหรือกิจกรรมใด ที่เกือบจะประสบความสำเร็จ หากได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา และประเด็นที่สาม ตั้งคำถามถึงโครงการหรือกิจกรรมใดที่เห็นว่าไม่ควรดำเนินการต่อ ซึ่งจากการประชุมร่วมกันกับครู จึงได้ข้อสรุปว่า โครงการ

เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษานั้น ถือเป็นกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จและมีความสอดคล้องกับบริบทชุมชน อีกทั้งยังได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียง จากมูลนิธิยุวสถิรคุณ ในปีการศึกษา 2555 ซึ่งแสดงให้เห็นกิจกรรมนี้ยังคงสามารถพัฒนาได้อีกจึงได้ทำการเลือกกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตโดยการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ มาเป็นกิจกรรมที่ขับเคลื่อนการเรียนรู้ของนักเรียน

สรุปได้ว่าปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุดในประเด็นของผู้บริหารโรงเรียนบ้านหินผุดนั้น ด้วยความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนให้มีความสามารถในการดำรงชีวิตในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ คือ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำที่เล็งเห็นการพัฒนาเด็กนักเรียนโดยตรง ศึกษาวางแผนเพื่อการพัฒนาทักษะชีวิตให้เป็นรูปธรรม จนนำไปสู่การที่ผู้บริหารโรงเรียนวางแนวนโยบายและแนวปฏิบัติทำงานร่วมกัน ส่งผลให้มีการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น เสียหลายเสียงจากครูทุกคนจะส่งผลให้การออกแบบกิจกรรมเป็นไปด้วยดี โดยผู้บริหารโรงเรียนใช้การมีส่วนร่วมของครูทุกคนในการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน สิ่งนี้จะยิ่งเพิ่มการมีส่วนร่วมได้อย่างชัดเจน เป็นการกำหนดนโยบายร่วมกันและแนวทางปฏิบัติร่วมกันจนนำไปสู่การวางแผนที่ดีจนทำให้กิจกรรมดังกล่าวประสบความสำเร็จ

2. ครูโรงเรียนบ้านหินผุด : ครูโรงเรียนบ้านหินผุดจะเป็นผู้ที่ประสานความรู้ ความเข้าใจส่งผ่านไปยังนักเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนเรียนรู้และสามารถนำไปปฏิบัติ โดยปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วย 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง : ครูร่วมกันค้นหากิจกรรมที่เหมาะสมต่อเด็กนักเรียนและสภาพบริบทโรงเรียน กล่าวคือ ทางครูโรงเรียนบ้านหินผุด มีการประชุมร่วมกันเพื่อค้นหาและกำหนดกิจกรรมที่จะทำ โดยกิจกรรมนั้นต้องมีความเหมาะสมต่อเด็กนักเรียนตามความสามารถของเด็กนักเรียน มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ของชุมชน และรวมไปถึงความเหมาะสมของสถานที่ที่จะใช้ในการทำกิจกรรมว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งได้ข้อสรุปของการค้นหากิจกรรมที่มีความเหมาะสมและกำหนดกิจกรรมฐานไว้ 7 ฐาน ได้แก่ 1. ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า 2. ฐานการเลี้ยงปลา 3. ฐานการปลูกพืชสวนครัว 4. ฐานการปลูกไม้ผล 5. ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ 6. ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ และ 7. ฐานการทำแก๊สชีววมวล ซึ่งในแต่ละฐานจะมีความสอดคล้องกับบริบทชุมชน อีกทั้งยังสามารถหาวัสดุ อุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์กับกิจกรรมทั้ง 7 ฐานได้

ประเด็นที่สอง : ครูเพิ่มพูนความรู้และเข้าใจโดยการค้นหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อมาปรับใช้ในกิจกรรม กล่าวคือ ครูโรงเรียนบ้านหินผุดได้เพิ่มพูนความรู้และทักษะใหม่ ๆ ที่จะนำไปใช้ในการทำกิจกรรมภายในโรงเรียน โดยการออกไปดูงานตามโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ ศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ ที่มีความเกี่ยวข้องกับฐานกิจกรรม ทั้ง 7 ฐาน แลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันในแต่ละสถานที่ที่ได้ไปดูงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่มีคุณภาพจริง ๆ รวมไปถึงการศึกษาหา

ความรู้และความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิธีการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ผ่านการอบรมสัมมนา เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ นอกจากนี้จะเรียนรู้ดูงานตามองค์กรหรือสถานที่ต่าง ๆ ภายนอกชุมชนแล้ว ก็มีการขอคำแนะนำจากปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนหรือเกษตรกรที่มีความรู้ในกิจกรรมฐานในตำบลทุ่งตำเสา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนต่อไป

ภาพที่ 13 ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561

ประเด็นที่สาม : การวางแผนและการแบ่งหน้าที่ของครูแต่ละคน ให้มีครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมในแต่ละฐานกิจกรรม กล่าวคือ การวางแผนในแต่ละครั้งนั้นจะต้องวางแผนอย่างรอบคอบและการแบ่งหน้าที่ของครูแต่ละคนนั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถที่มีความถนัดและเหมาะสมในแต่ละฐานกิจกรรม เพื่อให้กิจกรรมสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี และนักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจเต็มที่ จึงได้มีการแบ่งครูในแต่ละฐานอย่างน้อย 1 คน เพื่อให้สามารถดูแลและให้ความรู้ให้กับนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ซึ่งอาจจะมีการสลับปรับเปลี่ยนครูในแต่ละกิจกรรมฐาน เพื่อให้ได้เข้าใจและสามารถนำไปพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 14 ครูโรงเรียนบ้านหินผุด
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561

ประเด็นที่สี่ : ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจในทฤษฎีและสามารถปฏิบัติได้ โดยมีครูเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ กล่าวคือ ครูคือผู้มีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีหรือวิธีการดำเนินการกิจกรรมฐานในแต่ละฐาน อันดับแรกที่ต้องมี คือ ครูเข้าใจในกระบวนการของกิจกรรมฐานครบทุกขั้นตอน จากนั้นนำความรู้ที่ได้รับนั้นไปถ่ายทอดสู่นักเรียน โดยตั้งคำถามให้นักเรียนได้วิเคราะห์กัน ซึ่งเมื่อรับฟังจากนักเรียนแล้ว ครูจะเป็นเสริมต่อความรู้ ๆ นั้น เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าใจได้ จากนั้นเมื่อมีการพูดคุยในเรื่องทฤษฎีแล้ว ก็ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติโดยมีครูเป็นคนที่คอยให้คำแนะนำและสนับสนุนนักเรียน เมื่อเกิดปัญหาครูจะช่วยในการตั้งคำถามและร่วมกันคิดแก้ปัญหาเหล่านั้น โดยกิจกรรมต่าง ๆ ทุกกิจกรรมครูจะเป็นเพียงคนที่ให้คำแนะนำและชี้แนะแนวให้นักเรียนได้สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

สรุปได้ว่าปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุดในประเด็นของครูโรงเรียนบ้านหินผุดนั้น ครูโรงเรียนบ้านหินผุดล้วนมีความตั้งใจที่จะสั่งสอนลูกศิษย์ให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้ ซึ่งครูจะใกล้ชิดกับนักเรียนมาก จึงทำให้เข้าใจพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคนว่ามีจุดเด่นแบบใด เริ่มจากครูทุกคนในโรงเรียนร่วมกันค้นหากิจกรรมที่เหมาะสมต่อนักเรียนและสภาพบริบทโรงเรียน นอกจากจะเข้าใจในตัวนักเรียนแล้ว ต้องเข้าใจบริบทพื้นที่ด้วย จึงสามารถกำหนดกิจกรรมในการปฏิบัติได้ เมื่อมีการค้นหาและเลือกกิจกรรมแล้วส่งให้ครูจำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้และเข้าใจความใจโดยการหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อมาปรับใช้ในกิจกรรม โดยการออกไปดูงานตามศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ แล้วนำมาปรับใช้ในโรงเรียน เมื่อเข้าใจแล้วการวางแผนการแบ่งหน้าที่ของครูแต่ละคนนั้นมีความสำคัญ เพื่อให้มีครูผู้รับผิดชอบในแต่ละฐาน

กิจกรรมอย่างน้อย 1 คน ในการให้คำแนะนำกับนักเรียน และครูส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจในทฤษฎี และสามารถปฏิบัติได้ ครูสามารถถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับมาสู่นักเรียนให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ๆ บนพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจนั่นเอง

3. นักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด : กิจกรรมนี้เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน นักเรียนถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ ซึ่งมีประเด็นต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ สามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง : นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนรู้ในแต่ละฐานกิจกรรม กล่าวคือ นักเรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมฐาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งในแต่ละฐานกิจกรรมนักเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมได้เป็นอย่างดี สนุกกับการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะชีวิตมากยิ่งขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรม ซึ่งนักเรียนจะเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้โดยมีครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำนั่นเอง

ประเด็นที่สอง : นักเรียนสามารถแบ่งงานและดูกิจกรรมฐานได้อย่างปลอดภัย กล่าวคือ ในแต่ละกิจกรรมฐานนั้นประกอบไปด้วยนักเรียน จำนวน 12-15 คน ต่อฐาน เพื่อให้แต่ละฐานกิจกรรมสามารถดำเนินได้อย่างดี ก็จะมีการแต่งตั้งหัวหน้ากลุ่มในแต่ละฐานกิจกรรม เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ต่าง ๆ โดยความเหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละคน โดยหัวหน้ากลุ่มจะเป็นผู้ประสานงานระหว่างครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมไปสู่ผู้เรียนในการปฏิบัติในแต่ละฐาน ในการทำงาน บางครั้งนักเรียนเกิดความสงสัยหรือไม่เข้าใจแต่ละหน้าที่หรือบทบาทต่าง ๆ ก็จะเป็นหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่มในการสอน แนะนำเพื่อน ๆ หรือน้อง นอกจากจะเป็นผู้รับความรู้ ผู้ทำกิจกรรมแล้ว ก็ยังเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ทำให้นักเรียนมีกระบวนการคิดวิเคราะห์และพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา และถ้าหากเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขหรือปฏิบัติได้ ก็จะปรึกษากับครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมในการดำเนินแก้ไขต่อไป

ภาพที่ 15 นักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561

ประเด็นที่สาม : นักเรียนสามารถนำผลผลิตที่ได้ในแต่ละฐานกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ในการทำกิจกรรมในแต่ละฐานนั้น นักเรียนจะต้องเรียนรู้เวียนกันไปจนครบ 7 ฐานทั้งหมด สิ่งที่ได้รับคือการได้ลงมือปฏิบัติจริงและเรียนรู้จริง ๆ ส่งผลให้แต่ละฐานจะมีผลผลิตออกมา เช่น ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า จะนำเอาเห็ดนางฟ้าไปใช้ในโครงการอาหารกลางวันและนำไปจำหน่ายในชุมชน ฐานการเลี้ยงปลาตุ๊ก นำไปปลาตุ๊กเข้าโครงการอาหารกลางวันเช่นกัน และฐานการทำแก๊สชีวมวล จะนำแก๊สชีวมวลใช้แทนแก๊สหุงต้ม โดยแต่ละกิจกรรมนักเรียนสามารถเข้าใจถึงประโยชน์ของผลผลิตที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนร่วมกัน ซึ่งจากประเด็นนี้จะส่งผลให้นักเรียนสามารถตัดสินใจในการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า

ประเด็นที่สี่ : นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ในการทำกิจกรรมฐานนั้นส่งผลให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ และองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าต่อตัวนักเรียน สิ่งที่จะวัดผลได้ คือ การที่นักเรียนสามารถนำเอาสิ่งที่ได้ฝึกสิ่งที่ได้จากเรียนรู้นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เห็นได้ชัดที่สุด คือ นักเรียนนำเอาองค์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ การที่นักเรียนได้นำเอาองค์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ที่บ้าน เช่น การปลูกพืชผักสวนครัวด้วยตัวเอง การเลี้ยงปลาตุ๊กร่วมกับครอบครัว แต่ไม่ใช่กิจกรรมฐานต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับมาเพียงอย่างเดียว องค์ความรู้ที่ได้รับจากกระบวนการดำเนินกิจกรรม นักเรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้เอา

มาใช้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ส่งผลให้นักเรียนสามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาและคิดสร้างสรรค์ อย่างมีคุณภาพ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข ที่จะส่งผลให้นักเรียนใช้ชีวิต อยู่อย่างพอเพียง มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันนั่นเอง

สรุปได้ว่าปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของ นักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุดในประเด็นของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุดนั้น นักเรียนถือเป็นบุคคล สำคัญในการทำกิจกรรมในครั้งนี้ เมื่อมีการทำกิจกรรมฐานทักษะต่าง ๆ นักเรียนมีความตั้งใจในการ เรียนรู้ในแต่ละฐาน ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ดีในการพัฒนาศักยภาพตัวเอง นักเรียนสามารถแบ่งงานและ ดูแลกิจกรรมฐานได้อย่างปลอดภัย ซึ่งการดูแลนั้น จำเป็นต้องดูแลอย่างดี เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่ อาจเกิดขึ้นได้ เมื่อมีกระบวนการทำอย่างสมบูรณ์แล้ว นักเรียนสามารถนำผลผลิตที่ได้ในแต่ละฐาน กิจกรรมไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำไปใช้ในโครงการอาหารกลางวันและนำไป จำหน่าย โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด สิ่งสำคัญที่สุดในการทำกิจกรรมนี้ของนักเรียน คือ การที่นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

4. ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด : ผู้ปกครองก็ถือเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้ กิจกรรมประสบความสำเร็จ ซึ่งโดยส่วนมากผู้ปกครองของนักเรียนจะทำอาชีพเกษตรกรรม มีภูมิ ความรู้ทางด้านเกษตรกรรม เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้นักเรียนยิ่งเข้าใจในกิจกรรมทั้ง 7 ฐานมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง : ผู้ปกครองให้การสนับสนุนนักเรียนอย่างเต็มที่ในทุก ๆ ด้าน กล่าวคือ ผู้ปกครองของนักเรียน ผู้ให้การสนับสนุนให้นักเรียนได้เข้ามาอยู่ในโรงเรียนแห่งนี้ ด้วย ความหวังที่จะให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต การที่ผู้ปกครองให้การสนับสนุนนักเรียนนั้น ส่งผลให้นักเรียนมีความมั่นใจเพิ่มมากขึ้น ครูโรงเรียนบ้านหินผุดต่างมีความสุขและความเข้าใจที่ ผู้ปกครองให้การสนับสนุนบุตรหลานตัวเอง ทำให้ครูมีกำลังใจเพิ่มมากขึ้น ที่จะทำให้ความตั้งใจของ ผู้ปกครองและผู้ทำกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ จากประเด็นดังกล่าวส่งผลให้นักเรียน แสดงศักยภาพของตัวเองออกมาได้ดี ทำในสิ่งที่นักเรียนถนัด เข้าใจตนเองและเข้าใจความหลากหลาย ของเพื่อนคนอื่น ๆ ซึ่งจากแรงสนับสนุนดังกล่าวทำให้กิจกรรมฐานต่าง ๆ นักเรียนกล้าที่จะปฏิบัติและ เรียนรู้อะไรใหม่ ๆ นั่นเอง

ประเด็นที่สอง : ผู้ปกครองที่มีความรู้และประสบการณ์ที่มีความสอดคล้องกับ กิจกรรมฐาน กล่าวคือ ผู้ปกครองได้ให้ความรู้เพิ่มเติมกับนักเรียนโดยส่วนมากจะทำอาชีพ เกษตรกรรม มีภูมิความรู้ทางด้านเกษตรกรรม ซึ่งผู้ปกครองของนักเรียนมีอาชีพองค์ความรู้ในแต่ละ ด้านแตกต่างกันออกไป แต่ก็มีบางครอบครัวที่มีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมโดยตรง จึงได้มีการ ถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ให้คำแนะนำกับนักเรียน นักเรียนสามารถนำเอามาปรับใช้ใน กิจกรรมภายในโรงเรียนได้อย่างแท้จริง และนักเรียนก็สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากภายในโรงเรียน

นั้นส่งต่อไปยังครอบครัว เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับอาชีพและชีวิตประจำวันต่อไป จากประเด็นดังกล่าวความรู้และประสบการณ์ของผู้ปกครองที่มีความรู้ ความเข้าใจ จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาได้เร็วยิ่งขึ้น สามารถเข้าใจวิธีการในเบื้องต้นและนำไปสู่การเข้าใจทั้งระบบเมื่อนักเรียนได้นำไปปรับใช้ในโรงเรียนได้จริง

ประเด็นที่สาม : ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับนักเรียนในกิจกรรมฐานในบทบาทต่าง ๆ

กล่าวคือ ผู้ปกครองของนักเรียนมิใช่เป็นเพียงผู้สนับสนุนในด้านการใช้จ่ายในการเรียนของลูกหลานเพียงอย่างเดียว ยังสนับสนุนส่งเสริมนักเรียน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้น รวมทั้งกิจกรรมฐานทั้ง 7 ฐาน ผู้ปกครองและนักเรียนเกิดปฏิสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้น โดยมีการช่วยเหลือในแต่ละฐานกิจกรรม เช่น ฐานแก๊สชีววมวลนั้น จำเป็นต้องหาส่วนผสมที่เป็นมูลวัว ซึ่งทางผู้ปกครองก็สามารถนำมาให้จากที่บ้านได้ อีกทั้งยังสนับสนุนเงินทุนในการต่อยอดการทำกิจกรรมฐานในโรงเรียนไปยังการทำกิจกรรมในชุมชน ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตามกระบวนการได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ จากประเด็นดังกล่าวผู้ปกครองมีส่วนสำคัญที่ทำให้กระบวนการพัฒนาของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครองจะส่งผลให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างดี

สรุปได้ว่าปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุดในประเด็นของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุดนั้น ผู้ปกครองถือเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้กิจกรรมสามารถบรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จได้ ซึ่งพื้นฐานของผู้ปกครองนักเรียนทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ผู้ปกครองมีความรู้และประสบการณ์ที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมฐาน ถือเป็นเรื่องดีที่นักเรียนจะได้รับความรู้จากประสบการณ์ของผู้ปกครองของตนเอง โดยผู้ปกครองให้การสนับสนุนนักเรียนอย่างเต็มที่ ทั้งในเรื่องการเรียนและการทำกิจกรรมควบคู่กันไป เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกคิดและปฏิบัติ เมื่อนักเรียนได้รับการสนับสนุนเหล่านั้นส่งผลให้นักเรียนได้แสดงศักยภาพของตัวเองออกมาได้อย่างเต็มที่ และผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับนักเรียนในกิจกรรมฐานในบทบาทต่าง ๆ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมฐานทั้ง 7 ฐาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและครูร่วมกัน จนนำไปสู่การทำกิจกรรมฐานที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปต่อยอดในชีวิตประจำวันได้

5. หน่วยงาน : หน่วยงานต่าง ๆ ก็มีช่วยเหลือให้กิจกรรมเป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน รวมไปถึงหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

หน่วยงานที่หนึ่ง : เทศบาลเมืองทุ่งตำเสา กล่าวคือ เทศบาลเมืองทุ่งตำเสา ได้สนับสนุนงบประมาณให้กับทางโรงเรียนบ้านหินผุด ได้นำไปใช้ในกิจกรรมภายในโรงเรียน โดยเฉพาะกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถนำงบประมาณที่ได้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทั้งโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้กิจกรรม

พัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น สามารถใช้ทรัพยากรในแต่ละฐานได้มากขึ้น อีกทั้งเทศบาลเมืองทุ่งตำเสา พยายามผลักดันให้โรงเรียนบ้านหินผุด เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง ให้คนในชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้และนำไปปรับใช้กับอาชีพตัวเอง เพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายในชีวิตประจำวันนั่นเอง

ภาพที่ 16 เทศบาลเมืองทุ่งตำเสา

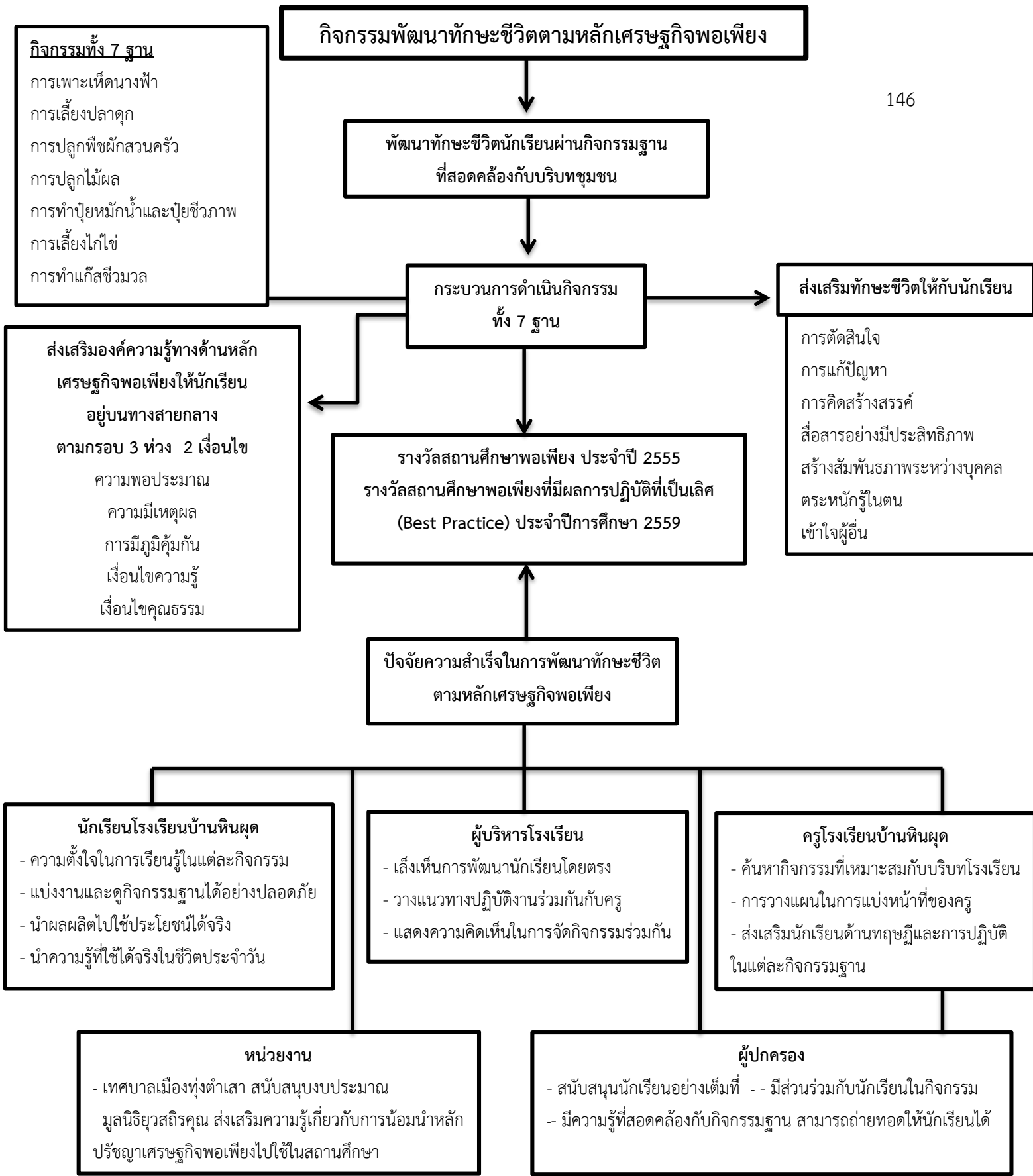
ที่มา : สำนักงานเทศบาลเมืองทุ่งตำเสา , 2559

หน่วยงานที่สอง : ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ กรุงเทพฯ กล่าวคือ ทางมูลนิธิยุวสถิรคุณได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมโดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาประยุกต์ใช้ ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจให้กับครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม และนักเรียนให้สามารถดำเนินกิจกรรมทั้ง 7 ฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาจัดการศึกษาในทุกมิติทั้งการจัดสภาพแวดล้อม และการจัดการเรียนการสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาพอเพียงให้สามารถเป็นแบบอย่างได้อย่างยั่งยืนและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาตามแนวพระราชดำริหลักการทำงาน และการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 17 โลโก้ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ
ที่มา : ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ

สรุปได้ว่าปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุดในประเด็นของหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนนั้น โรงเรียนได้รับการสนับสนุนทั้งในเรื่องของงบประมาณและความรู้เพิ่มเติมต่าง ๆ โดยได้รับเงินสนับสนุนกิจกรรมภายในโรงเรียนจากเทศบาลเมืองทุ่งตำเสา เพื่อส่งเสริมให้กิจกรรมในโรงเรียนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น สามารถนำงบประมาณไปใช้ได้อย่างคุ้มค่า และรวมไปถึงการได้รับการถ่ายทอดความรู้และคำแนะนำในเรื่องของการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับสถานศึกษา กิจกรรมภายในโรงเรียนจากศูนย์สถานศึกษาพอเพียง ของมูลนิธิยุวสถิรคุณ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาพอเพียงให้สามารถเป็นแบบอย่างได้อย่างยั่งยืน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้กิจกรรมทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุดประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่างให้โรงเรียนอื่น ๆ ที่มีบริบทพื้นที่ใกล้เคียงกัน นำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

ภาพที่ 18 สรุปการถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : สังเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งจากผลการศึกษาสามารถนำมาสรุปและอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้กับสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กับวิชาเรียนทุกกลุ่มสาระ บูรณาการให้นักเรียนเข้าใจถึงความสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งยังนำไปบูรณาการกับฐานกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตและเพิ่มพูนความรู้ให้กับนักเรียนอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง มีความพอประมาณ ความมีเหตุผลและความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว โดยกิจกรรมนั้นจะกำหนดและวางแผนโดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครองและนักเรียน โดยครูมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ความเข้าใจนักเรียนร่วมกันสนับสนุนและปฏิบัติ ดำเนินงานตามกิจกรรม อีกทั้งยังนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ฐานกิจกรรมมีความสอดคล้องกับชุมชนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ลัญจกร นิลาภยัญญ์ ปัญญา เลิศไกร และสุดาวรรณ มีบัว (2560 , น. 206) ที่ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน พบว่า การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนสู่ภายในโรงเรียน เป็นการพัฒนาระบบการจัดการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ในโรงเรียนให้เป็นไปตามแนวทางของหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกิจกรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ตระหนักถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว รวมถึงการใช้ความรู้ของครู ผู้ปกครองและนักเรียน มาวางแผนร่วมกัน ใช้ภูมิปัญญามาเป็นหลักในการคิด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีณัฐ ไทรชมพู (2556 น. 139). ที่ศึกษา รูปแบบโรงเรียนต้นแบบสืบสานการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาพื้นที่บางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า รูปแบบโรงเรียนต้นแบบสืบสานการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมีขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม เริ่มจากผู้บริหารและครูประชุม

ร่วมกัน หรือและกำหนดนโยบาย ในการขับเคลื่อนภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์กับหลักเศรษฐกิจพอเพียง จัดให้บุคลากรของโรงเรียนเข้าใจถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ร่วมกันปฏิบัติ สนับสนุน ดำเนินตามโครงการ และโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากปราชญ์ชุมชน และองค์กรที่ให้องค์ความรู้ให้กับนักเรียน

กิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียนและผู้ปกครอง เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างมีคุณภาพ เป็นระเบียบขั้นตอน ทางโรงเรียนจึงได้มีการนำนักเรียนไปยังศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในชุมชน เพื่อเรียนรู้และนำมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมฐานในโรงเรียน โดยส่วนมากจะเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านการเกษตร ซึ่งผู้ปกครองของนักเรียนแต่ละคน มีการประกอบอาชีพในด้านเกษตรกรรมและมีความสอดคล้องกับฐานกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ส่งผลให้นักเรียนมีความเข้าใจในกระบวนการในแต่ละฐาน ได้ดียิ่งขึ้น เพราะนักเรียนมีความคุ้นเคยกับกิจกรรมด้านเกษตรที่โรงเรียนนำมาจัดเป็นฐาน มีความสอดคล้องบริบทของชุมชนและวัฒนธรรมการเป็นอยู่ของคนในชุมชน เช่น การเลี้ยงปลา การเลี้ยงไก่ไข่ สอดคล้องกับ เอื้อพงศ์ เฉลิมเล่า (2552) ที่ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการทำโครงการเพื่อเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า นักเรียนได้เรียนรู้และสำรวจแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้โรงเรียนและมีการจัดกิจกรรมด้านการเกษตรที่มีความหลากหลาย ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจ เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจเป็นอย่างดี เนื่องจากแหล่งเรียนรู้ตั้งอยู่ในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ซึ่งมีสภาพแวดล้อมพื้นที่ ที่นักเรียนคุ้นเคยและสามารถลงมือปฏิบัติจริงได้ และสอดคล้องกับ นพรัตน์ คล่องสารา (2551) ที่ศึกษา กระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในชุมชนคอยรุดดีกว่า เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร พบว่า การพัฒนานอกจากมีการดำเนินงานที่เป็นระเบียบขั้นตอนแล้ว เนื้อหาและกิจกรรมการพัฒนาที่เกิดขึ้น ถือเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลานั้น ใช้กิจกรรมในการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนานักเรียน โดนนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรม กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านหินผุด ประกอบไปด้วย 7 ฐาน ได้แก่ 1. ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า 2. ฐานการเลี้ยงปลา 3. ฐานการปลูกพืชสวนครัว 4. ฐานการปลูกไม้ผล 5. ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ 6. ฐานการเลี้ยงไก่ไข่และ 7. ฐานการทำแก๊สชีวมวล โดยทั้ง 7 ฐานกิจกรรม ได้มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน และล้วนส่งผลให้นักเรียนเข้าใจถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดหลัก เข้าใจถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี อยู่บนเงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรมอย่างเคร่งครัด รวมไปถึงการเน้นการเรียนรู้เป็นทีม สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมทุกกิจกรรมจะต้องอยู่บนฐานคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ โดยครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจะ

สอนให้นักเรียนดำเนินชีวิตอยู่บนความพอประมาณ สามารถดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญญา เลิศไกร และคณะ (2560, น. 25-26) ศึกษาการจัดการศึกษาฝ่าวิกฤติด้วยฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียงเทศบาลตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ากระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาด้วยฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นของการมีเหตุผลที่ปฏิบัติ นำไปสู่การสร้างสังคมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสังคม พร้อมด้วยการใช้ทรัพยากรบุคคล มีภูมิคุ้มกันในการจัดการเรียนรู้แบบเครือข่ายที่เอื้อเพื่อเกื้อหนุนกัน สังคมแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้เน้นการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มซึ่งกิจกรรมทุกกิจกรรมจะต้องอยู่บนฐานคุณธรรม จริยธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขสันต์ อิทธิวิทยา วาทย (2559, น. 1) ที่ศึกษา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย พบว่า แต่ละกลุ่มจะมีการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อมและพื้นฐานอาชีพ แต่การประยุกต์ใช้ทั้งหมดตั้งอยู่บนหลักสามห่วงสองเงื่อนไขในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเคร่งครัด

การดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านหินผูดนั้น สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมต้องปลูกฝังให้นักเรียนเข้าใจถึงการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมและเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ในภาคหน้า และเพื่อต้องการให้การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้อย่างคุณภาพ ทางโรงเรียนเลยมีการบูรณาการโดยการนำไปประยุกต์ใช้กับสาระวิชาเรียนในห้องเรียน โดยการนำสื่อการสอนที่ใช้ทรัพยากรในห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2556, น. 161) ศึกษาการแนะแนวอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิธีการดำเนินชีวิตซึ่งครอบคลุมทั้งด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ดังนั้นการปลูกฝังค่านิยม อบรมบ่มเพาะลักษณะนิสัยให้แก่เด็กและเยาวชนในวัยเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการประกอบอาชีพในอนาคต การบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนจะต้องครอบคลุมทั้งโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปริญญา ชนะวาที (2551) ที่ศึกษาการจัดการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ พบว่า ครูต้องแบบอย่างที่ดี นักเรียนควรได้รับความรู้เกี่ยวกับความหมาย การปฏิบัติตนให้มีคุณลักษณะตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ ควรประยุกต์ใช้สื่อและทรัพยากรที่ผลิตจากท้องถิ่น

ผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ความร่วมมือของผู้ปกครองจะยิ่งช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดีขึ้น ในการให้คำแนะนำทั้งในเรื่องของกิจกรรมฐาน ที่ผู้ปกครองมีประสบการณ์มากกว่า นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ภายในโรงเรียนได้ เมื่อมีกิจกรรมภายในโรงเรียน ผู้ปกครองของนักเรียนก็มักจะมาร่วมกิจกรรมกับนักเรียนทุกครั้ง ส่งเสริมความเข้มแข็งภายในชุมชนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากการสนับสนุนจากชุมชนแล้ว โรงเรียนยังได้รับการสนับสนุนขององค์กรภาครัฐ คือ เทศบาลเมืองทุ่งตำเสาที่ได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยสนับสนุนงบประมาณให้โรงเรียนได้ไปใช้ประโยชน์กับกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชญาศกรณ์ วีระพันธุ์ (2550, น.135-140) ที่ศึกษา การดำเนินตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านบัวงาม ตำบลสีบัวทอง อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง พบว่า สิ่งที่สำคัญในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน การให้ความร่วมมือกันในกิจกรรมของชุมชน เกิดการสร้างกลุ่มขึ้นมา มีความเข้มแข็งของกลุ่มและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านหินผุด มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความพอเพียง โดยใช้กิจกรรมทั้ง 7 ฐานเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนานักเรียน ให้ได้รู้จักการวางแผนในชีวิต พร้อมรับมือกับความเสี่ยงในอนาคต โดยมีครูเป็นคนที่คอยให้คำแนะนำชี้แนะ ในการการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกจนเกิดความรู้มากที่สุด และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐกิจ กอนจันดาและ สังวาล เพ็ญยุระ (2554, น. 39) ที่ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น มีแผนงานโครงการ แน่แนวและระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนเพื่อสนับสนุนให้นักเรียนได้ดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดกิจกรรม แน่แนวให้ผู้เรียนได้รู้จักการวางแผนชีวิตของตนเองได้พอเพียงมีระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถแก้ปัญหาพัฒนาตนเองได้

นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านหินผุด ทั้ง 7 ฐาน ปฏิบัติจนเป็นประจำ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมดำเนินชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนเกิดองค์ความรู้ขึ้น จึงได้นำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ที่บ้าน นำไปสู่แนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนให้อยู่อย่างมีความพอเพียง สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมภายใต้บริบทชุมชนตนเอง สอดคล้องงานวิจัยของ พระมหาแล ขำสุข และคณะ (2558, น.135) ศึกษาการพัฒนาชุดการเรียนรู้ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า พฤติกรรมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือแนวทาง

การดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนของนักเรียนให้อยู่อย่างมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน อยู่บนพื้นฐานของความรู้ และคุณธรรม การมีภูมิคุ้มกันที่ดี จะสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมี สติ

สรุปได้ว่าการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมพัฒนา ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการพัฒนานักเรียนให้อยู่บนพื้นฐานทาง สายกลาง ตามกรอบ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกระบวนการ เรียนรู้ให้กับนักเรียน มุ่งเน้นในความพอประมาณ ในการดำเนินกิจกรรมฐานต่าง ๆ ไม่เบียดเบียน สิ่งแวดล้อมในการทำกิจกรรม สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ส่งเสริมความมี เหตุผล คิดและตัดสินใจได้อย่างรอบ โดยคำนึงถึงผลที่ได้กระทำจากการดำเนินกิจกรรมฐาน มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง สามารถรับการเปลี่ยนแปลงหรือความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในกิจกรรม ซึ่งการดำเนินกิจกรรมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้ ควบคู่คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้การดำเนิน กิจกรรมผ่านไปด้วยดี และจะนำไปสู่ความสมดุลทั้ง 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม มิติ ด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านวัฒนธรรม และในท้ายที่สุดจะส่งผลให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

การพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่ง ต้ำเสา อำเภอลาดหญ้า จังหวัดสงขลา เป็นกิจกรรมดำเนินการขึ้นเพื่อต้องการที่จะพัฒนาผู้เรียนใน ด้านทักษะชีวิต โดยจัดกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนทุ่งต้ำเสา จัดการเรียนรู้ผ่าน กิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ เกิดประสบการณ์ ใหม่ ๆ ขึ้นมา จนนำไปสู่การเกิดทักษะชีวิตที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ บุญล้อม ด้วงวิเศษ และมนสิข สิริสมบูรณ์ (2560, น. 80) ที่ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการสอนแบบ เน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า การเรียนรู้ สิ่งใหม่นั้นขึ้นอยู่กับความรู้เก่าเดิมและความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยการจัดการเรียนรู้นั้นมีบทบาท สำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ โดยจะนำไปสู่การ เกิดทักษะชีวิตให้มีประสิทธิภาพและมีศักยภาพ

กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านหินผุด ในขั้นตอน การดำเนินกิจกรรมนั้นครูและนักเรียนต่างร่วมมือกัน ในวางแผนในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอน เริ่มต้น โดยกำหนดเป้าหมายต่าง ๆ ตามกระบวนการ ได้แก่ การตั้งเป้าหมายเรียนรู้ นักเรียนรู้ถึง ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมฐาน เรียนรู้ภาคทฤษฎีให้เข้าใจกิจกรรมฐานนั้นอย่างดี เข้าใจผลของ

การทำกิจกรรมว่าจะช่วยพัฒนาทักษะชีวิตในด้านใด ต่อมาการตั้งเป้าหมายในระดับกลุ่ม กิจกรรมฐานนี้เป็นการเรียนรู้แบบกลุ่ม แบ่งนักเรียนคละกัน จำนวน 12-15 คนต่อกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนได้ดำเนินการกิจกรรมด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น เช่น การเข้าใจทักษะการตัดสินใจ เมื่ออยู่ร่วมกัน ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อต้องการให้งานดำเนินการได้ดี จำเป็นต้องสื่อสารอย่างดี รวมไปถึงทักษะสัมพันธภาพระหว่างบุคคล นักเรียนเข้าใจการทำงานบนความหลากหลายของพื้นฐานของเพื่อนนักเรียนด้วยกัน จนนำไปสู่ความเข้าใจในศักยภาพของตนเองว่าในการบรรลุเป้าหมายของการทำงาน นักเรียนได้เรียนรู้การพัฒนาทักษะชีวิตผ่านกิจกรรมนั้นได้ ซึ่งถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายส่วนบุคคลที่ทางโรงเรียนได้ตั้งเป้าหมายไว้ สอดคล้องกับ กฤติยา อริยา และคณะ (2559, น.13) ที่ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า ผู้สอนและผู้เรียนต่างร่วมมือกันในการเรียนรู้ ทำการวางแผนร่วมกันในการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ทั้งในระดับห้องเรียน ระดับกลุ่ม และระดับส่วนบุคคลเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนได้มองเห็นศักยภาพของตนเองในการบรรลุเป้าหมายของการทำงาน

กิจกรรมทั้ง 7 ฐาน ก่อให้เกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตระหนักรู้ในตน และทักษะการเข้าใจผู้อื่น โดยทักษะชีวิตดังกล่าวมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในชีวิตประจำวัน นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้จากกิจกรรมฐานทั้ง 7 ฐาน ส่งผลให้เกิดการฝึกคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณและหาทางเลือกเพื่อการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับ สุกิจ โพธิ์ศิริกุล เจริญวิษณุ สมพงษ์ธรรม และคุณวุฒิ คนฉลาด (2555, น. 42) ที่ศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะในการดำเนินชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหา คือ การค้นหาทางเลือกในการแก้ปัญหา โดยในปัจจุบันอยู่ในสภาพของความเปลี่ยนแปลงและความกดดันจากสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งการที่จะให้เด็กอยู่ได้อย่างมีความสุขนั้น การเข้าใจและการหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาก็เป็นแนวทางที่สำคัญ ถ้าเด็กเชื่อว่าถ้าตนเองมีความสามารถในการหาทางเลือกแก้ปัญหาก็จะทำให้ตนเองมีความสุขได้ เช่นเดียวกับ สุริยัน ยูไซ้ะ สุชาติา ฐิติระวีวงศ์ และศักรินทร์ ชนประชา (2556, น. 76) ที่ศึกษารูปแบบกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต 4H สำหรับเยาวชนในชุมชนเขตเมืองกรณีศึกษาเทศบาลนครยะลา พบว่า การสร้างกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต สำหรับเยาวชน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน กำหนดการสร้างทักษะชีวิต 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะชีวิตด้านผู้นำ ทักษะชีวิตด้านความร่วมมือ ทักษะชีวิตด้านสุขภาพ

เริ่มต้นจากการสร้างกลุ่มเยาวชนทั่วไปให้สามารถเป็นผู้นำเยาวชน สามารถให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างดี รวมทั้งเยาวชนมีสุขภาพแข็งแรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา และมีความเป็นผู้นำ

กิจกรรมทั้ง 7 ฐาน จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความสามารถและศักยภาพของตัวเองได้ดี โดยอาศัยความรู้จากครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมที่ได้ถ่ายทอดในภาคทฤษฎี ประสบการณ์จากลงมือจากการปฏิบัติจริง โดยนักเรียนแต่ละคนจะมีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมฐาน แต่ละฐานที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้การทำงานดำเนินไปได้อย่างมีคุณภาพ จึงจำเป็นต้องมีการร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจร่วมกัน ทั้งในการแก้ไขปัญหา ซึ่งผลจากร่วมมือทำให้นักเรียนมีทักษะชีวิตที่เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ พรพนา รัตนพงษ์ไชย (2559, น. 1867) ที่ศึกษาการพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน พบว่ากิจกรรมจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ประสบการณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่นในการดำเนินงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้งไว้ โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ทั้งในกระบวนการคิดการตัดสินใจ และการแก้ปัญหา ตลอดจนได้ปรับพฤติกรรมของตนเองให้ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณภาพ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ทั้งนี้กิจกรรมทั้ง 7 ฐานที่โรงเรียนบ้านหินผุดได้ดำเนินกิจกรรมนั้น เป็นกิจกรรมที่อาศัยการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มของนักเรียน แบ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 คละกันเป็นจำนวน 12-15 คนโดยมีครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม 1 คน ในการดูแลและให้คำแนะนำ รวมไปถึงการมีหัวหน้ากลุ่มที่คอยประสานงานกับครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม และนำไปสื่อสารกันต่อภายในกลุ่ม ซึ่งการที่นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านทักษะการด้านสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและทักษะการเข้าใจผู้อื่น โดยภายในกลุ่มจำเป็นต้องสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพ รับฟังความเห็นของผู้อื่น แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้ผลของการทำกิจกรรมเป็นไปด้วยความถูกต้อง รวมไปถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มเพื่อให้สามารถทำงานได้ดี และสามารถเข้าใจผู้อื่นได้ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) ที่ศึกษาการพัฒนาทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้ลงมือกระทำกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ได้ประยุกต์ใช้ความรู้ จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะชีวิตขึ้น โดยได้เสริมสร้างสัมพันธภาพและใช้ทักษะการสื่อสาร ได้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้เข้าใจผู้อื่น นำไปสู่การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักไตร่ตรองทำความเข้าใจและตรวจสอบตนเอง ทำให้เข้าใจตนเองและเห็นใจผู้อื่น ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ได้แสดงออกด้านความคิด การพูดและการทำงานมีความสำเร็จ นำไปสู่ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านหินผุด นอกจากนักเรียนจะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่สำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนานักเรียนให้เกิดผลสำเร็จ ส่งผลให้เกิดกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตขึ้นมา เกิดขึ้นจากการสอน การดูแลและการเป็นตัวอย่างที่ดีให้นักเรียนได้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ ฤทธิศึกษา บุชชกแก้ว และคณะ (2560) ที่ศึกษาการเรียนรู้โดยจัดกิจกรรมโครงการและทักษะชีวิตของเด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย :กรณีศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ พบว่า สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดทักษะชีวิตแก่นักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนสามารถเกิดขึ้นได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การสอน หรือ การเป็นตัวอย่างใน การกระทำเพื่อเป็นแบบอย่าง ให้นักเรียนได้เข้าใจและตั้งใจที่จะปฏิบัติกิจกรรม มีการสั่งสอน และแนะนำ มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับเด็ก และสร้างสัมพันธภาพผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กมีจิตสาธารณะที่ดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เช่นเดียวกับกับ พิมพ์วิมล สุวรรณโณ และศุภลักษณ์ สินธนา (2561, น.167) ที่ศึกษาการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน พบว่า บรรยากาศในการเรียนรู้มีลักษณะแบบพึ่งพาอาศัยกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับครูผู้สอน ผู้เรียนยอมรับฟังความคิดของผู้อื่น

สรุปได้ว่ากิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้นำแนวคิดทักษะชีวิตมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน พัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนให้สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยคามมั่นคง ซึ่งผลจากขับเคลื่อนกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะชีวิตที่ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะการตัดสินใจที่สามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม โดยมีเหตุผลมารองรับ ทักษะการแก้ปัญหา สามารถเข้าใจถึงปัญหาและประเมินปัญหาได้ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถหาวิธีการในแก้ไขปัญหาในแต่ละกิจกรรมได้อย่างมีคุณภาพ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสื่อสารกับครู เพื่อนนักเรียน ได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันจะส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยดี และการดำเนินชีวิตในสังคมก็จะดีขึ้นไปด้วย ทักษะการตระหนักรู้ในตน ในแต่ละสถานการณ์นักเรียนสามารถเข้าใจถึงบทบาทตัวเองในการปฏิบัติตามความเหมาะสม และทักษะการเข้าใจผู้อื่น เข้าใจตนเองและต้องเข้าใจคนอื่นที่มีพื้นฐานบนความหลากหลาย การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตในท้ายที่สุดการพัฒนาทักษะชีวิตผ่านกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด จะส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำมากขึ้น เพราะมีความรู้ในทักษะชีวิตด้านต่าง ๆ เป็นภูมิคุ้มในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักยภาพ

แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ยังพบกับปัญหา ข้อจำกัดและอุปสรรค ได้แก่ ประการแรก ภัยธรรมชาติในช่วงฤดูฝน เกิดฝนตกหนัก ส่งผลให้เกิดน้ำท่วมในบริเวณโรงเรียน และส่งผลกระทบต่อพื้นที่ในการทำกิจกรรมฐาน ได้แก่ ฐานการปลูกพืชผักสวนครัว ฐานการปลูกไม้ผล ฐานการทำแก๊สชีวมวล ทำให้เกิดความเสียหาย กิจกรรมไม่สามารถดำเนินได้อย่างต่อเนื่อง จึงต้องเริ่มต้นกิจกรรมฐานการปลูกพืชผักสวนครัว ฐานการปลูกไม้ผล และฐานการทำแก๊สชีวมวลขึ้นมาใหม่ หลังจากฟื้นฟูสถานที่ที่โดนน้ำท่วมซึ่ง ประการที่สอง ภาระงานของครูที่มีภาระงานด้านธุรการ ด้านการประเมินผลมากจนเกินไป ซึ่งเป็นงาน ที่นอกเหนือจากการสอนนักเรียน ทำให้นักเรียนบางคนไม่ได้รับการสอนในภาคทฤษฎีของการดำเนิน กิจกรรมพัฒนานักเรียนทั้ง 7 ฐาน และให้ความรู้ในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างทั่วถึง ซึ่งควรมีการหา แนวทางในการแก้ไขเพื่อให้การพัฒนานักเรียนดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและนักเรียนได้ประโยชน์มากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและให้ความสำคัญกับการพัฒนานักเรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมบุคลากรทางวิชาการ งบประมาณต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการมากขึ้น เพื่อให้การทำงานของโรงเรียนสามารถดำเนินการได้อย่างมีคุณภาพ
2. สถานศึกษาควรเพิ่มกิจกรรมที่มีความหลากหลายมากขึ้นในการพัฒนานักเรียน เพราะนักเรียนแต่ละคนมีความรู้และมีความสามารถที่แตกต่างกัน ดังนั้นการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ จะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนให้แสดงศักยภาพในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความตั้งใจ และท้ายที่สุดจะส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะจากการเรียนรู้ตนเอง
3. ควรมีการติดตามผลการศึกษานักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้นำทักษะและประสบการณ์ที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประโยชน์ เพื่อให้ทราบให้ถึงกระบวนการที่นักเรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในประเด็นต่าง ๆ เช่น ประเด็นสังคม ประเด็นด้านเศรษฐกิจ ประเด็นด้านการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัยในประเด็นอื่นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนไปประยุกต์ใช้กับการเรียนในชั้นเรียน คือ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในชั้นเรียน เพื่อทำความเข้าใจและหาข้อมูลในแง่มุมต่าง ๆ ต่อไป

2. ควรมีการศึกษาการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนผ่านการเรียนรู้ภายในห้องเรียน เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตผ่านรายวิชาต่าง ๆ ของนักเรียน รวมถึงวิธีการสอนและการปลูกฝังทักษะชีวิตให้กับนักเรียนของครูภายในโรงเรียน เพื่อหาแนวทางที่จะสามารถนำไปปฏิบัติในโรงเรียนอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม

3. โรงเรียนบ้านหินผุด ได้ผ่านการประเมินจากศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ จนได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียง ปีการศึกษา 2555 และ รางวัลสถานศึกษาสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ควรมีการศึกษาหาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา (ศรร.) ซึ่งเป็นระดับการประเมินสูงสุด เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ได้ศึกษาและเรียนรู้ สามารถนำไปประยุกต์ ได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). *รูปแบบหรือแนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา.
- กรมวิชาการ. (2544). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว).
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2541). *ทักษะชีวิตและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ครั้งที่ 1*. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2543). *ทักษะชีวิตกับความฉลาดทางอารมณ์ : สู่สหัสวรรษแห่งการพัฒนาเยาวชนแบบองค์รวม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *ผลการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: บริษัทบิสซิเนส เพรส แอนด์ดีไซน์ จำกัด.
- กฤติยา อริยา วาริรัตน์ แก้วอุไร และเพ็ญพิศุทธิ์ ใจสนิท. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*. 5 (2), 1-17.
- กัลยา ศรีสมบัติ. (2544). *ทักษะชีวิตที่เน้นเด็กเป็นสำคัญเพื่อป้องกันการใช้สารเสพติด ในสถานศึกษา โดยความร่วมมือระหว่างครูและผู้ปกครอง*. อุดรดิตถ์: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร?*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียง.
- จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูร. (2551). *ถอดบทเรียนคืออะไร ทำไมถึงต้องถอด*. ค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560, จาก: <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/169036?>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- จรรยา พิชัยคำ. (2559). ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมพัฒนาได้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐาน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*. 11 (1), 1-12.
- จุฬามาศ สุธาพจน์ และธีระดา ภิญโญ. (2559). *แนวทางการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้* ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, กรุงเทพฯ.
- ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. (2554). *การวางแผนและบริหารโครงการ*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ณัฐพงศ์ ทองภักดี. (2550). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ความเป็นมาและความหมาย*, *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*. 47 (1), 1-25.
- ทีศนา แคมมณี. (2554). *การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา: ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้*. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*. 36 (2), 188-204.
- เทพ สงวนกิตติพันธุ์. (2545). *ทักษะชีวิต (Life Skills) : เพื่อความสุข และความสำเร็จของชีวิต*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนพัชร แก้วปฏิมา. (2547). *การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นพรัตน์ คล่องสารา. (2551). *กระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอยุธยาตุ๊กตา เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, กรุงเทพฯ.
- นรินทร์ สังข์รักษา ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม และจวีร์วรรณ จันทลา. (2555). *ถอดบทเรียนจากโครงการค่ายเรียนรู้คุณธรรม นำชีวิตพอเพียง ปี 2550-2553*. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*. 4 (2), 56-71.
- นรินทร์ จุลทรัพย์. (2556). *การแนะแนวอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 15 (4), 155-164.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- นิศารัตน์ ทัดตินาพานิช. (2551). *การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงกับธุรกิจค้าปลีกในจังหวัดหนองคาย*, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- บุญล้อม ดั่งวิเศษ และมนสิข สิริสมบุรณ์. (2560). *การพัฒนารูปแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ*.
ลัทธิของ: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.). 23 (1), 67-84.
- บุษยา มั่นฤกษ์. (2556). *การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ประชาสรรค์ แสนภักดี. (2550). *การสรุปทเรียน การถอดบทเรียน และการถอดรหัสการพัฒนา*.
 ค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560, จาก: <http://www.prachasan.com/tda2007/ideaFeb2007.pdf>
- ประชาสรรค์ แสนภักดี. (2550). *การสรุปทเรียนการถอดบทเรียน และการถอดรหัสการพัฒนา*.
วารสารสาธารณสุขขอนแก่น. 216 (19), 16.
- ประพนธ์ ภาสุชัยดี. (2547). *การจัดการความรู้ฉบับมือใหม่หัดขับ*. กรุงเทพฯ : ไยไหม.
- ประภาพรรณ อุ่อบ. (2552). *แนวคิดและวิธีวิทยาการถอดบทเรียน*. ค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560.
 จาก: http://lms.kmddc.go.th/e_learning/e-data/81/GCD003/pdf/p-powerpoint.pdf
- ปริญญา ชนะวาทิ. (2551). *การศึกษาการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปริญานุช พิบูลสรารุธ. (2549). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ:
 บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ปัญญา เลิศไกร มัลลิกา คงแก้ว และลัญจกร นิลกาญจน์. (2560) .การจัดการศึกษาฝ่าวิกฤติด้วยฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียงเทศบาลตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารราชพฤกษ์*. 15 (1), 20-26.

พงศกร เอี่ยมสอาด และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2560). ถอดบทเรียนกระบวนการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณสู่ความสำเร็จ: ตลาดไถ่ไค้ง บ้านแสงโสม อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*. 10 (2), 623-635.

พรพนา รัตนพงษ์ไชย. (2559). การพัฒนาทักษะชีวิต เรื่องการพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 9 (2), 1860-1876.

พระมหาแล ข้าสุข ปกรณ์ ประจัญบาน และอ้อมจจิต แป้นศรี. (2558). การพัฒนาชุดการเรียนรู้ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*. 21 (1), 133-143.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยพัฒนา.

พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ และศุภลักษณ์ สินธนา. (2561).การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 13(1), 161-169.

โยธิน แสงวดี. (2559). การถอดบทเรียนหลังจากการดำเนินกิจกรรมโครงการเสร็จสิ้น. ค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560, จาก: 223.25.197.99/research/attachments/054 การถอดบทเรียน.ppt

รัฐกิจ กอนจันดา และสังวาล เพี้ยยุระ. (2554). แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. *วารสารธรรมทรรศน์*. 15 (1), 31-41.

ลัญจกร นิลกาญจน์ ปัญญา เลิศไกร และสุดาวรรณ มีบัว. (2560). เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 9 (1), 203 -210.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เลิศชาย ปานมุข. (2552). *แนวทางการถอดบทเรียน/โครงการ/กิจกรรม*. ค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560, จาก: <http://www.banpraknfe.com/webboard/index.php?topic=64>.
- วชิรพันธ์ ชัยนนถิ. (2554). การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนและการเรียนรู้ทางสังคม. *วารสารกระแสวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสยาม*. 12 (22), 21-25
- วารินทร์พร ฟันเฟื่องฟู . (2555). *การวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, กรุงเทพฯ.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). *การจัดการความรู้: ฉบับนักปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- วิญญูศากรณ์ วีระพันธุ์. (2550). *การดำเนินตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านบัวงาม ตำบลสีบัวทอง อำเภอสว่างหา จังหวัดอ่างทอง*. ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิรัตน์ คำศรีจันทร์ เริงวิญญู นิลโครต และณัฐพัชร์ ทองคำ. (2552). *วิทยการกระบวนการเพื่อการถอดบทเรียนและเสริมพลังการเรียนรู้เพื่อสุขภาวะชุมชน*. นครปฐม: สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรันย์ สิงห์ทน. (2560). *การเรียนรู้ทางสังคมของวัยรุ่นไทยจากวัฒนธรรมเพลงสมัยใหม่ของประเทศเกาหลีใต้*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ศรีณัฐ ไทรชมพู่. (2556). *รูปแบบโรงเรียนต้นแบบสืบสานการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาพื้นที่บางกะเจ้า อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ*. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*. 8 (1), 131-141.
- ศักดิ์ภักดิ์ เฉลิมพุดพิงศ์. (2554). การศึกษาการใช้เวลาว่างเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิต. *วารสารคณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 14 (2), 10-21.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ จำรูญ บริสุทธิ์ ประนอม สุขสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ยุพิน หงษ์วะชิน และสุวัฒน์ เรืองศิลป์. (2560). การพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*. 12 (2), 221-234.
- ศุภวัลย์ พลายน้อย. (2549). *บทเรียนของการถอดบทเรียนในการจัดการความรู้ภาคประชาสังคม*. นครปฐม: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม.
- ศุภวัลย์ พลายน้อย. (2553). *นวัตกรรมการถอดบทเรียนและการสังเคราะห์ความรู้*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน).
- สกล วรเจริญศรี. (2550). *การศึกษาทักษะชีวิต และการสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขภูบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สมเกียรติ ภูพัฒน์วิบูลย์. (2556). *ถอดบทเรียน*. ค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560, จาก: [http://www.qa.msu.ac.th/qa_th/upload/file/doc_75266\(7.2-4-37\).pdf](http://www.qa.msu.ac.th/qa_th/upload/file/doc_75266(7.2-4-37).pdf)
- สมบัติ กุสุมาวดี. (2551). หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาองค์การ. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*. 48 (1), 88-90.
- สัมฤทธิ์ สันเต. (2547). *การพัฒนาเครื่องมือประเมินทักษะชีวิตจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสำหรับนักเรียนวัยเด็กตอนกลาง*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). *แนวทางการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนการสอน ตามเจตนารมณ์กระทรวงศึกษาธิการ “2549” ปีแห่งการปฏิรูปการเรียนการสอน: แนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). ประยุทธ์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียง.
- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UNDP). (2550). รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP).
- สุกิจ โปธิ์ศิริกุล เจริญวิษณุ สมพงษ์ธรรม และคุณวุฒิ คนฉลาด. (2554). การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะในการดำเนินชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา. 6 (1), 23-46.
- สุขสันต์ อิทวิททยาวิทย. (2559). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. 11 (38), 1-10.
- สุจิตตรา จันทร์ลอย. (2559). การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตเทศบาล ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. 3 (2), 1-12.
- สุรียัน ยูโซ๊ะ สุชาดา สุตินระวีวงศ์ และศักรินทร์ ชนประชา. (2556). รูปแบบกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต 4H สำหรับเยาวชนในชุมชนเขตเมืองกรณีศึกษาเทศบาลนครยะลา.
- อภิชัย พันธเสน ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, สุตินพร ศิริพันธ์ พันธเสน และสุวัจฉรา เปี่ยมญาติ. (2549). สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อรรวรรณ ชมชัยยา . (2550). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมารดาในการปลูกฝังจิตสำนึกด้านจริยธรรมแก่บุตรก่อนวัยเรียน จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อโรชา ทองลาว. (2557). *การถอดบทเรียนผลการดำเนินงานโครงการ ๙ บวร ของมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.*
- อุทัยทิพย์ เจียวิวรรธน์กุล. (2554). *บทเรียนการถอดบทเรียน. ค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2560,*
จาก: <http://www.elearning.ns.mahidol.ac.th/km/index.php/lo-andkm/70-2015-03-21-02-20-05>
- เอื้อพงศ์ เณติมเล่า. (2552). *ผลการจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการทำ
โครงการเพื่อเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.*
- Maxwell, Robert. (1981). *Life After School : A Social Skills Curriculum.* New York:
Pregamon International Library.
- World Health Organization. (1993). *Life Skills Education for Children and Adolescents
in schools. . Retrieved December 1 , 2017 , from:*
<http://www.unescap.org/esid/hds/pubs/2317/m7.pdf>

ภาคผนวก

ภาคผนวก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

เกษม หวันอาหลี (2561, 1 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

สมร ธรรมโชติ (2561, 1 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ธีรภัทร จันทะสะเร (2561, 1 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พรรณี ราชแตหวา (2561, 1 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

อากร ธานีรัตน์ (2561, 1 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

อาลาวิทย์ สุวรรณชาติ (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

มูญาฮิต เศษระนำ (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

อนูรักษ์ ศรีสุวรรณ (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ศิวกร บัวนุ้ย (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

คเชนทร์ คชรัตน์ (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

ครรชิต ศชรรัตน์ (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

อำพล สุวรรณ (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ปิยะรัตน์ ถาวรทวี (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

กัญจน์ติมา ไชยภักดี (2561, 22 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ชลนิกานต์ หมู่เก็บ (2561, 22 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ไปรยา รามสุต (2561, 22 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

นริศรา หล้าเบ็ญสะ (2561, 22 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

กุลธิดา สุรินราช (2561, 22 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พิชามณูช โกมล (2561, 22 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

จวิชัย หล้าเต๊ะ (2561, 22 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พาตีเมาะ เจ๊ะม๊ะ (2561, 22 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

หยุบ สุวรรณชาติ (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

อาสิต เศษระนำ (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

สุจิต ศรีสุวรรณ (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

สายัญ โกมล (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ไสว สุรินราช (2561, 15 กุมภาพันธ์) ผู้ให้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ภาคผนวก ข
รายงานบทความการประชุมวิชาการระดับชาติ

การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12
 “สานพลังเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน”

ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนบ้านหินผุด
 ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
 Success Factors in Developing Learners According to the Principles of
 Sufficiency Economy of Ban Hin Phut School, Thung Tam Sao
 Sub-district, Hat Yai District, Songkhla Province

จักรินทร์ หนูอุไร^{1*} และมาลี สบายยิ่ง²
 Jakarin Noourai^{1*} and Malee Sabaiying²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 26 คน วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง นำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน ได้แก่ 1. การเพาะเห็ดนางฟ้า 2. การเลี้ยงปลาตุ๊ก 3. การปลูกพืชสวนครัว 4. การปลูกไม้ผล 5. การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ 6. การเลี้ยงไก่ไข่ 7. การทำแก๊สชีวมวล เพื่อพัฒนานักเรียนให้อยู่บนทางสายกลาง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพอประมาณ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เสริมสร้างความรู้คู่คุณธรรม โดยปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วยวิถีทัศน์ของผู้บริหารและครูโรงเรียนบ้านหินผุด ความตั้งใจในการเรียนรู้และรับฟังคำสอนจากครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมและพร้อมปฏิบัติตามของนักเรียน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่จะเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียนโดยการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ และการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของนักเรียนที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในสังคมต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาผู้เรียน, หลักเศรษฐกิจพอเพียง, ปัจจัยความสำเร็จ

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารพัดศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

* Corresponding author, E-mail: jakarin-noourai@hotmail.com

การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12

“สานพลังเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน”

Abstract

The objective of this study was to examine success factors in developing learners according to the principles of sufficiency economy of Ban Hin Phut School, Thung Tam Sao Sub-district, Hat Yai District, Songkhla Province. This study employed the qualitative research method in which data were collected through in-depth interviews, focus group discussions, and non-participant observations on 26 key informants. The data were analyzed using content analysis and validated with triangulation.

The results of the study revealed that in developing learners, the school used the principles of sufficiency economy in all the following seven activity bases: 1. Phoenix mushroom growing, 2. Catfish raising, 3. Vegetable gardening, 4. Fruit tree planting, 5. Organic liquid fertilizer and biofertilizer making, 6. Layer chicken raising, and 7. Biogas making. The principles of sufficiency economy were used in order to develop students to take the middle path with three components and two conditions. The principles promoted students to have moderation, reasonableness, and self-immunity. With the three components, they would be ready for changes on two conditions: knowledge and moral. The success factors in developing learners according to the principles of sufficiency economy were found to be: vision of school administrators and teachers of Ban Hin Phut School; intention in learning and listening to teachers among students responsible for the activities and students who were ready to learn; parent participation by applying what students learned; support from various organizations; and budget for doing the activities. These would lead to development of student potential as they are growing up to be adults in the future.

Keywords: Learner development, principles of sufficiency economy, success factors

บทนำ

สถานการณ์ประเทศไทยเมื่อครั้งอดีต ในปี พ.ศ. 2540 ประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชนเข้าใจถึงผลที่เกิดจากการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ เน้นแต่เพียงความรู้ โดยไม่ได้สร้างความเข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีภายในประเทศให้สามารถรับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในและภายนอก จนทำให้เกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจครั้งใหญ่อย่างต่อเนื่องต่อประเทศไทย รัฐบาลให้ความตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ , 2553)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 40 ปี โดยปรากฏความหมายเป็นเชิงนัยเป็นครั้งแรกในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในปี 2517 ซึ่งพระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนา อยู่บนหลักแนวคิดพึ่งพาตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกินพอใช้ของ คนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักของความพอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ให้ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ต้องตามหลัก วิชาและการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548)

การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12

"สานพลังเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน"

การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างเกิดผล จำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังและเสริมสร้างตั้งแต่เด็กและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษา เพราะเป็นหน่วยงานสำคัญต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของบุคคลนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษาในโรงเรียนโดยเฉพาะในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทสำคัญทั้งในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้มีพัฒนาการทั้งในด้านความรู้ คุณธรรมและทักษะการดำเนินชีวิต การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ควรได้รับการปลูกฝังส่งเสริมไปสู่การนำไปประยุกต์ใช้กับประชาชนทุกระดับ โดยเฉพาะนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ดำเนินชีวิตทางสายกลางด้วยความพอเพียง โดยมีเงื่อนไขคือ ความรอบรู้ความรอบคอบ ระมัดระวังและมีคุณธรรม โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สุจิตรา จันทร์ลอย, 2559)

ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีโรงเรียนที่ทำกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความน่าสนใจและมีความโดดเด่น คือ โรงเรียนบ้านหินผุด โดยโรงเรียนมีกิจกรรมที่ได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมภายในโรงเรียน คือ กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทางโรงเรียนได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ประจำปีการศึกษา 2559 แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนบ้านหินผุด มีความโดดเด่นในเรื่องของกิจกรรมที่นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ด้วยกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการและปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาแล้วนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษา มาเป็นแนวทางให้โรงเรียนอื่น ๆ ที่มีบริบทพื้นที่ใกล้เคียงกัน ได้นำไปแบบอย่างหรือประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการพัฒนาผู้เรียนและปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบในการศึกษา โดยแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทาง เพื่อให้ประชาชนชาวไทยอยู่รอบของ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข บนความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน รวมไปถึงการอยู่ภายใต้เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม บนทางสายกลาง มีความสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ส่งผลให้มีความสมดุลและยั่งยืนต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อถอดบทเรียนนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหินผุด จำนวน 1 คน อาจารย์ผู้รับผิดชอบกิจกรรมจำนวน 4 คน และผู้ปกครอง จำนวน 5 คน การสนทนากลุ่มกับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 16 คน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวมผู้ให้ข้อมูลจำนวน 26 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

จุดเริ่มต้นของกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มต้นเมื่อปีการศึกษา 2553 ของอดีตผู้อำนวยการโรงเรียน คือ นางสุนิศา สุขมาตย์ ใช้กิจกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้

การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12
 "สานพลังเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน"

ร่วมกัน จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพชุมชน เกิดเป็นฐานต่าง ๆ ทำให้กิจกรรมนี้ดำเนินไปได้อย่างก้าวหน้าและมีความโดดเด่น จนได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียง ประจำปี 2555 และในปีการศึกษา 2557 นายเกษม หนวันอาหลี เข้ามารับตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหินผุด โดยได้เห็นถึงศักยภาพของครูและนักเรียน จึงดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของโรงเรียนบ้านหินผุด และชุมชนเป็นอย่างดี ครูทุกคนมีความพร้อมในการจัดกิจกรรม และดำเนินกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่อง โดยกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยกิจกรรม 7 ฐาน ได้แก่ 1. ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า 2. ฐานการเลี้ยงปลา 3. ฐานการปลูกพืชสวนครัว 4. ฐานการปลูกไม้ผล 5. ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ 6. ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ และ 7. ฐานการทำแก๊สชีววมวล ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพและศักยภาพต่อไป

ตาราง 1 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรม

	ความพอประมาณ	ความมีเหตุผล	ความมีภูมิคุ้มกัน	เงื่อนไขความรู้	เงื่อนไขคุณธรรม
การเพาะเห็ดนางฟ้า	ต้นทุนในการผลิตมีความเหมาะสมพอประมาณ อุปกรณ์ต่าง ๆ สามารถหาได้ในท้องถิ่น	การตัดสินใจในการเพาะเห็ดนางฟ้า ในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้พื้นฐานความถูกต้อง	การเพาะเชื้อเห็ดนางฟ้าที่ผิดขั้นตอน นักเรียนก็สามารถแก้ไขเห็ดเพาะหน้าได้ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง	ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพาะเห็ดนางฟ้า การดูแลรักษา	การทำงานเป็นกลุ่มมีความสามัคคีในการทำงาน
การเลี้ยงปลา	การสร้างบ่อเลี้ยงปลาทำให้เหมาะสมกับพื้นที่วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเลี้ยงปลาดูอย่างเหมาะสม	การตัดสินใจในการเลือกพันธุ์ปลาดูให้สามารถดำรงอยู่ได้ในพื้นที่ที่จัดเตรียม	สามารถนำเอาปลาดูไปใช้ในโครงการอาหารกลางวันได้ เพื่อลดค่าใช้จ่าย	มีความรู้ในการเตรียมบ่อปลา พันธุ์ปลา การให้อาหาร การดูแลรักษา	มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายในหน้าที่ต่าง ๆ
การปลูกพืชผักสวนครัว	รู้จักการประมาณในการใช้ผักให้เกิดประโยชน์และเลือกผักในท้องถิ่นมาประกอบอาหาร	มีเหตุผลและกล้าตัดสินใจ สามารถเลือกพันธุ์ผักในการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสม	สามารถนำมาเรียนรู้ในทางปฏิบัติและนำผลผลิตที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาดำเนินชีวิต	วิธีการปลูกพืชผัก การดูแลและการนำมาใช้ประโยชน์	ความสามัคคีในการทำงาน ร่วมกัน แบ่งหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม

ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังนี้ ต้นทุนในการผลิตมีความเหมาะสมพอประมาณ ใช้เงินซื้อหัวเชื้ออย่างพอประมาณในอัตราส่วนที่พอดี ไม่เยอะจนเกินไป เพื่อให้เพียงพอต่อการนำมาจำหน่ายและนำสู่โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน การตัดสินใจในการเพาะเห็ดนางฟ้า ในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้พื้นฐานความถูกต้อง สร้างรายได้ระหว่างเรียนและส่งเสริมอาชีพในอนาคต มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพาะเห็ดนางฟ้าและการดูแลรักษา การทำงานเป็นทีม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

ฐานการเลี้ยงปลา มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ การสร้างบ่อเลี้ยงปลาให้เหมาะสมกับพื้นที่วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเลี้ยงปลาดูอย่างเหมาะสม ตัดสินใจในการเลือกพันธุ์ปลาดู ให้สามารถดำรงอยู่ได้ในพื้นที่ที่จัดเตรียม สามารถแก้ไขปัญหาในบ่อเลี้ยงปลาดูให้มีความสะอาดอยู่เสมอ นำเอาปลาดูไปขายเพื่อหารายได้เข้าสู่โรงเรียน สามารถนำเอาปลาดูไปใช้

การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12
 “สานพลังเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อความมั่นคง บังคับและยั่งยืน”

ในโครงการอาหารกลางวันได้ มีความรู้ในการเตรียมบ่อปลา พันธุ์ปลา การให้อาหาร การดูแลรักษา มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายในหน้าที่ต่าง ๆ ตรงต่อเวลา อุตุน และมีความสามัคคี

ฐานการปลูกพืชผักสวนครัว มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ รู้จักการประมาณในการใช้ผักให้เกิดประโยชน์และเลือกรับประทานในท้องถิ่นมาประกอบอาหาร จำหน่าย และใช้พืชผักให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีเหตุผลและกล้าตัดสินใจ สามารถเลือกชนิดของผักในการเพาะปลูก รู้ในคุณค่าของพืชผักไทย มีความเข้าใจในเรื่องพืชผักไทย รู้วิธีการเลือกชนิดของผักให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโรงเรียน วิธีการปลูกพืชผัก การดูแลและการนำมาใช้ประโยชน์ มีความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน แบ่งหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม รู้จักอดทน เสียสละไปใช้ในการดำเนินชีวิต และได้ปฏิบัติอย่างแท้จริง

ตาราง 2 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรม

	ความพอประมาณ	ความมีเหตุผล	ความมีภูมิคุ้มกัน	เงื่อนไขความรู้	เงื่อนไขคุณธรรม
การปลูกไม้ผล	การปลูกไม้ผลตามฤดูกาลอย่างเหมาะสม ปลูกในจำนวนที่พอเหมาะ พื้นที่ในการปลูกเพียงพอต่อการปลูกไม้ผล	ตัดสินใจเลือกเมล็ดพันธุ์ในการเพาะปลูกไม้ผลให้ต้องตามฤดูกาล ความสมบูรณ์ของดินต้องสามารถปลูกไม้ผลได้	สามารถนำผลผลิตที่ได้นำไปจำหน่ายและเข้าสู่โครงการอาหารกลางวัน	รู้วิธีการเลือกเมล็ดพันธุ์ วิธีการเพาะปลูก วิธีการเก็บผลผลิต และวิธีการนำไปใช้ประโยชน์	ทำงานร่วมกัน เป็นทีม รับผิดชอบต่อนหน้าที่ ช่วยเหลือซึ่งกัน ๆ และกัน
การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ	ต้นทุนในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพมีความเหมาะสม วัสดุดิบในการทำสามารถหาได้ตามชุมชน	การตัดสินใจ ต้องมีความรอบคอบ เพราะถ้าหากทำผิดสูตรจะส่งผลให้ปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพไม่สามารถใช้งานได้	เป็นทางเลือก ลดการใช้สารเคมี โดยนำน้ำหมักมาใช้แทน มีความปลอดภัย เพราะหมักเองใช้เอง	มีความรู้เกี่ยวกับการหมัก ข้อควรระวังและความปลอดภัยในการใช้น้ำหมัก	เห็นคุณค่าและประโยชน์ของน้ำหมัก พืช ผัก และ ผลไม้ ในท้องถิ่น
การเลี้ยงไก่ไข่	จำนวนไก่ไข่ที่เลี้ยงไว้มีจำนวนที่เหมาะสม งบประมาณในการทำกิจกรรมฐานนี้มีความพอประมาณ	แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างรอบคอบ เช่น ไก่มีอาการป่วย ต้องหาวิธีการเพื่อมาดูแล	ผลผลิตที่เกิดขึ้นสามารถนำไปจำหน่ายและนำไปหมุนเวียนในโครงการอาหารกลางวันได้	รู้วิธีการเลี้ยงไก่ไข่ รู้วิธีการให้อาหารไก่ไข่ การคัดแยกไข่ วิธีการดูแลความสะอาดโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่	มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ได้รับ และมีความสามัคคีกับในดูแลโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่

การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12
"ศาสตร์เครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน"

	ความพอประมาณ	ความมีเหตุผล	ความมีภูมิคุ้มกัน	เงื่อนไขความรู้	เงื่อนไขคุณธรรม
การทำแก๊สชีวภาพ	ใช้วัตถุดิบในการทำแก๊สชีวภาพได้อย่างเหมาะสม และมีความปลอดภัย	การตัดสินใจในการทำแก๊สชีวภาพอาศัยบนพื้นฐานความถูกต้องและความปลอดภัยเป็นทางเลือก ลดการใช้แก๊สหุงต้ม	สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการประกอบอาหาร คือ การใช้แก๊สชีวภาพมาหุงต้ม ลดค่าใช้จ่าย สร้างรายได้ระหว่างเรียนและส่งเสริมอาชีพในอนาคต	ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำแก๊สชีวภาพ ความรู้เกี่ยวกับการนำมูลวัวมาใช้ประโยชน์ ความรู้เกี่ยวกับการนำไปใช้ประโยชน์	การทำงานเป็นทีมสำคัญมาก มีความสามัคคี รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

ฐานการปลูกไม้ผล มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ การปลูกไม้ผลตามฤดูกาลอย่างเหมาะสม ปลูกในจำนวนที่พอเหมาะ ตัดสินใจเลือกเมล็ดพันธุ์ในการเพาะปลูกไม้ผลให้ต้องตามฤดูกาลความสมบูรณ์ของดินต้องสามารถปลูกไม้ผลได้ สามารถนำผลผลิตที่ได้นำไปจำหน่ายและเข้าสู่โครงการอาหารกลางวัน วิธีวิธีการเลือกเมล็ดพันธุ์ วิธีการเพาะปลูก วิธีการดูแล มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม รับผิดชอบหน้าที่ ช่วยเหลือซึ่งกัน ๆ และกัน สามารถนำผลผลิตที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ : มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ ต้นทุนในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพมีความเหมาะสม วัตถุดิบในการทำสามารถหาได้ตามชุมชน การตัดสินใจในการทำแต่ละครั้ง ต้องมีความรอบคอบเพราะถ้าหากทำผิดพลาดจะส่งผลให้ปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพไม่สามารถใช้งานได้ ลดการใช้สารเคมี โดยนำน้ำหมักมาใช้แทนมีความปลอดภัย มีความรู้เกี่ยวกับการหมัก ข้อควรระวังและความปลอดภัยในการใช้น้ำหมัก แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลายเห็นคุณค่าและประโยชน์ของน้ำหมัก

ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ : มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ จำนวนไก่ไข่ที่เลี้ยงไว้มีจำนวนที่เหมาะสม ไม่มากเกินไป งบประมาณในการทำกิจกรรมฐานนี้มีความพอประมาณ โรงเรียนเลี้ยงไก่ สามารถคิดวิธีการดูแลไก่ไข่ให้สามารถฟักไข่ได้ตามฤดูกาล แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างรอบคอบ ผลผลิตที่เกิดขึ้นสามารถนำไปจำหน่ายและนำไปหมุนเวียนในโครงการอาหารกลางวันได้ รู้จักวางแผนในการเลี้ยงไก่ไข่ รู้วิธีการเลี้ยงไก่ไข่ รู้วิธีการให้อาหารไก่ไข่ วิธีการดูแลความสะอาดโรงเรียนเลี้ยงไก่ไข่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และมีความสามัคคีกันในกลุ่มโรงเรียนเลี้ยงไก่ไข่

ฐานการทำแก๊สชีวภาพ มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ สามารถใช้เวลาที่มีอย่างคุ้มค่าในกิจกรรมทักษะการทำแก๊สชีวภาพ มีการตัดสินใจในการทำแก๊สชีวภาพอาศัยบนพื้นฐานความถูกต้องและความปลอดภัยและเป็นทางเลือก สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการประกอบอาหาร คือ การใช้แก๊สชีวภาพมาหุงต้ม ลดค่าใช้จ่าย และสร้างรายได้ระหว่างเรียนและส่งเสริมอาชีพในอนาคต มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำแก๊สชีวภาพ ความรู้เกี่ยวกับการนำมูลวัวมาใช้ประโยชน์ ความรู้เกี่ยวกับการนำไปใช้ประโยชน์ การทำงานเป็นทีมสำคัญมาก มีความสามัคคี รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

สรุปได้ว่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้นำอนามาเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน เพื่อพัฒนานักเรียนอยู่บนทางสายกลาง ตามกรอบ 3 ท่วง 2 เงื่อนไข ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพอประมาณในทุกอย่าง มีความพอดีไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม เสริมสร้างความมีเหตุผล อย่างมีเหตุผล ตลอดจนคำนึงถึงผลที่ได้กระทำ มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรม อยู่บนเงื่อนไขความรู้ รอบรู้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ มีความรู้ความเข้าใจบนความถูกต้องตามหลักวิชาการ สอดแทรกเงื่อนไขคุณธรรม มีความสามัคคีกันในการร่วมกันทำกิจกรรม

การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12
 “สานพลังเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน”

รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จนนำไปสู่ผลที่ได้รับจากการประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่มีความสมดุลและความยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน คือ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ส่งผลให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปต่อยอดในอนาคตต่อไป

ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ประจำปีการศึกษา 2559 จาก ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ โดยโรงเรียนบ้านหินผุด ติดอยู่ 1 ใน 10 ของสถานศึกษาในจังหวัดสงขลาที่ได้รับรางวัลในปีการศึกษา 2559 และเป็นสถานศึกษาเดียวในตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ได้รับรางวัลประจำปีดังกล่าว ซึ่งการที่โรงเรียนจะประสบความสำเร็จในกิจกรรมนี้ได้ มีปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถอธิบายได้ดังนี้

คณะผู้บริหารและครูโรงเรียนบ้านหินผุด : คณะผู้บริหารและครูโรงเรียนบ้านหินผุด มีความตั้งใจที่จะพัฒนานักเรียน โดยได้ร่วมกันค้นหากิจกรรมที่จะช่วยให้นักเรียนได้ความรู้ และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อีกทั้งยังสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้การทำกิจกรรมนี้ประสบความสำเร็จและนักเรียนได้ความรู้มากที่สุด จึงได้มีการออกไปดูงานและอบรมต่าง ๆ ตามศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ให้เข้ากับกิจกรรมที่โรงเรียน ทางคณะครูมีการวางแผนที่เป็นระบบ แบ่งงาน ๆ กันตามความเหมาะสม โดยในแต่ละฐาน จำเป็นต้องมีครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมอย่างน้อย 1 คน ซึ่งครูจะต้องเข้าใจการดำเนินงานของฐานนั้นอย่างชัดเจนและถ่ายทอดให้นักเรียนได้อย่างเข้าใจ

นักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด : กิจกรรมนี้เกิดขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียน นักเรียนถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ นักเรียนกระตือรือร้นกับการทำกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับอาจารย์ได้เป็นอย่างดี มีการวางแผนการทำงานก่อนเริ่มกิจกรรม โดยมีครูเป็นคณิศณะแนวทางต่าง ๆ การแบ่งงานตามหน้าที่ต่าง ๆ ก็จะเป็นหัวหน้ากลุ่มที่จะแบ่งหน้าที่กันตามความสามารถของแต่ละคน เมื่อครูสอนให้นักเรียนเข้าใจ นักเรียนก็จะจดจำสิ่งนั้น ๆ ในบางครั้งนักเรียนบางคนไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ก็จะเป็นหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่มและนักเรียนคนอื่นมาช่วยสอนและแนะนำ นอกจากนี้จะเป็นผู้รับความรู้ ผู้ทำกิจกรรมแล้ว ก็ยังเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ทำให้นักเรียนมีกระบวนการคิดวิเคราะห์และพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา

ผู้ปกครอง : ผู้ปกครองก็ถือเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ โดยส่วนมากผู้ปกครองของนักเรียนจะทำอาชีพเกษตรกรรม มีภูมิความรู้ทางด้านเกษตรกรรม เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้นักเรียนเข้าใจในกิจกรรมทั้ง 7 ฐานมากขึ้น เพราะเคยมีประสบการณ์ เมื่อนักเรียนได้นำเอาความรู้มาบอกต่ออย่างครอบครัว ก็จะเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เกิดการพูดคุยกัน นักเรียนก็จะบอกในสิ่งที่ผู้ปกครองไม่รู้ ผู้ปกครองก็จะบอกในสิ่งที่นักเรียนไม่รู้เช่นกัน ก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ความรู้ที่ได้จากนักเรียนก็จะนำไปประยุกต์ใช้ในอาชีพของตัวเองต่อไป

หน่วยงานต่าง ๆ : หน่วยงานต่าง ๆ ก็มีช่วยเหลือให้กิจกรรมเป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ เทศบาลเมืองทุ่งตำเสา ได้สนับสนุนงบประมาณให้กับทางโรงเรียนได้นำไปใช้ในกิจกรรมในโรงเรียน โดยร่วมไปถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้กิจกรรมมีคุณภาพมากขึ้น สามารถใช้ทรัพยากรในแต่ละฐานได้มากขึ้น รวมไปถึงหน่วยงานที่ให้รางวัลสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ประจำปีการศึกษา 2559 คือ ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ ทางมูลนิธิยุวสถิรคุณได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมโดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจให้กับครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม และนักเรียนให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าความสำเร็จของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมกันทั้งภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยจุดเริ่มต้นแรกเกิดขึ้นการระดมความคิดของคณะผู้บริหารและครูโรงเรียนบ้านหินผุด เพื่อต้องการพัฒนาทักษะนักเรียนให้มีคุณภาพ โดยให้สอดคล้องกับชุมชน ซึ่งส่งผลให้นักเรียน

การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12
"สานพลังเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน"

สนใจและตั้งใจเรียนรู้ไปพร้อมกับครู ผู้ปกครองก็ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน รวมไปถึงการเป็นผู้รับความรู้จากตัวนักเรียนเอง ซึ่งสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ อีกทั้งทางโรงเรียนยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้รับเงินสนับสนุนกิจกรรมจากเทศบาลเมืองทุ่งตาเสา เพื่อส่งเสริมให้กิจกรรมมีคุณภาพมากขึ้น รวมไปถึงการได้รับความรู้และคำแนะนำในเรื่องของการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมภายในโรงเรียนจากศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่างให้โรงเรียนอื่น ๆ ที่มีบริบทพื้นที่ใกล้เคียงกัน นำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตาเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีกิจกรรมที่พัฒนานักเรียน โดยได้นำเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรม โดยมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วย 7 ฐาน ได้แก่ 1. ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า 2. ฐานการเลี้ยงปลา 3. ฐานการปลูกพืชสวนครัว 4. ฐานการปลูกไม้ผล 5. ฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ 6. ฐานการเลี้ยงไก่ไข่และ 7. ฐานการทำแกเลศขมิ้น ซึ่งทั้ง 7 ฐาน ล้วนเป็นส่วนที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดหลัก คือ 3 ท่วง 2 เงื่อนไข ประกอบไปด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี อยู่บนเงื่อนไขความรู้คุณธรรม ซึ่งทั้ง 7 ฐาน เน้นการเรียนรู้เป็นทีม เป็นกระบวนการกระบวนการกลุ่มสร้างสังคมการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมทุกกิจกรรมจะต้องอยู่บนฐานคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่คือ ครูจะสอนให้นักเรียนดำเนินชีวิตอยู่บนความพอประมาณ สามารถดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญญา เลิศไกร และคณะ (2560, น. 25-26) ศึกษาการจัดการศึกษาผ้าวิถุติด้วยฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียงเทศบาลตำบลหนองหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาด้วยฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีความสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องของการมีเหตุผลที่ปฏิบัติ นำไปสู่การสร้างสังคมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสังคมพอประมาณ ด้วยการใช้ทรัพยากรบุคคล มีภูมิคุ้มกันในการจัดการเรียนรู้แบบเครือข่ายดีเอื้อเพื่อเกื้อหนุนกัน สังคมแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้เน้นการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มซึ่งกิจกรรมทุกกิจกรรมจะต้องบนฐานคุณธรรม จริยธรรม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้น วัตถุประสงค์หลัก คือ การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความพอเพียง โดยใช้กิจกรรมทั้ง 7 ฐาน เป็นตัวเชื่อมโยงในการพัฒนานักเรียนให้นักเรียนได้รู้จักการวางแผนในชีวิต พร้อมรับกับความเสี่ยงในอนาคต โดยมีครูเป็นคณชี้แนะ และแนะนำการทำกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกตนเองเกิดความรู้อย่างมากที่สุด และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐกิจ กอนจันดาและสังวาล เพ็ญยะ (2554, น. 39) ที่ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบว่า ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประกอบด้วย การแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน มีแผนงานโครงการ แนะนำและระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนเพื่อสนับสนุนการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจัดกิจกรรมแนะแนวให้ผู้เรียนได้รู้จักการวางแผนชีวิตของตนเองได้พอเพียงมีระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถแก้ปัญหาพัฒนาตนเองได้

เมื่อนักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 7 ฐาน ทำเป็นประจำจนเกิดพฤติกรรมดำเนินชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียง หลังจากนี้นักเรียนได้ทำกิจกรรม นักเรียนเกิดองค์ความรู้ขึ้น จึงนำเอาวิชาความรู้มาประยุกต์ใช้ที่บ้าน นำไปสู่แนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนให้อยู่อย่างมีความพอเพียง ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สามารถตัดสินใจในการกระทำต่าง ๆ บนพื้นฐานของความรู้ ความมีคุณธรรม ความสามารถ ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมภายใต้บริบทของตนเอง สอดคล้องงานวิจัยของ พระมหาแล ชำสุช และคณะ (2558, น.135) ศึกษาการพัฒนาชุดการเรียนรู้ตามหลักสัปปิธรรม 7 เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า พฤติกรรมวิถีชีวิตแบบ เศรษฐกิจพอเพียงคือแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนของนักเรียนให้อยู่อย่างมีความพอประมาณ มีเหตุผล

การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12
 “สานพลังเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน”

มีภูมิคุ้มกัน โดยมีการตัดสินใจและการกระทำต่าง ๆ อยู่บนพื้นฐานของความรู้ และคุณธรรม ประกอบไปด้วย ความพอประมาณ คือความพอดี พอเหมาะของวิถีชีวิต ตามความจำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือย เช่น การรู้จักประมาณตน อยู่ในทางสายกลาง ไม่สุดโต่ง ความมีเหตุผล คือ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และมีเหตุผล รู้จัก ความพอดีเกี่ยวกับความต้องการ ความปรารถนา มีความคิด ใฝ่ฝันที่ใกล้เคียงกับความสามารถและความเป็นจริง การมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือการมีจิตใจที่ ดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีสติ และนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีความหลากหลายมากขึ้น เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีความรู้ ความสามารถที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น การจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย จะเป็นการดึงศักยภาพ นักเรียนออกมาได้ตามความรู้ความสามารถของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และองค์ความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนในครั้งนี้ ไปคืนความรู้สู่โรงเรียนที่มีบริบทพื้นที่ที่ใกล้เคียงกัน เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ให้กับนักเรียนโรงเรียนอื่นได้นำเอาองค์ความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *ผลการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : บริษัทบิสซิเนส เพรส แอนด์ดีไซน์ จำกัด.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร?* กรุงเทพฯ : กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียง.
- ปัญญา เลิศไกร มัลลิกา คงแก้ว และลัญจกร นิลกาญจน์. (2560). การจัดการศึกษาผ่านวิถีชีวิตด้วยฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียงเทศบาลตำบลหนองหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารราชพฤกษ์*. 15 (1), 20-26.
- พระมหาแล ข้าสุข ปกรณ์ ประจัญบาน และอ้อมธจิตต์ เป็นศรี. (2558). การพัฒนาชุดการเรียนรู้ตามหลัก สัปปุริสธรรม 7 เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*. 21 (1), 133-143.
- รัฐกิจ กอนจินดา และสังวาล เพ็ญยุระ. (2554). แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. *วารสารธรรมทรรศน์*. 15 (1), 31-41.
- สุจิตตรา จันทร์ลอย. (2559). การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตเทศบาล ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง*. 3 (2), 1-12.

ภาคผนวก ค
รายงานบทความตีพิมพ์วารสาร

การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งคำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

จักรินทร์ หนูอุไร^{1*}, มาลี สบายยิ่ง²

ภาควิชาสารัตถศึกษา สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

*อีเมล : jakarin-noouarai@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ผ่านกิจกรรมนอกชั้นเรียนของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 31 คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหินผุด 1 คน อาจารย์ผู้รับผิดชอบกิจกรรม 10 คน และผู้ปกครอง จำนวน 5 คน การสนทนากลุ่มกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 จำนวน 15 คน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พัฒนาทักษะชีวิตผ่านกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน ได้แก่ การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงปลา การปลูกพืชสวนครัว การเพาะเห็ดนางฟ้า การปลูกไม้ผล การทำแก๊สชีวมวล และการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน ส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในด้านต่าง ๆ คือ การตัดสินใจอย่างรอบคอบ รู้จักการแก้ปัญหา สามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างสร้างสรรค์ พร้อมสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ มีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลระหว่างนักเรียน ครู ตระหนักรู้ในตนเอง และสามารถเข้าใจผู้อื่น กิจกรรมทั้ง 7 ฐาน ช่วยให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเกิดทักษะชีวิต สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ : พัฒนา, ทักษะชีวิต, นักเรียน

Life Skills Development of Students at Ban Hin Put School, Thung Tam Sao Sub-district, Hat Yai District, Songkhla Province

Jakarin Noourai^{1*} and Malee Sabaiying²

Department of Educational Foundation, Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hatyai District, Songkhla Province 90110

***E-mail: jakarin-noouarai@hotmail.com**

Abstract

The objective of this study was to explore life skills development through extra curriculum activities of students at Ban Hin Put School, Thung Tam Sao Sub-district, Hat Yai district, Songkhla Province. The data of this qualitative study were collected with 31 key informants. in-depth interviews with 1 school director, 10 teachers responsible for activities and 5 parents. focus group discussions with 15 student grade 4-5 and non-participant observations. The data were analyzed in terms of content and validated using triangulation.

The study found that life skills development among students of Ban Hin Put School, Thung Tam Sao Sub-district, Hat Yai district, Songkhla Province through all seven bases: Layer chicken raising, Catfish raising, Vegetable gardening, Phoenix mushroom growing, Fruit tree planting, Biogas making, and Organic liquid fertilizer and biofertilizer making, helped developing to students life skills in various aspects: careful decision making, problem-solving, creative and analytical thinking, effective communication, personal relationships with fellow students and teachers, self-awareness, and understanding others. All the seven activity bases would provide students with learning processes and life skills development that would enable them to apply the body of knowledge in their everyday life efficiently.

Keywords: Development, Life skills, Student

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นการขับเคลื่อนการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้ ในการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 การศึกษามีบทบาทสำคัญ ในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและสามารถยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจ ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และมีความสอดคล้องต่อความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี (Office of the Education Council, The Ministry of Education, 2017: 1)

ความเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับโลก ภูมิภาค ประเทศและท้องถิ่นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและทางการศึกษา โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพคน ที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศ โดยการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของแต่ละท้องถิ่นควรคำนึงถึงบริบท สภาพแวดล้อมทางสังคม เน้นการพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพครู รวมไปถึงบุคลากรทางการศึกษา เน้นพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา การจัดระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา และร่วมมือส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม เป็นผลให้การพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นมาตรการหนึ่งในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สูงขึ้น และมีความจำเป็นต้องแสวงหาวิธีการพัฒนาที่เหมาะสม (Jiradetprapai et al., 2017: 226)

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเรียนรู้จึงมีเป้าหมายในการพัฒนาให้เป็นคนมีคุณภาพ คนไทยยุคใหม่ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ ตั้งแต่ปฐมวัย สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะและมีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้ มีศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกในความเป็นไทย เป็นกำลังสำคัญที่มีคุณภาพ มีทักษะความรู้ที่จำเป็น มีสมรรถนะ ความรู้ ความสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kitwongsakorn , 2014: 1)

ทักษะชีวิต เป็นอีกทักษะที่มีความจำเป็นและความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการดำเนินชีวิตในสังคมที่สลับซับซ้อนในยุคปัจจุบัน ถือเป็นทักษะที่จะช่วยสนับสนุน ร่วมไปถึงการช่วยลดประเด็นปัญหาสำคัญที่จะเข้ามาในชีวิตของแต่ละบุคคล นอกจากนั้นยังเป็นทักษะที่สามารถช่วยให้บุคคลสามารถปรับตนเองให้สามารถเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยในการเสริมสร้างการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านส่วนตัว ครอบครัว สังคมและกลุ่มเพื่อนให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (Srichaliaw et al., 2017: 64-65)

ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีสภาพบริบทที่ล้อมรอบไปด้วยธรรมชาติ มีทรัพยากรที่มีความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม โดยตำบลทุ่งตำเสา มีโรงเรียนที่ทำกิจกรรมทางด้านการพัฒนาทักษะชีวิตที่นำเอาบริบทของตำบลทุ่งตำเสา มาเชื่อมโยงและจัดเป็นฐานกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีความน่าสนใจและมีความโดดเด่น คือ โรงเรียนบ้านหินผุด โรงเรียนมีกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน โดยนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้และส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่งทางโรงเรียนได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียง ปีการศึกษา 2555 และได้รับรางวัลสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่

เป็นเลิศ ปีการศึกษา 2559 ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ผ่านกิจกรรมนอกชั้นเรียนของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอกาฬใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษา มาเป็นแนวทางให้โรงเรียนอื่น ๆ ที่มีบริบทพื้นที่ใกล้เคียงกัน ได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ผ่านกิจกรรมนอกชั้นเรียนของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอกาฬใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยเพื่อถอดบทเรียนนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหินผุด จำนวน 1 คน อาจารย์ผู้รับผิดชอบกิจกรรม จำนวน 10 คน ผู้ปกครอง จำนวน 5 คน นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 5 จำนวน 15 คน รวมผู้ให้ข้อมูล จำนวน 31 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหินผุด ตามเกี่ยวข้องกับแนวทางและนโยบายในการพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน อาจารย์ผู้รับผิดชอบกิจกรรม ตามเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมและผลของการดำเนินกิจกรรม ผู้ปกครอง ตามเกี่ยวข้องกับการติดตามผลของนักเรียนที่นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการสนทนากลุ่มกับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ตามเกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตกิจกรรมของนักเรียนที่ได้ปฏิบัติในแต่ละฐานกิจกรรม ทั้ง 7 ฐาน ทั้งนี้หลังจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูล

3. วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกต มาทำการวิเคราะห์จำแนกหมวดหมู่ ตีความ สร้างข้อสรุป โดยเลือกวิธีการนำเสนอเชิงพรรณนาและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ได้แก่ การตรวจสอบด้านเวลา ตามคำถามผู้ให้ข้อมูล ประเด็นเดียวกันแต่ต่างเวลา เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้รับเหมือนเดิมหรือไม่ การตรวจสอบด้านสถานที่ ตามคำถามผู้ให้ข้อมูลเดียวกันแต่ต่างสถานที่ เพื่อตรวจสอบข้อมูลว่ามีความสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลอื่น ๆ หรือไม่ และการตรวจสอบด้านบุคคล ตามคำถามประเด็นเดียวกันแต่บุคคลผู้ให้ข้อมูลแตกต่างกัน เพื่อตรวจสอบข้อมูลถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

ผลการวิจัย

กิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน

โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีการจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทักษะตระหนักรู้ในตน และทักษะการเข้าใจผู้อื่น โดยโรงเรียนกำหนดกิจกรรมฐานที่มีความสอดคล้องกับบริบทชุมชน ประกอบไปด้วย 7 ฐาน ได้แก่ ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ ฐานการเลี้ยงปลาคูก ฐานการปลูกพืชผักสวนครัว ฐานการเพาะเห็ดนางฟ้า ฐานการปลูกไม้ผล ฐานการทำแก๊สชีวมวล และฐานการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ โดยกระบวนการในการดำเนินกิจกรรม จะแบ่งนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 คละกัน จำนวน 7 กลุ่ม กลุ่มละ 12-15 คน โดยจะมีการหมุนเวียนเปลี่ยนฐานกิจกรรมในทุก ๆ เดือน เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ครบทุกกิจกรรม ใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน 1 ปี ซึ่งกิจกรรมทั้ง 7 ฐาน จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 กิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 5

ทักษะชีวิต	การเลี้ยงไก่ไข่	การเลี้ยงปลาคูก	ปลูกพืชผักสวนครัว	การเพาะเห็ดนางฟ้า
การตัดสินใจ	นักเรียนและครูร่วมกันตัดสินใจเลือกพันธุ์ไก่ไข่ และการแบ่งหน้าที่ดูแลไก่ไข่อย่างเป็นระเบียบแบบแผนตามความเหมาะสม	นักเรียนตัดสินใจเลือกพันธุ์ปลาคูกที่ถูกต้อง เพราะเลี้ยงง่ายโตเร็ว เหมาะสมกับสถานที่	หลังจากประเมินทางเลือกของผักแต่ละชนิด นักเรียนจึงตัดสินใจเลือกผักบุ้ง และ ผักกาด เพราะเหมาะสมกับพื้นที่	ตัดสินใจร่วมกันในการเลือกเพาะเห็ดนางฟ้า ภูฎาน เพราะเป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง
การแก้ปัญหา	นักเรียนแก้ปัญหากลิ่นมูลไก่ในโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่ โดยใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพในการกำจัดกลิ่น	น้ำในบ่อเลี้ยงปลาคูกเน่าเสีย แก้ปัญหาโดยใช้น้ำเอมโกลีนบ่อ เพื่อจัดการกับน้ำเสีย	นักเรียนแก้ปัญหาการกำจัดศัตรูพืช ใช้จอบฉางและใส่ปุ๋ยให้เหมาะสมกับพืชผักสวนครัว	นักเรียนแก้ปัญหาเชื้อเห็ดเป็นหมัน โดยการรดน้ำเพื่อเพิ่มความชื้นอย่างเหมาะสม
การคิดสร้างสรรค์	นักเรียนเสนอทางเลือกโดยนำมูลไก่ ไปเป็นส่วนผสมในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อ	นักเรียนนำความรู้การเลี้ยงปลาคูกไปใช้ที่บ้าน เปลี่ยนจากเลี้ยงในบ่อซีเมนต์ เป็นบ่อดินขุดขึ้นเอง เพื่อลดค่าใช้จ่าย	นักเรียนเสนอแนวทางกำจัดวัชพืชและแมลง ใช้วิธีการถอนและการใช้วัสดุเพื่อปกคลุมผิวดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับดิน	นักเรียนร่วมคิดโดยเสนอให้นำเชื้อเห็ดที่เป็นหมันไปใช้ประโยชน์ใน การเป็นส่วนผสมของปุ๋ย
การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น ในการนำไก่ไข่ไปใช้ประโยชน์ โดยการนำไปทำอาหารกลางวันและจำหน่าย	นักเรียนแสดงความคิดเห็นแบ่งหน้าที่ในฐาน ได้แก่ การแบ่งเวรประจำวันในการดูแลบ่อเลี้ยงปลาคูก	นักเรียนแสดงความต้องการในการเพิ่มความรู้ โดยสอบถามปราชญ์ชาวบ้าน ในการปลูกพืชผักสวนครัวที่ดี	นักเรียนเจรจาต่อรองในการเลือกพันธุ์เห็ดนางฟ้าภูฎานที่มีความเหมาะสมและเติบโตได้ง่าย

ทักษะชีวิต	การเลี้ยงไก่ไข่	การเลี้ยงปลาดุก	ปลูกพืชผักสวนครัว	การเพาะเห็ดนางฟ้า
สัมพันธภาพระหว่างบุคคล	นักเรียนและครูร่วมกันสร้างโรงเรือนเลี้ยงไก่ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนเพิ่มมากขึ้น	นักเรียนทำความสะอาดบ่อปลาดุกด้วยกัน ช่วยเหลือกันและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ส่งผลให้งานออกมาดี	การจัดทำแปลงพืชผักสวนครัว ได้รับความร่วมมือจาก ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี	นักเรียนร่วมกันจัดสถานที่ที่ใช้ในการเพาะเห็ดนางฟ้า ส่งเสริมสามัคคีในการทำงานเพิ่มมากขึ้น
ตระหนักรู้ในตน	นักเรียนแบ่งหน้าที่การเลี้ยงไก่ไข่ ตามความถนัดของแต่ละคน เช่น นักเรียนถนัดการให้อาหารไก่ นักเรียนอีกส่วนถนัดการเก็บไข่	นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความต้องการในการทำงานตามความถนัด เช่น นักเรียนถนัดทำความสะอาดบ่อปลาดุก ก็จะรับหน้าที่นั้น	นักเรียนรู้ถึงข้อดีของตัวเองในการปลูกพืชผักสวนครัวเช่น ถัดในการกำจัดวัชพืช ส่วนอีกกลุ่มถนัดการพรุนดินและการให้ปุ๋ย	นักเรียนเข้าใจความถนัดของตนเองในการเพาะเห็ดนางฟ้า เช่น นักเรียนถนัดในการเพาะเชื้อเห็ด ก็จะเป็นผู้นำตำแหน่งนั้น
การเข้าใจผู้อื่น	นักเรียนยอมรับเพื่อนที่มีความถนัดที่แตกต่างกัน เช่น นักเรียนถนัดการเก็บไข่ไก่ แต่เพื่อนอีกคนไม่ถนัด จึงเกิดการช่วยเหลือกันโดยการสอนเพื่อน ให้คำแนะนำ	นักเรียนผู้ชายเข้าใจความแตกต่างทางเพศ โดยให้การช่วยเหลือเพื่อนผู้หญิงในการทำ ความสะอาดบ่อเลี้ยงปลาดุก	นักเรียนเข้าใจถึงความเหมือนระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ที่ถนัดการปลูกผัก พืชสวนครัว เช่นเดียวกัน ส่งเสริมการยอมรับในตัวเองมากขึ้น	นักเรียนยอมรับในความแตกต่างของเพื่อน เช่น นักเรียนถนัดการเพาะเชื้อเห็ด แต่เพื่อนอีกกลุ่มหนึ่งไม่ถนัด จึงช่วยเหลือโดยให้ทำหน้าที่อื่น

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงผลของการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงปลาดุก การปลูกพืชผักสวนครัวและการเพาะเห็ดนางฟ้า เป็นส่วนที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน สามารถพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อนักเรียนมีการฝึกคิดและปฏิบัติอยู่เรื่อย ๆ จะยังทำให้นักเรียนเข้าใจถึงทักษะชีวิตต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยจะยกตัวอย่างผลที่เกิดจากการทำกิจกรรมแล้ว ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะชีวิต ในด้านทักษะการตัดสินใจ ด้านทักษะการแก้ปัญหา ด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ และด้านทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ด้านทักษะการตัดสินใจ สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนจะสามารถตัดสินใจโดยการคำนึงถึงความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ โดยจะต้องตัดสินใจอย่างเป็นระบบแบบแผน มีการประเมินทางเลือกในแต่ละฐาน เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้แต่ละฐานได้อย่างปลอดภัย เช่น ฐานการเลี้ยงปลาดุก นักเรียนสามารถร่วมกันตัดสินใจ โดยใช้ประสบการณ์ของแต่ละคนที่มีความรู้ที่ต่างกัน ซึ่งนักเรียนจะประเมินทางเลือกในการเลือกปลาดุก ว่าสายพันธุ์ไหนเหมาะสม คำนึงถึงปลาดุกสายพันธุ์ที่เลี้ยงง่าย เติบโตเร็ว เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

7

“... ครูให้พวกเราตัดสินใจว่าจะเลี้ยงปลาตากสายพันธุ์อะไรในการเลี้ยง มีเพื่อนหลายคนก็กลับบ้านไปถามพ่อ แม่ ช่วยกันคิด ที่บ้านผมก็เลี้ยงปลาตาก พ่อบอกว่าเป็นปลาตากพันธุ์บึกอยู่ ผมก็เลยนำมาบอกครู ว่าปลาตากบึกอยู่นั้นมันเลี้ยงง่าย มันโตเร็ว แล้วปลามันก็ตัวโต ครูก็ให้ไปคุยกับเพื่อน พวกผมก็เลยตัดสินใจเลือกสายพันธุ์ปลาตากบึกอยู่นี้แหละในการเลี้ยง ...”

(มูญาอิต เศษระนำ สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 1 ฐานเลี้ยงปลาตาก

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

ด้านทักษะแก้ปัญหา สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาได้อย่างดีและสามารถบูรณาการผลผลิตจากฐานอื่น ๆ มาใช้ประโยชน์ได้อย่างดีและมีคุณภาพ สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ เช่น ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ ระยะแรกมีกลิ่นมูลไก่ที่ส่งกลิ่นเหม็นมาก นักเรียนจึงแก้ปัญหาโดยการบูรณาการนำปุ๋ยหมักชีวภาพมาราดในคอก เพื่อระงับกลิ่นเหม็น ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... โรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่แรก ๆ เหม็นมูลไก่อ่มาก ขนาดเดินผ่านไกล ๆ ก็ยังเหม็น พวกผมกับเพื่อน ก็เลยลองไปปรึกษาครูว่าทำอย่างไรจะทำให้กลิ่นในโรงเรือนมันหายเหม็น เพื่อนอีกกลุ่มหนึ่งที่ฐานปุ๋ยหมักชีวภาพ เขาทำปุ๋ยหมักชีวภาพเสร็จพอดี ก็แนะนำมาว่าให้ใช้ปุ๋ยนี้ดู โดยเราไปที่บริเวณโรงเรือนเลี้ยงไก่ดู ปรากฏว่าไม่มีกลิ่นเหม็นก็หายไป ...”

(อนุรักษ์ ศรีสุวรรณ สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 2 โรงเรียนเลียงโกไข่

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

ด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีความคิดที่ไม่ได้ยึดติดกับกรอบ ซึ่งเป็นส่วนช่วยสนับสนุนให้สามารถค้นหาทางเลือกต่าง ๆ มาปรับใช้ได้ทั้งในโรงเรียนและบ้านของนักเรียนเอง เช่น ฐานการเลี้ยงปลาตุก นักเรียนได้นำเอาความรู้การเลี้ยงปลาตุกไปใช้ประยุกต์ที่ไร่ที่บ้าน โดยต้องการเลี้ยงปลาตุกที่บ้าน แต่ไม่มีบ่อซีเมนต์ที่มีราคาสูง ก็เลยบอกผู้ปกครองให้ช่วยขุดบ่อดินเพื่อทดแทนบ่อซีเมนต์ ลดค่าใช้จ่าย ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ปกครองที่ว่า

“... ลูกพี่หลบมาบ้าน มาถึงก็มาบอกว่าอยากเลี้ยงปลาตุก เพราะว่าเห็นที่โรงเรียนเลี้ยงแล้ว ได้ปลาตัวใหญ่ แต่ลูกบอกว่ามันต้องใช้บ่อซีเมนต์แต่มันแพงมาก ลูกก็เลยขอให้พี่ช่วยขุดเป็นบ่อดินเล็ก ๆ แล้วเอาผ้าใบคลุมพื้น ที่ก็สนับสนุนลูกนะ ก็เลยช่วยกันขุดกันทั้งบ้าน สนุกดี หลังจากนั้นก็ไปซื้อลูกปลาตุกมาใส่ในบ่อดิน ตอนนีปลา ก็โตขึ้นเรื่อย ๆ ...”

(อาสิต เศษระนำ สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ด้านทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถสื่อสารแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ของกิจกรรมนั้นได้ดี โดยการพูดคุยกันของเรียนนอกจากจะแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ร่วมกันแล้ว ก็มีการตักเตือนเพื่อน ๆ ในการทำกิจกรรมฐาน เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการทำกิจกรรม เช่น ฐานการเลี้ยงโกไข่ นักเรียนได้ร่วมกันเสนอความคิดเห็น พูดคุยแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ในประเด็นของการนำโกไข่ไปใช้ประโยชน์ ในรูปแบบต่าง ๆ ที่นักเรียนสามารถเสนอได้ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... พอเลี้ยงไก่ไปได้สักพัก ไก่ก็ฟักออกมา ครูเลยให้พวกเราคุยกันว่าจะนำไข่ไก่ที่ได้ไปทำอะไรได้บ้างที่มีประโยชน์ ผมเสนอว่าอยากให้นำไปทำอาหารกลางวัน ทำไข่ต้ม ไข่ดาวกินกัน ส่วนเพื่อนอีกกลุ่มอยากนำไปขายแถวบ้าน เพื่อเพิ่มรายได้ แล้วก็ยังมีเพื่อนอีกคนอยากนำไข่ไก่นี้ไปให้เพื่อนที่มีความลำบากที่บ้านเขา ...”

(ศิวกร บัวน้อย สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2561)

ตารางที่ 2 กิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5

ทักษะชีวิต	การปลูกไม้ผล	การทำแก๊สชีววมวล	ปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ
การตัดสินใจ	ตัดสินใจร่วมกันในการเลือกปลูกกล้วยและมะละกอ เพราะมีความเหมาะสมกับสถานที่ที่ใช้ในการปลูก และสามารถเจริญเติบโตได้ดี	ตัดสินใจร่วมกันในการเลือกส่วนผสมที่หาได้ในท้องถิ่น โดยการหาสิ่งปฏิกูลภายในโรงเรียน และชุมชนอย่างเหมาะสม ได้แก่ เศษอาหาร มูลสัตว์	นักเรียนตัดสินใจเลือกส่วนผสม และอุปกรณ์ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ได้แก่ เศษพืชผัก ผลไม้ หรือเศษอาหารที่ยังไม่บูดเน่า ซึ่งส่วนผสมต้องมีความถูกต้อง
การแก้ปัญหา	นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหอากาศในโรงเรือน ใบด่าง ในมะละกอ โดยใช้เกลือ นำมาโรยรอบ ๆ โคนต้นมะละกอที่เป็นโรค	นักเรียนแก้ไขปัญหาคือแก๊สชีววมวล โดยลดค่าขนาดใหญ่เกิดก๊าซรั่วเสียหาย จากการบุกรุกของสัตว์ต่าง ๆ แก้ไขโดยการสร้างรั้วป้องกันการบุกรุก	นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ที่มีความชื้นน้อยเกินไป แก้ไขปัญหาโดยให้น้ำเพื่อเพิ่มความชื้นให้เหมาะสมต่อปุ๋ยชีวภาพ
การคิดสร้างสรรค์	นักเรียนนำเอาผลผลิตจากฐานอื่น มาใช้ประโยชน์ โดยให้นำปุ๋ยชีวภาพ มาใส่ในบริเวณการปลูกไม้ผล เพื่อช่วยปรับสภาพดินให้ร่วนซุย	นักเรียนเสนอทางเลือกในการป้องกันการบุกรุกของสัตว์ต่าง ๆ รอบฐานแก๊สชีววมวล โดยแบ่งหน้าที่ในการดูแลในแต่ละวัน เพื่อป้องกันปัญหานั้น	นักเรียนร่วมกันคิดและเสนอทางเลือกในการนำเศษมูลวัว ที่ผ่านการทำแก๊สชีววมวลเสร็จสิ้นแล้ว ไปใช้ประโยชน์สามารถนำไปทำเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพได้
การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	นักเรียนแสดงความคิดเห็นในการแบ่งหน้าที่ในการปลูกไม้ผลตามความเหมาะสม ได้แก่ การแบ่งหน้าที่ในการดูแลสถานที่ปลูกต้นไม้ แบ่งหน้าที่ในการเก็บผลผลิต	นักเรียนมีการตั้งเตือนเพื่อนร่วมกลุ่มด้วยกันในการทำแก๊สชีววมวล ที่ผิดขั้นตอน เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะทำให้บ่อแก๊สชีววมวลเสื่อมสภาพได้	นักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ในการนำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพไปใช้ประโยชน์กิจกรรมฐานต่าง ๆ เช่น นำปุ๋ยไปใช้ในการปลูกพืชผักสวนครัว และนำไปใช้ในการดับกลิ่นในโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่
สัมพันธภาพระหว่างบุคคล	นักเรียนสามารถดำเนินการปลูกไม้ผลร่วมกันได้อย่างปราศจากปัญหาระหว่างกัน อีก ทั้ง ยัง ส่ง เส ริ ม ความสัมพันธ์ที่ดีและมีความสามัคคีในการทำงาน	การจัดสถานที่ใช้ในการทำแก๊สชีววมวล ต้องใช้การมีส่วนร่วมของนักเรียน และครู ในการจัดทำ จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้น	นักเรียนเกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ส่งเสริมความสัมพันธ์ ส่งผลให้เกิดความสามัคคีในการทำงาน

ทักษะชีวิต	การปลูกไม้ผล	การทำแก๊สชีวมวล	ปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ
ตระหนักรู้ ในตน	นักเรียนเข้าใจความถนัดของตนเองในการปลูกไม้ผล เพราะมีประสบการณ์ที่ทำงานกับครอบครัว มีความถนัดในการปลูกมะละกอ จึงเป็นแกนนำเพื่อนในฐานะ	นักเรียนเข้าใจถึงความถนัดของตัวเองและรู้ข้อดีในการทำแก๊สชีวมวล เช่น นักเรียนกลุ่มหนึ่งมีความถนัดด้านการจัดเตรียมส่วนผสม ส่วนอีกกลุ่มถนัดการดูแลบ่อแก๊สชีวมวล	นักเรียนสามารถแบ่งหน้าที่ในการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพได้อย่างลงตัวตามความถนัดของแต่ละคน เช่น นักเรียนกลุ่มหนึ่งถนัดการเตรียมส่วนผสม อีกส่วนหนึ่งถนัดการทำปุ๋ยชีวภาพ
การเข้าใจ ผู้อื่น	นักเรียนเข้าใจความเหมือนระหว่างเพื่อนด้วยกัน ที่มีประสบการณ์ในการปลูกไม้ผลที่เหมือนกัน ส่งเสริมการยอมรับความสามารถ และร่วมกันทำงานได้อย่างดี	นักเรียนยอมรับความแตกต่างของเพื่อนที่มีประสบการณ์การทำแก๊สชีวมวลที่น้อยกว่า จึงการช่วยเหลือเพื่อน ๆ โดยแนะนำขั้นตอนการทำแก๊สชีวมวลให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น	การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพจะมีนักเรียนชั้น ป.4 และ ป.5 ร่วมกัน ซึ่งนักเรียนยอมรับในความแตกต่างของระดับการศึกษา ส่งผลให้การทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพเป็นไปในแนวทางที่ดี ไม่มีปัญหา

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นถึงผลของการทำกิจกรรมฐานการปลูกไม้ผล การทำแก๊สชีวมวล และการทำปุ๋ยหมักน้ำและปุ๋ยชีวภาพ ที่ส่งผลให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตที่ดีขึ้น ในแต่ละฐานกิจกรรมนักเรียนสามารถใช้ความคิด ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับมาจากการถ่ายทอดความรู้จากครู ผู้ปกครองหรือแม้แต่การค้นคว้าหาความรู้จากสื่ออินเทอร์เน็ต โดยจะยกตัวอย่างผลที่เกิดจากการทำกิจกรรมที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะชีวิต ในด้านทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ด้านทักษะการตระหนักรู้ในตน และด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น และสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ด้านทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนนักเรียนร่วมกันได้เป็นอย่างดี การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่ดีระหว่างกัน โดยปราศจากปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและครูด้วยกัน และนำไปสู่การมีความสามัคคีในการทำงาน เช่น ฐานการทำแก๊สชีวมวล ต้องใช้การมีส่วนร่วมของนักเรียนและครูในการจัดสถานที่ในการทำแก๊สชีวมวล เพื่อให้สถานที่พร้อมต่อการทำกิจกรรม ซึ่งในระหว่างการจัดสถานที่ มีการพูดคุยกัน สร้างความสนุกสนาน ก็ยังจะทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้นต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ของครูที่ว่า

“... ฐานแก๊สชีวมวล ครูและนักเรียนก็ต้องร่วมกันจัดสถานที่ค่ะ เพราะสถานที่ที่ใช้ในการทำแก๊สชีวมวลต้องมีการเตรียมสถานที่ให้ดี นักเรียนช่วยกันขุดดินเพื่อให้สามารถใส่ถุงดำที่ทำแก๊สชีวมวลได้ มีบางกลุ่มก็ไปถอนหญ้า เก็บขยะ ปรับปรุงสภาพสถานที่ แรก ๆ เข้าใจว่านักเรียนจะต้องเหนื่อยแน่ และอาจจะรู้สึกเบื่อ ๆ แต่ไม่ใช่อย่างที่คิด นักเรียนสนุกกันมาก แต่ละคนตั้งใจทำงานได้ดี พูดคุยช่วยเหลืองานกัน กล้าพูดคุยกับครู มันก็เลยทำให้ครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้น สนุกกันมากขึ้น งานก็เลยออกมาดี ...”

(สมร ธรรมโชติ สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 3 ฐานการทำแก๊สชีวมวล

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

ด้านทักษะการตระหนักรู้ในคน สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถเข้าใจถึงความถนัดของตนเองในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละฐานกิจกรรม รู้ถึงข้อดีข้อเสียของตนเอง ซึ่งการที่นักเรียนสามารถเข้าใจตนเองนั้น จะยิ่งช่วยให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยความราบรื่น เพราะนักเรียนบางคนมีประสบการณ์มาจากผู้ปกครองก็จะนำมาช่วยสอนเพื่อน ๆ ให้ทำกิจกรรมนั้นได้อย่างถูกต้อง เช่น ฐานกิจกรรมการปลูกไม้ผล จะมีนักเรียนที่มีความเข้าใจถึงความถนัดของตนเอง มีประสบการณ์ในการปลูกไม้ผลที่ได้รับการเรียนรู้มาจากผู้ปกครอง นักเรียนคนนั้นก็จะเป็นเพื่อน ๆ ในการดำเนินกิจกรรม ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... พอผมรู้ว่ามีความรู้ในการปลูกไม้ผล ผมดีใจมาก เพราะผมถนัดการปลูกไม้ผล พ่อผมทำสวน แล้วยังบ้านครับ ปลูกผลไม้ต่าง ๆ ไว้เยอะแยะ ผมก็เลยไปช่วยพ่อปลูกผลไม้ในสวน ทำไปเรื่อย ๆ ถึงแม้อากาศจะร้อนแต่ก็สนุกดีครับ เข้าไปช่วยพ่อกันปลูกเป็น ครูเลยผมให้ผมเป็นหัวหน้าฐานนี้ คอยสอนเพื่อน ๆ ให้ปลูกเป็น ...”

(อำพล สุวรรณ สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2561)

ด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีความสามารถเข้าใจถึงความแตกต่างของเพื่อนแต่ละคนที่มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมที่มีความหลากหลาย นักเรียนสามารถยอมรับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างและมีการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีความถนัดในกิจกรรมที่น้อยกว่า เช่น ฐานการปลูกไม้ผล จะแบ่งกลุ่มละ 12-15 คน จะมีนักเรียนชั้น ป.4 และ ป.5 มาทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งแต่ละคนมีความยอมรับในความแตกต่างของเพื่อน ๆ และน้อง ๆ ดังคำสัมภาษณ์ของนักเรียนที่ว่า

“... ครูแบ่งกลุ่มแต่ละฐาน 12-15 คน โดยคลonenักเรียน ป.4-ป.5 ผมเรียนอยู่ ป.5 ก็มีน้อง ๆ ป.4 มาทำกิจกรรมร่วมกับผม ผมมีความถนัดในการปลูกไม้ผล ก็จะต้องไปช่วยสอน ช่วยเหลือเพื่อน มีน้องผู้หญิง ป.4 เขาปลูกไม่เป็นเลย ครูเลยให้ผมไปสอนน้องเขา จนตอนนี้ น้องเขาก็ปลูกเองได้แล้ว ใครที่ปลูกไม่เป็นผมก็จะเข้าไปช่วยนะ ... ”

(อำพล สุวรรณ สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 4 ต้นกล้วยน้ำว้า

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561

สรุปได้ว่ากิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด ทั้ง 7 ฐาน ล้วนเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับนักเรียน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในการทำกิจกรรม โดยมีครูเป็นผู้นำคำแนะนำ อีกทั้งยังนำความรู้จากภูมิปัญญาในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านและผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ในกิจกรรมแต่ละฐาน มาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งผลจากการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนได้อย่างเหมาะสมและรอบคอบ รู้จักการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในฐานอย่างมีระบบ สามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพกับครูและเพื่อนนักเรียนด้วยกัน มีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในขณะที่ทำกิจกรรม โดยปราศจากปัญหา ตระหนักรู้ในความถนัดของตนเอง เพื่อที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมฐานได้อย่างมีคุณภาพ และสามารถเข้าใจผู้อื่นที่มีความหลากหลายความถนัดในแต่ละฐานและพร้อมช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนที่ด้อยกว่า ส่งผลให้นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความสำคัญของทักษะชีวิตด้านต่าง ๆ ได้ลองฝึกและปฏิบัติจริงในกิจกรรม พร้อมนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันต่อไป

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

กิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนบ้านหินผุดดำเนินการขึ้นเพื่อต้องการที่จะพัฒนานักเรียนในด้านทักษะชีวิต โดยกิจกรรมมีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนทุ่งตำเสา ทั้ง 7 ฐาน ทางโรงเรียนได้จัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ขึ้นมา เช่น การนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากฐานการเลี้ยงปลาตุ๊ก ไปปรับประยุกต์ใช้ที่บ้าน จากที่ต้องเลี้ยงปลาตุ๊กด้วยบ่อซีเมนต์ นักเรียนสามารถใช้ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ โดยเปลี่ยนจากการใช้บ่อซีเมนต์เป็นบ่อดินที่ขุดขึ้นมาเอง อีกทั้งยังสามารถเพิ่มมูลค่าทางความรู้ สามารถนำความรู้ที่ได้รับนั้นไปต่อยอดในด้านอาชีพร่วมกับผู้ปกครองได้แก่ การนำความรู้ในฐานการเพาะเห็ดนางฟ้าไปประยุกต์ใช้ที่บ้าน โดยการเพาะเห็ดนางฟ้า ผ่านการบ่มเพาะจนสามารถเติบโตและนำไปจำหน่ายได้ เพิ่มรายได้เข้าสู่ครอบครัว ซึ่งแสดงให้เห็นว่านอกจากจะส่งเสริมทักษะชีวิตแล้ว ยังส่งเสริมทักษะอาชีพด้วย ผลที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่การเกิดทักษะชีวิตที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับ Duangwiset & Sitthisomboon (2017: 80) ที่ศึกษาการพัฒนาแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า การเรียนรู้สิ่งใหม่นั้นขึ้นอยู่กับความรู้เก่าเดิมและความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยการจัดการเรียนรู้นั้นมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ โดยจะนำไปสู่การเกิดทักษะชีวิตให้มีประสิทธิภาพและมีศักยภาพ

การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด ก่อให้เกิดทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตระหนักรู้ในตน และทักษะการเข้าใจผู้อื่น โดยทักษะชีวิตดังกล่าวมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้จากกิจกรรมฐาน ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมฐานแก๊สชีวมวล ต้องอาศัยทักษะต่าง ๆ ในการปฏิบัติ และเข้าใจขั้นตอนในการทำอย่างรอบคอบ เพราะถ้ามีการดำเนินกิจกรรมที่ผิดขั้นตอนก็จะทำให้ส่วนผสมนั้นผิดพลาด เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้จากสิ่งนี้ จะสะท้อนให้เห็นถึงการดำรงชีวิตของนักเรียนเอง หากเกิดปัญหานักเรียนก็สามารถแก้ไขปัญหาได้ สอดคล้องกับ Usah et al. (2013: 76) ที่ศึกษารูปแบบกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต 4H สำหรับเยาวชนในชุมชนเขตเมืองกรณีศึกษาเทศบาลนครยะลา พบว่า การสร้างกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต สำหรับเยาวชน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน กำหนดการสร้างทักษะชีวิต 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะชีวิตด้านผู้นำ ทักษะชีวิตด้านความร่วมมือ ทักษะชีวิตด้านสุขภาพ และทักษะชีวิตด้านจิตใจ โดยเริ่มต้นจากการสร้างกลุ่มเยาวชนทั่วไปให้เป็นผู้นำเยาวชนสามารถให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในสังคมได้ รวมทั้งเยาวชนมีสุขภาพแข็งแรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา ความเป็นผู้นำ สามารถให้ความร่วมมือกันในสังคม รวมทั้งมีสุขภาพและสุขภาวะที่ดี ทั้งกาย จิตใจ สังคมและปัญญา รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม

การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนต่อนักเรียนด้วยกันแล้ว สัมพันธภาพระหว่างครูและนักเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้นักเรียนเกิดกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตขึ้นมา โดยมีการเรียนรู้แบบพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งเกิดขึ้นจากการสอน การดูแล การแนะนำและการเป็นตัวอย่างที่ดีให้

นักเรียนได้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ Suwanno & Sintana (2018: 167) ที่ศึกษา การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่เรียน ด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน พบว่า บรรยากาศในการเรียนรู้มีลักษณะแบบพึ่งพาอาศัย กัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับอาจารย์ ผู้สอน ผู้เรียนยอมรับฟังความคิดของ ผู้อื่น เช่นเดียวกับกับ Bussabokkaew et al. (2018: 8) ที่ศึกษาการเรียนรู้โดยจัดกิจกรรมโครงการและ ทักษะชีวิตของเด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย :กรณีศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ พบว่า สัมพันธภาพระหว่างครู กับนักเรียนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดทักษะชีวิตแก่นักเรียน โดยสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนนั้น สามารถ เกิดขึ้นได้หลากหลายรูปแบบ สำหรับการสร้างสัมพันธภาพของที่ครูที่ใช้กับนักเรียนในโรงเรียนศึกษา สงเคราะห์แห่งนี้นั้นถูกส่งผ่านวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสอน การดูแล การกระทำเพื่อเป็นแบบอย่าง การ หาแบบอย่างที่ดีเพื่อเป็นตัวอย่าง ให้ความรักความเมตตา อบรม สั่งสอน แนะนำ ให้ความสำคัญกับเด็ก และ การสร้างสัมพันธภาพผ่านกิจกรรมต่าง ๆ และมีจิตสาธารณะที่ดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่าการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ถือเป็นการพัฒนาที่มีความสำคัญ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน สามารถ พัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้จะมีการติดตามผลการพัฒนานักเรียนในโรงเรียนแล้ว ได้มีการ ติดตามผลของนักเรียนในการนำไปประยุกต์ใช้ที่บ้าน นักเรียนได้นำเอาองค์ความรู้ที่ได้รับไปเพื่อสานต่อ กิจกรรมในบริเวณบ้านตามที่ตัวเองถนัด และนักเรียนบางส่วนก็มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับ ผู้ปกครอง ทำให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานความถูกต้อง อีกทั้งนักเรียน ยังสามารถเพิ่มมูลค่าความสามารถที่ได้รับจากการเรียนรู้ตามฐานกิจกรรม นำความรู้ที่ได้ไปเพิ่มคุณค่าของ ผลผลิตต่าง ๆ ให้สามารถนำไปจำหน่ายภายในชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้กลับสู่นักเรียน ซึ่งผลจากการดำเนิน กิจกรรมส่งผลให้นักเรียนมีทักษะชีวิตที่ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะ การคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะ การตระหนักรู้ในตน และทักษะการเข้าใจผู้อื่น การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตในครั้งนี้ นำไปสู่การ บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาทักษะชีวิต ส่งผลให้นักเรียนได้เติบโตเป็นกำลังหลักของประเทศ มีความรู้ความ เข้าใจ นำไปสู่การเป็นนักเรียนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตในอนาคตต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนผลการเรียนดีเด่นเข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปีการศึกษา 2560 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ข้อเสนอแนะ

กิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน ของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ควรเพิ่มรูปแบบกิจกรรมที่มีความหลากหลายมากขึ้น เพราะนักเรียนแต่ละคนมีความรู้ และความสามารถ ที่มีความแตกต่างกัน การจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย จะยิ่งช่วยให้นักเรียนสามารถแสดงศักยภาพออกมาได้ตามความสามารถของนักเรียน และความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนในครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์กับโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ต่อยอดงานวิจัยให้ทั่วถึงทุกโรงเรียนในชุมชน เพื่อก่อประโยชน์ให้กับสถานศึกษา นักเรียน และชุมชนมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- Bussabokkaew, N., Jiawiwatkul, A., Kleebung, N. & Yossatorn, D. (2018). kan rianru doi chat kitchakam khrong ngan lae thaksa chiwit khong dek matthayommasuksa ton plai : koꝛani suksa rongrian suksa songkhro [Project-Based Learning and Life Skills of High School Students: A Case Study of a Welfare Education School]. *Kasem, Bundit Journal*, 19(1), 1-13.
- ณศศิอุษา บุษบกแก้ว อธิวัฒน์ เจียวิวรรณ์กุล นนทสรวง กลีบผึ้ง และดลพัฒน์ ยศธร . (2560). การเรียนรู้โดยจัดกิจกรรมโครงงานและทักษะชีวิตของเด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย :กรณีศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 19(1), 1-13.
- Duangwiset, B. & Sitthisomboon, M. (2017). kanphatthana rupbaep kansoꝛ baep nen prasopkan phua songsoem thaksa chiwit samrap naksuksa khru mahawitthayalai ratchaphat [The Development an Instructional Model by Using Experiential Learning Enhancing Life Skills for Student Teachers in Rajabhat University]. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal (GTHJ.)*, 23(1), 67-84.
- บุญล้อม ตัวงวิเศษ และมนสิข สิริสมบูรณ์. (2560). การพัฒนารูปแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ. *สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทส.)*, 23(1), 67-84.
- Jiradetprapai, S., Borisuth, C., Suksawat, P., Hongwachin, Y. & Ruangsini, S. (2017). kanphatthana khunnaphap kansuksa thi soꝛkhlong kap thongthini phak tawan oꝛ [The Education Quality Development which is Congruent with The Localities of The Eastern Part]. *VRU Research and Development Journal Humanities and Social Science*, 12(2), 221-234.
- ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ จำรูญ บริสุทธิ์ ประนอม สุขสวัสดิ์ ยุพิน หงษ์วะชิน และสุวัฒน์ เรืองศิลป์. (2560). การพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิจัยและพัฒนาวิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ*, 12(2), 221-234.

- Kitwongsakorn, R. (2014). kansuksa phonlaka raphat na chiwit khong nakrian chan prathomsuksa pi thi hok rongrian bang chak (komon prasocet 'uthit) nakngan khet phasi charoen Krung Thep Maha Nakhon [A study on the Results of Life Skills Development of Prathom 6 Students at Bangjak (Kamolprasertuthit) School, Phasichareon District]. (Master's Thesis). Bangkok, Srinakharinwirot University.
- รมณภัทร กตตน์วงศ์กร. (2557). การศึกษามลภาวะพัฒนาชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบางจาก (ไกลประเสริฐอุทิศ) สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Office of the Education Council, The Ministry of Education.(2017). *phaenkan suksa haeng chat Pho.So. songphanharoijhoksip songphanharoichetsipkao [The National Scheme of Education B.E. 2560-2579 (2017-2036)]*. Bangkok: Prikwarn Graphic. (in Thai)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ : บริษัท พริกwarnกราฟฟิค จำกัด.
- Srichaliaw, T., Jomhongbhibhat, B. & Gumjudpai, S. (2017). kanphatthana thaksa chiwit khong nakrian chan prathomsuksa pi thi si - hok doi chai kanwichai patibatkan baep mi suan ruam [Life Skills Development for Prathomsukka 4-6 Students Using Participatory Action Research]. *Journal of graduate studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 11(2), 61-74.
- ธนตต์กานต์ ศรีเฉลียว ภูมิพงศ์ จอมหงษ์พิพัฒน์ และสำราญ กำจัดภัย. (2560). การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 11(2) , 61-74.
- Suwanno, P. & Sintana , S. (2018). kansuksa phon samrit thangkan rian lae thaksa kanwichai khong naksuksa chan pi thi si mahawitthayalai ratchaphat ya la [The Study of Learning Achievement and Research Skills of the Fourth Year Students at Yala Rajabhat University with a Learning and Teaching Focused on Research-Based Learning]. *Journal of Yala Rajabhat University*, 13(1), 161-169.
- พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ และศุภลักษณ์ สิ้นธนา. (2561). การศึกษามลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 13(1), 161-169.

Usoh, S., Titirawiwong, S. & Chonpracha, S. (2013). rupbæp kitchakam phatthana thaksa chiwit si H samrap yaowachon nai chumchon khet muang kojani suksa thetsaban nakhon ya la [Model of Activity for Life Skills 4H Development of the Youthin Urban Community: Case Study of Yala Municipality]. *AL-NUR Journal of Graduate School, Fatoni University*, 8(15), 65-79. (in Thai)

สุริยัน ยูโซ๊ะ สุชาติา จูติระวีวงศ์ และศักรินทร์ ชนประชา. (2556). รูปแบบกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต 4H สำหรับเยาวชนในชุมชนเขตเมืองกรณีศึกษาเทศบาลนครยะลา. *วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี*, 8(15), 65-79.

บุคลากรกรม

สมร ธรรมโชติ (ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรินทร์ หนูอุไร (ผู้สัมภาษณ์). ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561

มูญาฮิต เศษระนำ (ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรินทร์ หนูอุไร (ผู้สัมภาษณ์). ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2561

อนูรักษ์ ศรีสุวรรณ (ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรินทร์ หนูอุไร (ผู้สัมภาษณ์). ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2561

ศิวกร บัวนัย (ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรินทร์ หนูอุไร (ผู้สัมภาษณ์). ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2561

อำพล สุวรรณ (ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรินทร์ หนูอุไร (ผู้สัมภาษณ์). ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2561

อาสิด เศษระนำ (ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรินทร์ หนูอุไร (ผู้สัมภาษณ์). ที่โรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	นายจักรินทร์ หนูอุไร	
รหัสประจำตัวนักศึกษา	6011120009	
วุฒิการศึกษา		
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต (ชุมชนศึกษา)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2560

ทุนการศึกษา

ทุนผลการเรียนดีเด่นเข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ปีการศึกษา 2560 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

จักรินทร์ หนูอุไร และมาลี สบายยิ่ง. (2561). การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. (อยู่ระหว่างการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์)

จักรินทร์ หนูอุไร และมาลี สบายยิ่ง. (2561). ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. ในการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 12 “สานพลังเครือข่ายอุดมศึกษา เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” วันที่ 28 – 29 พฤษภาคม 2561. ณ โรงแรมธรรมรินทร์ ธนา, ตรัง.